

موضوع اصلی این شماره، گزارش دومین نشست علمی مداحان سراسر کشور است. در این شماره ضمن گزارش عملکرد «بنیاد دعبل خزاعی» به برنامه‌ها و کارگروه‌های دومین نشست علمی مداحان سراسر کشور در دی‌ماه ۱۳۹۱ ش. نیم‌نگاهی داریم. گزیده‌ای از مباحث مطرح‌شده در هر یک از کارگروه‌های دومین نشست علمی مداحان و شرح گزیده‌ای از افتتاحیه و اختتامیه این نشست، از موضوعات اصلی این شماره نشریه است. از دیگر مطالب این شماره، نمایشگاه تخصصی «مدح و مرثیه» است که در آن کتاب‌هایی با موضوعات مربوط به ادبیات آیینی، در حاشیه زبرین صفحات سی‌وهفتم به بعد معرفی شده‌اند.

در این شماره گفت‌وگویی با پیرغلام اهل بیت رسول‌الله صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم «ابوالفضل ثقفی» را بازنشر کردیم. ایشان جزو برگزیدگان چهارمین دوره همایش تجلیل از پیرغلامان حسینی است.

لوح فشرده «عبرات ۱۰»، حاوی اشعار و نغمات مناسبتی ماه ربیع‌الثانی و جمادی‌الاول و لوح فشرده‌ای حاوی گزیده‌ای از «دومین نشست علمی مداحان سراسر کشور» به همراه گفت‌وگوی «دعبل» با «ابوالفضل ثقفی» از ضمایم این شماره است. ■

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فهرست

۲	هدف زندگی چیست؟ (رهنمودهای رهبری).....
۴	الگوی نظری و عملی فعالیت‌های بنیاد دعبل خزاعی (گفت‌وگو با محمدمهدی انصاری).....
۵	فرهنگ فرهیخته مداحی.....
۶	اصول مداحی (گفت‌وگو با ابوالفضل ثقفی).....
۸	سه‌میه بندی خدمات رفاهی.....
۹	اولویت اقدامات بنیاد از دیدگاه نمایندگان.....
۱۱	آیین فرارفتن (معرفی وبلاگ بنیاد دعبل در بوشهر).....
۱۲	شورای عالی عترت.....
۱۴	اولویت‌سنجی و اولویت‌بندی موضوعات نشست‌های علمی مداحان.....
۱۵	دومین نشست علمی مداحان سراسر کشور.....
۱۶	نقش مداحی در روی کار آمدن، استمرار و تقویت نظام اسلامی.....
۱۷	کارگروه اخلاق مداحی.....
۲۰	کارگروه جایگاه و منزلت مداحی.....
۲۲	کارگروه درون‌مایه مداحی ۱ (ادبیات و شعر).....
۲۶	کارگروه درون‌مایه مداحی ۲ (مرثیه، مقتل، زیارات و ادعیه).....
۳۰	کارگروه هنر و فنون مداحی.....
۳۳	اختتامیه دومین نشست علمی مداحان سراسر کشور.....
۳۴	شعر آیینی و تأثیر انقلاب اسلامی بر آن (معرفی کتاب).....
۳۵	عبرات.....
۳۶	اشعار مناسبتی ماه ربیع‌الثانی و جمادی‌الاول.....
۳۸	سوگواره‌ها و جشنواره‌های ادبی (گفت‌وگو با رضا اسماعیلی).....
۴۰	سوگواره‌ها و جشنواره‌های شعر آیینی در سال ۱۳۹۱ ش.....
۴۸	سبک زندگی دینی.....
۵۰	شادمانی و اندوه اهل بیت علیهم‌السلام.....
۵۱	در چشم من بزرگ‌مقدار بود ... (برگی از نهج‌البلاغه).....
۵۲	طراحی سبک زندگی دینی (گفت‌وگو با سید ابوالقاسم شجاعی).....
۵۳	تفریح در مکتب اسلام.....
۵۶	نظر سنجی.....

هو الحبيب

شیعیان دیگر هوای کربلا دارد حسین ... و اینک حسین است که بار سفر بسته و در ورای قلب‌های محبان نشسته، جان‌های عاشق را به تیر محبت هدف ساخته و برای رفتن به وادی کرب و بلا بلی‌گویان را صلامی دهد که:

هر که دارد عطش کرب و بلا بسم الله
اگر حبيب خدا سعادت جوین را به گفتن کلمه
توحید فرا خواند، انگشت اشارت متوجه حضرت حسین
ساخت که

حسین متی و انا من حسین
هر که راهی طریق توحید است و سرمایه از اخلاص
بر گرفته است، بداند که کربلا دانشگاه گسستن از علایق
فضول و رهیدن از موانع وصول است.
لااله الاالله گویان بسیارند؛ اما احرار و تارکین
نفسانیات بسیار کم
به هوش که کربلا هنگامه به مسلخ کشاندن نفس
آماره و هواهای ظلمانی نفس است.
کربلا آموزشگاه ادبار به خود و اقبال به خداست.
و تا انسان بار سفر از خیمه سیاه نفس بدر ما بر نبسته
و در کربلا قتل عشق را به نظاره ننشیند به یقین راه و

آدرس بنیاد دعبل: خیابان بهشتی، خیابان قنبرزاده، خیابان عشقیار (نیلوفر)، خیابان سیزدهم، پلاک ۲۶
کد پستی: ۱۵۳۳۹۴۳۱۱۱
صندوق پستی: ۱۴۱۵۵-۵۶۵۶
شماره تماس: ۸۸۵۴۸۵۹۷-۸۸۷۶۷۱۷۸

زیر نظر گروه فرهنگی و آموزشی بنیاد دعبل خزاعی

سبک زندگی بخش حقیقی و اصلی تمدن اسلامی است

هدف زندگی چیست؟

را رعایت می کنیم؟ الگوی تفریح سالم چیست؟ نوع معماری در جامعه ما چگونه است؟ ببینید چقدر این مسائل متنوع و فراگیر همه بخش های زندگی، داخل در این مقوله سبک زندگی است؛ در این بخش اصلی و حقیقی و واقعی تمدن، که رفتارهای ماست. چقدر نوع معماری کنونی ما متناسب با نیازهای ماست؟ چقدر عقلانی و منطقی است؟ طراحی لباس مان چطور؟ مسئله آرایش در بین مردان و زنان چه طور؟ چه قدر درست است؟ چه قدر مفید است؟ آیا ما در بازار، در ادارات، در معاشرت های روزانه، به همدیگر به طور کامل راست می گوئیم؟ در بین ما دروغ چقدر رواج دارد؟ چرا پشت سر یکدیگر حرف می زنیم؟ بعضی ها با داشتن توان کار، از کار می گریزند؛ علت کارگری چیست؟ در محیط اجتماعی، برخی ها پر خاشگری های بی مورد می کنند؛ علت پر خاشگری و بی صبری و ناپردباری در میان بعضی از ما چیست؟ حقوق افراد را چه قدر مراعات می کنیم؟ در رسانه ها چه قدر مراعات می شود؟ در اینترنت چه قدر مراعات می شود؟ چقدر به قانون احترام می کنیم؟ علت قانون گریزی - که یک بیماری خطرناکی است - در برخی از مردم چیست؟ وجدان کاری در جامعه چه قدر وجود دارد؟ انضباط اجتماعی در جامعه چه قدر وجود دارد؟ محکم کاری در تولید چه قدر وجود دارد؟ تولید کیفی در بخش های مختلف، چه قدر مورد توجه و اهتمام است؟ چرا برخی از حرف های خوب، نظر های خوب، ایده های خوب، در حد رؤیا و حرف باقی می ماند؟ که دیدید اشاره کردند. چرا به ما می گویند که ساعات مفید کار در دستگاه های اداری ما کم است؟ هشت ساعت کار باید به قدر هشت ساعت فایده داشته باشد؛ چرا به قدر یک ساعت یا نیم ساعت یا دو ساعت؟ مشکل کجاست؟ چرا در بین بسیاری از مردم ما مصرف گرایی رواج دارد؟ آیا مصرف گرایی افتخار است؟ مصرف گرایی یعنی اینکه ما هر چه گیر می آوریم، صرف اموری کنیم که جزو ضروریات

خط، مسئله زبان، مسئله کسب و کار، رفتار ما در محل کار، رفتار ما در دانشگاه، رفتار ما در مدرسه، رفتار ما در فعالیت سیاسی، رفتار ما در ورزش، رفتار ما در رسانه های که در اختیار ماست، رفتار ما با پدر و مادر، رفتار ما با همسر، رفتار ما با فرزندان، رفتار ما با رئیس، رفتار ما با مأمور، رفتار ما با پلیس، رفتار ما با مأمور دولت، سفرهای ما، نظافت و طهارت ما، رفتار ما با دوست، رفتار ما با دشمن، رفتار ما با بیگانه؛ اینها آن بخش های اصلی تمدن است، که متن زندگی انسان است.

در انقلاب، در این بخش، پیشرفت ما چشم گیر نیست؛ در این زمینه، ما مثل بخش اول حرکت نکردیم، پیشرفت نکردیم. خوب، باید آسیب شناسی کنیم؛ چرا ما در این بخش پیشرفت نکردیم؟ بنابراین باید آسیب شناسی کنیم؛ یعنی توجه به آسیب هایی که در این زمینه وجود دارد و جستجو از علل این آسیب؛ البته ما اینجا نمی خواهیم مسئله را تمام شده فرض کنیم؛ فهرستی مطرح می کنیم؛ چرا فرهنگ کار جمعی در جامعه ما ضعیف است؟ این یک آسیب است. با اینکه کار جمعی را غربی ها به اسم خودشان ثبت کرده اند، اما اسلام خیلی قبل از اینها گفته است: «تعاونوا علی البر و التقوی»؛ یا «و اعتصموا بحبل الله جمیعاً». یعنی حتی اعتصام به حبل الله هم باید دسته جمعی باشد؛ «و لا تفرقوا».

چرا در برخی از بخش های کشورمان طلاق زیاد است؟ چرا در برخی از بخش های کشورمان روی آوردن جوان ها به مواد مخدر زیاد است؟ چرا در روابط همسایگی مان رعایت های لازم را نمی کنیم؟ چرا صلح رحم در بین ما ضعیف است؟ چرا در زمینه فرهنگ رانندگی در خیابان، ما مردمان منضبطی به طور کامل نیستیم؟ این آسیب است. رفت و آمد در خیابان، یکی از مسائل ماست؛ مسئله کوچکی هم نیست، مسئله اساسی است. آمار تمان نشینی چقدر برای ما ضروری است؟ چقدر درست است؟ چه الزاماتی دارد که باید آنها را رعایت کرد؟ چقدر آن الزامات

یکی از ابعاد پیشرفت با مفهوم اسلامی عبارت است از سبک زندگی کردن، رفتار اجتماعی، شیوه ی زیستن - اینها عبارتهای آخری یکدیگر است - این یک بعد مهم است؛ این موضوع را می خواهیم امروز یک قدری بحث کنیم. ما اگر از منظر معنویت نگاه کنیم - که هدف انسان، رستگاری و فلاح و نجات است - باید به سبک زندگی اهمیت دهیم؛ اگر به معنویت و رستگاری معنوی اعتقادی هم نداشته باشیم، برای زندگی راحت، زندگی پر خوردار از امنیت روانی و اخلاقی، باز پرداختن به سبک زندگی مهم است. بنابراین مسئله، مسئله اساسی و مهمی است. ما اگر پیشرفت همه جانبه را به معنای تمدن سازی نوین اسلامی بگیریم - بالاخره یک مصداق عینی و خارجی برای پیشرفت با مفهوم اسلامی وجود دارد؛ اینجور بگوئیم که هدف ملت ایران و هدف انقلاب اسلامی، ایجاد یک تمدن نوین اسلامی است؛ این محاسبه درستی است - این تمدن نوین دو بخش دارد: یک بخش، بخش ابزاری است؛ یک بخش دیگر، بخش متنی و اصلی و اساسی است. به هر دو بخش باید رسید.

آن بخش ابزاری چیست؟ بخش ابزاری عبارت است از همین ارزشهایی که ما امروز به عنوان پیشرفت کشور مطرح می کنیم: علم، اختراع، صنعت، سیاست، اقتصاد، اقتدار سیاسی و نظامی، اعتبار بین المللی، تبلیغ و ابزارهای تبلیغ؛ اینها همه بخش ابزاری تمدن است؛ وسیله است. البته ما در این بخش در کشور پیشرفت خوبی داشته ایم. کارهای زیاد و خوبی شده است؛ هم در زمینه سیاست، هم در زمینه مسائل علمی، هم در زمینه مسائل اجتماعی، هم در زمینه اختراعات ...

اما بخش حقیقی، آن چیزهایی است که متن زندگی ما را تشکیل می دهد؛ که همان سبک زندگی است که عرض کردیم. این، بخش حقیقی و اصلی تمدن است؛ مثل مسئله خانواده، سبک ازدواج، نوع مسکن، نوع لباس، الگوی مصرف، نوع خوراک، نوع آشپزی، تفریحات، مسئله

بومی را تبدیل کردند به انگلیسی؛ اگر زبان رقیبی وجود داشت، آن را از بین بردند.

یکی از خصوصیات فرهنگ غربی، عادی سازی گناه است؛ گناه های جنسی را عادی می کنند. امروز این وضعیت در خود غرب به فضاقت کشیده شده؛ اول در انگلیس، بعد هم در بعضی از کشورهای دیگر و آمریکا. این گناه بزرگ همجنس بازی، شده یک ارزش! به فلان سیاستمدار اعتراض می کنند که چرا او با همجنس بازی مخالف است، یا با همجنس بازها مخالف است! ببینید انحطاط اخلاقی به کجا می رسد. این، فرهنگ غربی است. همچنین فروپاشی خانواده، گسترش مشروبات الکلی، گسترش مواد مخدر.

من سال ها پیش در دهه ۳۰ و ۴۰ در منطقه جنوب خراسان، بزرگان و افراد صاحب فکر و پیرمردهایی را دیدم که یادشان بود که انگلیس ها چگونه تریاک را با شیوه های مخصوصی در بین مردم رایج می کردند؛ والا مردم تریاک کشیدن بلد نبودند؛ این چیزها وجود نداشت. این افراد یادشان بود، سراغ می دادند و خصوصیاتش را می گفتند. با همین روش ها بود که مواد مخدر به تدریج در داخل کشور توسعه پیدا کرد. فرهنگ غربی اینجوری است.

فرهنگ غربی فقط هواپیما و وسایل آسایش زندگی و وسایل سرعت و سهولت نیست؛ اینها ظواهر فرهنگ غربی است، که تعیین کننده نیست؛ باطن فرهنگ غربی عبارت است از همان سبک زندگی مادی شهوت آلود گناه آلود هویت زد و ضد معنویت و دشمن معنویت. شرط رسیدن به تمدن اسلامی نوین در درجه اول این است که از تقلید غربی پرهیز شود. ما متأسفانه در طول سال های متمادی، یک چیزهایی را عادت کرده ایم تقلید کنیم.

بنده طرفدار این نیستیم که حالا در مورد لباس، در مورد مسکن، در مورد سایر چیزها، یکباره یک حرکت جمعی و عمومی انجام بگیرد؛ نه، این کارها باید به تدریج انجام بگیرد؛ دستوری هم نیست؛ اینها فرهنگ سازی لازم دارد. همان طور که گفتیم، کار نخبگان است، کار فرهنگ سازان است، و شما جوان ها باید خودتان را برای این آماده کنید؛ این، رسالت اصلی است.

بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۰۷/۲۳

است: هدف زندگی چیست؟ هر هدفی که ما برای زندگی معین کنیم، برای خودمان ترسیم کنیم، به طور طبیعی، متناسب با خود، یک سبک زندگی به ما پیشنهاد می شود. یک نقطه اصلی وجود دارد و آن، ایمان است. یک هدفی را باید ترسیم کنیم - هدف زندگی را - به آن ایمان پیدا کنیم. بدون ایمان، پیشرفت در این بخش ها امکان پذیر نیست؛ کار درست انجام نمی گیرد. حالا آن چیزی که به آن ایمان داریم، می تواند لیبرالیسم باشد، می تواند کاپیتالیسم باشد، می تواند کمونیسم باشد، می تواند فاشیسم باشد، می تواند هم توحید ناب باشد؛ بالاخره به یک چیزی باید ایمان داشت، اعتقاد داشت، به دنبال این ایمان و اعتقاد پیش رفت. مسئله ایمان، مهم است. ایمان به یک اصل، ایمان به یک لنگرگاه اصلی اعتقاد؛ یک چنین ایمانی باید وجود داشته باشد. بر اساس این ایمان، سبک زندگی انتخاب خواهد شد.

برای ساختن این بخش از تمدن نوین اسلامی، به شدت باید از تقلید پرهیز کنیم؛ تقلید از آن کسانی که سعی دارند روش های زندگی و سبک و سلوک زندگی را به ملت ها تحمیل کنند. امروز مظهر کامل و تنها مظهر این زورگویی و تحمیل، تمدن غربی است. نه اینکه ما بنای دشمنی با غرب و ستیزه گری با غرب داشته باشیم - این حرف، ناشی از بررسی است - ستیزه گری و دشمنی احساساتی نیست. بعضی به مجرد اینکه اسم غرب و تمدن غرب و شیوه های غرب و توطئه غرب و دشمنی غرب می آید، حمل می کنند بر غرب ستیزی؛ آقا، شما با غرب دشمن آید. نه، ما با غرب پدر کشتگی آنچنانی نداریم - البته پدر کشتگی داریم! - غرض نداریم. این حرف، بررسی شده است.

تقلید از غرب برای کشورهایی که این تقلید را برای خودشان روا دانستند و عمل کردند، جز ضرر و فاجعه به بار نیاورد؛ حتی آن کشورهایی که به ظاهر به صنعتی و اختراعی و ثروتی هم رسیدند، اما مقلد بودند. علت این است که فرهنگ غرب، یک فرهنگ مهاجم است. فرهنگ غرب، فرهنگ نابودکننده فرهنگ هاست. هر جا غربی ها وارد شدند، فرهنگ های بومی را نابود کردند، بنیان های اساسی اجتماعی را از بین بردند؛ تا آنجایی که توانستند، تاریخ ملت ها را تغییر دادند، زبان آنها را تغییر دادند، خط آنها را تغییر دادند. هر جا انگلیس ها وارد شدند، زبان مردم

زندگی ما نیست. چه کنیم که ریشه را در جامعه قطع شود؟ چه کنیم که حق همسر - حق زن، حق شوهر - حق فرزندان رعایت شود؟ چه کنیم که طلاق و فروپاشی خانواده، آن چنان که در غرب رایج است، در بین ما رواج پیدا نکند؟ چه کنیم که زن در جامعه ما، هم کرامتش حفظ شود و عزت خانوادگی اش محفوظ بماند، هم بتواند وظایف اجتماعی اش را انجام دهد، هم حقوق اجتماعی و خانوادگی اش محفوظ بماند؟ چه کنیم که زن مجبور نباشد بین این چند تا، یکی اش را انتخاب کند؟ اینها جزو مسائل اساسی ماست.

حد زاد و ولد در جامعه ما چیست؟ من اشاره کردم؛ یک تصمیم زمان دار و نیاز به زمان و مقطعی را انتخاب کردیم، گرفتیم، بعد زمانش یادمان رفت! مثلاً فرض کنید به شما بگویند آقا این شیر آب را یک ساعت باز کنید. بعد شما شیر را باز کنی و بروی! ما رفتیم، غافل شدیم؛ ۱۰ سال، ۱۵ سال. بعد حالا به ما گزارش می دهند که آقا جامعه ما در آینده نه چندان دوری، جامعه پیر خواهد شد؛ این چهره جوانی که امروز جامعه ایرانی دارد، از او گرفته خواهد شد. حد زاد و ولد چه قدر است؟ چرا در بعضی از شهرهای بزرگ، خانه های مجردی وجود دارد؟ این بیماری غربی چگونه در جامعه ما نفوذ کرده است؟ تجمل گرایی چیست؟ بد است؟ خوب است؟ چه قدرش بد است؟ چه قدرش خوب است؟ چه کار کنیم که از حد خوب فراتر نرود، به حد بد نرسد؟ اینها بخش های گوناگونی از مسائل سبک زندگی است، و ده ها مسئله از این قبیل وجود دارد؛ که بعضی از اینهایی که من گفتم، مهم تر است. این یک فهرستی است از آن چیزهایی که متن تمدن را تشکیل می دهد. قضاوت درباره یک تمدن، مبتنی بر اینهاست.

نمی شود یک تمدن را به صرف اینکه ماشین دارد، صنعت دارد، ثروت دارد، قضاوت کرد و تحسین کرد؛ در حالی که در داخل آن، این مشکلات فراوان، سراسر جامعه و زندگی مردم را فرا گرفته. اصل اینهاست؛ آنها ابزاری است برای اینکه این بخش تأمین شود، تا مردم احساس آسایش کنند، با امید زندگی کنند، با امنیت زندگی کنند، پیش بروند، حرکت کنند، تعالی انسانی مطلوب پیدا کنند.

رفتار اجتماعی و سبک زندگی، تابع تفسیر ما از زندگی

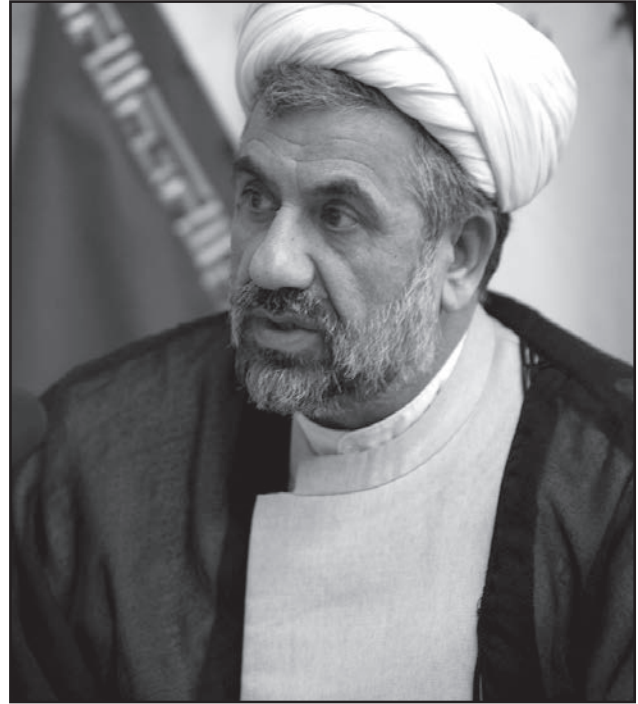
الگوی مادر خدمت‌رسانی به جامعهٔ مداحان سیرهٔ نبوی، علوی و سنت رضوی است

الگوی نظری و عملی فعالیت‌های بنیاد دعبل خزاعی

گفت‌وگو با محمدمهدی انصاری

در شماره‌های قبل، با اشاره به سیاست‌های راهبردی بنیاد دعبل خزاعی، دغدغه‌های این مجموعه را در چهار ساحت خدماتی، فرهنگی، علمی و رسانه‌ای برشمردیم؛ از جمله به اولویت‌های کمی و کیفی ارائه خدمات اشاره کردیم و ابزار تحقق هر کدام از ساحت‌های نامبرده را معرفی کردیم. تصویب سند سیاست‌های راهبردی بنیاد دعبل خزاعی، ضمن تعیین اولویت‌ها و ترسیم افق برنامه‌ها و فعالیت‌های بنیاد دعبل، معیار و ملاکی است برای سنجش توفیق یا ناکامی در تحصیل مطالبات تعیین شده از گروه‌های مختلف فعال در مجموعه است. حجت الاسلام والمسلمین محمدمهدی انصاری، نایب‌رئیس هیئت مدیرهٔ بنیاد دعبل خزاعی، می‌گوید: «مداحان سرمايه‌ها و پشتوانه‌های اصلی اسلام و حفظ نظام هستند. جامعهٔ مداحان حق بسیار سنگینی بر گردن انقلاب و مدیران نظام دارند. این حق موجب شد تا جمعی از دلسوزان به فکر حمایت و ارائهٔ خدمت به این قشر عظیم و خدمت‌گذار بیفتند. ما خدمت به جامعهٔ ذاکران را خدمت به فرهنگ عاشورا و نهضت ابا عبدالله علیه السلام می‌دانیم.»

در گفت‌وگو با نایب‌رئیس هیئت مدیرهٔ بنیاد دعبل خزاعی، از ایشان دربارهٔ الگوی نظری و عملی بنیاد در خدمت‌رسانی به جامعهٔ ستایشگران و ذاکران اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و اله و سلم پرسیدیم. در ادامه گفت‌وگوی «دعبل» با حجت الاسلام والمسلمین محمدمهدی انصاری را بخوانید:

پای‌بندی به اصول مرام‌نامهٔ ستایشگران و ذاکران اهل بیت علیهم السلام می‌تواند نقطهٔ عطف و شروع فعالیت‌های اجتماعی و سامان‌یافتهٔ این مجموعهٔ نورانی باشد.

دعبل در متن سیاست‌های راهبردی بنیاد دعبل خزاعی به تعادل در انجام چهار ساحت خدماتی، فرهنگی، علمی و رسانه‌ای تأکید شده است. برای مخاطبان و نهادهای همکار با بنیاد این سؤال مطرح می‌شود که آیا منظور از این تعادل، تساوی در هزینه‌های زمانی، توانی و تومانی است؟ یا با توجه به رسالت اولیهٔ بنیاد که عرضهٔ خدمات به مداحان و ذاکران از کارافزاده و نیازمند است، این تعادل معنای دیگری دارد؟

در هر ظرفی، متناسب با حجم و ظرفیت آن ظرف، مظروفی قرار می‌گیرد. ساحت اقدامات خدماتی در بنیاد دعبل خزاعی ظرف بزرگی است و طبیعتاً هزینه‌هایی که در حوزه‌های خدماتی ارائه می‌شود، هزینه‌های سنگین‌تری است. هم جامعهٔ آماری در این حوزه بیشتر است و هم ارقامی که صرف شئون خدماتی می‌شود ارقام سنگین‌تری است. طبیعی است که اینها نمی‌توانند پایه‌پای فعالیت‌های فرهنگی و رسانه‌ای قرار گیرند.

تعادل در بنیاد دعبل خزاعی به معنای تساوی نیست؛ بلکه به این معناست که مناسب هر ظرف، مظروفی قرار می‌گیرد. بنیاد دعبل خزاعی باید در بخش خدمات،

دیگری که در آینده شاهد آن خواهیم بود، اشاره کرد. امروز هیئت علمی پشتوانهٔ محکم علمی و فکری بنیاد دعبل خزاعی برای انجام فعالیت‌های مناسب‌تر دینی و فرهنگی است.

در بخش رسانه نیز می‌توان به طراحی سایت، نشریات مختلف و سامانهٔ پیامکی بنیاد دعبل خزاعی اشاره کرد که وسیله و ابزار ارتباطی این بنیاد با جامعهٔ مداحان است؛ البته در این زمینه نیاز به اقدامات بیشتری است که ان شاء الله طرح‌های مناسبی با مشورت هیئت علمی تصویب و زمینه‌اجرای آن فراهم خواهد شد.

دعبل به مرام‌نامهٔ ستایشگران و ذاکران اهل بیت علیهم السلام (که سال گذشته از آن رونمایی شد) اشاره کردید. این مرام‌نامه با چه هدفی تدوین شده است؟

بنیاد دعبل خزاعی در راستای دغدغه‌های حضرت امام خمینی (ره) و امام خامنه‌ای شکل گرفته است. سرلوحهٔ فعالیت‌های این بنیاد بیانات امام بزرگوار مدظله العالی خواهد بود؛ مرام‌نامه نیز برای تحقق این منظور تهیه شده است. بنیاد دعبل خزاعی مداحان و ذاکران را یک جامعه می‌داند و معتقد است که حرکت‌ها و فعالیت‌های انفرادی وقتی به حرکت‌های جمعی و سامان‌یافته - از طریق اعضای همین جامعه - تبدیل شوند، آثار مطلوب‌تر، سریع‌تر و جامع‌تری خواهند داشت. تعهد و

دعبل در متن سیاست‌های راهبردی بنیاد دعبل خزاعی که در هیئت مدیرهٔ بنیاد تصویب شد، حوزهٔ فعالیت‌های بنیاد چهار ساحت خدماتی، فرهنگی، علمی و رسانه‌ای تعریف شده است. این یک تعریف جدید از بنیاد دعبل خزاعی است یا قبلاً در ساحت‌های نامبرده اقداماتی انجام شده است؟ برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت بنیاد دعبل خزاعی در این چهار ساحت چیست؟

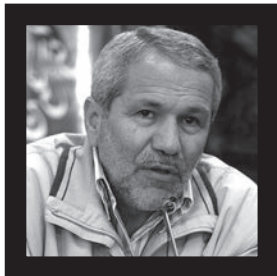
برای هر کدام از این عرصه‌ها قدم‌هایی برداشته شده است؛ مثلاً بنیاد دعبل خزاعی در عرصهٔ خدماتی اقدام به بیمهٔ مداحان کرد. در بخش مستمری، بیمهٔ تکمیلی و بیمهٔ بازنشستگان تعدادی از مداحان کشور بیمه شده‌اند. نمایندگی‌های بنیاد دعبل خزاعی در استان‌های مختلف کشور در این مسیر مشغول فعالیت هستند.

بنیاد دعبل خزاعی در بحث فرهنگی نیز در مناسبت‌های مختلف مثل ایام محرم، بسته‌های آموزشی و لوح‌های فشردهٔ فرهنگی مناسبی، تهیه و به نقاط مختلف کشور ارسال می‌کند.

در زمینهٔ علمی، هیئت علمی تشکیل دادیم که برای رشد و ارتقای کیفی جامعهٔ مداحان، برنامه ارائه می‌دهد. از دستاوردهای هیئت علمی بنیاد دعبل خزاعی می‌توان به منشور و مرام‌نامهٔ ستایشگری و اقدامات فرهنگی

ساماندهی شئون خدماتی، فرهنگی، علمی و رسانه‌ای مداحان فرهنگ فرهیخته مداحی

محمدرضا قدس*

بنیاد دعبل خزاعی با استناد به دستور امام خامنه‌ای برای رسیدگی به امور مداحان اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم مخصوصاً مداحانی که نیازمندی‌های مالی دارند، شروع به کار کرده است؛ بنابراین بنیان، پایه و محور کار بنیاد، دستور مقام معظم رهبری است. اساس نامه

بنیاد، فرازهای مختلفی دارد که از مهم‌ترین آنها سامان‌دهی شئون فرهنگی، علمی، رسانه‌ای و مباحث مربوط به خدمات‌رسانی به مداحان اهل بیت علیهم‌السلام است. پیش از این، فعالیت‌هایی در حوزه بیمه مداحان، مستمری‌گیران، بیمه‌های تکمیلی، اعطای وام به نیازمندان انجام شده است.

یکی از مسئولیت‌های مهم و تأثیرگذار بنیاد که باید روی آن انرژی و وقت بگذارد، ایجاد مجمع عمومی برای تجمیع همه جریان‌ها و تشکل‌های اجتماعی فعال در زمینه مداحان است؛ این در حقیقت مراحل اولیه و بستر ساز اقدام مهم ساماندهی شئون فرهنگی، علمی، رسانه‌ای و سایر خدمات به مداحان است. تعدد تشکل‌ها و سامانه‌های اجتماعی یک ضرورت اجتماعی است. تعدد فعالیت‌های فرهنگی حتی با هم پوشانی فعالیت‌ها، به نفع نیازمندی‌های فرهنگی جامعه است. در حوزه مداحان هم فعالیت‌ها باید بیشتر شود و تداوم یابد. اگر موضوعات مبتلابه مداحی را احصاء کنیم، خواهیم دید که خیلی گسترده‌اند و به برنامه‌ریزی و اقدامات جدی و پیگیر نیازمند هستند؛ مثلاً مداحان مجموعه‌هایی پراکنده هستند که باید با ساماندهی اجتماعی، تأثیرگذاری خود را افزایش دهند. یکی از وظایف بنیاد دعبل خزاعی، برنامه‌ریزی برای انجام اقدامات علمی و عملی عمیق در این حوزه است.

تنوع و تفاوت، سرخلقت است و اصلاً بنیان خلقت باری تعالی بر تنوع و تفاوت است. اگر تفاوت و تنوع را از خلقت بگیرد، خلقت هويت پیدا نمی‌کند. در حوزه ستایشگری و ذاکری اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم نیز وجود تنوع و گوناگونی نه تنها عیبی نیست، بلکه حسن هم هست؛ منتهی انسجام هم لازم است. منظور از ساماندهی شئون فرهنگی و مذهبی در حوزه مداحان، برنامه‌ریزی برای آموزش و پرورش و تعیین چارچوبی عمومی بر اساس نیازهای جامعه است. مداحان باید از حیث محتوایی، در زمینه اعتقادات و تاریخ معصومین علیهم‌السلام غنی و از لحاظ ساماندهی اجتماعی، منسجم و از نظر رفتار و اخلاق برای احاد جامعه، الگوی زینت‌بخش باشند. برای این منظور ما باید آموزه‌های منطقی و صحیح را در اختیار مداحان اهل بیت علیهم‌السلام قرار دهیم. خیلی از اینها نیاز به تولید جدید ندارند و از قبل آماده هستند؛ فقط باید آنها را تجمیع کرد. در حقیقت وظیفه ما در بنیاد دعبل خزاعی، خدمات‌رسانی و ساماندهی قشر عظیمی از فرهیختگان جامعه است. ما برای اداره فرهیختگانی که از آنها یاد کردیم (البته اداره، نه به معنای اداره مدیریتی؛ منظورم اداره پشتیبانی است) باید خودمان عامل به نحوه‌ای از گفتار و رفتار باشیم که انتظار داریم آن را در میان اعضای جامعه مداحان ببینیم. باید در جزئی‌ترین مسائل گفتاری و رفتاری و حتی در ظواهرمان سنجیده عمل کنیم. در حقیقت باید به فرهنگ فرهیخته مداحی تاسی کنیم. ■

پی‌نوشت:

* عضو هیئت مدیره بنیاد دعبل خزاعی

هزینه‌های بسیاری بپردازد؛ زیرا نیاز اول جامعه مداحان - مخصوصاً گروه هدف بنیاد و به‌ویژه مداحان بالای ۵۰ سال - نیازهایی در بخش خدمات است. ما نیز بیشترین هزینه‌ها را در این بخش انجام داده‌ایم؛ ولی دغدغه‌های جدی فرهنگی داریم و معتقد هستیم، یکی از وظایف اصلی بنیاد دعبل خزاعی تولید و توزیع محتوای مورد نیاز جامعه مداحان است. ما باید متناسب با نیاز جامعه مداحان در حوزه‌های فرهنگی، آموزشی و محتوایی سرمایه‌گذاری کنیم. هیئت علمی بنیاد دعبل خزاعی نیز باید خط‌مشی‌ای برای این موضوع ترسیم کند.

دعبل در متن سیاست‌های راهبردی به این موضوع که ارائه خدمات - به‌ویژه از نوع رفاهی و تأمین اجتماعی - نه با هدف دولتی کردن جامعه ستایشگران و نه با هدف کسب انتفاع صورت می‌گیرد، اشاره شده است. امروز خانه مداحان، کانون مداحان و شاعران آیینی و نهادهای دیگری نیز به جامعه مداحان و ذاکران اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم خدماتی عرضه می‌کنند که در ذهن مخاطبان سوءتفاهم‌هایی را ایجاد کرده است؛ بنیاد دعبل خزاعی با چه استراتژی‌ای این سوءتفاهم‌ها را برطرف خواهد کرد؟ چه سوءتفاهم‌هایی؟

دعبل برخی می‌گویند این سازمان‌ها قصد تشکیل حزب مداحان را دارند؛ یا معتقدند که این سازمان‌ها خدماتی ارائه می‌دهند، تا بعدها در حوزه‌های سیاسی از آنها بهره‌برداری کنند و مواردی از این قبیل.

اقتدار مختلفی، هم به اسلام و هم به انقلاب اسلامی خدمات ویژه‌ای ارائه کرده‌اند؛ یکی از این اقتدار، قشر روحانیت است که نقش کلیدی و اساسی دارند. روحانیت در ترویج و حفظ ارزش‌های اسلام و همچنین حفظ انقلاب و ارزش‌های آن و حمایت از ولایت نقش کلیدی داشته است. جامعه مداحان و ذاکران اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم نیز پایه‌های جریان نورانی روحانیت، سهم عمده‌ای در این حمایت‌ها داشته‌اند؛ به این معنا که مداحان سرمایه‌ها و پشتوانه‌های اصلی اسلام و حفظ نظام هستند؛ با این توضیح درمی‌یابیم که جامعه مداحان حق بسیار سنگینی بر گردن انقلاب و مدیران نظام دارند. این حق موجب شد تا جمعی از دلسوزان به فکر حمایت و ارائه خدمت به این قشر عظیم و خدمت‌گذار بیفتند. ما خدمت به جامعه ذاکران را خدمت به فرهنگ عاشورا

ما خدمت به جامعه ذاکران را خدمت به فرهنگ عاشورا و نهضت ابا عبدالله می‌دانیم چون این گروه مروج فرهنگ عاشورایی بودند و نگذاشتند پیام‌های رفیع و رسای عاشورا در مسیر تاریخ گم شود

و نهضت ابا عبدالله علیه‌السلام می‌دانیم؛ چون این گروه، گروه مروج فرهنگ عاشورایی بودند و نگذاشتند پیام‌های رفیع و رسای عاشورا در مسیر تاریخ گم شود. نقش کلیدی و محوری جامعه مداحان، انگیزه خدمت‌رسانی به این طبقه را برای هر انسان متعهدی به یک فریضه تبدیل می‌کند.

بنیاد دعبل خزاعی با این نگرش، خدمت به این جامعه فرهیخته را شروع کرد و معتقد است که قدم‌های اول در مسیر خدمت‌رسانی به این قشر را برداشته‌ایم. حقوق این قشر برای جامعه و انقلاب ما حقوق سنگین تری است که باید از فرصت‌های پیش‌رو برای احقاق حقوق این قشر شریف استفاده کنیم و قدم‌های بلندتری را برداریم. هر کس به این نگاه فرهنگی و اعتقادی نگاه سیاسی کند، قطعاً هم به جامعه مداحان و هم به هر گروهی که در مسیر خدمت‌گذاری و خدمت‌رسانی به این طبقه هستند، ظلم بزرگی کرده است.

دعبل الگوی نظری و عملی بنیاد در مجموعه فعالیت‌هایی که انجام می‌دهد چیست؟ مخصوصاً در ساحت خدمات - به‌ویژه خدمت‌رسانی به نیازمندان و از کارافتادگان این جامعه - برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات چگونه انجام می‌شوند؟

الگوی ما در خدمت‌رسانی به جامعه مداحان سیره نبوی، علوی و سنت رضوی است. ائمه معصومین علیهم‌السلام این الگو را در اختیار ما قرار دادند و این گونه عمل کردند. این مسیر، مسیر مشخصی است و بنیاد دعبل خزاعی به‌طور ویژه در این مسیر برای خدمت‌رسانی در چهار ساحت سابق الذکر حرکت می‌کند. ما در پیمودن این مسیر، اطاعت‌پذیری و حرکت در مسیر ولی امر مسلمین را جزو اهداف و وظایف خود می‌دانیم. ■

مداح همیشه زیر ذره بین است

اصول مداحی

گفت و گو با ابوالفضل ثقفی

«حاج ابوالفضل ثقفی» متولد ۱۳۱۸ ش. در قزوین است. از هفت سالگی به خیل ستایشگران و ذاکران اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم پیوسته و در زمره آن گروه از مداحان و شاعران آیینی است که تعزیه‌های فراوانی را اجرا کرده است. از افتخارات این خادم افتخاری اهل بیت علیهم السلام فعالیت در بازسازی حرم طفلان مسلم است. گلدسته‌های حرم دو طفلان مسلم به همت مردم خیر قزوین و هماهنگی ستاد بازسازی عتبات عالیات ساخته شده و هم‌اکنون حرم دو طفلان مسلم را مزین ساخته است.

می‌گوید: «حدود ۵۰۰۰ بیت شعر حفظ هستم». در گفت و گویی که با ایشان داشتیم، هیچ‌گونه اغراقی در این سخن ندیدیم. حاج ابوالفضل ثقفی جین گفت و گو از نوحه‌ها و نغمه‌هایی می‌خواند که در طول سال‌ها خدمت در آستان اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم در محافل و مجالس خوانده یا از مداحان پیشکسوت شنیده است. می‌توان ساعت‌ها در محضر ایشان نشست و از قصاید و غزلیات، نوحه‌ها و نغمات، مرثیه‌ها و مولودی‌ها و ... که ناگهان در بین خاطراتش می‌خواند، بهره برد؛ بی‌آنکه متوجه گذر زمان شد. کتاب «گلستان ثقفی» به همت ایشان منتشر شده و مجموعه‌ای از اشعار مذهبی شاعران قزوین است.

ابوالفضل ثقفی از خاندان ثقفی‌های قزوین و از طایفه «ملا علی حسین» است. ملا علی حسین، «ملا مصطفی» و «میرزا حسن»، میر عزاهای معروف قزوین، همگی از اجداد ایشان هستند. شغل اصلی حاج ابوالفضل ثقفی دامداری است. پدر ایشان نیز دامدار بود و پای منبرها می‌خواند.

حاج ابوالفضل در هفت سالگی برای اولین بار در حسینیه امینی‌ها در قزوین برای اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم مداحی کرد. حاج ابوالفضل ثقفی از نوجوانی تعزیه‌خوانی می‌کرد و مسلم، حر و حضرت ابوالفضل علیهم السلام می‌خواند. هنوز هم همه آن شعرها را حفظ است. وی از برگزیدگان چهارمین دوره همایش تجلیل از پیرغلامان حسینی است و شعری که ایشان از «قآنی» در نهمین دوره همایش تجلیل از پیرغلامان حسینی در همدان خواند، خیلی مورد توجه قرار گرفت.

پیشنهاد می‌کنیم، سی‌دی ضمیمه این شماره را که در آن گزیده‌ای از «دومین نشست علمی مداحان سراسر کشور» و گزیده‌ای از گفت و گوی «دعبل» با حاج ابوالفضل ثقفی است، ببینید. مخصوصاً گفت و گو با حاج ابوالفضل ثقفی و خاطراتش از سال‌ها خدمت در آستان ارادت به اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم خیلی تماشایی است.

در ادامه نیز، گزیده‌ای از یک گفت و گو با ایشان را بخوانید که در بخش تاریخ شفاهی نشریه «هیأت»، دو روزنامه دهه اول محرم ۱۳۹۰ ش. منتشر شده است

هیأت: شما متولد چه سالی هستید؟

متولد ۱۳۱۸ ش. هشتم و اولین سفرم به کربلا ۱۳۳۸ ش. بوده است. ضریح سامرا را که منفجر کردند، آوردند قزوین. زمستان بود و هوا سرد. من یک‌ماه تک و تنها رفتم تهران، اداره گذرنامه خوابیدم؛ تا ویزا بگیرم و بروم کربلا. تنها کسی که از قزوین رفت کربلا بنده حقیر بودم. در ماشینی که می‌رفتیم با «صغیر اصفهانی» همسفر شدیم. در طول سفر ایشان شعر می‌گفت و من حفظ می‌کردم. برای افتتاح ضریح عسکریین آمدند و خواستند که شعر بگویم. شروع کرد و چند ساعتی طول کشید. تا شعر را ببرند بغداد و چاپ کنند بیاورند من همه را به خاطر سپردم. ایشان تعجب کرده بود.

هیأت: عزاداری مردم قزوین در گذشته چگونه بود؟

حسینیة امینی‌ها دهه اول محرم و صفر برنامه داشت. حسینیه آقا سید جمال و مسجد مولودرخان هم برنامه داشت. علاوه بر اینها مردم به تعزیه خیلی علاقه نشان می‌دادند؛ به گونه‌ای که از ۱۰ شب برنامه که اعلام می‌شد، از شب سوم به بعد تعزیه، مجلس پر می‌شد. علتش هم این بود که مردم جنگ و مبارزه را هم از نزدیک می‌دیدند.

در آن سال در خود قزوین هم فعالیت می‌شد. خصوصاً «آیت‌الله رفیعی (ره)» در سال ۴۲ درس را تعطیل کردند. البته کسانی هم بودند که گفتند ما وارد سیاست نمی‌شویم و مردم هم جوانشان را دادند. آقای رفیعی بعد از چند روز منبر رفتند و به بازاربان گفتند تا کی می‌خواهید در خواب باشید؟ وقتی من دکلمن را تعطیل کرده‌ام یعنی شما هم باید تعطیل کنید. در دوران انقلاب هم نوحه‌های انقلابی می‌خواندیم. بعد به جبهه رفتیم. در اعزام‌ها بودیم. «آقای ابوترابی» که اسیر شد ما آنجا بودیم.

هیأت: پیرامون نحوهٔ مداحی در گذشته توضیح دهید

در گذشته افراد مداح از اصول خاصی پیروی می‌کردند؛ تا آنجا که در همهٔ ابعاد زندگی آنان تأثیر داشت. توصیه می‌کنم که جوانان اصول مداحی را در کتب مطالعه کنند؛ تا وظیفهٔ مداح را بدانند. مداح همیشه زیر ذره‌بین است، پس باید در همه جا یک مداح باشد. متأسفانه خیلی جاها اگر به مداحی تذکر دوستانه بدهیم و او را راهنمایی کنیم، ناراحت می‌شود و این نشانهٔ این است که امروزه آفات مداحی در جامعه افزایش یافته و توجهی به آن نمی‌شود.

هیأت: در مورد گلدسته‌های حرم دو طفلان توضیح دهید

این گلدسته‌ها به همت مردم خیر قزوین و هماهنگی ستاد بازسازی عتبات ساخته شد و هم‌اکنون حرم دو طفلان را مزین ساخته است. من حدود ۵۰۰۰ بیت شعر حفظ هستم که بیشتر از شعرای قدیم قزوین است و خودم شعری نگفته بودم؛ تا اینکه مسئول ستاد بازسازی عتبات، در زمان پایان ساخت گلدسته‌ها همهٔ مداح‌ها را جمع کرد و گفت: «هر کس به مناسبت این گلدسته‌ها شعری بگوید، یک سکه هدیه می‌گیرد.»

من آن شب در خانه به خود دو طفلان مسلم متوسل شدم و با عنایت آنان شعری سرودم که انگار خودشان بر کاغذ می‌نوشتند. روز بعد من هدیه را دریافت کردم و به حرم طفلان مسلم هدیه کردم. ■

ای مسلمانان اگر قرآن میان ما نبود هیچ قومی در جهان بیچاره‌تر از ما نبود سایهٔ آل محمد گر نه بر سر داشتیم ملتی مانند ما بی‌عرضه در دنیا نبود عالمان بی‌عمل ملانماهای دغل گر نمی‌بودند، هرگز این خرابی‌ها نبود که اشاره به آخوندهای درباری می‌کرد که جلوی شاه سر خم می‌کردند و «هاشمی قزوینی» سروده بود. یادم هست که در همان دوران ما به مشهد سفر کردیم و یک هیأت زنجبیرزی را دیدیم که شعرهایی در طرفداری از شاه می‌خوانند و دل همهٔ عزاداران را خون کردند. همان زمان «آیت‌الله سعیدی» را شهید کرده بودند. بعد از آنکه ما وارد حرم شدیم آقای «منتظر» شعری حماسی علیه شاه و با مفاهیم عاشورایی سروده بود. شعرش را به من داد و گفت: «جرئت داری بخوانی». گفتم: «می‌خوانم».

با هیأت بنی‌فاطمه بودیم. من در صحن امام هشتم بالا رفتم. اول شعری از بیچاره قزوینی با مضمون انتظار خواندم: بر مشامم بوی آن دلدار کی خواهد رسید یارب آن شاهنشاه ابرار کی خواهد رسید... یک زمانی گشته هر کس مال هر کس خورد، خورد مال و ملک هر که را هر کس به یغما برد، برد هر کجا یک پیشوا بود جسم او بر دار شد اختیار ما به دست امریکا و روس شد... آن عزیز قادر قهار کی خواهد رسید این را خواندم و بعد وارد مصیبت شدم. آن نوحه را خواندم:

زنده بادا حسین! مرده بادا یزید!
همهٔ مردم متحد جواب می‌دادند و قیامتی شد. ما فرار کردیم به سمت حسینیهٔ «تهرانی‌ها»، محل اقامت. آمده بودند سراغ «آقای ربانی» مسئول هیأت. او هم آمد پیش من که «تفقنی اینها چیست که خوانده‌ای؟»
من هم جواب دادم: «چه کنم؟ از این به بعد بخوانم زنده بادا یزید؟»

خلاصه تعهدی از من گرفتند که دیگر از این اشعار نخوانم. فرداش مرحوم منتظر آمد و خیلی تشکر کرد که دل مؤمنین را شاد کردید.

هیأت: در خود قزوین در ایام محرم آن سال چه اتفاق‌هایی افتاد؟

جمعیت از کوچک و بزرگ هیچ کس چرت نمی‌زد. چند سال پیش هم یک بار منزل شهید «بابایی»، بنده نقش یار امام حسین علیه‌السلام، «حر» را بازی کردم. جایی دیگر هم همراه پدر شهید بابایی تعزیه می‌خواندیم که پدر شهید بابایی نقش امام و من نقش عمو و خود عباس هم نقش سکینه را بازی می‌کرد.

هیأت: مداح‌های گذشته در قزوین چه کسانی بودند؟

در گذشته «حاج غلام‌رضا ذوالقدر»، ایشان خیلی قصیده حفظ بود. آن وقت هم مداح‌ها شعر به کسی نمی‌دادند. من می‌رفتم می‌گفتم حاج غلام‌رضا آن شعر را به من بده! می‌گفت ۱۰ تومن به من بده! آن وقت ما گوسفند را ۳۵ تومن می‌فروختیم. خواهش و تمنا می‌کردم، ۱۰ تومن، پنج تومن می‌دادم و شعرها را می‌دادم به حافظه. خدارحمت کند «کرمعلی عطار» که در امامزاده سلطان سید محمد می‌خواند. «حاج آقای قوامی» و «حاج محمود منزوی» از ذاکرین قدیم قزوین بودند.

هیأت: شاعری هم داشتیم که برای اهل بیت علیهم‌السلام شعر بگوید؟

آقای «بحری قزوینی» که در کتابی که چاپ کردم، از اشعارشان زیاد یاد کردم. دیگر شاعران مطرح «مونس»، «اشرف»، «هاشمی»، «ذاکر قزوینی» و «سید بیچاره» را به یاد دارم که دارد: «با چشم تر ای سید بیچاره بگوی / آقای همه گریه‌کنان است حسین».

مادر سخنرانی سال ۴۲ امام از قزوین حضور داشتیم. نوارش را آوردیم قزوین و گروهی گوش می‌کردیم. امام را بعد از سخنرانی تحت نظر گرفتند، سید احمد آقا آن موقع نوجوان بود، ایشان را دعوت کردیم به قزوین، سه روز اینجا بود. یک بار هم در نجف خدمت امام رسیدیم و ایشان به دست خط خودشان رسید خمس به من دادند. من رسیدم را پنهان کردم و با خودم آوردم. کسی جرئت نمی‌کرد اسم امام را بیاورد.

هیأت: قبل از انقلاب یک بار کربلا رفتید؟

نه، خیلی زیاد می‌رفتم. به بهانه‌های مختلف می‌رفتم. یک بار به بهانهٔ سنگ بردن برای حرم رفتیم. با ضریح حضرت عباس هم سال ۴۸ رفتیم. در زمان صدام لعنتی هم دو بار رفتیم.

هیأت: آموزش روضه و تعزیه هم در قدیم بود؟

بله، در گذشته «کربلایی صفر» و «حاج شیخ قدرت خاکسار» بود که وقتی مسلم می‌خواند در دیوار گریه می‌کرد. هم شعر آموزش می‌دادند و هم حرکات دست و اینها. به ما می‌گفتند رو به آینه تمرین کنید تا بدانید مردم شما را چطور می‌بینند. حتی مقامات و دستگاه‌های موسیقی را آموزش می‌دادند که در هر روضه‌ای با چه دستگاهی باید بخوانیم. علاوه بر اینها مادر بزرگ ما در مجالس روضه می‌رفت و به ما یاد می‌داد. ما هم در جلسهٔ هفتگی مجمع‌الذاکرین در مسجد امام حسین زرگر کوچک این مسائل را آموزش می‌دهیم.

هیأت: آیا بعد از سال ۴۲ که دست‌پلید رژیم پهلوی رو شد، مفهوم شعرهای روضه هم انقلابی شد؟

بله، مثلاً یکی از این اشعار این بود:

گزارش سفرهای استانی در بنیاد دعبل خزاعی

سه‌میه‌بندی خدمات رفاهی

و «قزوین» بازدید شده است. در سالی که گذشت بانک اطلاعات استان «تهران» نیز بازبینی شد و این روند هنوز پیگیری می‌شود.

همان‌طور که پیش از این نیز گزارش داده شد، در خصوص خدمات رفاهی بنیاد، سهمیه استان‌ها ابتدا توسط نیازمندان و از کارافتادگان جامعه ستایشگران و ذاکران اهل بیت علیهم‌السلام تکمیل می‌شود. سهمیه بیمه‌شدگان در هر استان، متناسب با جمعیت آن استان، تعداد حسینی‌های استان، تعداد شرکت‌کنندگان در انتخابات کانون شعرا و مداحان و برخی اقتضات استانی تعیین شده است؛ بنابراین سهمیه بیمه‌شدگان در استان‌ها برابر نیست. در صورت افزایش سهمیه در طول سال (بازنشسته‌شدن و یا فوت شدن بیمه‌شدگان فعلی، جذب بودجه مکمل و ...) متقاضیان، تا مرحله تکمیل ظرفیت به لیست اضافه خواهند شد.

در حال حاضر، بنیاد دعبل با هزینه کل بودجه سالانه خود توانسته است، حدود ۲۱۲۲ نفر را تحت پوشش بیمه تأمین اجتماعی، ۸۷۰ نفر را تحت پوشش بیمه تکمیلی و در حدود ۲۱۹ نفر را تحت پوشش مستمری قرار دهد. افزایش این تعداد مستلزم افزایش بودجه سالانه بنیاد است. همچنان به دلایل مشکلات بودجه‌ای تعداد ۱۱۲۵۵ نفر تقاضای بیمه خود را در بنیاد دعبل ثبت کرده‌اند و هنوز تحت پوشش بیمه قرار نگرفته‌اند. ■

همفکری با نمایندگان بنیاد دعبل خزاعی در استان‌ها برای بهینه کردن اقدامات خدماتی، فرهنگی، علمی و رسانه‌ای بنیاد و استفاده از ظرفیت بالای موجود این عزیزان در هر استان یکی از دغدغه‌های جدی بنیاد دعبل خزاعی در سال ۱۳۹۱ ش. بود. برای این منظور نشست با نمایندگان بنیاد در استان‌ها از برنامه‌هایی بود که در سال ۱۳۹۱ ش. با حداکثر توان، در دستور کار دفتر مرکزی قرار گرفت. بهینه کردن بانک اطلاعات مجموعه و ارتباط نزدیک‌تر با اعضای بنیاد، از دیگر اهداف این نشست‌هاست که با همت مدیر عامل بنیاد، معاونت اجرایی و گروه فرهنگی و آموزشی بنیاد پیگیری می‌شود. از اهداف مهم این سفرهای استانی زمینه‌سازی مناسب برای بهره‌بری از ظرفیت‌های موجود در استان‌ها در حوزه‌های مختلف فرهنگی، علمی و آموزشی است. در نشست‌های مختلفی که در هر استان انجام می‌شود، ضمن احراز سطح نیازمندی‌های خدماتی، علمی و فرهنگی در استان، با همفکری و هم‌اندیشی نخبگان عرصه ستایشگری و ذاکری اهل بیت رسول‌الله صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در استان اولویت‌های خدماتی، علمی، فرهنگی و رسانه‌ای در هر استان احصاء و راهکارهای رفع نیازمندی‌های موجود ارزیابی می‌شوند.

تا کنون از استان‌های «خراسان رضوی»، «خراسان جنوبی»، «سیستان و بلوچستان»، «گلستان»، «آذربایجان غربی»، «زنجان»، «کرمانشاه»، «لرستان»

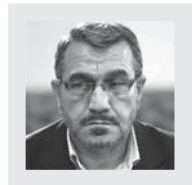
مهم‌ترین انتظاری که از بنیاد دعبل خزاعی در ذهن مداحان ایجاد شده مسئله بیمه مداحان است

اولویت اقدامات بنیاد از دیدگاه نمایندگان

در متن سند سیاست‌های راهبردی بنیاد دعبل خزاعی بر این موضوع تأکید شده است که «بنیاد دعبل پرداخت ضعیف، نمایشی و خالی از محتوا به منش ستایشگری را در سیاست‌گذاری‌ها، طرح‌ها و تولیدات فرهنگی عامل بخش عمده‌ای از آسیب‌های موجود در این عرصه می‌داند. به همین دلیل اولویت فعالیت‌های فرهنگی بنیاد دعبل، توصیف و ترویج دقیق منش اصیل و اثرگذار ستایشگری اهل بیت علیهم‌السلام در مشورت با اهالی علم و نظر و پیران این عرصه خواهد بود.»

از فعال‌ترین و کارآمدترین مشاوران بنیاد در سال‌هایی که گذشت، نمایندگان بنیاد دعبل در استان‌ها هستند که به حق علاوه بر زحمات اجرایی که بزرگوارانه در ساحت ارادت به اهل بیت رسول‌الله صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم آنها را تقبل کرده‌اند، در همه اقدامات بنیاد دعبل خزاعی وقتی دست‌نیاز به سوی‌شان دراز کردیم همفکر، همراه و پشتیبان بنیاد بوده‌اند. ضمن سپاسگزاری از همه این عزیزان و محبان اهل بیت علیهم‌السلام، در ادامه گزارشی از آراء و دیدگاه‌های ایشان درباره عملکرد بنیاد در سال ۱۳۹۱ ش. به استحضار می‌رسد. امیدواریم با استمرار این هم‌اندیشی‌ها و با در میان گذاشتن سایر دیدگاه‌ها، با سعی و صبر و حوصله شاهد سامان روزافزون در همه اقدامات خدماتی، فرهنگی، علمی و رسانه‌ای بنیاد باشیم.

اکبر بیضائی نماینده بنیاد در آذربایجان غربی

من از فعالیت‌های بنیاد در سال ۱۳۹۱ ش. نسبت به سال‌های گذشته رضایت بیشتری دارم. امسال بیش از ۱۶ نفر از مداحان استان ما تحت پوشش قرار گرفتند. اگر بتوانیم بسته‌های فرهنگی مداحان سرآمدان را تهیه کنیم، کمک بزرگی برای ارتقاء مداحان خواهد بود؛ بسته‌ای شامل مقتل، سی‌دی و... در این خصوص افزایش شمارگان نشریه بنیاد خیلی مفید خواهد بود. خوب است که این نشریه به دست مداحان و همه مخاطبان بنیاد در استان‌ها برسد. پیشنهاد دیگرم این است که در صورت امکان نشست‌ها را در قم یا مشهد مقدس برگزار کنیم؛ تا توفیقی برای نمایندگان باشد.

مهم‌ترین انتظاری که از بنیاد دعبل در ذهن مداحان ایجاد شده، مسئله بیمه مداحان است. از زمانی که موضوع بیمه مداحان مطرح شده، بیش از ۱۴۰۰ پرونده از این استان به بنیاد ارسال شده است؛ بنابراین اولویت اول بنیاد، بیمه کردن مداحان است؛ چون اکثر مداحان از قشر کم‌درآمد جامعه هستند و از نظر مالی در مضیقه‌اند.

نشست‌هایی که به ریاست دکتر «سنگری» در هر ماه تشکیل می‌شود کار بسیار خوبی است؛ اما محصول کار را در سایر شهرستان‌ها مشاهده نمی‌کنیم. من امیدوارم خروجی

این نشست‌ها در قالب بسته‌های فرهنگی به دست ما برسد؛ این محصولات به پیشرفت ما کمک بسیاری می‌کند. به نظر من حرکتی که در بنیاد آغاز شده رو به رشد است. من آینده خوبی را برای بنیاد ترسیم می‌کنم.

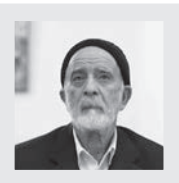
اسماعیل نظافت نماینده بنیاد در اردبیل

در زمان تأسیس بنیاد، در برخی موارد افرادی وارد لیست دریافت خدمات از بنیاد شده‌اند که مستحق نیستند؛ اکنون نیز با غربال این افراد مشکل داریم. فعالیت‌های بنیاد در این حوزه باید شکل منسجم‌تری به خود بگیرد؛ مثلاً گاهی لیست افراد را به تهران ارسال می‌کنیم و متوجه می‌شویم لیست ما مورد قبول آقایان نبوده است. بنیاد باید به نمایندگان که برای استان‌ها در نظر گرفته است، اعتماد داشته باشد.

چون بیمه کردن برای بنیاد محدودیت ایجاد می‌کند، باید خدمات دیگری هم به فعالیت‌های خود بیفزاییم؛ تا افراد را دلگرم کنیم؛ یعنی غیر از مسئله بیمه، فعالیت‌های دیگری هم داشته باشیم؛ تا خلاء موجود را پر کنیم؛ البته مسیری که بنیاد طی می‌کند مسیر درست و خوبی است و اگر پالایش هم بین افراد صورت گیرد، کار درست‌تر و بهتر انجام می‌گیرد.

محمد رضا شاهنگین نماینده بنیاد در اصفهان

الحمد لله، بنیاد دعبل خزاعی خیلی خوب به وظایف خود رسیدگی می‌کند و با همه افراد در هر سطحی برخورد

عبد الحمید دشتی فرد نماینده بنیاد در بوشهر

بسیار خوبی دارند. در استان اصفهان در خصوص بیمه کوتاهی صورت گرفته است؛ مثلاً در بعضی از استان‌ها ۱۲۰ نفر بیمه شده‌اند؛ در حالی که در استان اصفهان ۶۰ نفر بیمه شدند. در حال حاضر نمره فعالیت بنیاد ۱۸ است و باید با تلاش و جدیت نمره خود را به ۲۰ افزایش دهد؛ چون مسیری که بنیاد انتخاب کرده و باید این راه را ادامه دهد، مسیر درست و مناسبی است.

بنیاد حرکتی رو به جلو آغاز کرده است؛ چون نگاهی علمی به قضایا دارد و این چیزی است که سالیان طولانی منتظر وقوع آن بودیم و اکنون در حال انجام شدن است. بنیاد هدفی را ترسیم کرده است که امیدوارم به این هدف برسد. به نظرم باید حلقه اتصال بین نمایندگان در استان‌ها و بنیاد، منظم‌تر شود و سامان یابد. این گونه نباشد که جامعه مداحان را با باشند. باید تولیداتی که برای این قشر تهیه می‌شود، به دست‌شان برسد؛ تا

اهداف عملیاتی شوند. بنیاد برای سال آینده باید فضایی را به عنوان فضای مداحی الگو ترسیم کند؛ تا چهار چوب کلی کار در اختیار جامعه مداحان قرار گیرد و مداحان در آن چهار چوب گام بردارند. هر مجموعه‌ای تفسیری از مداحی دارد و من گمان می‌کنم، تفسیر بنیاد به دیدگاه‌های مقام معظم رهبری نزدیک تر است؛ بنابراین باید این تفسیر با تلاش‌های بنیاد نهادینه و عملیاتی شود.

حسین یوسفی نژاد نماینده بنیاد در ایلام

آنچه از بنیاد دعبل خزاعی در حوزه فعالیت‌هایش انتظار می‌رود، هنوز به طور کامل برآورده نشده است؛ البته سیاستی که بنیاد در مورد بیمه مداحان پیگیری می‌کند، برآورده شده؛ اما سایر انتظارات برآورده نشده است. بنیاد باید وارد ساحت‌های دیگر از جمله کارهای نرم‌افزاری، اقدام به حمایت‌هایی در مورد کارهای رفاهی برای زائرین اهل بیت علیهم‌السلام و مواردی از این قبیل بشود. فعالیت‌های بنیاد نباید تک‌بعدی باشند و اگر بنیاد نمی‌خواهد در زمینه‌ای به فعالیت بپردازد، اعلام کند که این برنامه در حیطه فعالیت‌های ما نیست. به نظر من مهم‌ترین اولویت کارهای بنیاد، گسترش حیطه کاری و پرهمیز از تک‌بعدی بودن فعالیت‌هایش است؛ البته در مورد این موضوع باید تدبیری کرد، تا مانع موازی کاری با سایر نهادهای فعال در عرصه ستایشگری و ذاکری اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم شد.

محمد سمیع نماینده بنیاد در خوزستان

در مدتی که من با بنیاد دعبل خزاعی همکاری داشته‌ام، بنیاد فعالیت‌های خوب و چشم‌گیری انجام داده است. به نظر من بنیاد باید در بحث مستمری‌بگیران جدی‌تر گام بردارد. کسانی که از طرف ما برای بیمه شدن به بنیاد معرفی می‌شوند، از قشرهای ضعیف هستند و بنیاد باید سهمیه استان‌ها را در این زمینه افزایش دهد. مشکلی که بنیاد با آن روبرو است، نحوه هماهنگی با نمایندگان استانی است. بنیاد باید ارتباط خود با نمایندگان را افزایش دهد. برای شناسایی افراد و مداحان وقت بیشتری اختصاص دهد و فعالیت در بحث امور فرهنگی را ارتقاء دهد.

اکبر نور بهمنی نماینده بنیاد در زنجان

عملکرد بنیاد تا به حال مثبت و موفقیت‌آمیز بوده، مخصوصاً در مورد بیمه مداحان که بنیاد در این مورد فعالیت‌های چشم‌گیری را انجام داده است. مسئولان در بنیاد، همیشه دغدغه حل مشکلات و مسائل مداحان اهل بیت - علیهم‌السلام - را دارند. البته در طی کردن هر مسیر مشکلاتی پیش می‌آید؛ مثلاً بعضی از افراد تا به حال بیمه نشده‌اند و حق‌شان است که بیمه شوند؛ در حالی که قبل از این، افرادی تحت پوشش بیمه مداحی قرار گرفته‌اند که می‌توان ادعا کرد، نیمی از این افراد مداح نیستند و شاید در طول سال چند روز در

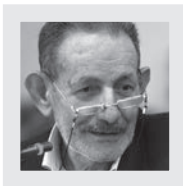
هیئات مداحی می‌کنند. بنیاد دعبل باید سهمیه برخی از استان‌ها را افزایش دهد و باید در این کار، کارشناسی صورت گیرد. مداحان باید ساماندهی شوند، برای آنها کلاس‌های آموزشی برگزار شود؛ تا مداحان با سبک‌ها و اشعار جدید آشنا شود و سطح علمی آنها ارتقا پیدا کند. به نظر من روندی که بنیاد در پیش گرفته، روند درست و رو به رشدی است.

ماشاءالله ذاکری نژاد نماینده بنیاد در سمنان

افرادی که در بنیاد دعبل خزاعی به عنوان نماینده استان مشخص شده‌اند، در کار خود کارشناس هستند؛ اما برخی مجموعه‌ها به علت رعایت نکردن این موضوع، راه را اشتباه رفته‌اند و باعث بروز مشکل شده‌اند؛ مثلاً در بخش آموزش، نهادی با توجه به پشتوانه مالی‌ای که داشت، حرکتی را شروع کرد؛ اما کسی توجه نمی‌کند که این سازمان به چه کسانی آموزش می‌دهد؟ چه چیزی آموزش داده می‌شود؟ خروجی این کلاس‌ها چیست؟ ما در استان سمنان شاهد این موضوع بودیم. کلاس‌ها در این استان برگزار شد و وقتی از افراد حاضر در این کلاس‌ها سوالی پرسیده می‌شد، توانایی پاسخ‌گویی نداشتند؛ چون افراد از جنس مداح نبودند؛ اما چنین مسائلی در بنیاد دعبل تا به حال رخ نداده است. کارهایی که شاهد بودیم و به خصوص همایشی که اخیراً توسط این بنیاد برگزار شد، می‌توان ادعا کرد که از زمان انقلاب اسلامی به بعد این همایش بهترین نشست تخصصی، ریشه‌ای و کاربردی برای مداحان بوده است. من پیشنهاد می‌کنم همه سازمان‌های متولی مثل هیئت رزمندگان، کانون مداحان، بنیاد دعبل خزاعی، ارشاد و... با هم همکاری داشته باشند؛ تا شاهد مانع، موازی کاری و بروز مشکل در این حوزه نباشیم.

احمد ده‌بزرگی نماینده بنیاد در فارس

گاهی اوقات در مجموعه‌های مختلف اقداماتی انجام می‌شود که شتابزده و ویترونی است؛ اما فعالیت‌های بنیاد این گونه نیست. در بنیاد اگر چه حرکت آرام است، اما ریشه‌ای و حساب‌شده است. من آینده خوبی را برای بنیاد ترسیم می‌کنم. مسئله مهمی که بنیاد با آن روبرو است، مسئله بیمه مداحان، مستمری‌بگیران و از کار افتادگان است؛ که به نظر من چالش بسیار مهمی برای بنیاد دعبل خزاعی است. امیدوارم بنیاد در مورد این موضوع به موفقیت دست پیدا کند. اولویت کاری بنیاد دعبل خزاعی با توجه به حرکت‌هایی که در بنیاد مبنی بر شناسایی نیروها و مداحان، برپایی نشست‌های تخصصی و... شروع شده، موضوع آموزش است؛ البته نهادهای بسیاری کار تخصصی انجام می‌دهند، اما بنیاد دعبل ریشه‌ای به این مسائل می‌پردازد و ممکن است تحصیل نتایج اقدامات بنیاد مدتی به طول بینجامد؛ اما چون بنیاد ریشه‌ای کار می‌کند، بازدهی خوبی خواهد داشت. برگزاری کلاس‌های آموزشی و برگزاری دو نشست در طول سال کمک بسیار بزرگ و مؤثری در پیش‌برد اهداف بنیاد خواهد بود.

علی رسولی نماینده بنیاد در قزوین

مهمترین حسن بنیاد دعبل خزاعی این است که پیرو نفس قدسی مقام معظم رهبری تشکیل و حرکت می‌کند. هدف دوستان در سال ۱۳۹۱ ش. این بود که نقش سال‌های گذشته را رفع و جبران کنند و در این زمینه پی‌گیری‌های فراوانی صورت گرفت. بر این اساس به استان قزوین آمدند و از این استان هم بازدید کردند. دومین نشست علمی مداحان که به همت بنیاد دعبل خزاعی برگزار شد، نسبت به جلسات قبل بسیار پربارتر بود و همه مواردی که در حوزه مداحی لازم و واجب است، در قالب کارگروه‌های این نشست ارائه و در مورد آنها صحبت شد. از سال ۱۳۸۴ ش. که بنیاد دعبل خزاعی تأسیس شده، ضرورت‌های ایجاد شد که بر اساس همان ضرورت‌ها در حال حاضر در این نقطه ایستاده‌ایم. من امیدوارم بتوانیم این راه را به درستی ادامه دهیم. در این زمینه گام‌های خوبی برداشته شده و من امیدوارم بتوانیم نور امید را در دل پیرغلامان ایجاد کنیم. به نظر من اولویت‌های اقدامات بنیاد در هر دو جهت مسائل مادی و معیشتی برای پیرغلامان و مسائل فرهنگی برای مداحان جوان است؛ که باید برای آنها برنامه‌ریزی و تلاش کنیم.

غلامرضا فلاح اصل نماینده بنیاد در قم

بنیاد دعبل با توجه به مسئولیت‌هایی که دارد، دارای حیطه کاری وسیعی است. بنیاد نسبت به امکانات و بودجه‌ای که در اختیار دارد، خوب عمل کرده است. چالش فراروی بنیاد با توجه به اینکه مؤسسه‌ای فرهنگی و علمی است و با توجه به اینکه تا کنون بیشتر به بحث بیمه پرداخته، انجام امور فرهنگی است؛ بنیاد باید در این امور فعال تر شود. باید از نمایندگان نظرخواهی و نظرسنجی شود و همه فعالیت‌ها در استان تهران خلاصه و تعریف نشود؛ البته زحمات به دوش تهران است؛ اما هر استانی انتظارات و شرایط فرهنگی خاص مداحان و شاعران خود را دارد؛ بنابراین نظرسنجی باید به صورت مستمر انجام شود. همه مشکلات ما مربوط به بیمه نیست و در مسائل فرهنگی هم مشکل داریم. انتشار مجدد «مرام‌نامه ستایشگران و ذاکران اهل بیت - علیهم‌السلام -» به عنوان ضمیمه‌ای در کتاب «منشور ستایشگری» اقدام خوب و درستی بود؛ چون ممکن است افراد اصول مرام‌نامه آن را فراموش کرده باشند و این موضوع باعث یادآوری مجدد آن می‌شود. این اقدام باید مرتب تکرار شود.

پژدان ناصری نماینده بنیاد در کرمانشاه

من مدت چهار ماه است که این مسئولیت را در بنیاد دعبل خزاعی قبول کرده‌ام؛ در این مدت چندین بار لیستی از افراد را برای بیمه کردن به بنیاد ارسال کرده‌ام؛ ولی برای استان ما اقدامات چشمگیری در این زمینه صورت نگرفته

می‌کنیم. باید شیوه‌آر تباطمان را رسانه‌های کنیم؛ این مشکل بسیار مهم و بزرگی است؛ به این ترتیب امکان مفقود شدن نامه‌ها یا پرونده‌های مهم در این سازمان وجود دارد. انجام کارهای خدماتی بسیار مهم و خطیر است. متأسفانه تا حالا در سطح استان فقط ۱۰ نفر را توانسته‌ایم، بیمه کنیم؛ که این افراد هم در حال بازنشسته شدن هستند. باید جایگزین برای این افراد در نظر بگیریم. درباره اعضای بنیاد باید کارهای اصولی بسیاری صورت گیرد و این کار باید به صورت بومی ادامه پیدا کند. من عقیده دارم در افراد باید پالایش صورت گیرد. افرادی را که حق‌شان نیست باید از لیست بیمه‌شده‌ها حذف کرد؛ برای این کار اعضای بنیاد دعبل باید به استان‌ها سرکشی کنند.

علی مرادی

نماینده بنیاد در استان مرکزی

به عنوان نماینده بنیاد دعبل خزاعی در استان مرکزی، از عملکرد بنیاد بسیار راضی هستم. گرچه تغییر و تحولاتی در سال ۱۳۹۱ در بنیاد رخ داد؛ تأثیری در روند کاری بنیاد ایجاد نکرد. مشکلاتی وجود دارد که به

است. در سال‌های گذشته افرادی بیمه شده‌اند که مداح نبوده و مستحق بیمه شدن نیستند؛ در حالی که باید از این افراد آزمون گرفته می‌شد؛ چون همان‌طور که مقام معظم رهبری فرمودند و از بندهای اساسنامه نیز هست، افرادی که مستحق هستند باید تحت پوشش بیمه قرار گیرند؛ در حالی که این موضوع درباره برخی از بیمه‌شدگان صادق نیست.

عبدالرحمان الیاسی

نماینده بنیاد در گلستان

عملکرد بنیاد دعبل در سال ۱۳۹۱ ش. خوب بود. درخواست‌های ما تا جایی که امکان داشت، علمی شده و اگر در مواردی به خواست‌ها عمل نشده، مطمئناً به دلیل کمبود امکانات است. در انجام فعالیت‌های بنیاد رعایت یک

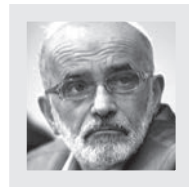

نکته لازم است؛ اگر مسئولان بنیاد برنامه‌ای دارند، خوب است قبل از اینکه با فرد مورد نظر تماس گرفته شود، با نمایندگان استان هماهنگی شود.

احمد صوفی

نماینده بنیاد در گیلان

به نظر می‌رسد، در سال جاری با توجه به کمبود منابع مالی در بحث بیمه مداحان، بنیاد دعبل خزاعی نتوانسته به اهداف خود به خوبی رسیدگی کند؛ ولی در مجموع کارکرد هیئت مدیره بنیاد خوب بوده

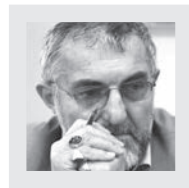
و کارهای خود را به خوبی انجام داده است. در سال‌های گذشته مبلغی به عنوان تن‌خواه در اختیار نمایندگان بنیاد در استان‌ها قرار می‌گرفت، در حالی که امسال این هزینه را سال نشده است. در حال حاضر پرونده‌هایی در دفتر من وجود دارد که باید آنها را از طریق پست پیش‌تاز ارسال کنیم؛ ولی هیچ‌گونه بودجه‌ای برای این کار اختصاص داده نشده است. با این حال، من آینده‌رو به روشی را برای بنیاد ترسیم می‌کنم؛ به خصوص انتشار نشریه در روشن شدن افکار مداحان و آگاهی‌بخشی به اعضا بسیار مؤثر بوده است.

پیشنهاد مشخص من برای ادامه روند کارها در بنیاد این است که در زمینه بیمه افراد فعالیت‌ها گسترده‌تر شود. چرا طرح کارکرد نمایندگان استان‌ها به نتیجه خوب و مطلوبی نرسیده است؟ پیشنهاد می‌کنم در هر استان، گروه‌ها یا هیئت‌های پنج‌نفره‌ای تشکیل شود و در آن از هر طیف یک فرد حضور داشته باشد؛ مثلاً استادان، افراد بازاری و ... و از این هیئت و گروه حمایت شود؛ تا مشکلات افرادی را که در این حوزه ضعیف هستند، برطرف کنند.

محمد محسن زاده

نماینده بنیاد در مازندران

استان مازندران از نظر مسئله بیمه دچار مشکل شده و در این زمینه هیچ پیشرفتی نداشته است. به نظر من فعالیت بنیاد دعبل در این زمینه سامان یافته نیست. پیشنهاد می‌کنم، مسئولان بنیاد به گفته‌های خودشان و به

نامه‌هایی که از سوی ما ارسال می‌شود، جامعه عمل ببوشانند. از لحاظ برقراری ارتباط با بنیاد دعبل باید تغییراتی صورت گیرد؛ مثلاً ما هنوز با نامه‌نگاری با بنیاد دعبل ارتباط برقرار

آیین فرارفتن

«آیین فرارفتن» نام وبلاگی است که به همت همکاران بنیاد دعبل خزاعی در استان بوشهر مدیریت می‌شود. در این وبلاگ مطالب جالب و خواندنی درباره عاشورا، امام حسین علیه‌السلام، مناسک آیینی، عزاداری و ... می‌خوانیم. این وبلاگ به آدرس:

<http://deabel-boushehr.niloblog.com>

در سال ۱۳۹۱ ش. فعالیت خود را آغاز کرده است. برخی موضوعات این وبلاگ عبارتند از:

- سخنان عاشورایی شهید مطهری
- سخنانی از دکتر محمدرضا سنگری
- سخنانی از حاج غلامرضا سازگار
- احکام عزاداری
- مناسبت‌ها
- اشعار ناب

بنیاد دعبل خزاعی به همت «عبدالحمید دشتی‌فرد»، نماینده خود در استان بوشهر، در این استان حضور پررنگی دارد. اولین سری از نشست‌های دفتر مرکزی با نمایندگان بنیاد در استان‌ها، با استان بوشهر آغاز شد که گزارش آن در نشریه شماره سوم به استحضار رسید. همچنین اولین سری از سلسله نشست‌های استانی با محوریت کار گروه‌های نشست‌های سراسری مداحان، در استان بوشهر آغاز شد؛ در این نشست «محمود موجی»، «سید محمد هاشمی فرد»، «مصطفی گراشی»، «محمد حسین گرگین» و «عبدالحمید دشتی‌فرد» حضور داشتند که گزارش آن در نشریه شماره چهارم آمده است. حضور فعال این دوستان، این انگیزه را برای مان ایجاد کرد که در شماره چهارم «دعبل» یک پرونده ویژه عزاداری سنتی در بوشهر کار کنیم. که در این پرونده دوستان و همکاران در بوشهر نقش به‌سزایی داشتند.

اکنون نیز خبر راه‌اندازی این وبلاگ بیش از پیش باعث خوشحالی است و امیدواریم با همکاری بیشتر مدیریت این وبلاگ با گروه فرهنگی در دفتر مرکزی، گام‌های رو به جلوی بیشتری را در مجموعه اقدامات بنیاد دعبل خزاعی شاهد باشیم. ■

محمدرضا دهقان پور

نماینده بنیاد در یزد

عملکرد بنیاد دعبل با توجه به برگزاری دومین نشست علمی مداحان که دی‌ماه ۱۳۹۱ ش. برگزار شد، خیلی خوب است. من امیدوارم این کارها تداوم داشته باشد. در مورد اقدامات خدماتی برای مداحان، امسال در استان یزد هنوز فعالیتی انجام نگرفته است؛ البته به طور کلی بنیاد دعبل برای ارتقای سطح علمی مداحان فعالیت و گام‌های مؤثری برداشته است؛ مثل تصویب مرام‌نامه ستایشگران و ذاکران اهل بیت علیهم‌السلام، برگزاری نشست‌های علمی مداحان و ...

یکی از مواردی که مانع از کچ‌روی‌های مداحان می‌شود، برگزاری همایش‌های این چنینی است. من پیشنهاد می‌کنم این نشست‌ها در استان‌ها هم برگزار شود؛ یا نمایندگان در استان‌ها این برنامه را اجرا کنند و نتیجه آن را در اختیار بنیاد دعبل قرار دهند؛ چون هر استان آداب و فرهنگ خاص خود را دارد. پیشنهاد دیگرم درباره نحوه ارائه کردن خدمات به مداحان است؛ اگر یک گروه تخصصی برای پذیرش و شناسایی مداحان تشکیل شود، خدمات بنیاد را به سمت کسانی که مستحق دریافت آن هستند، جهت‌دهی مناسب می‌کند؛ مثلاً مداحانی در استان حضور دارند که ۶۰ سال سن دارند؛ ولی مداحی آنها تأثیرگذار نیست یا منبر ندارند؛ اما فرد جوانی هست که هم منبر دارد و هم تأثیرگذار است؛ بنابراین بنیاد باید برای این موضوع برنامه‌ریزی کند. ■

ما باید مشخص کنیم که در کجا هستیم و قرار است به کجا برویم؟

شورای عالی عترت

مجموعه‌ها و نهادهای مختلفی در عرصه ستایشگری و ذاکری اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فعالیت می‌کنند و دغدغه همه این مجموعه‌ها، ارائه خدمات گوناگون علمی، فرهنگی، آموزشی، رفاهی و... به ستایشگران و ذاکران اهل بیت علیهم السلام است؛ تا به این ترتیب نهاد ستایشگری و ذاکری اهل بیت علیهم السلام به عنوان یکی از ارکان مهم حفظ و ترویج فرهنگ شیعی، نقش مهم خود را بیش از پیش ایفا کند و چراغ هدایتی برای رهروان راه حقیقت باشد. برای این منظور تولید فکر، تدوین نظام معنایی، تدقیق واژگان، گفتمان‌سازی، پالایش زبان و تولید محتوای مناسب در ساحت ستایشگری، دغدغه‌هایی هستند که با همراهی و همکاری همه نهادهای فعال در این حوزه، بهتر و زودتر ثمر خواهند داد. در ادامه، گزیده‌ای از آرا و نظرهای مسئولان فعال در عرصه ستایشگری به استحضار می‌رسد. این مجموعه حاصل اقتراح و نشست‌های مختلفی است که در طول سال ۱۳۹۱ ش. با این عزیزان بزرگوار، در بنیاد دعبل خزاعی داشتیم و همگی ناظر بر اهمیت مشارکت و همکاری در فعالیت‌های حوزه ستایشگری اهل بیت علیهم السلام است.

بهنام گلشنی

بپذیریم که فلان مجموعه کار می‌کند، تأثیر گذار است و مخاطبان خودش را دارد. اگر این موضوعات را به رسمیت بشناسیم و حضورشان را باور داشته باشیم، بعد از آن، برنامه‌ریزی می‌کنیم. به این ترتیب می‌دانیم برای تصمیمات کلی تر حضور همه این مجموعه‌ها مهم است. وقتی مجموعه‌ای را نپذیرفتیم، آنها هم به طبع ما رانمی‌پذیرند. این نکته مهمی است که باید رویش کار شود.

من پیشنهاد می‌کنم بعد از یک نشست با حضور همه رؤسای مجموعه‌های فعال در عرصه ستایشگری و ذاکری اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم برنامه‌های مان را هدف گذاری کنیم. نباید انتظار داشته باشیم که یک مرتبه همه مشکلات را حل کنیم. مقام معظم رهبری برای هر سال یک شعاری را مطرح می‌کنند؛ برای مثال، جهاد اقتصادی. در بحث ذکر و ذاکری نیز باید شعاری را مطرح کنیم و یک سال به‌طور هدفمند همه تشکل‌ها درباره آن موضوع کار کنند. خانه مداحان، بنیاد دعبل و سازمان بسیج مداحان چندین سال است که فعالیت می‌کنند؛ اگر هر سال یک موضوع حل شده بود.

نکته دیگر اینکه تأثیر شعرا تأثیر به‌سزایی است؛ پس می‌طلبید که ما در بعضی از جلسات، حداقل شعرای شاخص را دعوت کنیم. درخواست می‌کنم که این نشست‌ها را بتوانیم در حضور دوستان دیگر هم داشته باشیم. چون هدف مان این است که این مجموعه موفق باشد و دغدغه مقام معظم رهبری در این قضیه کم شود. هدف ما فقط این است که در مسیری که مقام معظم رهبری برای مان ترسیم کرده‌اند، قدم برداریم.

احمد ده‌بزرگی

دبیر شب شعر عاشورای شیراز

عده‌ای از مداحان در مجالس خود شعرهای ماندگار را می‌خوانند. این مداحان، افراد دین‌دار و اهل

دارد هدایت شود. این هدف در همایش‌های آخر مطرح شد که ما فضای آموزشی را از بدو نوجوانی مهیا کنیم. همان طور که برخی از شما بزرگواران از نزدیک این مراسم را

دیدهایم، نبوغ خاصی در شرکت کنندگان - هم به لحاظ صدا و هم به لحاظ ذهنی - وجود دارد؛ با برنامه‌ریزی می‌توان استعدادهای را هدایت کرد. این هدایت باید از طریق مجموعه‌های خوبی که خوراک محتوایی مناسب تولید می‌کنند، انجام شود؛ مثلاً مرام‌نامه‌ای [مرام‌نامه ستایشگران و ذاکران اهل بیت علیهم السلام] را که به همت بنیاد دعبل خزاعی از آن رونمایی شد و مداح باید آن معنا را در وجود خود شکل دهد، درباره این نونهالان نیز موضوعیت دارد. تلقی ما بعد از جلساتی که با بنیاد دعبل داشتیم، این است که آنها باید در فضای آموزشی قرار بگیرند؛ تا در یک مسیر درستی پرورش یابند. آن فضای آموزشی و خوراک فکری را مجموعه‌های فعال در عرصه ستایشگری و ذاکری اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم باید مهیا کنند.

مصطفی خورسندی

رئیس کانون مداحان و شاعران آیینی

من در خصوص این نکته که دوستان اغلب روی آن تأکید کردند - یعنی تلاش برای همسو کردن نهادهای مختلف فعال در عرصه ستایشگری اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم -

ملاحظه‌ای را لازم می‌دانم؛ ما باید همه این مجموعه‌ها و نهادها را به رسمیت بشناسیم. باید

علی آهی

رئیس خانه مداحان اهل بیت رسول الله

بعضی از مداحان به روش سنتی مداحی می‌کنند و حضور این مداحان برای ما برکتی است؛ اما بعضی از مداحان به شیوه آمریکایی مداحی می‌کنند، شعرها و مطالبی که می‌خوانند به

ادبیات مسیحیت، سلطنت و زرتشتی شباهت دارد. یک مداح باید این موارد را بداند؛ تا وقتی وارد بحث درباره اخلاقیات شد، شعر و مطلب ناصحیح نخواند. ... در تهران ارگان‌های زیادی متصدی مداحان هستند؛ مثلاً سه ارگان آن در سپاه با نام‌های: «کانون مداحان سپاه»، «سازمان بسیج سپاه» و «هیئت رزمندگان سپاه» فعالیت می‌کنند. بنیاد دعبل خزاعی، خانه مداحان، وزارت ارشاد اسلامی، سازمان تبلیغات و بعثه مقام معظم رهبری نیز در حوزه ستایشگری و ذاکری اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فعالیت می‌کنند. به نظر من این نهادها باید یک نماینده مشخص کنند و سایر نهادها باید زیر نظر آن نماینده فعالیت کنند. باید یک نفر را مشخص کنیم که مدیر این حوزه باشد و وحدت رویه را پیش بگیریم. بعثه مقام معظم رهبری افرادی را مشخص می‌کند که به کربلا بروند و در آنجا صدای همه را در می‌آورند؛ یعنی ارزش اینکه اینها را آموزش دهند و بعد بفرستند، نمی‌دانند.

سید محمد حسین حجازی

دبیر آیین تجلیل از نوکلان حسینی

من در ارتباط با نوجوانان علاقه‌مندی که در آیین تجلیل از نوکلان حسینی شرکت می‌کنند، به این نتیجه رسیدم که اگر بخواهیم در حوزه آموزش و پرورش علاقه‌مندان به این حوزه، کار جدی انجام دهیم، باید علاقه‌ای که به این حوزه وجود

اعتلا بخش داشته باشیم، به آن کارها رشد بدهیم، دیگر برای آنها زمان مصرف نکنیم و توان مان را از دست ندهیم. ما باید مشخص کنیم که در کجا هستیم و قرار است به کجا برویم؟ مسئولیت افراد را مشخص کنیم. این مأموریت باید کاملاً روشن باشد.

باید به دغدغه‌های که محصول تجربه است، توجه کنیم. مثل مجموعه‌های که رفته رفته دچار سستی می‌شوند، نباشیم و هر چه پیش می‌رویم فعال تر شویم و پرشتاب تر و زنده تر کار کنیم. در این زمینه باید مطالعه کنیم، چه مجموعه‌هایی وجود دارند و چه می‌کنند؟ تا در میان این مجموعه‌ها، هم کارمان و هم ارتباطمان را تعریف کنیم. وزن این کار کمتر از قرآن نیست و بال دوم است. اصل همسایگی و هم‌پالی و همراهی قرآن و عترت را بپذیریم که حضرت امام نیز در وصیت‌نامه خود آن را متذکر شده‌اند؛ اگر شورای عالی قرآن را داریم باید شورای عالی عترت را نیز داشته باشیم.

نمی‌دانم چه عنوانی برای آن می‌توان گذاشت. به هر حال شکل هنری عرضه کردن عترت مسئولیتش اینجاست. باید با توجه به سه عنصر اصلی که رهبر انقلاب فرمودند، مداحان باید به آن بپردازند، عمل کنیم: اصل تعقل، هنر و اصل پیام که سه اصل بسیار کلیدی و اساسی است. این اصول نگهدارنده از دوزخ و پیش برنده به سوی بهشت موعود است.

سید سعید سیاح

عضو هیئت مدیره خانه مداحان

مباحثی که در این نشست‌ها بررسی می‌شوند، به کجا ارائه خواهد شد؟ آیا جایی وجود دارد که حرف‌مان را به آنها برسانیم؟ بیشتر صحبت‌ها در این نشست‌ها از نوع آسیب‌شناسی است؛ ولی آسیب‌زدایی کمتر صورت می‌گیرد.

مرحوم «آیت‌الله علوی»، امام جماعت مسجد امیر می‌گویند همه ما در چند چیز مجتهد هستیم: تا یک نفر سر درد می‌گیرد، نسخه می‌دهیم. یک مسئله شرعی می‌پرسند، مجتهد می‌شویم. انتقاد می‌کنیم؛ ولی راهی برای آن ارائه نمی‌دهیم.

شعرای قوی و ضعیف را کدام مرجع باید، بشناسد؟ عده‌ای باید حضور داشته باشند که به این قضیه مسلط باشند. ایرادهای بزرگی به شعر وارد است؛ یکی اینکه تاریخ اسلام را نمی‌دانند. یک شاعر باید تاریخ اسلام و مقتل حتی مقاتل ضعیف را مطالعه کند. دوم اینکه شعرا باید صنعت و هنر شعر را خوب بگیرند. ما از نشست‌های سال گذشته تا امسال، در مدت یک سال گذشته، چه فعالیتی انجام داده‌ایم تا مداحان و شاعران اصلاح شوند؟ من در چند مجموعه که در حوزه ستایشگری و ذاکری اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فعال هستند، تدریس می‌کنم؛ همه آنها در یک حوزه کار می‌کنند و هیچ کدام یکدیگر را قبول ندارند. به نظرم همه باید یک کلاس شوند و از هر گروه در این جمع نماینده‌ای حضور داشته باشد و این افراد از یکدیگر حرف شنوی داشته باشند. ■

غلامرضا سازگار

عضو دفتر هنر و ادبیات هلال

این موضوع برای من مهم است که ما با این همایش‌ها و نشست‌ها چه قدر می‌توانیم جوان‌ها را جذب کنیم؟ ممکن است بعضی از برنامه‌های مان خیلی صحیح باشد، خیلی منطقی و زیبا باشد؛ ولی قدرت و جذابیت لازم را نداشته باشد ما باید در کنار یکدیگر باشیم؛ تا برنامه‌ها و فعالیت‌های مان نتیجه‌بخش باشد. نباید فقط به همایش‌ها و نشست‌ها بسنده کنیم، باید در ادامه همین همایش کلاس‌ها و جلسات کوچکی در کل شهر تهران برگزار شود و نتیجه‌گیری‌ها را پیگیری و عملیاتی کند. مسئله مهم دیگر این است که این برنامه و نتیجه‌گیری‌ها را با چه تضمینی برقرار کنیم؟ توجه به این مسئله مهم است که مداحان آسیب‌پذیر معمولاً بیشتر در صدا و سیما جا دارند و صدا و سیما فقط به این توجه دارد که کدام دسته از مداحان بیشتر طرفدار دارند. کاری به صحت یا غلط آنها ندارد. چه بسا خود صدا و سیما می‌داند راهی که این آقایان مداحان می‌روند به ترکستان است؛ اما در عین حال صدای‌شان را پخش می‌کند. به این ترتیب ممکن است از یک مداح که روی اصول، روایات و اخبار حرف می‌زند - چون خیلی شنوده و طرفدار ندارد - دعوت نکنند. صدا و سیما به دنبال طرفدار است و این آسیب بزرگی است.

نکته دیگر اینکه این مجالس، مثل مجلسی که ما الان داریم اگر در اتاق در بسته برگزار شود و بعد هم نتیجه‌گیری‌های آن حبس شود، حاصلی جز یأس ندارد. ما به چه شکل می‌توانیم نتایج این جلسات را عرضه کنیم؟

... یکی از مهم‌ترین آسیب‌هایی که در حال وقوع است، اشعاری است که در هر سال چاپ می‌شوند و متأسفانه، وزارت ارشاد نظارت کافی بر آنها ندارد. این اشعار از نظر مذهبی و اینکه باعث سبک کردن اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم می‌شوند، مشکل دارند. خیلی از آثار از هیچ کانالی رد نمی‌شود. این شعرها وسیله دست مداحان است و اگر درست نشود، آسیب‌ها مثل باران در مداحی فرو می‌ریزد.

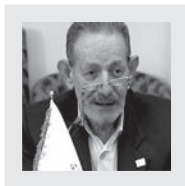
محمد رضا سنگری

رئیس هیئت علمی بنیاد دعبیل خزاعی

به نظر می‌رسد، هیچ مجموعه‌ای نیست مگر اینکه از سر یک نیاز به وجود می‌آید؛ گرچه ممکن است بعدها گسترش پیدا کند و دچار نوعی بروکراسی شود و قطعات زیادی داشته باشد؛ البته باید آن رویش‌ها و پیرایش‌ها درست اتفاق بیفتد و ما باید به این نکات توجه داشته باشیم. ما باید با این مجموعه‌ها ارتباط برقرار کنیم؛ تا راه‌های رفعت آنها را دوباره طی نکنیم؛ تا زمان از دست نرود و برای کارهایی که می‌توانیم درباره آنها نقش تکمیل‌کننده و

مطالعه هستند و معمولاً جست و جو می‌کنند و شعرهای خوب را می‌یابند و در مجالس خود از این دسته از اشعار استفاده می‌کنند. عده دیگری از مداحان که به تازگی

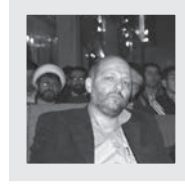

وارد این عرصه شده‌اند، از هر شعری که به نظرشان خوب است در مجالس خود استفاده می‌کنند؛ که اغلب این شعرها، شعرهای ابتدایی و بی‌پایه و اساس هستند. در زمینه مداحی، شعر خوب، بسیار وجود دارد؛ اما کسی که می‌خواهد مداح باشد و این کار را به خوبی و درست انجام دهد باید جوینده شعر خوب هم موضوع با دین و آیین مردم جامعه مرتبط است. در حال حاضر نهادها و افرادی در این زمینه مشغول فعالیت هستند؛ مثلاً سازمان تبلیغات اسلامی، وزارت ارشاد اسلامی، بنیاد دعبیل خزاعی و دیگر بنیادها و نهادها که هدف از تأسیس این نهادها و بنیادها این است که حرکتی درست و دقیق انجام دهند؛ تا از تحریفات جلوگیری شود. تلاش‌ها هم بسیار و خوب است؛ ولی هنوز به نتیجه مطلوب و ایده‌آل نرسیده است.

مجتبی روشن‌روان

دبیر سوگواره شعر هیئت و زیبایی‌شناسی مداحی در همدان

باید از انجام کارهای موازی دوری کنیم. همه مجموعه‌ها نباید بر روی یک دامنه خاص در مداحی تمرکز کنند. نباید همه فعالیت‌ها در یک مورد خاص صورت گیرد؛ مثلاً در سوگواره شعر هیئت، فعالیت ما بر شعر اختصاص دارد، ممکن است چندین مجموعه دیگر هم این موضوع را برای فعالیت‌های خود انتخاب کرده باشند؛ اما به نظرم انجام فعالیت‌های موازی بدون فایده است. برای اینکه بتوانیم در این حوزه به سوی پیشرفت و تعالی گام برداریم باید هر کس و هر مجموعه قسمتی از کار را بر عهده گیرد؛ تا همه بارها از روی زمین برداشته شود و اگر همه ما بر روی یک نقطه تمرکز کنیم، فقط همین نقطه را می‌توانیم از روی زمین بلند کنیم.

سازمان‌ها و نهادهای مختلفی مانند سازمان تبلیغات اسلامی، بنیاد دعبیل خزاعی، سازمان بسیج مداحان و غیره تأسیس شده‌اند؛ بسیاری از فعالیت‌های این سازمان‌ها موازی کاری است. به نظرم یک سازمان یانهادی، فعالیت‌ها را تقسیم‌بندی و به هر سازمان وظیفه مشخصی ارائه کند؛ یعنی در حوزه شعر، آهنگ، روضه و ... تقسیم کار صورت گیرد تا موازی کاری نداشته باشیم. نشست‌هایی از این قبیل را تا چه زمانی می‌خواهیم، برگزار کنیم تا اشکالات را متوجه شویم؟

بنیاد دعبل باید راه تعامل با مداحان و شاعران آیینی را پیدا کند

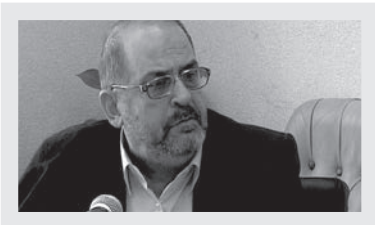
اولویت سنجی و اولویت بندی موضوعات نشست‌های علمی مداحان

چهل و چهارمین نشست هم‌اندیشی در بنیاد دعبل خزاعی، سه‌شنبه، یکم اسفندماه ۱۳۹۱ ش. در دفتر مرکزی بنیاد برگزار شد. در این نشست، اعضای هیئت علمی بنیاد شکل و محتوای کار گروه‌های برگزار شده در دومین نشست علمی مداحان سراسر کشور را نقد و بررسی کردند. در این نشست با تأکید بر لزوم همفکری، همکاری و هم‌افزایی همهٔ مجموعه‌های فعال در عرصهٔ ستایشگری و ذاکری اهل بیت رسول الله - صلی الله علیه و آله و سلم - مصوب شد، دعوت از نهادهای فعال در این حوزه در دستور کار بنیاد دعبل خزاعی قرار گیرد. اعضای هیئت علمی بنیاد دعبل خزاعی در این نشست، برگزاری کار گروه‌های مشابه نظیر دومین نشست علمی مداحان را نیازمند نقد و بررسی جزئیات این نشست دانستند و با اشاره به مباحث و مطالب ارزشمندی که در این کار گروه‌ها مطرح شدند، استفادهٔ مطلوب از این تجربیات را نیازمند به یک برنامه‌ریزی دقیق و پیگیری امور اجرایی مربوط به آن دانستند. در ادامه گزیده‌ای از مباحث و موضوعات مطرح شده در چهل و چهارمین نشست هم‌اندیشی در بنیاد دعبل خزاعی به استحضار می‌رسد:

ذاکری اهل بیت رسول الله - صلی الله علیه و آله و سلم - فعال هستند، استفاده کنیم. تا امروز چند نهاد پیگیر تأسیس دانشکدهٔ مداحی یا دانشکدهٔ هنر و ادبیات آیینی هستند که باید با آنها ارتباط برقرار کنیم. باید از ایشان دعوت کنیم تا در نشست‌های هم‌اندیشی در بنیاد حضور یابند. باید ببینیم این مجموعه‌ها دربارهٔ امور آموزشی چه اقداماتی انجام داده‌اند و سمت و سوی فعالیت‌های آنها کدام سواست.

محمد رضا سنگری:

اگر اطلاعات دقیقی از اقدامات این مجموعه‌ها داشته باشیم، شاید بتوانیم نقش مؤثری در برنامه‌های ایشان ایفا کنیم. تجربیات ایشان هم ممکن است راه‌گشای سایر اقدامات در این حوزه و در سایر مجموعه‌های فعال در این حوزه باشد.

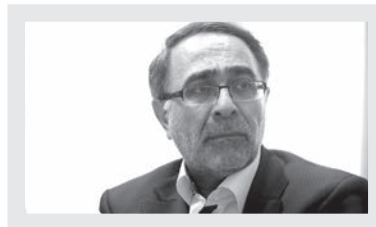

مهدی آصفی:

دومین نشست علمی مداحان - الحمد لله رب العالمین - با انسجام خوبی برگزار شد؛ ان شاء الله با پیگیری این مسیر و ادامهٔ این فعالیت‌ها شاهد ساماندهی بهتر و مطلوب‌تر جامعهٔ مداحان و ذاکران اهل بیت رسول الله - صلی الله علیه و آله و سلم - باشیم. حضور مداحان در این

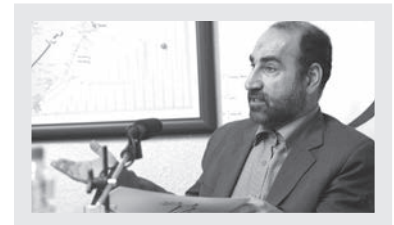
شرکت کنندگان بر چه موضوعاتی است؛ تا کار گروه‌های بعدی تخصصی‌تر برگزار شوند... در آینده ممکن است که شکل کار گروه‌ها کمی تغییر کند. باید در خصوص موضوعات و محورهای کار گروه‌ها اولویت‌سنجی و اولویت‌بندی کنیم. در کار گروه‌هایی که بعد از این برگزار می‌شود، باید چند کارشناس متخصص در هر کار گروه دعوت شوند.

برای نشست بعدی که باید از الان برای آن برنامه‌ریزی کنیم، باید اطلاعات کار گروه‌های نشست دوم در اختیار مدعوین قرار بگیرد؛ یعنی شرکت کنندگان باید قبل از اینکه در کار گروه‌ها حضور یابند، بدانند که در دورهٔ قبل چه گذشته؛ تا با ذهنیت آماده‌ای وارد نشست شوند.

غلامحسین رفیعا:

باید به گونه‌ای گزارش کامل کار گروه‌ها در اختیار کسانی که مخاطب این موضوعات هستند، قرار گیرد؛ البته منظور من کار رسانه‌ای و تبلیغاتی نیست. در نشست‌های بعدی باید کسانی دعوت شوند که حضوری فعال در نشست دارند؛ همچنین کسانی که به عنوان مدیر یا دبیر دعوت می‌شوند، باید از حضورشان مطمئن باشیم. باید از ظرفیت سایر نهادهایی که در حوزهٔ ستایشگری و

محمد رضا سنگری:

دومین نشست علمی مداحان سراسر کشور، نشست خوبی بود. ما این نشست را با فاصلهٔ یک سال از اولین نشست برگزار کردیم. باید تلاش کنیم، در هر سال حداقل دو نشست و در صورت امکان بیش از این، برگزار کنیم. این پیشنهاد دوستانی است که در نشست دوم شرکت کرده بودند. همچنین پیشنهاد شده، این کار گروه‌ها در استان‌ها برگزار شوند (البته با در نظر گرفتن همهٔ مسائلی که در برگزاری این نشست‌ها در استان‌ها باید رعایت شوند). پیشنهاد شده، یک استان بانی باشد و دعوت‌شدگان از سراسر کشور به آن استان بیایند و به این ترتیب سیر چرخشی در روند برگزاری نشست‌های علمی مداحان داشته باشیم.

من یقین دارم، همهٔ کسانی که در این نشست شرکت کرده‌اند، اکنون منتظر نتایج آن هستند؛ خروجی این نشست و نتایج آن، غیر از آن چیزی است که تا الان انجام شده است. ما در کار خود ضعف‌هایی نیز داشتیم که باید دربارهٔ آنها دقت و آنها را مطالعه کرد.

... باید محتوای همهٔ کار گروه‌ها پیاده‌سازی و تنظیم شوند؛ سپس بررسی کنیم و ببینیم که چه مسائلی حساسیت برانگیز بوده و مرکز نقل و تکیه

کار گروه‌ها حضور فعال و مناسبی بود. ان شاء الله با اقداماتی که دوستان در بنیاد دعبل خزاعی انجام می‌دهند، نتایج و خروجی‌های این نشست‌ها به اطلاع مخاطبان آن برسد.

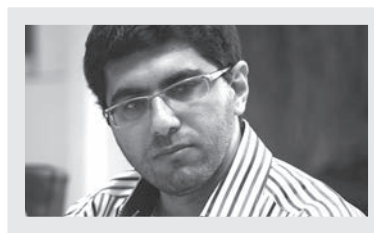

عبدالامیر فائق:

موضوعات و محورهای کار گروه‌ها زیاد و پر حجم بود. به نظرم برای هر کار گروه یک یا دو موضوع کفایت می‌کند. طبعاً وقتی محدودیت زمانی در برگزاری کار گروه‌ها هست، نمی‌توان انتظار بررسی همه محورها و موضوعات مطرح شده را داشت. همچنین باید در ارزیابی مقالات تجدید نظر کنیم؛ باید معیارهای مشخصی را برای مقاله‌ها و پذیرفتن آنها مدنظر داشته باشیم. در دومین نشست علمی مداحان، حضور پیشکسوتان ضعیف بود. مداحان و شاعران آیینی پر مخاطب در این نشست حضور نداشتند. بنیاد دعبل باید راه تعامل با مداحان و شاعران آیینی را پیدا کند. باید کسانی به کار گروه‌ها دعوت شوند که حرفی برای گفتن دارند.

برخی از مواردی که در جلسه پایانی نشست مطرح شد، در حد کلی گویی بودند. خروجی‌های این مطالب باید تبیین شوند. پالایش آنچه به صورت خروجی مطرح شدند، ضروری است؛ مثلاً مقصر دانستن صدا و سیما در آسیب‌های این حوزه، نوعی کلی‌گویی است. این مطلب در مورد خیلی از مباحث دیگر نیز ممکن است، ادعا شود. در نشست‌های تخصصی از این قبیل باید از کلی‌گویی پرهیز کرد.

در این نشست به مباحث و مسائلی اشاره شد که قبلاً نیز بر آنها تأکید شده بود؛ مثلاً موضوع ضرورت داشتن یک فصلنامه تخصصی که به مسائل و موضوعات جامعه ستایشگران و ذاکران اهل بیت رسول الله - صلی الله علیه و آله و سلم - بپردازد، قبلاً نیز مطرح شده بود. باید یک بررسی دقیق داشته باشیم که چرا این موضوعات تا به حال به نتیجه نرسیده‌اند.

محسن حسام‌مظاہری:

سیاست‌های رسانه‌ای بنیاد باید به‌طور دقیق تبیین شوند. نتایج اقدامات علمی، فرهنگی و آموزشی بنیاد باید به‌گونه‌ای در اختیار مخاطبان قرار گیرد. این اقدامات باید بازتاب‌اندیشیده شده‌ای داشته باشند؛ مثلاً در این نشست می‌توانستیم از حضور نشریات «خیمه»، «روضه» و «هیئت» برای بازتاب رسانه‌ای نشست استفاده کنیم. حتی جاداشت که این نشریات صفحات متعددی را به این نشست اختصاص دهند.

این تصمیم که در کار گروه‌ها صاحب‌نظرانی که در حوزه ستایشگری صاحب نظر و اثر هستند - اما مداح نیستند - حضور داشته باشند، تصمیم خوب و نتیجه‌بخشی بود. در این خصوص توجه به این نکته مهم است که مداحان حاضر در این جلسات، اغلب نخبگان عرصه ستایشگری هستند که کمتر به آسیب‌ها و کاستی‌های مداحی مبتلا هستند؛ اما مخاطبان اصلی این مباحث که شاید برخی از آسیب‌ها به آنها برمی‌گردد، در هیچ‌یک از این نشست‌ها حضور نمی‌یابند. برای این مسئله باید فکری کرد. در انتخاب بسته‌اهدایی نیز باید قدری بیشتر تأمل کرد. آنچه به شرکت‌کنندگان در این نشست‌ها اهدا می‌شود، باید برای آنها کاربرد داشته باشد.

مسئله مهم دیگر، موضوعات و محورهای کار گروه‌ها است. ضمن اینکه تعداد این محورها و موضوعات برای هر کار گروه نباید زیاد باشد که فرصت پرداختن به آنها نرسد، می‌توان در هر نشست فقط یک موضوع اصلی، محور نشست‌ها باشد؛ مثلاً در یک نشست فقط به موضوع مقتل پرداخته شود و ذیل آن، در پنج کار گروه، پنج مسئله در باب مقتل بررسی شود.

... یک نکته مهم که در کار گروه درون مایه مداحی (مقتل و مرتبه) به آن اشاره شد، تفاوت رویکرد پژوهشگران و مداحان در مواجهه با مقاتل است. پژوهشگران با توجه به روش‌های خود در بررسی موضوعات، احتیاج به تلخیص و تأکید بر لب مطلب دارند؛ در حالی که مداحان باید موضوع را پرورش دهند؛ بنابراین ما میان پژوهشگران و مداحان، نیازمند دیالاج هستیم؛ تا با پرورش موضوعات مقاتل به شکل‌های مختلف ادبی و هنری - ضمن حفظ درستی محتوا و معنا - نیازمندی‌های جامعه مداحان بر طرف شود. ■

دومین نشست علمی مداحان

سراسر کشور

دومین نشست علمی مداحان سراسر کشور ۲۸ دی‌ماه ۱۳۹۱ ش. با محوریت پنج کار گروه برگزار شد. در این کار گروه‌ها در مجموع ۶۱ نفر از مداحان کشوری درباره محورها و موضوعاتی که از قبل اطلاع‌رسانی شده بود، به هم‌اندیشی پرداختند. برای شرکت در دومین نشست علمی مداحان سراسر کشور، ارائه یک مقاله یا یادداشت درباره یکی از محورهای تعیین شده الزامی بود و در مجموع ۴۵ مقاله تا قبل از برگزاری کار گروه‌ها، به ستاد برگزاری دومین نشست علمی مداحان سراسر کشور در بنیاد دعبل خزاعی ارسال شد.

در مراسم افتتاحیه این نشست، رئیس هیئت مدیره بنیاد دعبل خزاعی، علی‌عظیمی، اساس و بنای بنیاد را رسیدگی به امور مداحان اعلام و بر اهمیت نقش مداحان در روی کار آمدن نظام، استمرار و تقویت آن، تأکید کرد.

هم‌اندیشی درباره محورها و موضوعات دومین نشست علمی مداحان سراسر کشور، پس از توضیحات دکتر محمدرضا سنگری، رئیس هیئت علمی بنیاد دعبل خزاعی درباره کلیت این نشست و اهداف آن آغاز شد. به این ترتیب ستایشگران و ذاکران اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم در دو نوبت صبح و عصر و مجموعاً حدود پنج ساعت در هر کار گروه به هم‌اندیشی پرداختند.

در ادامه پس از گزیده‌ای از سخنرانی رئیس هیئت مدیره بنیاد دعبل خزاعی، علی‌عظیمی، ضمن اشاره به محورها و موضوعات هر یک از کار گروه‌های این نشست، گزیده‌ای از دیدگاه‌ها و آراء پیشکسوتان عرصه ستایشگری و صاحبان مقاله برای شرکت در دومین نشست علمی مداحان سراسر کشور به استحضار می‌رسد

پیشنهاد می‌کنیم، ضمیمه این شماره ماهنامه را که یک لوح فشرده حاوی گزیده‌ای از این نشست است، ببینید. همچنین مشروح مطالب مربوط به دومین نشست علمی مداحان سراسر کشور را در پایگاه اطلاع‌رسانی بنیاد دعبل خزاعی به آدرس: debel.ir دنبال کنید. ■

نقش مداحی در روی کار آمدن، استمرار و تقویت نظام اسلامی

گزیده‌ای از سخنرانی رئیس هیئت مدیره بنیاد دعبل خزاعی در دومین نشست علمی مداحان سراسر کشور

علی عظیمی

... اینک چرا ولایت قوام بخش اسلام است؛ چون وقتی اسلام خود را پیدا می کند تنها معرفتی که معرفت بدیهی و اولی است و احتیاج به واسطه ندارد، درک وجود خود است و درک ضروری است. انسان وقتی خود را درک کرد، هستی را فهمیده است و وقتی اصل هستی را فهمید، رابطه مشخص می شود. مسیر خلقت انسان حرکت است از خود انسان به خدا، این مسیر چگونگی می تواند طی شود؟ تنها راه طی کردن این مسیر محبت است. غیر از این راهی وجود ندارد. پلی بین خدا و انسان وجود دارد که پل محبت و عشق است. این پل را امام حسین علیه السلام می زند. ولایت این پل را بین خود و پروردگار وصل می کند.

عشق زاییده شده از معرفت است و عشق بدون معرفت معنایی ندارد. اگر وظیفه اصلی بنیاد دعبل خزاعی رسیدگی به امور مداحان است، در مقدمه باید وارد فضای شبکه سازی و معرفی صحیح خود می شد. در مرحله بعد اگر می خواهند از حریم ولایت حفظ و صیانت داشته باشند؛ لازم است معرفت داشته باشند. اینجاست که بنیاد دعبل خزاعی هیئت علمی تشکیل داد و به این صورت حرکت علمی بنیاد دعبل خزاعی پیش رفت.

در سال گذشته مرام نامه که زحمات بسیاری برای آن کشیده شد، رونمایی شد. امسال باید منشور ستایشگری و مجموعه مطالبات مقام معظم رهبری را دسته بندی کنیم؛ تا در خدمت شما باشیم. این کار می تواند مسیر را نشان دهد. این جلسه با یک نگاه تخصصی شکل گرفته است و قطعاً مجموعه هیئت مدیره و هیئت علمی روی این موضوع اتفاق نظر دارند.

... امروز، از فکر جمعی استفاده می کنیم و قصد داریم تا محصول آن را روی میز پهن کنیم و بر اساس داشته های خود، برای چند سال آینده برنامه ریزی کنیم. ■

در این مقابله، متوجه می شویم که بخش عمده این فعالیت ها مربوط به بخش فرهنگی است ... بخش عمده فعالیت آنها تحلیل این موضوع است؛ مثلاً ما فکر می کنیم که «بنیاد دعبل خزاعی» مجموعه ای است که در آن، ما بین خودمان مشغول به فعالیت هستیم؛ در حالی که چندین بار نام مجموعه بنیاد دعبل خزاعی در برنامه های آنها آمده است؛ پس این موضوع نشان دهنده این نکته است که این افراد ما و فعالیت ما را رصد می کنند.

✿ امروز از فکر جمعی استفاده می کنیم و قصد داریم تا محصول آن را روی میز پهن کنیم و بر اساس داشته های خود برای چند سال آینده برنامه ریزی کنیم

چرا به بخش مداحی توجه می کنند؟ چون می گویند که روی کار آمدن نظام، استمرار و تقویتش و جاهایی که باید رستخیز ایجاد کند، از طریق برانگیختگی است که مداحان با توسل به محبت اهل بیت علیهم السلام در قلوب مردم ایجاد می کنند. این نظام مبتنی بر قلوب مردم است و اگر قرار است مقابله ای انجام شود، اینها به سراغ چیزی می روند که قوام نظام به آن مربوط است ... نظام جمهوری اسلامی قوامش به اسلامی بودنش است؛ و گر نه حکومت های قبلی هم بودند و سال ها حکومت کردند. اسلام نظام را نگه داشته است و اگر بخواهد همه های رخ دهد، این همه را بر اصل نظام و اصل اسلام متمرکز می کنند.

قوام اسلام بر ولایت است؛ بنابراین بعد از ۲۳ سال حرکت و تلاش، پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم می گویند: «اگر ابلاغ نکنیم اصلاً رسالت را انجام نداده ایم» این موضوع نشان می دهد که قوام اسلام، ولایت است.

همان طور که آگاهی دارید این بنیاد دعبل خزاعی [با سابقه ای بیش از پنج سال ورود به عرصه مدح و مداحی در سطح کشور، مجموعه ای خادم و خدمت گذار بوده است. اساس و بنای بنیاد بر رسیدگی بر امور مداحی در کشور است؛ منتها جلوه ای که شما تا به حال از بنیاد مشاهده کرده اید، شروع شبکه سازی در ۳۱ استان کشور، تشکیل شوراها در استان ها، ایجاد نمایندگی، انسجام و ساماندهی شبکه هایی در کشور بوده است. شکر خدا این مراحل با موفقیت پشت سر گذاشته شده است و در حال حاضر اطلاعاتی که پایه برنامه ریزی و اجرا است، در اختیار بنیاد قرار دارد.

شکر خدا مشکلاتی که در جا انداختن، شکل گیری، تأمین و پشتیبانی فضای مداحی بوده، اصولش تعیین و تبیین شده است و در حال حاضر در نشست هایی که با نمایندگان مجلس و رئیس کمیسیون فرهنگی دولت برگزار می شود، جایگاه «بنیاد دعبل خزاعی» برای آنها شناخته شده است و جای تردیدی وجود ندارد که اهدافی هست و باید به این اهداف رسیدگی شود.

... زمانه ما زمانه عجیبی است و شاید هرگز فکر نمی کردیم که جبهه های تعریف شده مخفی رو در روی هم سنگر سازی کنند و با هم مقابله داشته باشند. در طول تاریخ و از زمانی که دشمن قسم خورده ما، یعنی شیطان اعلام کرد: «من می خواهم همه را اغوا کنم.» هیچ وقت آشکارا حرکت ذلالت را ندیده ایم و همیشه این حرکت، پوشش داشته است. خیلی وقت ها پوشش حق را گرفته و باطل را به کرسی نشاند است؛ ولی زمانه فعلی ما استثنا است؛ از این باب که بسیاری از موارد را که نمی دیدیم در حال حاضر آشکارا می بینیم. اکنون اهل باطل پشت سر آن می ایستند و قد علم می کنند و می خواهند آن مورد را جا بیندازند. هیچ گاه عبودیت شیطان چیزی نبوده است که آشکار شود و همیشه در قالب شرک، هوای نفس و رنگ و لعاب های مختلف بوده است.

امروز شاهد هستیم که نهلهای ایجاد می شود و می گویند که ما شیطان را می پرستیم؛ این وضعیت بسیار عجیبی است و این افراد بازی را از رونجام می دهند. در گذشته این گونه بود که وقتی ساعت را می دیدم دو عقربه بودند که با برنامه منظم به فعالیت خود می پرداختند؛ اما فقط ظاهر این قضیه را که همان دو عقربه بودند، می دیدم؛ در حالی که ماجراهایی پشت صحنه ساعت وجود دارد؛ که در نتیجه آنها، این دو عقربه به فعالیت می پردازند. زمانه فعلی ما این گونه شده است که آن حجاب ها برداشته شده و پشت قضیه کاملاً مشهود است. این گونه که پیداست اینها آمده اند که خودشان و مقبولیت خودشان را برای عامه توضیح دهند. تازه، احساس می کنیم که اگر دجالی بیاید، می تواند عده ای را دور خود جمع کرده و ادعا داشته و مقابله کند؛ چون این افراد برای باطل فلسفه درست می کنند.

حرمت گذاری
صداقت
سلوک معنوی
آداب دانی

در این کارگروه آقایان: علی آهی، مهدی آصفی، محمود اکبرزاده، سید مسعود باقری، محمود گیو، علی دژیانی، محسن مرادی الهیاری، ماشاءالله ذاکری نژاد، علی اصغر اوتادی، جلال سلیمانی، احمد قربانی فرد، محمدعلی فراز مند، محمدحسن مبینی زاده، احمد چینی حبیب آبادی، حسین قدوسی، اشراکتیابی و علی عبدلی پور حضور داشتند. گزیده‌ای از مطالب این کارگروه به شرح زیر است:

۱-۴. آسیب‌های رفتاری مداحان:

غرور و کبر و خود برتر بینی

ریاکاری

استهزاء

فقدان وقار

بدزبانی و بی حرمتی به دیگران

فقدان اخلاص و تقوا

بروز و ظهور و طرح اهداف مادی (فقدان عناف اقتصادی)

۱-۵. فضیلت‌های اخلاقی مداحی:

تواضع

وقت شناسی

۱. کارگروه اخلاق مداحی (بایسته‌ها و نابایسته‌ها)

۱-۱. شناخت بایسته‌های رفتاری و سیرت مداح و ذاکر (مداح الگو و اسوه)

۱-۲. شناخت نابایسته‌های سیرت و سلوک مداحی و ذاکری

۱-۳. شناخت عناصر رفتاری و منشی:

قبل از مداحی

حین مداحی

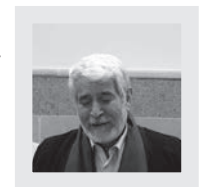
بعد از مداحی

سید مسعود باقری:

همه پیر غلامان و استادان در مجله‌ها و نشریات از تجربیاتشان گفته‌اند؛ اما در این مورد که مداح باید چه کاری انجام دهد تا پیشرفت کند، کسی چیزی نگفته است. آیا باید مثل یک روحانی اول یاد بگیریم؟ چه چیزی یاد بگیریم؟

... یک قصاب بوی گوشت می‌دهد، یک سبزی فروش بوی سبزی می‌دهد و یک مداح باید بوی اهل بیت علیهم السلام را بدهد؛ اما اگر مداح بوی اهل بیت علیهم السلام را نمی‌دهد، نباید بوی چیزهای دیگر هم بدهد. یکی از معضلاتی که ما را درگیر کرده، این است که مداحی مثلاً مبلغ یک یا دو میلیون دریافت کرده است؛ فوراً انگشت‌نما می‌شود و می‌گویند: فلان مداح در فلان مکان این مبلغ را دریافت کرده است. این موضوع بدبینی عجیبی نسبت به مداحان بوجود آورده است.

... مباحث اخلاق با یک جلسه درست نمی‌شود و باید برای این کار برنامه‌ریزی کنیم. از شعرای با اخلاق و متدین و روحانیانی که در مداحی سررشته دارند استفاده

کنیم و بگوییم که این راه و این روش است؛ در غیر این صورت نه اخلاق مداحی، نه درس مداح درست می‌شود و نه در این راه پیشرفتی حاصل می‌شود.

احمد قربانی فرد:

متأسفانه صدا و سیما عامل اصلی برای ایجاد مشکلات اخلاقی، کمبود اطلاعات علمی و بهادادن به افرادی که لایق مداحی نیستند است؛ چون صدا و سیما به این افراد بهایی را که لایق نبودند داد.

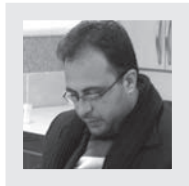
... اگر مداح معلومات داشته باشد از مسائل اخلاقی ناپسند پرهیز می‌کند؛ یعنی هنگام شعر خواندن از خود می‌پرسد آیا این شعر درست است یا خیر؟ مطلع هستید که در گذشته از باقیمانده‌ی جای یا شربت یک مداح یا واعظ به عنوان تبرک استفاده می‌شد و شفا می‌گرفتند. یکی از ابعاد مجلس مداحی این بود؛ چرا الان این گونه نیست؟ باید چه کاری انجام داد؟ عالمان اهل علم برنامه‌ای دارند و دغدغه‌ای برای آموزش ندارند؛ ولی می‌گویند مداح بی‌سواد است؛ چرا این حرف را می‌زنید. ابتدا باید دید آن مداحان چه کسانی هستند. کسانی که شما بهما می‌دهید یا کسانی که ما بهما می‌دهیم.

علی اصغر واتادی:

... من دو مورد برای ادامه بحث پیشنهاد می‌کنم:
 ۱. آسیب‌های اخلاقی مداحی را تدوین و در جلسات مطرح کنیم. اخلاق مداحی را شرح و با مصداق تعریف کنیم و آسیب‌های وارد به این حوزه را برشماریم.
 ۲. افق دید هیئتی‌ها و رییس هیئت‌ها را ارتقاء دهیم. این افق به قدری پایین آمده است که اگر شعر حافظ را برای این افراد بخوانیم چیزی از آن متوجه نمی‌شوند؛ در حالی که در گذشته این افراد قصاید پر معنا را بیان و مردم هم آنها را به خوبی تحویل می‌گرفتند؛ با توجه به اینکه سطح سوادشان به مراتب پایین‌تر بود.

محسن مرادی الهیاری:

یکی از مباحثی که مداحان به آن کمتر توجه می‌کنند، بحث خواندن قرآن است. اکثر افراد با روخوانی قرآن مشکل دارند و بعضاً وقتی به مجالس ختم می‌روند، می‌گویند که قاری هم باید باشد؛ چون من قاری نیستم؛ که این مورد اصلاً درست و مناسب نیست. در بحث ادعیه نیز ما باید آن‌قدر این موارد را خوانده باشیم که به خوبی به آنها مسلط باشیم؛ در حالی که این گونه نیست.

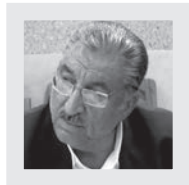

محمود گیو:

امام علی علیه‌السلام فرمودند: «خدا رحمت کند کسی که بدانند از کجا آمده‌اند، در کجا واقع شده‌اند و کجا می‌خواهد برود.» برای ما شناخت مسیر مهم است؛ متأسفانه در حال حاضر مکان‌یابی ما مختص شده است به تقلید از مرکز کشور. گستره «بنیاد دعبل خزاعی» باید طوری باشد که همه موارد را از بر چتر حمایت خود قرار دهد؛ در حالی که در حال حاضر این گستره مقداری نامشخص است؛ مثلاً در ماه محرم امسال در تهران، مداحی، همراه با طبل مداحی کرده‌اند و صداوسیما آن را برای سایر استان‌ها به نمایش گذاشته است و باعث فراگیر شدن این موضوع در سایر استان‌ها شده؛ به طوری که در دهه آخر صفر به اوج خود می‌رسد و در جواب برای جلوگیری از این حرکت می‌گویند که چرا بزرگ‌ترها مانع از این کار در صداوسیما نمی‌شوند. به نظر من برای جلوگیری از ادامه این کارها ابتدا باید از استان تهران آغاز کنیم؛ چون جوان‌ترها تهران را الگوی خود قرار می‌دهند و می‌گویند که بهترین سبک‌ها و بهترین ردیف‌ها و... در تهران ساخته می‌شود.

محمد علی فرازمند:

«گوشش»، «پوشش» و «کوشش» از مواردی است که باید برای مداحی مورد توجه قرار گیرد. حرمت‌گزاری به خود و دیگران را رعایت کنیم. پیشکسوتان در این مورد می‌فرمایند: «اگر خودمان رعایت نکنیم؛ پس که باید رعایت کند» دلیل ندارد که در عرصه لوح فشرده به بزرگ‌ترها ارزش و احترام گذاشته نشود یا ارزش افراد به طول می‌زنان باشد.

به نظر من اگر در مجله «بنیاد دعبل خزاعی» بخش ویژه اخلاق در یکی از صفحات اختصاص داده شود، بسیار تأثیرگذار است. در هر دوره - در مورد اخلاق مداحی و به‌ویژه مواردی که در این جلسات گفته می‌شود - نکاتی برجسته و ارائه شود. می‌توانیم پیام‌هایی را با پیام‌های اخلاقی کوتاه به مداحان ارسال کنیم و هیچ اشکالی ندارد که در پایان هر شش ماه مسابقه‌ای برگزار کنیم و به افراد هدیه دهیم.
 به نظر من «تکبر» آفت بسیار ناشایستی برای یک مداح است؛ باید به این موضوع به صورت ویژه پرداخته شود و در مقابلش «تواضع» می‌تواند اثر بسیار دلپذیری در مداحی داشته باشد.

حسین قدوسی:

بهترین سیره در اخلاق، پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و ائمه علیهم‌السلام هستند که همه آنها می‌توانند برای ما سرمشق و الگو باشند.
 ... مداح باید نیم ساعت زودتر وارد مجلس شود. من سسوزه را از خود مجلس دریافت می‌کنم، چیزهای ناخوشایند را از مجلس می‌گیرم و درباره آن صحبت می‌کنم ... مطلب دوم لباس مداحی است، گارسون لباس

اشرف الکتابی:

به نظرم حوزه «اخلاق مداحی» حوزه‌ای است که از درون انسان می‌جوشد. اگر کتبی در زمینه اخلاق ذاتی و اخلاق اکتسابی همراه و براساس آموزه‌های اهل بیت علیهم‌السلام و قرآن توسط دوستان و صاحب‌نظران تدوین شود، می‌تواند تأثیرگذار باشد. ابتدا فرد باید از خودش شناخت پیدا کند، اینکه چه اخلاقیات و چه ردیلت‌های دارد؛ بعد از آن با کمک آموزه‌های قرآن و امامان علیهم‌السلام آنها را برطرف کند. همان‌طور که می‌دانید مسائل اخلاقی جزو حوزه‌هایی قرار دارد که اگر انسان تا آخر عمر در آن تلاش کند، باز هم بعضی موارد برای اصلاح کردن وجود دارد و راهی است که انتها ندارد.
 در زمینه اخلاق مداحی و اعتقادات مداحی هیچ تالیفی صورت نگرفته است. کتاب‌هایی در زمینه اخلاق مداحی با آموزه‌های اهل بیت علیهم‌السلام - که مشخصاً بحث امام‌شناسی در آن مشخص باشد - بسیار راه‌گشاست.

جلال سلیمانی:

کسی که قرار است خوراک معنوی به شنونده تحویل دهد، کسی که نامش مداح است: «میم دال الف ح» «معنویت، اخلاق، دانش و حمیت»، یعنی باید این چهار گزینیه را داشته باشد. کسی که خود از بحث امام‌شناسی چیزی نمی‌داند، چگونه به خود اجازه می‌دهد تا وقت مردم را بگیرد؟
 من در این مقاله‌ای که ارائه کردم، این موارد را توضیح و یک‌به‌یک ایرادی را که یک مداح داشته و شاید از آن غافل بوده است، برشمردم؛ مثلاً لباس آستین کوتاه و نامناسب به تن کردن، نشست نامناسب در مجلس، نخواندن زیارت عاشورا از سوی مداح و ...

محمد حسن مبینی‌زاده:

وقتی تمام حرکات و سکنات ظاهری یک مداح، یک هیئتی یا میاندار را مورد بررسی قرار دهیم، متوجه می‌شویم که همه این رفتارها در چهارچوب اخلاق است؛ بنابراین اگر بتوانیم در این کار گروه حاصل و نتیجه خوبی ارائه کنیم، مهم‌ترین جایگاه و پایه و اساس مداحان را محکم کرده‌ایم. بعد از آن می‌توان نگاه‌ها، اعتقادات و بصیرت را چید و حتی می‌توان ظاهر کار را که شعر خواندن و فنون مداحی است، بیان کرد. برای شروع باید از مدیران جلسات و از خودمان که در این مجالس شرکت می‌کنیم، شروع کنیم.
 ... لازم است بخشی از کلاس‌های مداحی به بحث «اخلاق» اختصاص پیدا کند. موردی که در کلاس‌هایی که برگزار می‌شود، رخ نمی‌دهد؛ یا خیلی کم اتفاق می‌افتد. شاید در یک جلسه نواوری کنند و ۱۰ دقیقه وقت آن جلسه را به ادبیات اختصاص دهند؛ اما راجع به اخلاق یا امام‌شناسی این گونه نیست.

این طرز مباحی که اندر مکتب ما نوعی رسالت در کمال عشق و تقوا مباح، یعنی باوقایی، بی‌ریایی مباح مرغ بوستان اهل بیت است فریاد عاشورا، زبان اهل بیت است مباح، یعنی بی توقع مدح خواندن بر مرد و زن پیغام عاشورا رساندن ... مباح، یعنی سر زدن از دست‌بوسی

دوری ز بدگویی، تملق، چاپلوسی مباح، یعنی آگه از تفسیر و تاریخ مباح، یعنی فارق از تشویق و توبیخ ...

وقتی آقای «حسین زاده» فوت شدند، آقای «شفق» این شعر را برایشان سرودند:

مداح یعنی چلچراغ محفل عشق
یعنی نهال ریشه در آب و گل عشق
مداح یعنی عارف وارسته بودن
تنها به اولاد علی دل بسته بودن
مداح یعنی عیب کار خویش دیدن
یعنی خدارا در کنار خویش دیدن
مداح یعنی عاشقی و بی‌ریایی
یعنی خلوص و اعتقاد و پاک‌سایي
مداح یعنی با صداقت بال دربال
یعنی زبان و دل یکی بودن به هر حال
پیوند جان آدمی با آدمیت
مداح یعنی آشتی با صدق نیت
مداح یعنی دل به این و آن نیستن
جز با خدا در کار خود پیمان نیستن
مداح یعنی پاکی از دریا گرفتن
در بوستان آل عصمت جا گرفتن
مداح یعنی دل به آل الله بستن
در شادی و غم هاله گرد ماه بستن
مداح یعنی چشم و دل را باز کردن
نشر فضیلت‌های انسان ساز کردن
مداح یعنی راز دل با دوست گفتن
حرفی که مرضی رضای اوست گفتن
هر کار خیری گر چه بی سود و ثمر نیست
گریاندن تنها هنر هست و هنر نیست

مهدی آصفی:

آدمیت به حسن اخلاق است
جفت این شیوه در جهان طاق است
کافر نیک‌خوی خوش اخلاق
بهتر از مؤمن بد اخلاق است

... همان طور که آقایان در صحبت‌هایشان اشاره کردند، اگر در کارهای مان اخلاص را رعایت کنیم و سعی ما این باشد، آنچه از دل برآید لاجرم بر دل نشیند. مردم کار آشنا هستند. نوعاً پای منبرهای ما فوق لیسانس‌ها و دکترها هم می‌نشینند؛ منتها روی پیشانی‌شان نوشته است که من فوق لیسانس یا دکتر هستم و به اعتبار سیدالشهدا علیه‌السلام به روی ما نمی‌آورند و این یعنی ما باید روی منبر دقت داشته باشیم.

... همان طور که آقای سنگری اشاره کردند، «بنیاد دعبل خزاعی» برنامه‌ای در جهت چاپ ۳۷ جلد کتاب دارد که یکی از آنها مربوط به جنبه‌های مختلف مباحی است. وقتی چهار چوب تعیین شد، کسی نمی‌تواند از آن دوری کند و کسانی که شما از آنها شکایت می‌کنید مجبورند تا خود را با این چار چوب تطبیق دهند؛ چون تعریف شده است که مباح کسی است که این موارد را رعایت کند. ■

مخصوص دارد، رفتگران لباس مخصوص دارند و ... آیا مباح نباید لباس مخصوص داشته باشد؟ بعضی‌ها با کاپشن وارد مجلس می‌شوند.

درست نشستن؛ علمای گذشته مادر اتاق کوچک هم پای دراز نمی‌کردند و می‌گفتند: «مگر نه اینکه عالم، محضر نظر خداست»؛ مباح نیز باید این مورد را در نظر داشته باشد؛ تارفتار او مورد انتقاد قرار نگیرد.

در مجلس ختم، مباح با اینکه می‌داند صاحب عزا غم‌زده و عزادار است، از همه افراد در صحنه کربلا می‌خواند؛ تا صاحب مجلس گریه کند. باید بدانیم که روضه، مختص به اهل بیت علیهم‌السلام است و نباید در مجلس ختم استفاده شود. در مجلس ختم باید در مذمت دنیا و رفتنی‌ها خوانده شود ... و اگر در آخر کار چند بیتی هم توسل داده شود، اشکالی ندارد.

احمد چینی حبیب‌آبادی:

از مسائل مهمی که مداحان باید مدنظر داشته باشند «تواضع» است. باید بر سر چگونگی مطرح شدن مسئله «تواضع» صحبت کنیم؛ که می‌تواند به صورت کتاب، جلسه یا کلاس باشد. بعضی از مداحان وقتی اشتباهی در عبارت دارند، وقتی می‌خواهید به او تذکر دهید، نمی‌دانید آیا با برخورد خوب مباح روبه‌رو می‌شوید یا خیر! این به نبود ریشه‌تواضع در مباح برمی‌گردد و مربوط به خودخواهی و تکبر است. در حدیث آمده: «بهترین دوست شما کسی است که عیوب شما را به شما هدیه کند.»

مسئله دیگر کیفیت و چگونگی تذکر است. گاهی دیده می‌شود که با اخلاق تند و در جمع این تذکر داده می‌شود و شخصیت فرد زیر سؤال می‌رود؛ ولی اگر بر اساس آدابی که در دین ما برای تذکر دادن آمده است این کار انجام شود، کار بسیار خوبی است که باعث جذب فرد می‌شود. به نظر من کتاب و جزواتی را که مربوط به اخلاق مباحی است، باید در دسترس مداحان قرار دهیم؛ تا از این کتب استفاده کنند.

در مجالسی که در آن جمعی از مداحان حضور دارند، وقتی مداح سرشناسی مباحی می‌کند همه افراد گوش می‌سپارند؛ اما برای مباحی که کم‌تجربه‌تر است این کار را انجام نمی‌دهند و بین مداحان امتیاز قائل می‌شوند؛ در حالی که فرقی بین آنها نیست. وقتی نام اهل بیت علیهم‌السلام برده شد، فرشتگان در آن مجلس حضور دارند و باید حرمت نگه داشت.

ماشاءالله ذاکری نژاد:

در آن زمان معاویه پنج بدعت را وارد کرده بود و سرور و سالار عالمیان فرمودند: این موارد دین را از ریشه جدا می‌کند. کاش مسئله بدعت، تعریف، تحریف و نوآوری نابه‌جا، در مسائل اخلاقی ما هم جا داشت. همان طور که ایشان هم به مسئله عقیدتی اشاره کردند، جا دارد که به مسئله تحریف هم رسیدگی شود. به نظر من اصل مشکل این است: کسانی که این قضایا را وارد کردند در هیچ همایشی و جلسه‌ای حضور ندارند و متأسفانه تریبون کشور امروز به اشکال مختلف در اختیار این افراد است. باید چه کاری کرد؟ دلیلی که این افراد دیده نمی‌شوند، چیست؟ و چه کسی بر روی آنها نظارت دارد؟

... به نظر من صدا و سیما در این زمینه مقصر است که تریبون را در اختیار آنها گذاشته است؛ اما بر اساس مستندات موجود و مسائلی که اشاره شد، شاید در اکثر مواردی که حساب شده پیش می‌رود، دشمن در پس این قضیه حضور دارد و از این موضوع بهره‌برداری می‌کند. مشکلات دیگری که در بعضی از استان‌ها با آن روبه‌رو هستیم، خالی بودن بعضی از استان‌ها از وجود عالمان و وزنه‌هایی که در گذشته در مجالس حضور داشتند، است. در مجالس امر به معروف و نهی از منکر صورت نمی‌گیرد و افراد به راحتی از آن می‌گذرند. وقتی به آنها می‌گویم چرا این موارد را به آنها متذکر نشدید، می‌گویند که اگر به آنها بگوییم دیگر پشت سر من نماز نمی‌خوانند. ما به این در ده‌گرفتاریم و اینکه خدا بیسندد و امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف بیسندد، جایگاهی ندارد.

محمود اکبرزاده:

وقتی آقای «کهر بایی» فوت کردند، آقای «مؤید» برای ایشان شعری نوشتند که در انتهای شعر گفته بودند:

۲- کارگروه جایگاه

و منزلت مداحی

(بایسته‌ها و نایسته‌ها)

۲-۱ عوامل حفظ منزلت و جایگاه ذاکر و مداح:

درک درست ذاکر و مداح از فضیلت و کرامت مداحان

درک درست از تأثیر مداحان

رابطه صحیح و منطقی با مردم قبل، حین و بعد از مداحی

۲-۲ عوامل منزلت کاهی:

اهداف مادی و پست دنیوی (تغییر اهداف)

بدخلقی، بدزبانی

فقدان و ضعف اخلاص و نیت پاک

بی‌سواد و کم‌دانشی و محتوای ضعیف

خودشیفتگی، غرور و تکبر

۲-۳ عوامل منزلت افزایی:

صفا و اخلاص و تقوا

محتوای علمی و مستند

رفتار صادقانه، متواضعانه و کریمانه با مردم

حرمت گذاری پیران و پیش کسوتان

در این کارگروه آقایان: غلامحسین رفیعا، محمد اسماعیل زاده، عباس جوادی، عبدالحمید دشتی فرد، علی رسولی، علی اصغر صادقی، احمد صومی، عبدالله گرجی، رنجبر گل محمدی، حسین یوسفی نژاد حضور داشتند. گزیده‌ای از مباحث این کارگروه به شرح زیر است:

علی اصغر صادقی:

است که جایگاهی باشد که این گونه افراد بازخواست شوند و علت این کار آنها را پیگیر باشد و با ۵۰ هزار تومان کار تمام نشود. نکته دیگر عفو و گذشت در امور شخصی است، باید نسبت به یکدیگر گذشت داشته باشیم.

احمد صومی:

من به مداحان استان گیلان پیشنهاد کردم که در ابتدای مداحی‌شان از جمله سلام کردن به ابا عبدالله علیه‌السلام استفاده کنند. بعضی از روحانیون در میان خطبه‌ها این جمله را به عربی ذکر می‌کنند؛ اما می‌توان به فارسی و ساده‌تر نیز این سلام را گفت و عشق و علاقه خود را به آقا نشان داد. به قول استاد «سازگار»:

ما غیر ذکر یوسف زهرا نگوئیم

خوبیم یا بد هر چه ایم از آن اوئیم

... یکی از دوستان می‌گفت: «بنیاد دعبیل خزاعی برای ما کلاس مداحی می‌گذارد» که بسیار تعجب کردم؛ مگر خود ما در استان گیلان نمی‌توانیم، کلاس مداحی بگذاریم که بنیاد دعبیل خزاعی باید از تهران به گیلان بیاید و برای

به نظرم مبحث «منزلت و جایگاه مداحی» را فقط منحصر به تهران نکنیم و این بحث را به همه استان‌ها و شهرستان‌ها گسترش دهیم. مقام معظم رهبری فرمودند: «مداح یک معلم است»؛ یعنی سخن مداح مانند سخن معلم است و معلمی هم شغل انبیاست. مداح مانند سفیر کبیر امام حسین علیه‌السلام است. به نظرم باید‌ها و نبایدها را در کنار یکدیگر قرار دهیم و کانون‌های اثرگذار دیگر مثل «هیئت رزمندگان» و سازمان‌های دیگر نیز اینجا حضور یابند؛ ولی امروز کسی از «هیئت رزمندگان» در این نشست حضور ندارد؛ در حالی که اینها گام‌های مؤثری برداشتند.

... مقاله بنده در مورد اخلاق در مداحی، تواضع مداح و ضرورت اصلاح و خودسازی است؛ همچنین کرامت و آبرو انسان، عاقبت اصرار بر گناه، زهد، خوش‌رویی، خوش‌خلقی و صداقت که اصل کار مداح است و همین‌طور اخلاص و حلم و بردباری در مسائل و تواضع و فروتنی، عدم تکبر، صداقت و عدم شهوت‌رانی.

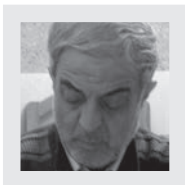
دنیا جایگاه عمل است. غیبت، پیامدها و آثار آن، ریشه اصلی اختلافات میان مداحان است و اینکه هر کسی فقط خود را ببیند و بگوید که الان این من هستم که تریبون را در دست دارم و هر طور بخواهم صحبت می‌کنم؛ این مسئله مهمی

... تغییر ذائقه، هنر مداح است. مداح حق ندارد و مخیر نیست که با سلیقه خود جریان را منعکس و سلیقه‌ای عمل کند. مداحان الگو دارند و باید از پشت چشم زینب سلام الله علیها مسائل عاشورا را ببینند؛ اگر به این صورت به عاشورا نگاه کنید، نتیجه‌اش می‌شود تفسیر کلام پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم که به جز زیبایی چیزی ندیدم. یعنی چه؟ یعنی به غیر از خدا چیزی ندیدم. اگر مداحان نیز این گونه باشند، منحرف نخواهند شد و روی جاده مستقیم حرکت خواهند کرد و آنچه خواست امام حسین علیه‌السلام است را به دست خواهند آورد.

امام حسین علیه‌السلام غایت هدفش احیای توحید بود. هر چیزی که باعث ایجاد شک و ابهام می‌شود و جامعه جوان ما را در نوعی تردید نگه می‌دارد، ممنوع است. اگر بخواهیم اهداف ممدوح را منتقل کنیم، حتی اگر از راه خنده هم باشد بهتر از راه اشتباه، ولی گریه آور است. آقای «قرائتی» می‌گفت که خانم گفته است که اگر روزی بتوانی کسی را به گریه بیندازی، من شک می‌کنم. آقای قرائتی به وسیله خنده و آقای «صدوقی» به وسیله گریه مباحث و معرفت را انتقال می‌دهند؛ ولی امروز در جامعه‌ای زندگی می‌کنیم که مصداق‌ها کنار رفته‌اند. نمی‌خواهم یکی را رد و دیگری را قبول کنم. هر دو روش مباح و قابل احترام هستند.

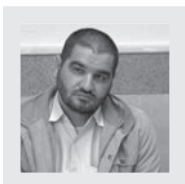
علی رسولی:

اگر به عقب برگردیم و به عزاداری‌هایی که در زمان ائمه علیهم‌السلام انجام می‌شد توجه کنیم، می‌بینیم، شیوه‌های عزاداری‌ها بسیار تغییر کرده است. بعد از ائمه علیهم‌السلام سنت‌هایی ایجاد شد که بعضی از این سنت‌ها مقبول است و بعضی‌ها رد می‌شوند؛ مانند قمه زنی و طبق کشان و علامت کشان. این سنت‌های غلط به عزاداری‌ها اضافه شدند؛ ولی ما هستیم که باید بدانیم، کدام یک از این سنت‌ها را بپذیریم و کدام را نپذیریم. اینجاست که باید دستمان را به پژوهشگران، علما و بزرگان دهیم. اگر میان علما، فقها و اندیشمندان درباره اینکه کدام سنت درست است و کدام سنت اصالتاً مغایر با اهداف ائمه علیهم‌السلام است اختلافی وجود داشت، به مراجع رجوع کنیم تا آنها تعیین کنند. این مراجع نیز باید دست را به دست مرجعی داد که حکم ولایی دارد.

محمد اسماعیل زاده:

مهم‌ترین مشکل و معضل در حوزه مداحی دو نکته اساسی است. نکته اول اینکه در حوزه مداحی دانشنامه جامع نداریم. ما توانستیم این خلأ را در نماز جمعه پر کنیم و زندگینامه حدود ۱۳۰۰ ائمه جمعه را برای اولین بار جمع‌آوری کردیم؛ یعنی اماکنی که ائمه جمعه‌ها در آن نماز می‌خواندند را به صورت مصور در آوردیم. مباحث آن را با نام تاریخ، حوادث و رویدادها آوردیم که حدود ۱۲۰۰ مدخل به صورت دانشنامه جامع و کامل شد که ان‌شاءالله تا ۲ سال دیگر منتشر می‌شود و تصویری جامع از نماز جمعه ارائه می‌دهد.

اولین کار اساسی و ماندگاری که باید انجام دهیم این است که دانشنامه‌ای در حوزه مداحی در کشور تهیه کنیم. نکته‌ای که آقای «رنجبر» نیز آن را بیان کردند، اینکه همه اطلاعات مربوط به مداحی را در اختیار نداریم. ما تهیه این دانشنامه می‌توان تاریخ، حوادث و نکاتی که در حال حاضر با آنها مواجه هستیم را به صورت دیجیتال و با کمترین هزینه به ظهور رساند که اگر با آن موافقت شود کار خوبی خواهد شد.

... از مشکلاتی که در حوزه مداحی در کشورمان داریم؛ این است که سیاست‌های کلان آن مشخص نیست؛ یعنی سیاست‌ها و راهبردها، برنامه‌های کلان و برنامه‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت مشخص نیستند. نکته‌ای که آقای رنجبر اشاره کردند که در حال حاضر در استان گیلان بهترین پتانسیل وجود دارد؛ ولی از این پتانسیل استفاده نمی‌شود. در این حوزه، نیاز به اطلس داریم؛ اگر اطلس‌های مداحی وجود داشت می‌توانست به ما در رسیدن به اهدافمان کمک کند. یک مشکل اساسی که بنده در مقاله‌ام به آن اشاره کرده‌ام، این است که در تعامل با بدنه حوزه‌های علمیه مشکل وجود دارد. مداحان تعامل سازمان‌مند و ساختارمند و نظام‌مند با حوزه‌های علمیه ندارند.

ما کلاس مداحی برگزار کند! یعنی در استان گیلان استاد، معلم اخلاق و کسی که درس مقتل بدهد، وجود ندارد؟ یا پیر غلامان و کسانی که ۵۰ سال است مقتل کار کرده‌اند و با ادبیات، اشعار و کتاب‌های مناسب آشنا هستند، نمی‌توانند برای مداحان استان خود کلاس تشکیل دهند؟

کلاس‌ها باید به صورت مستمر و مداوم در همه استان‌ها و شهرها دایر باشند تا مداحان جوان آموزش مداحی را آغاز کنند. آموزش مداحی مانند گذشته، در جلسات و هیئت‌ها نیست؛ بلکه به وسیله سب‌دی آموزش مداحی صورت می‌گیرد که اصلاً خوب نیست.

نکته دیگر برقراری رابطه صحیح و منطقی با مردم، قبل، حین و بعد از مداحی است. گاهی یک هیئت از مداحی برای برگزاری مجلس دعوت می‌کند و بنیان آن مجلس ساعت‌ها منتظر می‌ماند تا مداح به مجلس آنها برسد؛ ولی او خلف وعده می‌کند و نمی‌آید. این گونه رفتارها جزو اصول اخلاق مداحی نیست و مقام معظم رهبری نیز در صحبت‌هایشان تأکید داشتند که مداحان با مردم این گونه رفتار نکنند و خود را از مردم بدانند یا بین خود رقابت ایجاد نکنند که مثلاً من اول بخوانم. مداحان باید خود را با مردم بدانند و همانند آنها سینه‌زنی و عزاداری کنند و در کارها به آنها کمک و بالای منبر نیز از آنها تقدیر کنند و به طور کلی رابطه صحیح و منطقی با همه مردم داشته باشند.

عبدالله گرجی:

در ابتدا باید واژه «مداحی» را معنا کرد. «مدح» واژه‌ای عام است. هر کسی را می‌توان مدح کرد؛ اما در فرهنگ شیعه مدحت‌گری و مداحی از یک جایگاه خاصی برخوردار است و معنی محدود دارد و عام نیست؛ بنابراین روی محدودیت‌ها متمرکز شویم و از این محدودیت‌ها در مداحی بهره بگیریم. ما در مداحی مان کسانی را مدح می‌کنیم که اول خدا آنها را مدح کرد؛ مثلاً در آیه: «انما یرید الله یدهب عنکم الرّجس اهل البیت و یطهرکم تطهیراً» یا در شأن ائمه سوره «کوثر» یا سوره «دهر» را فرستاده است؛ یا آیات دیگر که همه مدحت خاندان ولایت و امامت و پیامبر گرامی اسلام است. اینها کسانی نیستند که هر کس بتواند، مدح آنان را بگوید. معرف باید خود اجلائی از معروف باشد؛ ولی مداحان نیز بضاعتی از قرآن، اهل بیت علیهم‌السلام و روایات گرفته‌اند؛ بنابراین خط مداحان خط شخصی نیست. کار مداحان مدح کردن نیست؛ بلکه به عنوان یک راوی در جامعه زمینه‌سازی برای مدح خداوند از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و ائمه علیهم‌السلام می‌کنند. در واقع ما راوی مدح هستیم نه خود مداح.

اگر بخواهم دقیقاً بگویم به این صورت است که مداحان چیزی ندارند که مدح کنند هر مدحی که وجود دارد از جانب خداست. هیچ کس نمی‌تواند ادعا کند که این مدحی که گفتم از خودم گفتم و مال من است. مداحان اصلاً کجای کار هستند که بخواهند مدح کسی را کنند.

... بنابراین باید سسختی میان آنان و آنکه مدح‌شان را می‌گوید، باشد؛ یعنی مداح خود را آن گونه کند که آنان می‌خواهند. حضرت علی علیه‌السلام می‌فرمایند: «شما نمی‌توانید مثل ما باشید و جا پای ما بگذارید؛ اما می‌توانید دنبال روی ما و شیعه ما باشید.» شیعه بودن یعنی پیرو آنها بودن.

عبدالحمید دشتی فرد:

امام حسین علیه‌السلام می‌فرمایند: «بالترین هدف من از قیام، احیای دین جدم بود.» امام حسین علیه‌السلام برای رسیدن به این هدف به هر وسیله‌ای متوسل نمی‌شود. تعبیر من از این نکته، این است که، اگر یک مداح بخواهد مداح خوبی باشد و به خوبی انعکاس دهنده ممدوح و اهداف وی باشد باید برای خود شأنی قائل شود.

مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «مداح باید بتواند ذائقه مخاطب خود را تغییر دهد؛» یعنی فقط به دنبال خواست مخاطب نرود بلکه در بحث‌های علمی شرکت کند و همه چیزهایی که درباره تزکیه، تواضع و خودشناسی گفته شد همگی اینها معنای معرفت را می‌رساند و به این معنی است که مداح خود را مجهز کند و طوری تجهیز کند که بتواند ذائقه مخاطب را بر وفق رضای ممدوح خود سوق دهد.

... در گزارش‌هایی که ائمه جمعه در فواصل سه و شش ماهه به من ارائه می‌دهند، قسمتی که مربوط به مداحان می‌شود، خالی است؛ بنابراین نتیجه می‌گیرم که ارتباط سیستماتیک با ائمه جمعه وجود ندارد یا در حال حاضر برنامه تعریف شده‌ای ندارد. مهم‌ترین مشکل این است که بزرگان، مراجع و حوزه‌ها یک تریبون و مداحان هم تریبون دیگری در اختیار دارند و اصلاً تلاش نکرده‌ایم که این دو تریبون را به هم نزدیک کنیم. این موضوع باعث به وجود آمدن چالش‌هایی فراروی حوزه‌های علمیه با مداحان شده است؛ همچنین میانی و نوآوری‌های دینی احساس نمی‌شود؛ چون تعامل دوسویه نیست. دومین مشکل عدم آینده‌نگری است. سومین مشکل اینکه کسب مهارت مداحی در ساحت اندیشه انجام نمی‌شود و آن آموزش مطلوب صورت نمی‌گیرد.

حسین یوسفی نژاد:

سؤال بنده این است که آیا این نشست قابل تسری به دیگر تشکلهای مداحان است؟ یا این زمینه فعالیت می‌کند، هست یا خیر؟، ممکن است، بگویید به ما ربطی ندارد؛ اما من واقعاً می‌خواهم، بدانم که تشکلهای دیگر مانند «انجمن مداحان» و «هیئت رزمندگان» و «کانون مداحان» این صحبت‌ها را قبول دارند و آنها را می‌پذیرند یا نه؟

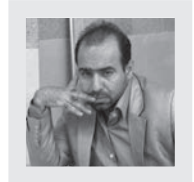

... من چند سالی در مشهد بودم و متوجه شدم مداحان مشهور این شهر، مداحان دیگر یا سازمان بنیاد دعبل خزاعی را نمی‌شناسند. می‌خواهم، بدانم خروجی این نشست‌ها مثمر خواهد بود یا نه؟ چون سیاست بنیاد دعبل خزاعی، سیاست حمایتی است. خواست ماست که کار فرهنگی صورت گیرد. پنج سال است که آرزو داریم این مباحث به دست مداحان حتی مداحی که در یک روستا فعالیت می‌کند، برسد؛ تا و نیز از این مباحث باخبر شود؛ ولی متوجه شده‌ایم فعالیت مجموعه‌های دیگر بیشتر است. به نظر من باید با این حوزه نیز مانند دادگاه‌های ویژه روحانیت برخورد شود؛ منظورم این نیست که بالای سر مداح چماق باشد؛ بلکه منظورم این است که به این حوزه یعنی وضعیت مداحان نیز رسیدگی شود.

... داشتن دانشنامه که به وسیله یک سازمان هدایت شود، آینده را تضمین خواهد کرد؛ ولی اگر چندین نفر این کار را مدیریت کنند به ثمر نخواهد نشست. به نظر من آخرین خروجی این نشست می‌تواند تهیه این دانشنامه با مرجعیت یک سازمان خوب باشد.

عباس جوادی:

مداحان را می‌توان به چند دسته طبقه‌بندی کرد؛ مداحان نوآموز، مداحان بازآموز (مداحانی که کار می‌کنند و تجربه بیشتری دارند) و مداحان پیشکسوت که به طور سنتی کار می‌کنند. بعضی از مداحان را نمی‌توان تغییر داد. نباید دنبال این باشیم که چه کسی کار را خراب کرده است. می‌توانیم مانند طرح‌های اقتصادی که ۲۰ ساله یا پنج‌ساله هستند، برای مداحی نیز طرح پنج ساله ارائه کنیم و همه هم و غم خود را روی این برنامه پنج‌ساله بگذاریم. نمی‌توان برای کسی که پول می‌گیرد و لذت پول گرفتن را چشیده است، همچنین به دنبال شهرت، پست و مقام است، کاری کرد؛ ولی می‌توان برای جوانانی که می‌خواهند در این عرصه حضور داشته باشند، برنامه‌ریزی کرد؛ چون همه مداحان از این پس برای ادامه کار به کارت شناسایی نیاز دارند.

... هنر مداحی، مخاطبان بسیاری دارد و اگر یک مداح روان خوانی فارسی خوبی نداشته باشد، جایگاه خود را بی‌ارزش می‌کند و جایگاه باطنی‌اش را به علت بداخلاقی از دست می‌دهد؛ ولی مسبب همه اینها کیست؟ به نظر من یک سری از مداحان شاخص کشور مسیبت هستند. ... یکی از عواملی که به مداحی آسیب وارد کرده است، رسانه‌ها مانند رادیو و تلویزیون هستند. گاهی مداحی در شهر و استان خود چندان معروف و مشهور نیست هر چند که مداح خوبی است؛ ولی همین مداح در یک شهر و استان دیگر مداحی می‌کند و مداحی او در رادیو و تلویزیون پخش می‌شود. این موضوع باعث آسیب زدن به جایگاه مداحان می‌شود.

رنجبر گل محمدی:

نام این کار گروه «جایگاه و منزلت مداحی» است که عنوان بسیار گسترده‌ای است و در یک نشست یا میزگرد یا کار گروه نمی‌توان تمام و کمال روی آن کار کرد؛ چرا که منزلت و مداح دو واژه معنادار هستند که فقط برای فهم و درک معنای آنها ساعت‌ها کار لازم است. وقتی می‌گوییم؛ «منزلت مداح» به ذهن مان مقام بالای مداح خطور می‌کند؛ در حالی که کاملاً برعکس است؛ اگر کلمه «منزلت» را تجزیه کنیم، متوجه

می‌شویم؛ بن ماضی منزلت، نزل است که از نزول، به معنی پایین آمدن، می‌آید. قرآن نیز وقتی نازل شد، پایین آمد؛ اگر پایین نمی‌آمد، ما متوجه آن نمی‌شدیم. وقتی از منزلت مداح صحبت می‌کنیم؛ یعنی آنکه مداح خود را در اندازه‌ای که بتوان او را در جامعه به عنوان انسانی فرهیخته و متواضع شناخت، تبدیل کند. باید به دنبال راهکارهایی برای رسیدن به این معنی باشیم.

... در گذشته به مداح، مرشد نیز می‌گفتند. در بعضی از کتاب‌هایم به این مسئله اشاره کرده‌ام. مرشد یعنی کسی که مردم را ارشاد می‌کند و مداح باید بداند که به این مقام رسیده است یا نه. اگر ۱۰۰ مرشد بیابند، نمی‌توانند مداح را ارشاد کنند. آیا من شایسته این اسم هستم؟ آیا من واقعاً مرشد هستم؟ باید روی موضوع تواضع نیز بحث کنیم. وقتی یک مداح نوحه‌خوانی می‌کند و مردم گریه می‌کنند، به خود می‌بالد که من مردم را به گریه انداختم؛ ولی این طور نیست. «مداح خورشید مداح خود است»؛ هر کس خورشید را خوب مدح کند؛ خود را مدح کرده است.

... باید بدانیم، منزلت چیست؟ و منزلت یک مداح چگونه کاهش می‌یابد؟ یا چه تمهیداتی منزلت خود را بالا ببرد؟ چه باید کرد تا مداح در جامعه منزلت داشته باشد؟ ... ما مداحان نتوانسته‌ایم شأن خود را حفظ کنیم؛ مثلاً ایشان مداح هستند، من نیز مداح هستم و همیشه سعی می‌کردم که ایشان را به زمین بزنم و خودم را بالا ببرم؛ در حالی که مثلاً در صنف پزشکان وقتی مشکلی برای یک نفر ایجاد می‌شود؛ کل جامعه پزشکان حرکت می‌کنند و با هم متحد هستند؛ اما در حوزه مداحان به این صورت نیست و در حالی که دو مداح یکدیگر را قبول ندارند، ما به دنبال منزلت هستیم.

غلامحسین رفیعا:

بحث‌ها و مطالب خوبی بیان شد. درباره این کار گروه مقالات خوبی ارسال شده است. آقای «میرهادی میرهاشمی» که مداح هستند، مقاله مفصلی نوشته‌اند و در پایان مقاله نکاتی را در ۶۰ مورد ذکر کرده‌اند. ایشان در پایان مقاله‌شان به ذکر بعضی از مسائل و روی آوردن به آنها اشاره کرده‌اند. با محقق ساختن آنها می‌توان گامی برای حفظ موقعیت مقدس نوحه‌خوانان عزیز برداشت و مانع خدشه‌پذیری جامعه مداحان و نوحه‌خوانان کشور شد. مداحان با حمد و ثنای الهی و صلوات بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم مداحی خود را شروع کنند. از اشعاری استفاده کنند که محتوا داشته باشد. پیش از مداحی تمرین داشته باشند. این نکات در این مقاله به صورت تخصصی بیان شده است؛ همچنین اگر بتوانیم اشعاری را از حفظ بخوانیم، بسیار خوب است. مرتبه دارای سه مرحله مقدمه، اوج و فرود است. بعد از رسیدن به مرحله اوج، مرتبه را کوتاه کنید تا مردم خسته نشوند. در مرحله اوج مرتبه به وسیله کلماتی مانند یا حسین، یا زهرا و یا مهدی توسل را بیشتر کنید. در مدح ائمه علیهم السلام از اشعار سبک که در شأن ائمه علیهم السلام نیست، استفاده نکنید.

در ابتدای مرتبه، صدای خود را بلند نکنید تا برای ادامه مدح و مرتبه نفس داشته باشید؛ این نکته از تکنیک‌های مدیحه‌سرایی است. در ادامه به نکاتی مانند احترام به بزرگان و چگونگی برخورد با جوانان اشاره می‌کند. نکته‌ای درباره مجالس ترحیم وجود دارد و آن اینکه اگر مداحی را برای ترتیل قرآن در یک مجلس ترحیم دعوت کردند باید بکوشد که از افراد مختلف مبالغه‌گویی و تعریف‌های بسیار و بی‌مورد نکند، مگر از فرد خاصی که مورد احترام همه است؛ و گرنه باید از همه افراد حاضر تقدیر و تشکر کند. به عنوان مثال دیده شده است که در بعضی از مجالس از یک طلبه جوان به عنوان آیت‌الله العظمی و از یک معلم دبستان به عنوان دانشمند و از یک سرگرد به عنوان سرلشکر یاد شده است که حتی خودشان هم خجالت می‌کشیدند. دانستن ابیات فارسی و احادیث و روایات و مقتل که دارای تذکرات و نکات خوبی باشند، خوب خواهد بود. همچنین به ۶۱ مورد از آنها اشاره کرده‌اند. ■

شيوه‌های گزینش شعر مناسب
شناخت شاعران و شعر آیینی در گذشته و به‌ویژه شاعران هم‌عصر
شناخت قالب‌های شعری
شناخت سوگ‌ها و سورها و شعر مناسب این آیین‌ها و مراسم
شناخت تناسب شعر و روحیه مجلس و مخاطب
شيوه‌های حفظ و به‌خاطر سپاری شعر

در این کارگروه آقایان: سید محمد هاشمی فرد، عبدالامیر فائق، عیسی نصیری، غلامرضا فلاح، اکبر بیضایی، محمدرضا شاهنگین، مجتبی روشن‌روان، محمدعلی بهتویی، احد ده‌بزرگی، سید محمدامین جعفری، هاشم کرون، سعید سیاح و محمود موحی حضور داشتند. گزیده‌ای از مباحث این کارگروه به شرح زیر است:

۳- کارگروه درون‌مایه مداحی (ادبیات و شعر)

شناخت دقیق شعر از منظر:

معیارها و شاخصه‌های شعر و عناصر شعر
محتوا و درون‌مایه غنی و مناسب
زیباشناسی و آرایه‌ها
موسیقی و وزن شعر
داشتن عناصر متناسب با مخاطب، فضا، نیازهای اجتماعی
نقد شعر

در شعر آیینی جدی گرفته نشود، خدای نکرده سبب وهن عزاداری و توهین و بی‌ادبی ناخواسته و طرح شبهه‌های اعتقادی در میان مخاطبان خواهد شد و تجربه نشان داده است که شاعران آیینی موفق کسانی بودند که از محضر بزرگان دینی بهره گرفته‌اند و در افزایش سطح معرفتی و دانش دینی خود کوشا بوده‌اند.

مقاله دوم از جناب آقای «بهتویی» است که عنوان آن «پیوند حماسه، عاطفه و تغزل در ادبیات آیینی و عاشورایی است» ایشان در ابتدا با تعریف اصطلاح حماسه و بررسی تاریخ پیدایش حماسه در ادبیات دری به انواع حماسه از لحاظ مدت زمانی و نیز موضوع اشاره کرده و ویژگی‌های هر کدام را بر شمرده‌اند. ایشان به پیوند حماسه، عاطفه و تغزل در ادبیات آیینی پرداخته‌اند و به گروه‌های مختلف چهارگانه آن اشاره کرده و هر دوره‌ای را توضیح داده‌اند و به همزادی شعر دری با شعر عاشورایی که در ظهور طایفه‌ای به نام منابرین در عهد آل‌بویه اشاره و شواهدی برای آن ارائه کرده‌اند. ایشان در بررسی و معرفی هر دوره به برخی از آثار شاعران آن دوره اشاره و آنها را ذکر کرده‌اند. در پایان نیز نگاهی گذرا به روحیات حماسی خالقان آثار حماسی داشته‌اند.

مقاله بعدی از جناب آقای «محمداقبال نصیری» است. ایشان یادداشت‌هایی را ارائه کرده‌اند؛ ولی در این نشست حضور ندارند. یادداشت‌های ایشان با موضوعات اخلاق

عبدالامیر فائق:

به این کارگروه شش مقاله یا یادداشت ارائه شده است که خلاصه‌ای از آنها را بیان می‌کنم. آقای «هاشمی فرد» مقاله‌ای به نام «درآمدی بر آسیب‌شناسی شعر عاشورایی در عرصه مداحی» ارائه و در آن ذکر کرده‌اند که «شعر آیینی به مثابه یک رسانه است؛ اما انتخاب مناسب یا آفات استفاده از نمونه‌های نامناسب شعر در مداحی معضلی است که باید برای آن تدبیری اندیشیده شود.» ایشان با معرفی کتاب‌هایی مانند؛ «حماسه حسینی» شهید «مطهری» و «شکوه شعر آیینی در زبان فارسی» اثر استاد «مجاهدی» به آسیب‌شناسی عاشورا و بیان بایدها و نبایدها در شعر عاشورایی اشاره کرده‌اند.

بررسی نگاه غلوآمیز و ضرورت کسب و ارتقاء اطلاعات دینی و دانش شاعران برای پرهیز از افتادن در ورطه غلو، در کنار معضلات تاریخی و اعتقادی شعر، دیگر موضوعات اشاره شده در مقاله ایشان است. نویسنده در پایان بر این باور است که اگر مشکلات موجود

مداحی، جایگاه و منزلت مداحی، هنر و فنون مداحی، ادبیات مداحی و شعر است. آقای «نیک پی» که ایشان هم در اینجا حضور ندارند؛ یادداشتی را ارسال کرده اند که به موضوع اخلاق مداحی و موارد دیگر اشاراتی دارد. آقای «فلاح» در یادداشتی درون مایه، اطلاعات و معلومات مداح (اطلاعات تاریخی، آگاهی از مقاتل، مصائب و شعر) و تسلط در اجرا را بیان کرده اند. همچنین مراجعت به پژوهش ها و تألیفات بزرگان را ضروری دانسته اند؛ همچنین به ضرورت شناخت دقیق شعر توسط مداحان اشاره کرده اند. منظور ایشان از درون مایه شعر مذهبی آن است که با درس ها، پندارها، پندها و حکمت های نبوی به ما رسیده است؛ همچنین علت توجه ائمه و اهل بیت علیهم السلام به شاعران را روشنگری و دفاع آنها از جایگاه امامت و ولایت و حقیقت دانسته اند و بیان کرده اند که مآ آن را به عنوان بیداری اسلامی می دانیم.

مقاله بعدی از جناب آقای «نصیری» است که علاوه بر مقاله پاورپوینت نیز ارائه کرده اند. ایشان در ابتدای یادداشت شان به حلقه طلایی شعر، شاعر، مداح و مخاطب توجه کرده اند. ایشان برای پاورپوینت زحمت بسیاری کشیده اند؛ ایشان به دو مطلب: یکی به سازماندهی امور مداحان، هم از نظر محتوایی و هم از نظر ظاهری که در نهایت به ارتقای سطح علمی و معرفتی مداحان و اقدام آنها به آموزش و ایجاد حدود و نهادهای مداحی و الزام به داشتن حداقل های دانشی و علمی و الزام به ارجاع مخاطبان در مسائل دینی به روحانیان، الزام به برگزاری جلسات سالیانه با حضور روحانیان و مواردی از این دست اشاره کرده اند.

من از طرف هیئت علمی بنیاد دعبل خزاعی از همه عزیزانی که به هر طریق با فرستادن مقاله یا یادداشت دعوت ما را لبیک گفته اند، تشکر می کنم. بعضی از این موارد در شکل ساختاری و محتوایی نیاز به اصلاح دارند که آن را خدمت عزیزان عرض می کنیم و نهایی شده آن را به صورت مناسبی تکثیر و خدمت دوستان ارسال خواهیم کرد.

سید محمد هاشمی فرد:

شعر، کلام فاخر و سرآمد هنرهای بشری است و هر جا که می خواهیم فضل، دانش، بینش و معرفت خود را نشان دهیم به این کلام فاخر، یعنی شعر پناه می بریم یا از آن استفاده می کنیم. در طول تاریخ آنجایی که اهل قدرت، سیاست، فکر و دانش می خواستند قدرت، دانش، فکر و سیاست شان را تثبیت کنند از نیروی شگفت شعر و به زبان امروزی آن رسانه شعر استفاده می کردند؛ تا مقوله هایی را که مهم و ارزشمند بودند، ثبت، ضبط، مانا

و پایا کنند و در طول تاریخ به نسل های بعد از خود ارائه دهند. امروز یکی از منابع مهم قضاوت فرهنگ گذشته، شعر است ...

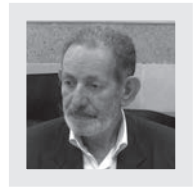
مهم ترین عنصر رسانه ای از دیروز تا امروز و برجسته ترین هنر بشری، هنر کلامی اوست. معجزه جاوید پروردگار در تأیید و تثبیت رسالت حضرت خاتم الانبیا محمد مصطفی، قرآن مجید است و این معجزه جاوید، کلام، بیان و سخن است ... شاعران اهل بیت علیهم السلام می توانند از هر چیزی بگذرند؛ ولی نمی توانند از این مسئولیت و مأموریت بگذرند و این مسئولیت زمانی به شایستگی انجام می شود که متولیان و پیر شاعران اهل بیت علیهم السلام قدر این منزلت را بدانند؛ بنابراین تجربه پیر شاعران کمک می کند به آنچه مطلوب است، دست یابیم.

اگر به صورت گذرا به کتابی که در اختیار شما قرار دارد، نگاه کرده باشید اکتاب «منشور ستایشگری» اثر عبدالامیر فائق، در فصل چهارم رابطه میان شعر و مداحی ترسیم شده است و در کلام مقام معظم رهبری بارها و بارها شاهد این درافشانی بوده ایم و ان شاء الله بهره های کافی و وافی خواهیم برد.

حد ده بزگی:

شعر آیینی از نظر قالب و محتوا انواع مختلفی دارد. قالب های ادبی آن مانند غزل، قصیده، قطعه، دوبیتی، رباعی و ... و از نظر محتوا حماسی، اخلاقی، اجتماعی، سیاسی، عاشورایی و ... هستند.

ادبیات آیینی دارای زیرمجموعه هایی است که هیچ شناختی از این زیرمجموعه ها وجود ندارد. از ایرادهای وارد شده بر شعر آیینی امروز این است که زیرمجموعه ای برای آن تعریف نشده است. مداح هر شعری که می یابد از آن استفاده می کند. سبک شناسی، زبان شناسی و محتوای شناسی جایگاه خاص خود را دارند و باید هر کدام جداگانه تعریف شوند. در شعر آیینی مدح،

منقبت، مرثیه، زبان حال، نوحه و ... داریم که هر کدام جایگاه خاصی دارند. بسیاری از شاعران تفاوت میان شعر مدح و شعر مرثیه را نمی دانند. بعضی از مرثیه ها درون مایه منقبتی دارند؛ مانند بعضی از اشعار «فؤاد کرمانی» که سرشار از فضیلت و منقبت است یا در قالب مثنوی، «عمان» ضمن مرثیه گفتن، مسئله فضیلت اهل بیت علیهم السلام را بیان می کند. بعضی از شاعران مثل «جودی» و «وصال» فقط مرثیه دارند. اگر بخواهیم در بنیاد دعبل خزاعی فعالیت علمی انجام دهیم باید این موضوعات را مشخص کنیم.

محمد رضا سنگری:

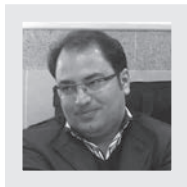
موضوع بحث، شعر است. یکی از مقوله های مهم که به آن پرداخته نشده، نوحه و نسبت شعر و نوحه است. معمولاً میان نسبت نوحه با موسیقی بحث هایی صورت می گیرد که امروز نیز در کار گروه مربوط به خود بحث هایی خواهد شد. موضوعات «نسبت میان نوحه و شعر» و «بایسته های نوحه» (اینکه یک نوحه چه چیزهایی داشته باشد) مهم هستند. تدوین مباحث نظری نوحه مهم تر از آن است که تعدادی نوحه جمع آوری کنیم.

اینکه به شاعران بگوییم در یک نوحه به چه چیزهایی بپردازند و کاستی های موجود در نوحه چیست، بسیار مهم است.

سید محمد امین جعفری:

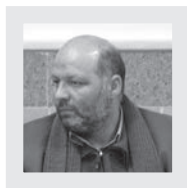
متأسفانه در شعر آیینی امروز، مرزهایی میان خیال و توهم وجود دارد که باید به آن توجه شود. جوانان گاهی به جای تخیل به توهم می رسند و برای آنکه تصویر بهتر و غم انگیزانه تری ارائه دهند، چیزهایی از خود می سازند که تخیل نیست؛ بلکه توهم است. هر چه تخیل مثبت است، توهم منفی است.

بنده به عنوان خادم در بعضی از همایش های ادبی و آیینی در استان های مختلف حضور داشتم و به یکی دیگر از مشکلات پی بردم؛ اینکه جوانان تصویر و تصویرپردازی را خوب می شناسند؛ اما نمی توانند ظرفیت های برگ ها و اوزان ادبیات را برای انتقال مفاهیم و ارکان چهارگانه شعر عاشورایی نشان دهند. گاهی لازم است برای اینکه به مرثیه، حماسه یا عرفان یا پیام عاشورا برسیم، از وزن مربوط به خود آن استفاده کنیم ... این نکته را نیز بگویم که متأسفانه مناجات، گونه گم شده ادبیات معاصر است و کسی به آن نپرداخته است؛ امیدوارم این گونه در ادبیات مان پیدا شود؛ چون باعث می شود هم زندگی شاعران و هم زندگی مخاطبان زیباتر شود.

مجتبی روشن روان:

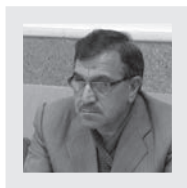
معمولاً اهالی ادب در سطح جامعه، شعر هیئت را شعری سطح پایین، سخیف و سبک می دانند؛ در حالی که این شعر جایگاهی دارد؛ اگر نگاهی زیرچشمی به شعر هیئت داشته باشیم، متوجه خواهیم شد که بیشترین مخاطب جامعه، مخاطب شعر هیئت هستند. در یک شب عاشورا، میلیون ها نفر شعر هیئت گوش می دهند.

... شعر هیئت نیاز به درجه ای از سلامت دارد. هر کس درجه سلامت را به سلیقه خود تعریف می کند. اصلی که در شعر هیئت جاری است و نباید از آن غفلت کنیم و ترس امثال بنده و استادان بنده نیز هست، فراموش شدن آن است. ما ملت گریه هستیم؛ یعنی نباید اصل گریه فراموش شود.

اکبر بیضایی:

مشتری نوحه ها، اغلب جوانان هستند. در همه مجالس استان آذربایجان غربی، زنجیرزنی وجود دارد و جوانان ۱۰ روز به مجالس می آیند؛ اینجاست که نقش نوحه بسیار اهمیت می یابد. چه کنیم که این نوحه ها، آیینی باشند؟

به نظرم در استان ها و تهران کارگاه های آموزشی قرار دهیم تا آنچه در ذهن استادان و بزرگواران وجود دارد و

برای مداح و نه برای شعر و نه برای آهنگساز، نوع عزاداری شهر ماطوری است که اگر یک دست اشتباه بخورد، کل سینه زنی به هم می خورد؛ یعنی مداح با همان یک بیت همه حرفش را می زند و اجازه یک کلام این طرف و آن طرف گفتن را ندارد؛ بنابراین شعری که در آنجا استفاده می شود باید کامل باشد.

دو نکته دارم که عرض می کنم: یکی اینکه هدف را گم نکنیم؛ قرار نیست که مردم را با شعر آشنا کنیم قرار است با زبان شعر مردم را با اهل بیت علیهم السلام آشنا کنیم.

نکته دوم اینکه، گروه هدف را بشناسیم، یک سخنران و خطیب خوب، خطیبی است که مجلس را بشناسد و متناسب با مجلس صحبت کند. گروه های مختلفی از جمله صیاد، کارگر ساختمانی، دانشجویان... در شهر ما زندگی می کنند. شما باید به چه زبانی صحبت کنید که نه شعر شما دلیل شود و نه آنچنان فخر که مردم آن را متوجه نشوند. به نظرم باید با زبانی میانه صحبت کنید.

دیدگاه مان باید این باشد که به چه شکل می توانیم نیاز همه اجتماع را تأمین و اطلاع رسانی درستی داشته باشیم و گرفتار شعر ضعیف نشویم؛ یعنی نمی توانیم یک حکم برای کل کشور صادر کنیم.

غلامرضا فلاح:

ایرادی که بر ما وارد است؛ این است که حاضر نیستیم با جوان ها تعامل داشته باشیم و هیچ گاه حاضر نشدیم جوانان را به حساب بیاوریم. منتظر نباشیم جوانان به سراغ ما بیایند. معتقدم باید چشمه را در مسیر جوانان جاری کنیم. استاد «مجاهدی» درباره این موضوع فریادش به عرش رسیده است؛ ولی آقای مجاهدی را تهدید کردند. کار ما به جایی رسیده است که اهرم و جایگاهی نداریم تا زمانی که از منکر در شعر، ادبیات و مداحی صحبت می کنیم، از ما حمایت شود.

باید به زمان و جغرافیای تبلیغی (هر شهر ساختار مخصوص به خود را دارد) توجه شود. آیا قصدمان این است تا شعری بگوییم که ۳۰۰ الی ۵۰۰ سال ماندگار بماند یا اینکه برای نیاز امروز شعر بگوییم. دعبل، فرز دق و کمیل برای زمان خود و دفاع از امام زمان خود شعر گفتند؛ نه برای امروز ما و به دلیل اخلاصی که داشتند، ماندگار شدند. آثار بعضی از جوانان کاربردی نیست. زیباست، فاخر است؛ ولی کاربردی نیست. مردم کوچه و بازار می خواهند اشعار تولید شده را در شب عاشورا ارائه دهند؛ بنابراین باید برای مردم عادی قابل فهم باشد. نوحه یک رسانه است؛ اگر ارتباط برقرار نکند، چگونه می تواند، این رسالت را انجام دهد. مصادیق دینی، اخلاقی و حکمتی موجب قوام کار می شوند. وقتی مصادیق ارائه می کنیم، مخاطب به حرف ما اعتماد می کند.

... شعر آیینی از منظر مداحان یک زاویه و از منظر حوزویان و مبلغان زاویه ای دیگر دارد. در شهر قم اگر شعر کوچک ترین مشکلی داشته باشد، از آن برای مداحی استفاده نمی کنند؛ همچنین هر مداحی به بیوت مراجع راه پیدا نمی کند.

عیسی نصیری:

در حوزه شعر دغدغه های بسیاری وجود دارد؛ اما در عمل کاری برای آن صورت نمی گیرد؛ مثلاً بودجه ای برای مباحث فرهنگی به ویژه در حوزه شعر اختصاص داده نمی شود. اعضای هیئت علمی بنیاد دعبل خزاعی وعده داده اند تا بودجه ای برای شعر اختصاص داده شود. چندین سال است که همه فعالیت ها و کارهایی که باید در حوزه شعر انجام گیرد، در حوزه نظر باقی مانده اند.

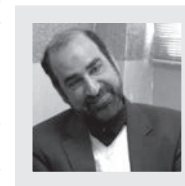
بنیاد دعبل خزاعی در حوزه شعر فعالیت های گوناگونی انجام داده است، یکی از آنها تأسیس سایتی به نام «زمزمه» است که مانند سایت ویکی پدیا به صورت یک دایره المعارف فعالیت می کند. این سایت دو ظرفیت ایجاد می کند: یکی اینکه شاعران آیینی شناسایی می شوند و دوم آنکه آثار آنها در این سایت دیده می شود. شعرها در عرصه های مختلف در سایت قرار می گیرد؛ البته این سایت فقط روی مبحث شعر فعالیت نمی کند. امیدوار هستیم تا این سایت به درگاه ارتباطی بنیاد دعبل خزاعی با شاعران و مداحان تبدیل شود و شاعران، شعرهای خود را ارائه دهند. ■

دغدغه بنیاد دعبل خزاعی است و در رهنمودهای مقام معظم رهبری نیز وجود دارد، به آنها گفته شود؛ تا شاعران نوحه هایی را بسازند که جوانان آن را می طلبند و در متن نوحه ها نیز شعر آیینی و منزلت اهل بیت علیهم السلام رعایت شود.

... بعضی از شعرها که درباره حضرت زینب سلام الله علیها نوشته شده اند، ایشان را بیچاره خوانده اند. بیچاره به زبان ترکی یعنی «گره بخت»؛ در حالی که ما چنین چیزی را اصلاً قبول نداریم. ما اهل بیت علیهم السلام را بسیار با عظمت و والا و بالا می دانیم. به نظرم تنها فیلتری که اکنون شعر را کنترل می کند، وزارت ارشاد است. گاهی در بعضی از کلاس های مداحی در ارومیه به مداحان می گوییم که مثلاً این شعر را نخوانید و مداحان در پاسخ می گویند: این شعر برای شاعر معروفی است یا بعضی از روضه خوان ها در محافل و مجالس که عالمی نیز در آنجا نشسته است، اشعاری را می خوانند و عالم به او تذکر می دهد که این شعر را نخواند و مداح در پاسخ می گوید که من از روی کتاب می خوانم و عالم می گوید که این کتاب را به دلیل اینکه وفق مقتل و تاریخ ائمه علیهم السلام نیست، قبول ندارم؛ بنابراین نتیجه می گیریم که فیلتر خوب عمل نمی کند.

محمد رضا سنگری:

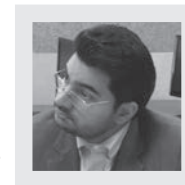
به بعضی از قلمروها نیز بپردازیم؛ مانند اوزان به کار گرفته نشده مثل بحر طویل که در گذشته بسیار استفاده می شد. آیا نوحه کودک جایگاهی دارد؟ آیا خلق منظومه مثل منظومه «ظهر دهم» قیصر امین پور، درباره اصحاب دیگر حضرت ابا عبدالله علیهم السلام امکان دارد؟ بحث فرهنگ ها در شعر، فرهنگ شهر بوشهر یا دوستان آذری زبان از زنجان، آذربایجان غربی، شرقی و ... مسئله دیگر مجموعه هاست. مجموعه شعر و نوحه

از نظر زمان، مخاطب و ... چه خصوصاتی داشته باشند؟ این نشست، مجلس مردانه است؛ در حالی که واقعا وزن مجالس زنان بسیار زیاد است؛ بنابراین به مسئله مجلس زنان نیز توجه شود. به ابعاد نایافته شعر مانند توحید، مناجات و ... که در قدیم مقدمه نوحه قرار می گرفت، بپردازیم. هم ساختار و هم درون مایه را ببینید.

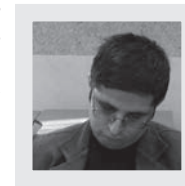
محمد علی بهتوئی:

متأسفانه شعرای قدیمی ما، زبان شان به روز نشده است و نیاز جامعه، زبان روز است. علاوه بر نوحه، ار جوزه ها، سرودها در بهار به ها و میلادیه ها بررسی شوند؛ چون سرود و ار جوزه نیز مانند نوحه موزون، ریتمیک و دارای ملودی است. نباید صرفاً به سوگ سروده ها بسنده شود؛ بلکه به سورها و شادی های اهل بیت علیهم السلام (که نیاز جامعه امروز هست) نیز باید توجه شود.

هاشم کرونئی:

متأسفانه استاد درست فرمودند، ما ملت گریه هستیم و در سایه این گریه مکتب مان حفظ شد؛ اما باید در این قصه به بچه های هم نسل من که شبهات زیادی دارند، توجه شود. باید چهره شاد اسلام نشان داده شود. ویژگی حضرت مولا علیه السلام شوخ طبعی و بذله گویی ایشان است و قرار نبوده است که فقط به گریه بپردازند. این درست است که بن مایه فکر ما را این اشک ها نگه داشته است ...

شعر آیینی خوب که در مجالس معروف می شود و زبان به زبان در مجالس خوانده می شود؛ حول چند محور محدود خلاصه می شود ... فقر مضمون در حوزه شعر عاشورایی اتفاق بسیار تلخی است. بسیاری از شعرها فرمولی شده اند. دوستان برای اینکه کارشان بگیرد و در مجالس آن را بخوانند و دیگران از آن خوششان بیاید، فرمول پیدا کرده اند و داخل آن فرمول شعر می گویند که اگر فکر جدی برای آن نشود، آثار بسیار بدی خواهد داشت.

محمود موجی:

نوع عزاداری و نوحه های شهری که من از آنجا می آیم و نوع آسیب ها و ارتباط بین شاعر و مداح تقریباً در هیچ جای ایران وجود ندارد. در آنجا پول هیچ مبنایی ندارد؛ نه

۴- کارگروه درون مایه مداحی ۲ (مرثیه، مقتل، زیارات و ادعیه)

شناخت مرثیه، مرثیه مستند، تحریف‌های مرثیه
شیوه‌های انتخاب، عرضه و اجرای مرثیه
شناخت مقتل، سیر تحول مقتل، شیوه‌های مقتل‌گزینی، مقاتل معتبر و مستند
شناخت اهداف مرثیه، مقتل و مناجات (تربیت، بصیرت و الگوسازی)

محمد رضا سنگری:

کارگروه مقتل و مرثیه به چهار قسمت تقسیم‌بندی می‌شود. مرثیه و مرثیه مستند، تحریف‌های مرثیه، شیوه‌های انتخاب مرثیه و اجرای مرثیه، شناخت مقتل و سیر تحول مقتل، شیوه‌های مقتل‌گزینی و مقاتل معتبر و مستند، شناخت اهداف مرثیه، مقتل و مناجات، الگوسازی و اسوه‌سازی، شناخت معیارهای تشخیص روضه و مقتل درست از نادرست و تحریف‌شده که جزو مقوله‌های بسیار مهم، اساسی و کلیدی است. شناخت ادعیه و زیارات و مناجات که شامل فلسفه دعا و جایگاه دعا و آداب دعا و زیارات است. شناخت شیوه‌های عرضه و اجرای دعا و زیارات و مناجات، شناخت نابایسته‌ها در مرثیه، مقتل، زیارت و

شناخت معیارهای تشخیص روضه و مقتل درست از نادرست و تحریف‌شده
شناخت ادعیه و زیارات و مناجات (فلسفه دعا، جایگاه دعا، آداب دعا و زیارات و ...)
شناخت شیوه‌های عرضه و اجرای دعا و زیارات و مناجات
شناخت نابایسته‌ها در مرثیه، مقتل، زیارت و دعا
شناخت فرایند محتوا و درون مایه مجلس سوگ و سور و اجزای مجلس (از کجا شروع و به کجا ختم شود و تقدم و تأخر اجزای روضه و مجلس چگونه باشد).

در این کارگروه آقایان: علی عبدالله‌زاده، علی عظیمی، صحتی سردرودی، محمدرضا سنگری، رمضان تیموری، رهبری، مهدی خادم‌آذریان، اکبر نوربهمنی، یزدان‌طلب و محسن حسام‌مظاهری حضور داشتند. گزیده‌ای از مباحث این نشست به شرح زیر است:

دعا.

شناخت فرایند محتوا و درون مایه مجلس سوگ و سور و اینکه مجلس از کجا شروع و به کجا ختم شود. تقدم و تأخر اجزای روضه و مجلس حضرت ابا عبدالله حسین علیه‌السلام و اهل بیت علیهم‌السلام به طور مجموع. به نظر من اگر بحث اول را آغاز کنیم، بحث‌های دیگر از بطن بحث اولی بیرون می‌آیند.

رمضان تیموری:

یکی از مشکلات این است که مثلاً ما جنوبی‌ها شیوه و بیان مخصوص به خودمان را داریم، در حالی که صدا و سیما کی کشور مقتل خوانی را تحت سیطره خود در آورده است. در حالی که فقط با دو یا سه مداح این کار را می‌کند. این موضوع باعث شده قدر نسل جدید مداحان مقتل دان و مقتل خوان را به خوبی ندانیم.

حد لیسانس - نداشته باشد، ذاکری اهل بیت علیهم السلام در جامعه جایگاهی نخواهد داشت. مگر آنکه افراد نازل و بیکار جامعه در مجالس این گونه افراد شرکت کنند. که اصلاً قابل اعتنا نیست. اگر بخواهیم کار را به صورت جدی انجام دهیم باید به صورت نظام مند و روش مند صورت گیرد. یک فرد برای مداح شدن ترم‌هایی را بگذراند و برنامه‌هایی را ببیند.

پیشنهاد دوم در مورد نشریات هفتگی، ماهنامه و فصلنامه است. در حوزه مداحی فقط یک نشریه «خیمه» وجود دارد که بعضی وقت‌ها سطح کیفی آن از حد متوسط هم پایین تر می‌رود. نشریه دیگری به زبان عربی در حدود ۲۰ سال به نام «رسالة الحسين» چاپ می‌شود که تا به حال فقط شش شماره از آن به چاپ رسیده است. در این حوزه این دو نشریه وجود دارد؛ در حالی که برای فوتبال هفته‌نامه و ماهنامه‌های بسیاری چاپ می‌شود. واقعاً جای شگفتی است.

همچنین می‌توان در میان شبکه‌های سراسری صدا و سیما شبکه‌ای به نام شبکه امام حسین علیه السلام ویژه امام حسین علیه السلام تأسیس کرد. مگر ارزش امام حسین علیه السلام و عاشورا از بازار کمتر است؛ در حالی که شبکه بازار داریم. چه اشکالی دارد که شبکه‌ای به نام امام حسین علیه السلام و عاشورا داشته باشیم.

به نظر می‌آید جلسات پیوسته‌ای در حوزه علمیه تشکیل شود. حداقل ماهی یک بار در قم با حضور لاقلاً ۲ نفر از کسانی که در عاشورا کار کرده‌اند و آثاری دارند، این جلسات تشکیل شود. این جلسات باعث آشنایی و ایجاد ارتباط می‌شود که خود باعث انجام بسیاری از کارها است.

علی عظیمی:

یکی از دغدغه‌های اصلی امروز ما این است که منابعی برای تنظیم و جمع‌بندی و ارائه - با صراحت و صداقت مقتل - وجود ندارد؛ یا اینکه این منابع وجود دارند، اما قدرت و توانایی استفاده از این منابع وجود ندارد. ما به چند چیز نیاز ضروری و جدی داریم: یکی از آنها مقاتل مختلف است. در بعضی مقاتل بعضی زوایا مثبت و بعضی زوایا منفی است و جای بحث دارد؛ یعنی تحلیل مقتل خود چیز مستقلی است. در نقدها ممکن است تعارضاتی وجود داشته باشد؛ بنابراین حتماً ورود تخصصی به مقتل لازم و ضروری است. مقتل باید متناسب با مخاطب تنظیم شود. در این زمینه کارهای بسیار خوبی صورت گرفته است و گاهی دیده شده که روی مقتل به صورت موضوعی، کار انجام شده است و با کنار هم قرار دادن مستندها مقتل به وجود آمده است. اگر شخص قدرت تشخیص داشته باشد تشخیص خود را نیز در آن اعمال می‌کند.

به نظر می‌آید در ابتدا منابع اصلی را احصاء کرد و مستندها را کنار هم قرار داد؛ مثل کاری که در «بحار» انجام شده است. باید مجموعه‌ای از مقاتل را احصاء کرد و فرد متخصص و با نگاه اجتهادی به آن ورود پیدا کند و بخش‌های مختلف آن را مطابق با نیازهای موجود تدوین کند. به نظر من انجام این کار قطعی و ضروری است.

محمد صحتی سر درودی:

به نظر من باید این نکته را در نظر داشت که امام حسین علیه السلام شخصیتی فراملی و فرامذهبی حتی فرادینی است و در ادیان و مذاهب مختلف دنیا، یک مقتدا و اسوه و قهرمان است. همیشه این ترس وجود داشت که ما به عنوان شیعیان امام حسین علیه السلام مانند دیواری بین ایشان و دنیا قرار بگیریم. چون به قول معروف امامزاده را از زوارش می‌شناسند. ما یا کج می‌شناسیم

... اولین قدم ارائه مقتل صحیح و مستند است. کاری که قبلاً انجام شده، این است که مقاتل دست اول و نهایتاً دست دوم را شناسایی کرده‌ایم و باید به طور کلی و در سطح کشور این مقاتل را ارائه دهیم. برای اینکه بتوانیم این مقاتل را در اختیار مداحان کل کشور قرار دهیم، آقایان باید زحمت بکشند؛ یعنی بنیاد دعبل خزاعی باید بستری برای این فعالیت آماده کند که شامل این موارد می‌شود:

اول: شناسایی مقتل خوانان و مقتل دانان هر شهر و روستا؛ به هر حال هر شهری دارای افراد با سوادی است. خوب اگر ما این مقاتل را ارائه کنیم چه کسی می‌خواهد بخواند؟ بنابراین باید بررسی شود و ما باید بدانیم که مخاطب ما کیست؟ مهم‌ترین دغدغه در مدیریت‌های برنامه‌ریز، شناخت مخاطب است. باید بدانیم که مخاطب‌مان کیست؟

دوم: تدوین مقتل‌های ممتاز و مستند که همگی آنها را شنیده‌ایم. سخنی که کوتاه باشد، اثرگذار تر است. مقتل خوانی باید کوتاه و مفید باشد.

سوم: تدوین روضه‌های دروغین. بنده در حدود ۱۵۰ روضه دروغین را تدوین کرده‌ام. حاج آقای «صحتی» می‌گفتند که من بارها به دنبال این کار بودم. برای تدوین مقتل‌های کوتاه پنج جلد آماده کرده‌ام و ان شاء الله تقدیم خواهیم کرد. این کتاب‌ها با نهایت دقت تدوین شده‌اند. سعی بر این بود تا از مقتل دست دوم تجاوز نکنند. از حدود قرن دوم به بعد مقتل درستی در دست نیست. آن چیزی که وجود دارد (که در مقاله‌ام به آن اشاره کرده‌ام) بیشتر مقتل نویسان سنی ارائه کرده‌اند و واقعاً این عجیب است که ما اهل تشیع هیچ مقتلی ننوشته‌ایم و حدود ۹۰ درصد مقتل‌ها متعلق به اهل سنت است. به هر حال همه روضه‌ها و مقتل‌های دروغین را مشخص کنیم که شاعر و مداح، شعر و روضه دروغین نخواند.

چهارم: بررسی مقتل خوانی نواحی مختلف است. پیشنهادم این است که روضه‌های شعری نقد شوند. باید اشعار مقتل گونه مداحان فعلی کشور را نقد کنیم. برای این منظور برنامه‌های طراحی شود تا بتوانیم اشعار را نقد کنیم. باید از خواندن بعضی از اشعار جلوگیری شود تا به صورت امری قبح و منکر درآید. بعد از آن نوبت به تبدیل کردن روضه‌های محلی به کتاب یا سی‌دی است که مورد قبول قرار گرفت. البته تدوین لهجه مشکل است.

همان‌طور که گفتیم قرار بر این نیست که تهران همه کاره کشور شود؛ چون حضرت سیدالشهدا علیه السلام به ابوعمار می‌گفت که بروید و همان‌طور که برای خانواده‌های خود نوحه می‌خوانید با همان شیوه و لهجه برای دیگران و مردم هم نوحه بخوانید. ما برای اینکه فرهنگ اباعبدالله علیه السلام را حفظ کنیم، باید از جایی که سرچشمه محبت اهل بیت علیهم السلام شکل گرفته است، از همان جا تدوین کنیم.

محمد صحتی سر درودی:

من چند پیشنهاد دارم. پیشنهاد اولم این است که جای یک دانشکده به نام امام حسین علیه السلام و عاشورا در کشورمان خالی است. سال‌هاست این پیشنهاد را ارائه می‌کنیم؛ اگر بنیاد دعبل خزاعی این پیشنهاد را با مسئولان بالا پیگیری کند، شاید بتواند به نتیجه برسد. جای این دانشکده در میان دانشکده‌های هنر خالی است. به نظر من ذاکران و مداحان اهل بیت علیهم السلام باید مدرک داشته باشند. بزرگان و پیشکسوتان این هنر، «و السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ» هستند و بانسل امروز متفاوت هستند؛ اگر این نسل مدرک مداحی - لاقلاً در

نمی توان این گونه تصمیم گرفت که مثلاً از امروز بنیاد دعبل خزاعی، نمایندگان خود در استان را جمع کند و به همه آنها یک نوع مقتل ارائه دهد و بگوید: از امروز این مقتل خوانده شود. ولی می تواند تعدادی از افراد را معرفی کند و مقتلها و مطالب تازه چاپ شوند.

علی عبدالله زاده:

اعضای این کارگروه نسبت به بقیه کارگروهها کمتر است؟ متأسفانه باید عرض کنم که مداحان اهمیت کمتری به مقتل می دهند. خلوت بودن این کارگروه نشان دهنده درستی این نکته است. مداحان رغبتی برای خواندن مطالب معتبر ندارند؛ شاید تصور می کنند، این مطالب باعث رکود مجالس و محافل آنها می شود. آنها بیشتر گرایش به کارهای نامعتبر و گفتن چیزهایی که بیشتر احساسات مردم را

تحریک کند، دارند؛ تا طرفداران بیشتری پیدا کنند! استاد مطهری با این موضوع بسیار مخالف بود و در سخنانی که به صورت فریادگونه می زد به صراحت با تحریفات واقعه عاشورا مخالفت می کرد. مگر رسالت مداح این است که از مردم اشک بگیرد! آن هم با این شیوه. وقتی الگوی خودمان را این جمله قرار می دهیم که می گوید: «من یکی او تباکی فله الجنة»؛ هر قدر از مردم اشک بگیرم بیشتر به بهشت نزدیک می شوی. با این وجود دیگر مجبور می شویم برای گرفتن اشک احساسات مردم را بیشتر تحریک کنیم.

... بعد از قرن نهم هجری مقتل نویسانی مانند «ملاحسین کاشفی» که اولین مقتل فارسی را نوشته است، ظهور کردند. مقتل او بیشتر به رمان شبیه است که تخیلات ذهنی خود را هم دخیل کرده و در کتاب آورده است. متأسفانه چاپهای اخیر این کتاب را مشاهده کرده ام و به نظر من این کتاب نباید در اختیار مداحان قرار گیرد. چندین جلد از این کتاب را برایم فرستاده بودند که بین مداحان توزیع کنیم؛ ولی این کار را نکردم؛ چون کتاب «روضه الشهداء» کتابی نیست که بتوان در اختیار مداحان قرار داد؛ چون بسیاری از مداحان کار تخصصی نمی دانند تا بتوانند درست را از نادرست تشخیص دهند؛ ولی متأسفانه این کتاب هنوز هم چاپ می شود و مسائلی در این کتاب مطرح است که نمی توان آنها را به امامان و معصومین علیهم السلام ربط داد. شاید افسانه شیعه خوانی را در این کتاب خوانده باشید که درباره داستان شهربانو و کنیزهایش است و همچنین فاضل. به این شخصیتها چیزهای بسیاری اضافه شده است. شهید مطهری این کتاب را بسیار مورد انتقاد قرار داده است. بعضی می گویند این کتاب در حال مکاشفه نوشته شده است؛ ولی این چه نوع مکاشفه ای است، تماماً دروغ است.

در ابتدای کتاب «اسرار الشهداء» نوشته شده بود: «هر چه در دنیا هست یعنی فلک و افلاک و زمین و آسمان، برای اقامه عزای امام حسین علیه السلام خلق شده اند.» اصلاً هدف از خلقت را منحرف کرده است؛ ایشان ملا و انسانی بزرگوار بوده اند؛ ولی مقتل ایشان بعد از قرن نهم اساساً پایه و اساس روایی ندارد. متأسفانه این گونه مقتلها در دسترس مداحان قرار گرفته اند.

اکبر نور بهمنی:

اگر به موضوع مقتل از بعد مداحی نگاه کنیم اول باید مشخص کنیم که هدف از مداحی چیست؟ مطلبی که فرمودند این بود که سطح سواد مداحان پایین است؛ حتی بعضی از مداحان خواندن و نوشتن هم نمی دانند و هر چه

و کج هم می شناسانیم یا بد می شناسیم و بد می شناسانیم. ولی چیزی که مطمئن هستیم، این است که ناقص می شناسیم و ناقص می شناسانیم و تردیدی در این نیست؛ برای همین است که این کار اهمیت بسیاری دارد. پشت سر مداحان اهل بیت علیهم السلام حرفهای بسیاری گفته می شود؛ مثل همین نمونه ای که می خواهم بگویم. ... از هر نظری بخواهیم نگاه کنیم، تکرار کردن

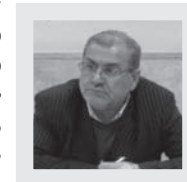

خسته کننده و ملال آور است. مداحانی هستند که از دوران جوانی ابیاتی را حفظ کرده اند که ممکن است در طول سال بیش از ۵۰۰ بار آنها را تکرار کنند؛ بنابراین شنونده خسته می شود و پیش خود می گوید از روزی که من این مداح را می شناسم همین شعر را می خواند! این واقعاً توهین به شعور من است و من را چه فرض کردی؟ در بین این همه شعر فقط تعداد کمی شعر حفظ کرده است؛ و فقط آنها را می خواند. از آن طرف هم واژگان مبتذل وارد مداحی شده است؛ مثل شعری که بسیار رایج شده است: «هر که دارد هوس کربلا بسم الله» در صورتی که اینجا جای «هوس» نیست و به کار بردن کلمه هوس کاملاً غلط است؛ می توانست به جای آن از کلمه «شرف» استفاده کند و بگوید: «هر که دارد شرف کربلا بسم الله».

آقای «سنگری» سؤالاتی مطرح کردند از جمله اینکه؛ چرا باید مقتل خواند؟ پاسخ بسیار روشن است. برای اینکه مقتل خوانی مستند و پشتوانه کارهای دیگر در عزاداری هاست. اگر اشعاری که می خوانیم مطابق با متون معتبر مقتل نباشد، کار ما ارزشی نخواهد داشت. اگر مقتل خوانی با مقتل های معتبر و تاریخی تعارض داشته باشد، کار ما ارزش خود را از دست می دهد. امروز مردم و جوانان، تحصیل کرده هستند و مخاطبان مانند گذشته بی سواد نیستند.

مهدی خادم آذریان:

جلساتی که در این مورد تا به امروز تشکیل شده است و همه هم اندیشی ها، جلسات، همایش ها، نشست ها و هیئت های علمی به این مطلب تکیه زده اند که مداح باید فقط شعر بخواند. رهنمودهای مقام معظم رهبری نیز بیشتر حول این محور است که، کسی که مداحی می کند و شعر می خواند، فقط یک ساعت منبر نداشته باشد و مطالبی از این دست. عرض بنده بیشتر روی این مسئله است که مادر شناخت مداح

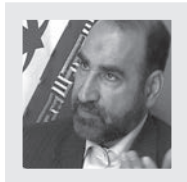
مشکل داریم. به چه کسی مداح می گوئیم؟

علما و روحانیان یک سری کلاس هایی را طی می کنند و در مراسمی عمامه بر سر می گذارند و به مقام روحانیت می رسند؛ در حالی که هنوز چنین کاری برای مداحی نکرده ایم. به نظر من باید در کنار شعر، مقتل را قرار دهیم؛ تا مداح علاوه بر شعر مقتل نیز بخواند. مقتل بحث بسیار کارشناسانه و تخصصی است که نیاز به تحصیلات حوزوی دارد؛ مگر اینکه از روی کتاب خوانده شود. اینجا بحث اینکه ناقص می دانم و ناقص ارائه می دهیم، پیش می آید. آیا مداح باید مقتل بخواند یا نخواند؟ بحث من این است که روی اشعار بیشتر کار شود. اشعار منطبق با مقتل معتبر باشند؛ تا آقایان مداح که از این اشعار استفاده می کنند به راحتی بتوانند به مطالبی که مورد نظرشان است دسترسی داشته باشند. در این صورت دیگر لازم نیست تا یک مداح در انتخاب شعر دقت داشته باشد؛ تا شاعر مرتب با موضوع مورد نظر خود را پیدا کند. اطلاع ندارم که آیا در این مورد بحثی شده است یا نه؟ که آیا مداحان باید مقتل را بخوانند؟ و برای چه گروه سنی باید بخوانند؟

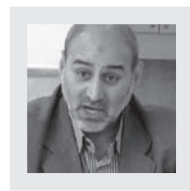
روضة‌های «مطهری» و آیت‌الله «دستغیب» در بازار بسیار دیده می‌شوند؛ منتها باید برابری مقاتل صورت گیرد. اینکه این روایت از یک داده‌های تاریخی صرف به روضه تبدیل شود یک اتفاق ادبی است. مجموع این اتفاقات و فرآورده‌های ادبی و هنری باید روی این داده تاریخی رخ دهد. برای پژوهشگر تاریخ و امثال شما، نگاه، به تعبیری نگاه حداقلی است؛ یعنی به تعبیری، مسئله این است تا جایی که می‌شود قصه پیراسته شود و به لب مطلب دسترسی پیدا شود که این لب مطلب، ممکن است درباره فلان شهید یک اشاره مستقیم کنایه‌آمیز باشد. دقیقاً نقطه مقابل شما یک مداح است که باید ماجراها را حداکثری بگوید؛ یعنی مطلبی که شما در یک پاراگراف می‌گویید؛ او باید بیشتر کند و بخواند. باید به مطلب شاخ و برگ دهد؛ حال، این شاخ و برگ دادن مجاز و غیر مجاز دارد و باید اصولی برای این مرزها مشخص شود. چون در آنجا «زبان حال» مهم است و علی القاعده زبان حال با «زبان حال» متفاوت است و به نظر من نه این مقتل جامع و مستند کار مداحان را راه می‌اندازد و نه بقیه مقاتلی که وجود دارند. تمام این امکانات به آن واسطه کمک می‌کند که خلاء عدم وجودش احساس می‌شود؛ تا بیاید از این منابع استفاده کند و بنویسند. ارتباط این موضوع با روحانیان نیز چاره‌ساز نخواهد بود؛ چون مقاتل و منابع غیر معتبر را مداحان نمی‌نویسند، کدام مداحان دست به قلم برده‌اند که روضه غلط بنویسند؟ همه مقاتل غیر معتبر به دست روحانیان، علما و فضلا نوشته شده‌اند و متأسفانه بعضی از روحانیان که حدیث، تاریخ یا فقه و اصول در تخصص‌شان هست در نوشتن مقاتل و منابع دقت لازم را نمی‌کنند. اشتباه شایعی که دیده می‌شود این است که مقلد پرسش‌های تاریخی را از مرجع تقلید که تاریخ نمی‌داند می‌پرسد. وقتی به بخش سؤالات از مراجع مراجعه می‌کنید با سؤالات تاریخی بسیاری مواجه می‌شوید. اینجا دیگر مداح مقرر نیست. باید بگویند آقای مقلد این سؤال را نباید از من بپرسید؛ چون تخصص من تاریخ نیست؛ ولی مقلد منتظر پاسخ مانده و از این موارد بسیار وجود دارد.

محمد رضا سنگری:

امروز مطالعه بسیاری از متون باب شده و سطح دانش مداحان بالا رفته است و مخاطبان نیز متوقع هستند و بعد از مجلس از مداح می‌پرسند که روایت‌ها و خبرها را از کجا آورده است؟ یعنی دیگر مثل گذشته نیست که صامت و ساکت بنشینند و روضه خوانده شود و همه بروند؛ بلکه سؤالات بسیاری پرسیده می‌شود. سؤال‌شان این است که از کجا بفهمیم روضه‌ای که می‌خوانم درست و صحیح است؟ خوب مداحان که توانایی استخراج و استنباط فقهی ندارند در این معنا که مثلاً سلسله روایت را ببینند و اینکه این متنی که می‌خوانند، بتوانند تطبیق دهند. ما حداقل می‌توانیم چند معیار تشخیص به دست مداحان دهیم که بر اساس این معیارها کار کنند. فرض کنید که هر کجایی که ساحت اهل بیت علیهم‌السلام را به ساحت ربوبی برساند یا آمیخته کند، این روضه هر چه باشد، غلط است؛ پس این یک معیار است یا هر چیز که ساحت اهل بیت علیهم‌السلام را فرو کشد؛ یعنی یک حالت وهن ایجاد کند. ستایش اهل بیت علیهم‌السلام در حدی باشد که دیگران هم دارند. من خودم گاهی وقت‌ها که صحبت می‌کنم، می‌گویم که این همه از بلند قد بودن حضرت عباس علیه‌السلام سخن گفته شده است. عقیلی بلندترین قد را در کربلا داشت، قد بلند بودن برای حضرت ابوالفضل علیه‌السلام چیزی نیست که ابوالفضل را ابوالفضل کند؛ بنابراین ابعادی که شأن حضرت ابوالفضل علیه‌السلام را پایین می‌کشد، نباید گفته شود. ■

می‌دانند از سی‌دی‌ها می‌آموزند و آنچه می‌شنوند و حفظ می‌کنند، ارائه می‌دهند و هیچ منبعی را نمی‌شناسند. کار مداحان بیشتر به صورت ۲ بعدی است. یک طرف قضیه این است که پول بیشتری در بیاورند و پاکت‌های خوبی بگیرند. و طرف دیگر قضیه این است که زود معروف شوند. موضوع معروف شدن خود مشکل و معضل است که باعث می‌شود تا

دیگر رغبتی برای پیگیری مقتل و منابع و کتاب‌ها نباشد. ... مشکل مداحان این است که شاغل و خسته و بی‌رمق هستند و وقتی به خانه می‌رسند سریع کتاب را برمی‌دارند و به مجالس می‌روند. موضوع مجلس را سؤال و شروع به خواندن آن قسمت می‌کنند. ممکن است بعضی از کلمات را اشتباه بخوانند. بعضی از مداحان شعر ترکی ساده را از روی کتاب غلط می‌خوانند؛ حتی در مورد شعر فارسی نیز همین گونه است.

همان طور که استاد فرمودند؛ فعالیت‌های بسیاری در زمینه مقتل خوانی از جمله کتاب و سی‌دی انجام گرفته است؛ اما در دسترس مداحان نیست. یکی از دلایل عدم رغبت مداحان برای استفاده از آنها قیمت بالای کتاب‌ها است. دلیل دیگر عدم تشخیص درست کتاب‌ها و مقاله‌های صحیح و معتبر از دیگر مقاله‌هاست. گاهی دیده شده که مداحی می‌پرسد؛ چه مقتلی بخوانم؟ ... برخی از این مداحان کتاب شعر خوانده‌اند، در حالی که فکر می‌کنند مقتل خوانده‌اند. بسیاری از مداحان نمی‌دانند که این کتاب، کتاب شعر است و مقتل نیست.

بعضی از مداحان مسیری را طی می‌کنند تا به سرعت به هدف‌شان برسند و می‌خواهند؛ پله‌های ترقی را چهار تا چهار تا طی کنند. بعضی از مداحی صدای خوبی دارند، خوب می‌خوانند و مردم نیز آنها را دوست و قبول دارند؛ اما آنچه می‌خوانند مورد قبول جامعه روحانیت نیست. به زبان دیگر روحانیت این نوع مداحان را قبول ندارند. به نظر کم خواندن و خوب خواندن و از مقتل خواندن بسیار خوب است. بعضی از شعرها توهین تلقی می‌شوند؛ بعضی نیز اصلاً در مقتل وجود ندارد.

محسن حسام مظاهری:

اینکه در روضه‌ها شعرهای غلط خوانده می‌شود، علتش این نیست که منابع معتبر وجود ندارد؛ چون بسیاری از آثار استادان منابع معتبری هستند؛ ولی فکر می‌کنم، شکافی وجود دارد؛ حتی از کتاب‌هایی که در این فهرست وجود دارند، چندین کتاب در بازار نیست؛ و اگر ترجمه هم شده باشند و به زودی به بازار آیند، نکته اینجاست که این منابع و کتاب‌ها برای یک مداح کاربردی نیستند؛ به این معنا که ما بین کتاب‌ها و مداحان دیلماج می‌خواهیم؛ که زبان کتاب‌ها و نویسندگان را برای مداحان معنی کند و این محصولات را فرآوری کند. مشکل مداح‌نخواندن مقاتل مختلف نیست.

... شاید انتظار چندان درستی نباشد که از یک مداح و ذاکر که سواد و دسترسی به منابع و آشنایی با مقاتل جدید را ندارد، بخواهیم به اندازه یک عاشوراپژوه که کار و حرفه‌اش این است، به منابع مراجعه کند و صحیح و ناصحیح را تشخیص دهد. کما اینکه در هیچ یک از این منابع نمی‌توان ادعا کرد که تماماً صحیح و کامل هستند؛ بنابراین به یک واسطه احتیاج داریم تا بین این دو قرار گیرد. این واسطه می‌تواند کارهای جدیدی مثل کار آقای «گروگان»، آقای «مهندسی»، دکتر «سنگری» و بزرگان دیگر را انجام دهد. ما نمی‌گوییم هیچ کاری صورت نگرفته است. مقتل «شوشتری» و

۵- کارگروه هنر و فنون مداحی (بایسته‌ها و نابایسته‌ها)

هنر موسیقی و مداحی (شناخت نغمات و دستگاه‌های موسیقی)

شناخت نغمات و الحان مناسب مداحی

پیوند شعر و موسیقی و مبانی آهنگ‌سازی (مرثیه، مقتل، نوحه، ار جوزه، نیایش و سور سروده‌ها)

فنون اجرا

هنر مجلس‌داری و مدیریت (شناخت مخاطب، مجلس و ...)

شناخت عناصر مؤثر بر مدیریت مجلس (فضا، جغرافیا و زمان)

آشنایی با ابزارهای رسانه‌ای

بهره‌گیری از ظرفیت‌های چهره و دست (زبان بدن)

قدرت بداهه‌خوانی

آراستگی ظاهری

صداسازی و مراقبت‌های ویژه

تکنیک‌های تقویت حافظه

آقایان: سید علی محمد سادات رضوی، هوشنگ رضایی، مهدی امین فروغی، هوشنگ جاوید، علی مؤیدی، علیرضا مرادی، سید محمد حسینی، عبدالرحمان الیاسی، سید رضا شریعت‌دوست، احمدوند، رضا محمدی‌افضلی، محمدرضا محبی، محمد محسن زاده در این کارگروه حضور داشتند. گزیده‌ای از مباحث این کارگروه به شرح زیر است:

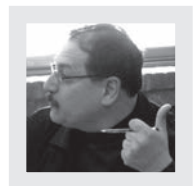
با بگویم من تاریخ را می‌دانم؛ اما مداح نیستم؛ بلکه مقتل شناس و مقتل پژوه هستم یا به ادبیات آیینی اشراف داشته باشد؛ ولی فقط شعر شناس باشد. ممکن است موسیقی را بشناسد و حالت‌های مختلف دستگاه‌ها را بداند و از تقسیم‌بندی‌ها و نحوه اجرای آنها باخبر باشد؛ ولی مداح نباشد.

ممکن است یک نفر بداند که بهترین سبزی چیست و برای پختن غذا بهترین مواد غذایی را تهیه کند؛ اما اگر نداند این مواد را چگونه باید بپزد، دیگر کاری نمی‌تواند، بکند. مداح کسی است که فنون ترکیب این معانی را بداند و به آنها واقف باشد و بتواند به صورت درست ترکیب کند.

پنجمین قسمت که مهم است؛ اخلاق و آداب مداحی است؛ اگر دوستان توجه داشته باشند این پنج گروه ناظر به این پنج قسمت هستند. اخلاق و کارگروه اخلاق هیچ‌گاه از هم تفکیک نمی‌شوند. ممکن است که ما آنها را تفکیک کنیم؛ ولی امکان ندارد که مداحی را از این کارگروه جدا و تفکیک کرد؛ همه این معانی باید در یک مداح وجود داشته باشند. یک مداح باید با ادبیات عرب آشنا باشد؛ چرا که بسیاری از معارف در قالب اشعار بزرگان در ادبیات عرب مطرح شده‌اند و بسیاری از حقایق تاریخی به زبان عربی هستند. باید به تفسیر قرآن و علوم قرآنی آشنایی داشته باشد. باید حدیث‌شناس باشد و بتواند روایت صحیح را از روایت ناصحیح تمیز دهد. یک مداح باید روانشناسی مخاطب بداند، هنر تصویرسازی و آداب سخنوری بداند. جغرافیای اسلامی را بداند. باید علوم و فنون بسیاری در یک شخص گردآوری شود تا بتوان به او مقام مداح یا ذاکر دهیم.

مهدی امین فروغی:

تمرکز این نشست روی مداحان است. در یک تقسیم‌بندی مداحی به پنج قسمت تقسیم می‌شود. قسمت اول اینکه، یک مداح باید با تاریخ مدح و مداحی آشنا باشد؛ چون می‌خواهد روایتگری کند، باید تاریخ صحیح را بداند. قسمت دوم، مربوط به شعر و ادبیات است؛ یک مداح باید آشنایی کامل با شعر و ادبیات داشته باشد؛ چرا که این مفاهیم بعضاً به صورت نثر و مقتل خوانی ارائه می‌شود و با حوزه شعر و ادبیات

در آمیخته می‌شود و به صورت محسوس وارد وادی هنر می‌شود. قسمت سوم که ما از آن به موسیقی تعبیر می‌کنیم در واقع علم ترکیب الحان و پرورش صوت و لحن است.

پس از فراگیری تاریخ می‌خواهیم آنها را در قالب شعر بیان کنیم؛ چگونه این کار را انجام دهیم؟ اگر دقت کنید می‌بینید که مداحی از حوزه تاریخ و عقلانیت سلف به سمت هنر حرکت می‌کند و در آخر به شخصی تبدیل می‌شود که شعری را با کمک صدای خوش ارائه می‌دهد.

چهارمین قسمت که شاید مهم‌ترین آنها باشد و این کارگروه نیز در آن تخصص دارد، هنر و فنون اجراست. ممکن است یک مداح از خود پرسد چگونه باید اجرا کنم؟

... اول باید ببینیم که مداحی یعنی چه؟ از نظر واژگان در ادبیات، نازل ترین جایگاه برای مداحان است؛ چون مداحی ویژه سلاطین بوده است. یعنی هر کسی که سلطان‌ها را مدح و ستایش می کرد به او مقام مداح می دادند. اگر واژه مداحی را بشناسیم، بسیار خوب است. اساساً مداحی یعنی چه؟ کلمه «ستایشگر» خیلی زیباست؛ برای اینکه ستایشگر یک واژه کلی است و اگر «ستایشگر مذهبی» بگوییم خیلی بهتر خواهد بود. برای اینکه ستایشگر دینی و مذهبی جایگاه خاص خود را دارد و در طول تاریخ داشته است.

«مناقب خوانی» بخشی از کار را شامل می شود. در گذشته این گونه نبود. حالا همه چیز با هم قاطی شده است. یک نفر را که در این دوره از زمان به عنوان مداح می شناسیم یا کسی که در زمان گذشته مداح بوده، بسیار متفاوت است؛ امیدوارم سوء تفاهم پیش نیاید. این را از منظر پژوهشی با همه زوایای آن عرض می کنم. مداحان گذشته، امام حسینی مداحی می کردند و یک ریال هم پول نمی گرفتند. چند سال پیش سؤالی را پرسیدم که این سؤال رسانه‌ای و خیلی هم بحث برانگیز شد. مداحان این گونه دست مزد بگیرند که اگر صاحب مجلس پول داد، بگیرند و اگر نداد برای امام حسین علیه السلام مداحی کنند.

نکته دیگر اینکه «نوحه گری» یا «مولودی خوانی» متفاوت است. یک نوحه گر هرگز مولودی خوانی نمی کرد و به اصطلاح پا در کفش دیگران نمی کرد. همین طور «نقاد» هرگز «منقبت خوانی» نمی کرد و یک منقبت خوان هرگز «نقل خوانی» و «نوحه خوانی» نمی کرد؛ مگر با مجوز.

... صدمه‌های شدیدی به هنر مذهبی ما وارد شده است. اینکه می گویم مذهب برای اینکه اولاً این هنر از دل شیعه بیرون آمد و به دنیای اهل سنت در قالب «فضائل خوانی» وارد شد. آنها فضائل می خوانند و روضه و ذکر خوانی هم دارند. میزان موسیقی مذهبی اهل سنت نسبت به شیعه کمتر است. آنها ۱۱ شاخه و ما نزدیک به ۴۲ شاخه در موسیقی مذهبی داریم. در گذشته یک شاخه در قسمت نوحه گرها داشتیم به نام «متالم خوانی» که فکر نمی کنم اسمش را شنیده باشید. حتی استادان شما هم نمی دانند که این چیست تا به شما آموزش دهند؛ چون نزدیک به ۶۰ سال پیش از بین رفته است.

متالم خوانی چیست؟ یعنی طرف تان را متالم کنید. وقتی می خوانید طرف مقابل شما به تالم بیاید. این یک فن و یک درس بوده است؛ تالم یعنی به حزن افتادن و بهم خوردگی حالت روحی و آماده شدن برای گریه. فن دیگری به نام «متشبهت خوانی» وجود دارد به این معنا که آن فرد باید تشبهت پیدا و خود را به بیان زبان حال نزدیک کند که واقعاً کار سختی است؛ چون یک جایی باید شخصیت‌های منفی را بخواند؛ مانند شمر و یزید و جای دیگر شخصیت‌های مثبت را. خوب چه کسی اینکار را می تواند انجام دهد؟

... امروز نوحه گرها به دلیل میکروفونی که در دست می گیرند از جایگاه خود پایین آمده‌اند؛ یعنی وجود این میکروفون آسیب رسان است. هر کس صدای خوبی دارد، تصور می کند، نوحه گر خوبی است. جالب اینجاست بعضی از آنها به کسی که متصدی فنی صداست، دستور می دهند، اکوی صدا را بالا ببرد. این صدا خوب نیست؛ برای اینکه صدای او نیست که تأثیر گذار است؛ بلکه پژواک صدای اوست؛ بنابراین هیچ نوحه‌ای به یاد افراد نمی ماند.

هوشنگ رضایی:

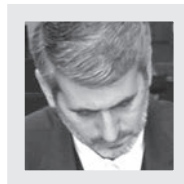
در بحث مداحی امام حسین علیه السلام اصل کار عنایت ایشان است؛ تا زمانی که عنایت و توجه ایشان نباشد، نوحه خوان نمی تواند تأثیر گذار باشد؛ ولی در این تأثیر گذاری عواملی مانند سبک خوب، شعر و مداح خوب دخیل هستند؛ همچنین مردم شناسی و جامعه شناسی و چیزهای دیگر باید در این تأثیر گذاری لحاظ شوند.

نوحه‌هایی که در تهران خوانده می شوند مانند ... برای مردم دیگر اصلاً جالب نیست و آنها را دوست ندارند و فقط نوحه‌های شهر خود را می خوانند؛ چون این نوحه با فطرت و طبیعتش سازگار است و کوه، دشت، سرما، گرمادر وجودش رخنه کرده است. آنچه ما را تهدید می کند این است که نوحه خوانی کشورمان روی چند نوحه خوان با یک شیوه و سبک متمرکز شده است. حتی صدا و سیما نیز نوحه خوانی چند نوحه خوان شناخته شده را پخش می کند. نباید فراموش کنیم که فرهنگ‌های متفاوت با زبان‌های متفاوت در سراسر کشور وجود دارند که همه‌شان عاشق امام حسین علیه السلام هستند. به نظرم این تمرکز خطر است. اگر به

رضا افضلی:

یکی از بزرگات مذهب تشیع بر خورداری از مناسبت‌های فراوان در طول سال با محوریت اهل بیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم است؛ مانند میلاد، وفات و شهادت. عناصری که یک مداح باید بر آنان متکی باشد، شامل چهار بخش است: ۱. صدا، ۲. شعر، ۳. اجرا و ۴. مخاطب.

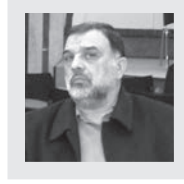
صدای یک مداح ۳۰ درصد خواندن را در بر می گیرد و مابقی آن به مهارت‌هایی مانند حفظیات، اشعار مناسب و نحوه اجرا بستگی دارد. لازم به ذکر است که نوآوری، تنوع، چاشنی کار و نیز دور بودن از استریس از اساسی ترین بخش‌های خواندن مداح است. تنوع و نوآوری از اساسی ترین بخش‌های خواندن مداح است؛ اما باید نکاتی حیاتی در مورد خواندن بیان شود. در مرحله اول هر مداح باید از جسم، محیط و روان سالم که از موارد زیاد عمر او است، بهره ببرد و این سه اصل حیاتی را سرلوحه زندگی خود قرار دهد. یک مداح باید از تغذیه و خواب مناسب بهره‌مند باشد؛ تا بتواند در یک مجلس، اجرای مناسبی داشته باشد و اگر بد خوابی و پر خوری و کم خوری کند به مرگ و تباهی می رسد.

مداحانی که به طور مستمر مداحی نمی کنند، باید حنجره خود را تقویت کنند. همان طور که اطلاع دارید تارهای صوتی از نازک ترین عضله‌های بدن هستند و هر جسم نازکی امکان ترک خوردن یا شکستن یا از بین رفتن را دارد؛ بنابراین باید با تمرین‌های مداوم و خواندن اصولی و با برنامه‌های خاص و مرتب و زیر نظر مربیان این فن، تارهای صوتی را تقویت کند.

همان طور که قبلاً نیز اشاره شد، مداح باید از تغذیه مناسب و خواب کافی بهره‌مند باشد؛ طوری که مداحان باید خوب بخوابند و از تغذیه‌های مناسب و سالم بهره‌مند شوند. باید در هر مکان و زمان آمادگی خواندن را داشته باشند. باید گفت که این موارد بدون تقویت‌سازی مهیا نمی شود.

سید علی محمد سادات رضوی:

هنر موسیقی و مداحی که همان شناخت نغمات و الحان مناسب، دستگاه‌های موسیقی و پیوند شعر و موسیقی است؛ بسیار حائز اهمیت است. من و آقای «امین فروغی» ابزارهایی برای مداحی تدوین کرده‌ایم که مداحان نیز مانند بسیاری دیگر باید این ابزارها را داشته باشند. ایشان در مورد شناخت تاریخ اسلام، حدیث، شعر و ادبیات فارسی، ادبیات عرب، شجاعت و شهامت که بعضی از آن تعبیر بیهوده‌ای می کنند، صحبت کردند؛ این موارد ابزار هستند و در کنار آنها رشته‌های تخصصی مداحی وجود دارد.

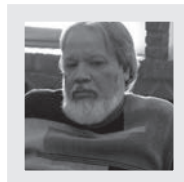

نظرم این است که مانند رشته‌های پزشکی که در آنها هر پزشک تخصصی دارد، مداحان نیز باید تخصص‌ها و رشته‌های مختلف داشته باشند؛ این تخصص‌ها باید با توجه به تخصص‌هایی که از گذشته وجود دارند، ایجاد شود.

امروز مداحانی هستند که خوب عمل می کنند و می توانند به قول معروف، گلیم‌شان را از آب بیرون بکشند؛ ولی مداحی در بین جوانان، روی مبحث سینه‌زنی و سبک‌های ریتمیک و حتی در عزاداری‌ها بر آهنگ شاد خواندن، متمرکز شده است و برخی جوانان مداحی را این گونه شناخته‌اند.

هوشنگ جاوید:

شما برای گروه‌های هدف تان چه کار می خواهید، انجام دهید؟ جمع کثیری از مخاطبان، جوان هستند و به نظرم با شیوه‌های غلط سنتی برای این دغدغه‌ها پاسخی به دست نمی آورید. تعابیری که مقام معظم رهبری فرمودند، کاملاً علمی، منطقی و فلسفی است. ایشان با نوآوری به شدت موافق هستند؛ اما با بدعت، با همان شدت مخالفت دارند. این واژه‌ها باید شناسایی شوند. البته این بحث مربوط به این کار گروه نمی شود. در مباحث فنون و هنر مداحی این مبحث را نمی توان گنجاند. مأموریتی که به ما واگذار شده است، جای کار بسیار دارد. باید بسیاری از کارها انجام شود تا بفهمیم نقطه اعتدال کجاست. اگر درباره این موضوع بحث کنیم، بهتر خواهد بود.

آهنگ‌ها و نغمه‌های محلی اجازه بروز و ظهور داده شود، مطمئناً در بحث ماندگاری موسیقی و مداحی امام حسین علیه‌السلام برای قومیت‌های کشور مؤثر خواهد بود. مداحی امروز، ماندگار نیست؛ چون از معرفت اصلی به دور است و فقط به ریتم اهمیت می‌دهد و بسیاری بی‌محتواست. باید تدبیری صورت گیرد تا به موسیقی مناطق بها داده شود و اشعار فقط به صورت فارسی خوانده نشوند. در شهرمان این حس را داشتیم، کسانی که سن و سال بیشتری دارند، از این نوع مداحی‌ها بسیار گله‌مندند. چون سنت‌شان در فطرت‌شان قرار دارد. اینکه مداحی را در یک نوع شعر و زبان و فرهنگ متمرکز کنیم، اشتباه است.

محمد محسن زاده:

وقتی یک مداح، مقدمات کار را آماده و تاریخ و مقتل را مطالعه کرد، باید در درجه اول از ادبیات فارسی آگاهی داشته باشد؛ چون در شعر قالب‌های بسیاری وجود دارد و شعر هم بر اساس موسیقی خوانده می‌شود. می‌دانیم که نمی‌توان هر شعری را با هر آهنگی خواند. مداح باید شعر و مضامین آن را بشناسد و بر اساس این شناخت آهنگ مناسب را انتخاب کند. اگر این آشنایی را داشته باشد، می‌داند کجای شعر را با تحکم و کجا را با نرمی و لطافت و کجا را با غیظ و کجا را با التماس و عجز و کجای شعر را فریادی و کجا را با اعتراض بخواند. بعد از آشنایی با شعر باید موسیقی مناسب شعر و واژه‌های خواندن را بداند.

وقتی مداح با پرده سوم صدایش شروع به خواندن می‌کند، طبق قواعد شعر و موسیقی و قاعده‌های خواندن، باید فراز و فرودهایی به صدای خود بدهد؛ اگر به این نکات آشنا نباشد تأثیری که باید بر مستمع داشته باشد، ندارد و نمی‌تواند مستمع را با خود همراه کند. یک مداح باید مانند راکتور عمل کند و هر چه در PS شعر قرار دارد به طور کامل منتقل کند و مستمعان خود را حرکت دهد. اگر یک مداح بتواند همه شنونده‌های خود را متوجه شعر کند، موفق خواهد شد. این چگونه مقدور می‌شود؟ در مرحله اول باید خود را با شعر و موسیقی آشنا کند. هدف از موسیقی این نیست که فقط موسیقی یک ناحیه را کار کنیم؛ مثلاً بگوئیم ما مازندرانی هستیم و فقط در این وادی که سه‌تار و دشتی و گیلکی است کار می‌کنیم و هر چیز که انتخاب می‌کنیم باید در این سبک باشد؛ البته امروز کسانی هستند که موسیقی آذربایجان را به مازندرانی آورده‌اند. اگر بخواهیم نوحه‌ای از آذربایجان بخوانیم باید به سبک و روش مازندرانی بخوانیم و شعر و آهنگ آن را تطبیق دهیم؛ چون اگر این کار را نکنیم به مرور زمان فرهنگ مازندرانی از بین خواهد رفت. همین‌طور در مورد فرهنگ‌های دیگر. این نکته بسیار مهم است. نمی‌خواهیم آنچه در تهران می‌شود، در لرستان نیز همان انجام شود. باید نسبت به اشعار لرستان آشنایی داشته باشیم؛ مثلاً چه ردیف‌هایی یا گوشه‌هایی برای اشعار آنها انتخاب کنیم تا تأثیر گذار باشند.

مداح بین‌المللی باید همه چیز را بداند. مداح منطقه‌ای باید سعی کند در منطقه خود خوب و با آشنایی کامل کار کند. من به یک مجلس دعوت شده بودم به گوشه‌ای رفتم و نشستیم؛ ولی بانیان مجلس من را به نزدیک‌ترین مکان به میکروفون بردند. میکروفون بسیار بزرگ و قوی بود. خدا شاهد است که در ۴۵ دقیقه‌ای که نشسته بودم چهار کلمه نفهمیدم. این مسائل برای مجالس ما آفت هستند و باعث از بین رفتن فرهنگ کشورمان می‌شوند.

محمد رضا محبی:

در گذشته وقتی یک مداح هنگام مداحی نوحه را اشتباه می‌خواند همان موقع عذر خواهی می‌کرد و دوباره از اول نوحه را می‌خواند؛ اما امروز وقتی نوحه خوان اشتباه می‌خواند، با صلوات در پوشی بر خطای خود می‌گذارد. این کار اشتباه است؛ بسیار هم مرسوم شده است که از گفتن اشتباه خود فرار کنند؛ این یک نوع دغل کاری است.

به نظر من باید به نوآموزان یاد دهیم وقتی اشتباه کردند، عذر خواهی کنند و دوباره از نو شروع کنند. اگر خواست می‌تواند صلوات هم بفرستد. این باعث می‌شود اعتماد مخاطب جلب شود و بهتر گوش دهد.

سید محمد حسینی:

در مورد هنر مجلس داری نکته‌هایی گفته شد؛ اما مجلس داری هنری است که به مرور زمان کسب می‌شود؛ یعنی یک تجربه و سابقه‌ای نیاز دارد. می‌توان به روانشناس، مجری

هم گفت؛ یعنی کسی که می‌داند باید چه کند. نکته مهمی که امروز کمتر به آن توجه می‌شود. مدیریت برنامه است. بسیار دیده شده است که کسی در منبر صحبت می‌کند؛ اما کسی به صحبت‌های او توجهی نمی‌کند. یکی پذیرایی می‌کند؛ بعضی مشغول صحبت و بعضی مشغول رفت و آمد هستند؛ این اصلاً درست نیست.

هر کس که می‌خواهد مداحی کند اگر اعتقاد نداشته باشد مثل کسی است که بی‌اعتقاد به نماز می‌ایستد و دیگران هم پشت سر او نماز می‌خوانند. باید سعی کنیم که با حد اکثر، برنامه‌ای ۲۰ دقیقه‌ای همه جوانب کار را ذکر کنیم و همه مخاطبانمان را جلب سخن و کلام خود کنیم. از بسم‌الله گفتن معلوم می‌شود که آیا می‌تواند نظر مخاطبان را به خود جلب کند یا نه؟ مهم‌ترین چیزی که خواننده و یک مداح باید به آن توجه داشته باشد، این است که نباید مخاطبان خود را کوچک و حقیر بشمارد. تصور نکنند که او استاد و بقیه شاگرد هستند. بعضی از مداحان با این دیدگاه کار می‌کنند و مردم هم اعتراض دارند و ناراحت می‌شوند. واقعاً شأن و جایگاه مداحی این موضوع را قبول نمی‌کند.

سید میرزا شریعت دوست:

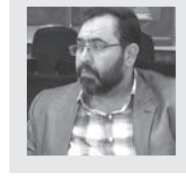
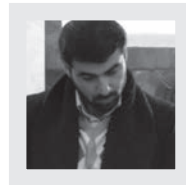
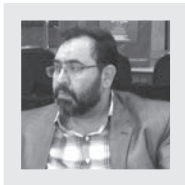
یکی از نکاتی که شما به آن اشاره داشتید، این بود که مستمعان در مجلس حضور دارند؛ ولی عملاً در مجلس نیستند؛ به علت اینکه صدای بلند مانع تمرکز و ارتباط با مداح می‌شود. بلندی صدا و آکو و آشنا نبودن مداح با نحوه استفاده از بلندگو و میکروفون از مشکلات است. در شمال بسیار با این مشکل مواجه هستیم. ولی در تهران کمتر وجود دارد. اکثراً مداحان و نوحه‌خوانان این دستگاه‌ها را تنظیم می‌کنند و این یک آفت و ضعف است. اگر مداح خیلی خوب هم بخواند این آکو و صداهای بلند توجه را به اصل صحبت‌های مداح کم خواهد کرد و مستمعان را از این مجالس فراری خواهد داد.

محمد رضا محبی:

وقتی یک نفر می‌خواهد نوحه‌گری کند، باید شخصیت مداح بودن برای او روشن شود. وقتی یک مداح در صحنه می‌ایستد تا صحبت کند، چیزی در وجودش است که به او می‌گوید که نمی‌داند؛ یا اگر می‌داند خیلی کم است. اگر این فاصله را درک کند مسئله مخاطب‌شناسی حل می‌شود؛ یعنی ظرفیت وجودی مداح باید زیاد باشد تا بتواند به این درک برسد. مثلاً وقتی در مقابل پزشک قرار می‌گیرد، ترسی نداشته باشد؛ بالاخره پزشک هم انسان است و مذهب و ایمان دارد. چه بسا که پزشکان فرصت پرداختن به لحظات مذهبی را ندارند و ممکن است فقط در همین یک مجلس شرکت کنند و آن مداحی که در صحنه است باید بداند که چگونه از این فرصت استفاده کند.

اینگونه القاعات باید به مداحان منتقل شود. مداحان پیشکسوت ما از میکروفون استفاده نمی‌کردند؛ اما صدای قوی‌ای داشتند. هنوز هم کسانی هستند که چنین صداهای قوی‌ای دارند. در مازندران در بین خواننده‌های بومی شخصی به نام عباد محمدی در قائمشهر زندگی می‌کند او از خانواده‌ای مذهبی و نوحه‌گر است که صدایی واقعاً قوی دارد؛ اگر در مقابل ۵۰۰ نفر هم بخواند، نیازی به میکروفون ندارد. علت این‌که در کودکی بیشتر جذب نوحه‌خوانی‌ها می‌شدیم، این بود که بلندگویی وجود نداشت. بزرگ‌تر که شدیم از علاقه‌مان کم شد و آن هم به دلیل روی کار آمدن انواع بلندگو و آکو بود. آن‌طور که به یاد دارم، یک نوحه‌گر باید هنر ستایش را بین خود و مردم تقسیم کند و دوست‌مان که از یزد تشریف آورده‌اند، می‌دانند که در یزد و همچنین بوشهر و شاید در میان بختیاری‌ها این مردم هستند که قسمت بیشتر نوحه را می‌خوانند و بیشترین پاسخ را هم مردم می‌دهند. نوحه‌گر دو خط می‌خواند؛ ولی مردم چهار خط جواب می‌دهند. این نکته مهم است که مردم را به هیجان بیاوری و با زبان خود همراه کنی. ولی امروز ستایشگران این کار را انجام نمی‌دهند. به نظر من باید این نکته را در سرفصل ستایشگری قرار دهیم؛ برای اینکه یک آسیب جدی محسوب می‌شود. همه می‌خوانند تا خود را نشان دهند و ملت هم فقط سینه بزنند. در حالی که اینطور نیست، مردم باید پاسخ بدهند و در مداحی مشارکت داشته باشند. ■

گزیده‌های از اختتامیه دومین نشست علمی مداحان سراسر کشور

گزارش کارگروه هنر و فنون مداحی

سید محمدعلی سادات رضوی:

در این کارگروه آقایان: مهدی امین فروغی، افضل‌ی، الیاسی، هوشنگ جاوید، سید محمد حسینی، رضایی، شریعت دوست، محسن زاده، محبی، مرادی و آقای مؤیدی حضور داشتند. قسمت اعظم وقت در مورد نغمات، الحان، سبک‌ها و موسیقی عاشورایی صحبت کردیم و به این نتیجه رسیدیم که یکی از مسائلی که لازم است مداح با آن آشنا باشد، مربوط به الحان و نغمات موسیقی و هنر ترکیب صحیح الحان مختلف با یکدیگر است و با شناخت حالات مختلف موسیقی ایرانی می‌توانیم حالت‌های مختلفی را در مرثیه و نوحه ارائه کنیم. نکته‌ای باید در بحث موسیقی عاشورایی مدنظر باشد؛ منظورمان آهنگ‌سازی نیست؛ ولی می‌توان با داشتن آن علم لحن‌سازی را انجام داد؛ اگر بتوان آن را برای نسل جوان ارائه کرد، بسیار خوب است و باعث می‌شود از سبک مبتذل و تمسک به موسیقی ناآشنا و غربی دوری کنند. ... نوآوری در این عرصه باید بر اساس داشته‌ها باشد. همان‌طور که مقام معظم رهبری هم در سخنرانی‌شان گفتند: «این خانه بنا شده است؛ اگر می‌خواهید نوآوری داشته باشید باید روی آن بنا کنید و نباید آن را تخریب کنید و از نو بسازید.»

گزارش کارگروه درون مایه مداحی (ادبیات و شعر)

سید محمد هاشمی فرد:

آقایان روشن‌روان، سیاح، شاه‌نگین، فلاح، نصیری، نیک‌پی، موجی، حیدری، کرونایی در این کارگروه حضور داشتند. کارگروه ادبیات و شعر بسیار پیچیده و بسیار بحث‌برانگیز و تخصصی است. مستحضر هستم که فصل ممیز انسان، نطق است و شکل بیرونی آن گفتار و شکل درونی‌اش اندیشه است؛ انسان وقتی با خود سخن می‌گوید، فکر و وقتی با مردم اندیشه می‌کند، سخن می‌گوید، در حقیقت اندیشه کردن، آهسته سخن گفتن است و سخن گفتن، بلند فکر کردن. اعجاز جاوید پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم - قرآن - بیان است و معجزه بیان و اوج هنر انسان، در بیان شکل می‌گیرد. از این رو کار، کار دشواری بود؛ اما عزیزی که در این نشست حضور داشتند صاحب‌نظر بودند و نکات بسیار متنوع و مختلفی را ارائه کردند. ... تدبیری بفرمایید تا «بنیاد دعبل خزاعی» در استان‌ها بیشتر حضور پیدا کند و به یک مجموعه و دفتر کار اکتفا نشود. برای اینکه اهمیت مسئله شناخته شده و در حقیقت مسئله‌شناسی شده است؛ غفلتی که ممکن است در این زمینه بسیاری از مجموعه‌ها را دچار مسئله کند، خوشبختانه در این مجموعه موجود نیست و من خواهش می‌کنم حضور را در استان‌ها پررنگ‌تر بفرمایید. ... شب شعر عاشورایی در سطح کشور برگزار می‌شود و استاد «ده‌بزرگی» بانی این حرکت هستند؛ ولی باید «شب نوحه» نیز در کشور پایه‌گذاری شود.

گزارش کارگروه درون مایه مداحی ۲ (مرثیه، مقتل، زیارات و ادعیه)

محمد صحتی سرودوی:

در گروه ما بیشتر بحث‌ها حول محور تحریف‌شناسی بود و جا دارد از سال‌های آینده برای موضوعی با این اهمیت و حساسیت کارگروه معین و مجزا تعیین شود تا هر گروه نماینده‌ای حضور داشته باشد؛ چون موضوع تحریف‌شناسی در همه کارگروه‌ها دخیل است. به نظر من اگر حیثیت مستقلی میان مقتل، مرثیه، ادعیه و زیارات در نظر گرفته می‌شود، موضوع اصلی یعنی تحریفات که روی آن حساسیت بسیاری وجود دارد، دفع می‌شود؛ البته سایر موارد به ویژه مقتل‌شناسی، مآخذشناسی و کتاب‌شناسی نیز به کارگروه مجزا احتیاج دارند؛ همچنین موضوع ادعیه و زیارات به تنهایی احتیاج به حیثیت مستقل دارند. از جمله پیشنهادات این بود که ما به دانشگاه امام حسین و عاشورا احتیاج داریم؛ حتی به صورت آزاد؛ تا در آنجا افراد را تربیت کنند؛ تا در نسل آینده مداحان مدرک لیسانس داشته باشند و به صورت روشمند و اصولی این دوره‌ها را پشت سر بگذارند. ... جای تأسف است؛ در کشور ما برای فوتبالی و ورزش‌های دیگر روزنامه، هفته‌نامه، فصل‌نامه و ... داریم؛ اما برای امام حسین علیه‌السلام یک مجله «خیمه» و «رسالة الحسین» به زبان عربی وجود دارد که در عرض ۱۵ سال فقط شش شماره از آن به چاپ رسیده است؛ که این جای شگفتی است. هیئت‌ها و مداحان خوراک فکری و فرهنگی سالم احتیاج دارند که این نشریات باید آنها را در اختیارشان قرار دهد. این کار به تنهایی از عهده «خیمه» بر نمی‌آید؛ چون رقابتی وجود ندارد، پیشرفت و توفیقی پیش نخواهد آمد. باید جلسات پیوسته‌ای در حوزه علمیه قم صورت گیرد و دست کم ماهی یک جلسه تشکیل دهیم. سرچشمه، حوزه عملیه قم است و در هر جلسه باید چند نفری که در حوزه عاشورا پژوهی و ادبیات عاشورا تخصص دارند و مشغول به کار هستند، دعوت کنیم؛ تا میان «بنیاد دعبل خزاعی» و حوزه علمیه قم ارتباط برقرار شود. ■

محمد رضا سنگری:

بسیار جلسات پرکار و پرباری بود، پرکار و پربار و آمیزه‌ای از علم و تجربه بود که این موارد به هم آمیخت و پیوند این دو با هم فرصت‌های بسیار عزیز و ارجمندی را پدید آورد. بحث‌ها بسیار دقیق و کارشناسانه بودند. این نشست‌ها شروع کار و برای ادامه کار هستند؛ اینکه چه کاری انجام دهیم و اینکه نشست‌های بعدی چگونه باشد، باید اندیشید.

آنچه حاصل و ره‌آورد هر کدام از این نشست‌هاست؛ دوستان عزیز آن را تنظیم کرده‌اند و گزارش خواهند داد. بعد از این به خواست خدا در شورای علمی بحث و بررسی و برای نشست‌های بعدی تصمیم گرفته خواهد شد؛ همین‌طور مجموعه این بحث‌ها به صورت یک کتاب خدمت‌تان تقدیم خواهد شد.

گزارش کارگروه اخلاق

مهدی آصفی:

من تقریباً مهم‌ترین دیدگاه‌ها را نوشتم. استاد عزیزم آقای «آهی» با حدیثی از آفات زبان، مجلس را آغاز کردند و نقدی بر عملکرد صدا و سیما داشتند. آقای «مسعود باقری» درباره اخلاق مداحی و بی‌تقوایی بعضی از مداحان، مطالبی را بیان فرمودند. آقای «محمود اکبرزاده» اشاره داشتند که مداح باید با دنیای پهن‌نور کنونی هماهنگ باشد و رسالت خود را نسبت به قرآن، اهل بیت علیهم‌السلام و اسلام به نحو احسن انجام دهد ... آقای «محمدعلی فرازمند» تحقّق اخلاق صحیح مداحی را در درازمدت امکان‌پذیر دانستند و خواستار تهیه کتابی درباره اخلاق مداحی شدند.

گزارش کارگروه جایگاه و منزلت مداحی

رنجبر گل محمدی:

در کارگروه جایگاه و منزلت مداحی، آقایان نظرات بسیار خوبی ارائه کردند؛ در این کارگروه نیز از صدا و سیما ایراداتی گرفته شد ... گله داشتند از مداحان جوان امروز، آنها به واسطه جوانی و عدم ارتباط با روحانان، مانند گیاهان خودرو شده‌اند. در حال حاضر می‌توان گفت: «مداحان جوان هیچ ارتباطی با روحانیان ندارند؛ یا این ارتباط ضعیف یا به صورت مصلحتی است.»

من ۱۷ سال قبل با آقای «حسام چاپچیان» مصاحبه کردم؛ ایشان می‌گفتند: «هر شعری که می‌نویسم، نزد علامه امینی می‌برم و ایشان آن را می‌خوانند؛ اگر می‌گفتند ایراد دارد آن را حذف می‌کردم.» با مداح دیگری مصاحبه کردم، ایشان می‌گفتند: «شعرا را نزد علامه طباطبایی می‌برم و حتی شعری را که می‌خواستم بخوانم از ایشان می‌پرسیدم؛ که این شعر در مورد علی اکبر علیه‌السلام درست است یا خیر؟» آگاهی دارید که همه مقاتل موجود را روحانیان نوشته‌اند و ما باید از روی آنها بخوانیم.

... فضیلت‌ها و رذیلت‌هایی هم در این حوزه دامن‌گیر ما مداحان شده که در اثر بی‌تقوایی، دور شدن از روحانیان، عدم احترام به بزرگان، مغرور شدن و ... به وجود آمد. این موارد آسیب‌ها و صدماتی بود که به منزلت مداح وارد شده است.

... از موارد مطرح‌شده دیگر در این کارگروه این بود که کسانی هستند که در زمینه عاشورا تألیفات دارند؛ ولی نمی‌دانند که باید در کجا آنها را به چاپ برسانند؛ البته در حال حاضر انتشارات سوره مهر این کار را انجام می‌دهد. امیدوارم «بنیاد دعبل خزاعی» برنامه‌های را اتخاذ کند تا تألیفات در زمینه عاشورا در هر کجای ایران در بنیاد دعبل خزاعی منتشر شود. دیگر اینکه بنیاد با سازمان‌های دیگر مثل کانون مداحان، سازمان تبلیغات، کانون شعرا، جلساتی را برگزار کند و کارهای موازی را تبدیل به یک کار واحد کنند.

شعر آیینی

و تأثیر انقلاب اسلامی بر آن

معصومه محبی

کتاب «شعر آیینی و تأثیر انقلاب اسلامی بر آن» به قلم «زهره محدثی خراسانی» و به کوشش «مجتمع فرهنگی عاشورا» در سال ۱۳۸۸ ش. منتشر شده است. از مباحثی که در این کتاب آورده شده است، می‌توان به «تعریف شعر آیینی» در ابتدای کتاب اشاره کرد. این کتاب در ۱۰ فصل تدوین شده است. هر فصل مشتمل بر چندین بخش است. زهره محدثی خراسانی در پیشگفتار این کتاب طرح و شرحی از شعر آیینی ارائه می‌دهد. ایشان با توجه به دو وجه «موضوع» و «موضع دینی» در شعر آیینی معتقد است: «عامه مردم و حتی بعضی از خواص، شعری را آیینی می‌دانند که صرفاً پیرامون مناقب و مراثی اهل بیت علیهم السلام سروده شده باشد و شعرهایی را که پیرامون مناسبت‌های مذهبی و فرایض دینی سروده شده در این محدوده قرار می‌دهند. البته گاه نیز اشعاری را که به طور مشخص در دفاع از باورها و عقاید مذهبی و بیان و شرح معارف دینی سروده شده نیز، در این عرصه قرار می‌دهند. با اجماع این نگرش‌ها و باورها می‌توان گفت: ما غالباً شعری را که به نوعی موضوع مذهبی دارد، شعر آیینی می‌شماریم. این موضوع می‌تواند ستایش یکی از بزرگان دین، فرایض و مناسک دینی و یا شرح و تبیین معارف دین باشد. با این همه باید به خاطر داشته باشیم که این تعریف دیدگاه چندان جامعی نیست، چرا که ما یک دسته شعر آیینی داریم که پنهان‌تر و در پرده‌تر سروده شده، یعنی شعرهایی که موضوعی عام دارد و مشخصاً پیرامون یکی از بزرگان و یا فرایض دین سروده نشده‌اند، اما نگرش شاعر به آن موضوع عام، از منظر دین و متکی به معارف والای دینی است.»

فصل اول کتاب «شعر آیینی عرب، الگوی شاعران آیینی سرای فارسی» نام دارد. مؤلف در این فصل با اشاره به جایگاه شعر نذاعراب در سه بخش به مباحث زیر می‌پردازد:

بخش اول: مقتل نویسی
بخش دوم: آغاز مرثیه‌های عاشورایی عرب
بخش سوم: سیره‌سرایی و منقبت‌سرایی
فصل دوم کتاب درباره «سابقه شعر آیینی فارسی» است. در این فصل پس از تعریف شعر آیینی در شش فصل مباحث زیر مطرح می‌شوند:

بخش اول: شعر آیینی از آغاز تا حمله مغول
بخش دوم: شعر آیینی از حمله مغول تا ظهور صفویه

بخش سوم: پیشینه مرثیه‌سرایی در شعر فارسی و تأثیر آن بر شعر آیینی
بخش چهارم: شعر آیینی دوره تیموریه
بخش پنجم: شعر آیینی دوران صفوی و قاجار
بخش ششم: شعر آیینی از دوران مشروطه تا پیروزی انقلاب اسلامی

نام فصل سوم کتاب، «انقلاب اسلامی و شعر آیینی» است. در این فصل تأثیر پیروزی انقلاب اسلامی بر شعر آیینی بررسی شده است. این فصل در چهار بخش به موضوعات زیر می‌پردازد:

بخش اول: شعر انقلاب اسلامی و دوران پایداری (دفاع مقدس)

بخش دوم: سروده‌هایی در سوگ امام خمینی (ره)
بخش سوم: مضامین قرآنی و متون دینی در شعر انقلاب اسلامی

بخش چهارم: مروری کوتاه بر شعر عاشورایی پس از پیروزی انقلاب اسلامی

«شعر نبوی پس از انقلاب اسلامی» نام چهارمین فصل از کتاب است. در این فصل موضوع حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم و بعثت در شعر معاصر، در چهار بخش زیر بررسی می‌شود:

بخش اول: مولودیه
بخش دوم: مبعث پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم
بخش سوم: مدح و نعت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم
بخش چهارم: رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم

در فصل پنجم «شعر علوی پس از انقلاب اسلامی» در چهار بخش زیر مورد مذاقه قرار می‌گیرد:

بخش اول: شعر علوی و ولایی
بخش دوم: تعریف تشیع در سروده‌های آیینی
بخش سوم: بازتاب شخصیت و زندگی حضرت علی علیه السلام در شعر

بخش چهارم: غدیر در شعر پس از انقلاب اسلامی
نام فصل ششم کتاب، «شعر فاطمی پس از انقلاب اسلامی» است. این فصل به موضوع حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها در شعر معاصر می‌پردازد.

فصل هفتم با نام «عاشورا و شعر انقلاب اسلامی» دارای دو بخش زیر است:

بخش اول: بررسی گستره مضامین عاشورایی در

شعر انقلاب اسلامی

بخش دوم: شخصیت‌های جریان‌ساز و مؤثر عاشورا در شعر

فصل هشتم به نام «شعر رضوی پس از انقلاب اسلامی» به موضوع امام رضا علیه السلام در شعر پس از انقلاب اسلامی اختصاص دارد.

فصل نهم درباره «شعر مهدوی پس از انقلاب اسلامی» است. در این فصل این موضوع را در پنج بخش زیر می‌خوانیم:

بخش اول: مهدویت و شعر انتظار

بخش دوم: مهدویت و شعر فارسی

بخش سوم: انتظار در آثار شاعران قبل از انقلاب اسلامی

بخش چهارم: انتظار در آثار شاعران پس از انقلاب اسلامی

بخش پنجم: سیمای موعود در شعر مهدوی

فصل دهم به بیان «نتیجه‌گیری، اعلام، منابع و مآخذ» این پژوهش اختصاص دارد.

دکتر «محمد رضا سنگری»، رئیس هیئت علمی بنیاد دعبیل خراسانی، در درآمد این اثر، به نتایج و ارزش‌های تربیتی ستایش‌خوبان و پرهیز از زشتکاران در ادبیات آیینی اشاره می‌کند.

مقدمه کتاب «شعر آیینی و تأثیر انقلاب اسلامی بر آن» به قلم «محمدعلی معلم دامغانی» است.

ایشان در بخشی از مقدمه درباره این کتاب، چنین نگاشته است: «تحقیق شاعر به اعتبار مقدمه، صرفاً اسلامی است؛ بنابراین موروث است و این میراث در ادب فارسی، عربی است؛ یعنی مقاتل که ملحمه‌اند، و با تراژدی خویشاوندی دارند؛ الا به تفاوت اسطوره و اسوه و اگر سیره که از نوع تاریخ است؛ با فرض روایت مظلومانه ارجمندانی که در تحقق عدالت ستمکارانه، به خاک و خون کشیده شده‌اند و یا به زهر و زندان، فرجام یافته‌اند. و سه دیگر منقبت اهل بیت و ائمه اطهار علیهم السلام، که واگشت آن به مراثی و مصائب است. و البته توحید و نعت نبی اکرم صلی الله علیه و آله و سلم، نیز در همین عنوان جای دارد؛ همچنان که شعر عروضی در سایر انواع و ابواب، صورت و سیرت عربی دارد، به جمله از یک مصدر و مرجع‌اند، و این معنی خالی از ایراد نیست؛ لیکن اگر بنا بر خلاصه کردن مطلب باشد، گریز و گزیری از نادیده انگاشتن این‌ها و مثل این‌ها نیست.»

این کتاب با سخن ناشر آغاز می‌شود. در بخشی از این سخن می‌خوانیم: «... با توجه به وسعت قلمرو شعر آیینی و لزوم کنکاش عمیق و وسیع در این باب، مجموعه‌ای پیش روی مخاطبان ارجمند و گرامی قرار داده‌ایم تا به حول و قوه الهی بتواند زمینه‌ساز مباحث گسترده شعر آیینی و ایجاد بستری برای پژوهشگران و علاقه‌مندان در تداوم این حرکت و تبیین آموزه‌ها و نوآوری‌های همه‌جانبه قرار گیرد. امید که مقبول افتد. ان شاء الله». از این اثر در دومین جشنواره سراسری شعر انقلاب تقدیر شد. ■

متین رضوانی پور

در این شماره «عبرات» نغماتی را با اشعاری دربارهٔ ولادت امام حسن عسگری علیه‌السلام، ولادت حضرت معصومه سلام‌الله‌علیها، ولادت حضرت زینب سلام‌الله‌علیها، شهادت حضرت زهرا سلام‌الله‌علیها و ولادت امام سجاد علیه‌السلام می‌شنویم. این نغمات را آقایان: «سید علی محمد سادات رضوی» و «حمید منتظر» از مداحان آشنا به نغمات اصیل و ماندگار در تهران، در قالب ردیف دستگاهی موسیقی ایران و آوازهای محلی نظیر دشتی‌های رایج در مناطق جنوبی ایران و گوشهٔ «یتیم‌سه‌گاه» از گوشه‌های متداول در موسیقی عاشیق‌های آذربایجان اجرا کرده‌اند.

اولین نمونهٔ این مجموعه، شعر ولادت امام حسن عسگری علیه‌السلام از سروده‌های «ثابت» و با مطلع «باز گیتی روشن آمد از جمال عسگری» است. این قطعه را سید علی محمد سادات رضوی در گوشه‌های درآمد، زابل، مویه و مخالف دستگاه چهارگاه اجرا می‌کند. قطعهٔ دوم، شعر ولادت امام حسن عسگری علیه‌السلام از سروده‌های «غلامرضا سازگار» با مطلع «زهی آن عبد خدایی که خدایی است جلالش» است. حمید منتظر این قطعه را در دستگاه ماهر (گوشه‌های درآمد، فیلی، آذربایجانی، عراق و راک) اجرا کرده است.

در سومین نمونهٔ این اثر، اجرای شعر ولادت حضرت فاطمهٔ معصومه سلام‌الله‌علیها را با مطلع «سائل لطف نوشتند بنی آدم را» در دستگاه ماهر (گوشه‌های درآمد، آذربایجانی، داد، شکسته، خاوران) در اکتاوی‌های بالا و پایین می‌شنویم. شعر این قطعه از «علی‌اکبر لطیفیان» و اجرای آن با سید علی محمد سادات رضوی است. آواز بیات ترک (گوشه‌های درآمد، جامه‌دران و فیلی) آوازی است که حمید منتظر آن را روی شعر ولادت حضرت زینب سلام‌الله‌علیها با شعری از غلامرضا سازگار با مطلع «ای به محمد بهشت، یاسمن آورده‌ای» در دو اکتاویج و پایین اجرا کرده است. این اجرا را در قطعهٔ چهارم بشنوید.

سید علی محمد سادات رضوی پنجمین نمونهٔ این اثر را که شعر شهادت حضرت زهرا سلام‌الله‌علیها از سروده‌های «علی انسانی» با مطلع «ای شمع سینه سوختهٔ انجمن علی» است، در گوشه‌های درآمد، جامه‌دران و عراق آواز افشاری اجرا کرده است. در این اجرا سادات رضوی به پرده‌های گوشهٔ «یتیم‌سه‌گاه» از گوشه‌های متداول در بین عاشیق‌های آذربایجان اشاره‌هایی کرده است.

نمونهٔ ششم که شعر دیگری از شهادت حضرت زهرا سلام‌الله‌علیها از سروده‌های علی انسانی با مطلع «نیمه‌شب تابوت را برداشتند» است، حمید منتظر در گوشه‌های درآمد، دیلمان و عشاق آواز دشتی خوانده است. منتظر قسمت‌هایی از این نمونه را با حالت‌های محلی خوانده که منطبق با گوشهٔ چوپانی در ردیف دستگاهی و بیشتر شبیه به دشتی‌های متداول در نقاط جنوبی ایران به‌ویژه مناطق اطراف شیراز است.

شعر ولادت امام سجاد علیه‌السلام از سروده‌های «رسا» با مطلع «از مهین بانوی ایران سر زد از خاک عرب» نمونهٔ هفتم این مجموعه است. سید علی محمد سادات رضوی این قطعه را در آواز بیات اصفهان (گوشه‌های درآمد، جامه‌دران، بیات راجع، بوسلیک و عشاق) اجرا کرده است.

هشتمین و آخرین نمونهٔ این مجموعه شعر ولادت حضرت معصومه سلام‌الله‌علیها است. این شعر سرودهٔ «یوسف رحیمی» با مطلع «آمدی و بهشت را با خود» است. حمید منتظر این قطعه را ابتدا در گوشه‌های درآمد و مخالف دستگاه سه‌گاه اجرا می‌کند؛ سپس از گوشهٔ مخالف، وارد فضای گوشهٔ عشاق و آواز بیات اصفهان می‌شود و در گوشهٔ درآمد این آواز فرود می‌آید. ■

عَبْرَات ۱۰

«عبرات» نام مجموعه‌ای از نغمات اصیل مذهبی است که شامل انواع «نوحه»، «مناجات»، «مولودی»، «روضه» و دیگر الحان است که بر اساس موسیقی سنتی مناطق ایران و ردیف-دستگاهی خوانده می‌شوند. این مجموعه با هدف ترویج، آموزش و افزایش دانش نغماتی مداحان گرامی، حفظ و اشاعهٔ مراسم مذهبی اصیل و به‌منظور دستیابی به معقول‌ترین و مطلوب‌ترین الگوی عزاداری-به‌ویژه در مورد نوحه‌خوانی-تهیه و تنظیم شده و گاهی در قالب لوح فشردهٔ صوتی، ضمیمهٔ نثریهٔ داخلی بنیاد دعبیل خزاعی، «دعبیل» می‌شود. این مجموعه، پیش از این با نام «جامه‌دران» تقدیم مخاطبان می‌شد. «عبرات» پیشنهاد برخی از مخاطبان است که نام جامه‌دران را بیشتر ناظر بر وجه موسیقایی نوحه‌ها می‌دانند؛ در حالی که نوحه به لحاظ ساختار و محتوا علاوه بر حیثیت موسیقایی و وجه معنایی، ادبی و ... نیز دارد که ممکن است جامه‌دران گویای این وجه نباشد. پیش از این چهار شماره از مجموعه‌های جامه‌دران در مرکز مطالعات راهبردی خیمه و سه شماره در بنیاد دعبیل خزاعی تولید و در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است. در شماره‌های قبلی - «جامه‌دران (۱ تا ۷)» و «عبرات ۸ و ۹» - نمونه‌هایی از انواع موسیقی مذهبی ایران با صدای پیرغلامان حسینی «مهرداد عباس زادگان»، «حسین حاجت‌الاسلام سیدعباس میر حسینی»، «قدوسی»، تعدادی از نوحه‌خوانی‌ها در کشور عراق و همچنین نمونه‌های اصیلی از دههٔ کرامت و نغماتی دربارهٔ مقام والای نبی اکرم -صلی‌الله‌علیه و آله و سلم- و مدایح و مرثی‌های عاشورایی در ماه‌های محرم و صفر و ... تهیه و به استحضار علاقه‌مندان رسیده است.

«بنیاد دعبیل خزاعی» در ادامهٔ این مسیر و به همت کارشناس نغمات آیینی بنیاد، آقای «متین رضوانی پور» -که تولید شماره‌های قبلی جامه‌دران، عبرات و تألیف چند کتاب در حوزهٔ نوحه‌ها و نغمه‌های آیینی را در کارنامهٔ علمی و فرهنگی خود دارد- در نظر دارد در این مجموعه‌ها با معرفی روایان، ذکر نام گوشه‌ها و دستگاه‌های الحان انتخاب‌شده و ارائهٔ متن کامل اشعار، زمینهٔ استفاده‌های کاربردی از این نغمات را برای مخاطبان خود فراهم کند. امیدواریم با استفادهٔ مستمر از شماره‌های آتی، گوش علاقه‌مندان به فضاهای دستگاه‌های موسیقی آشنا و مسلط شود.

موضوع دیگری که در این مجموعه در نظر داریم بدان بپردازیم، معرفی معیارهای مشترک شعری و موسیقایی بین اقوام و شهرهای گوناگون ایران است که در طول تاریخ و با مرآمده‌های فرهنگی صورت می‌پذیرفت؛ به طوری که اشتراکات بسیاری را در سرتاسر ایران و حتی دیگر کشورهای شیعه‌نشین پدید آورده است. ■

۱

ولادت امام حسن عسگری علیه السلام

باز گیتی روشن آمد از جمال عسگری (گوشه درآمد)
 ماه گردون شد خجل پیش هلال عسگری (گوشه درآمد)
 مویکب اجلال او چون شد پدید از گرد راه (اشاره به گوشه زابل)
 محور آمد هر جلالی در جلال عسگری (گوشه درآمد)
 هادی دین می برد دست دعا پیش خدا (گوشه زابل)
 چشم حق بینش چو می بیند جمال عسگری (گوشه زابل)
 من چه گویم در مقام و حسن این کودک که هست (گوشه زابل)
 منطبق پیر خرد مات از کمال عسگری (گوشه درآمد)
 عصمت زهرا عیان از چهره زبای او (گوشه مویه در گام پایین)
 خصلت حیدر ببینی در خصال عسگری (گوشه مویه در گام پایین)
 رشک کوثر برد از لعل لب جانبخش او (گوشه مخالف در اوج)
 ماه گردیده خجل از خط و خال عسگری (گوشه مخالف در اوج)
 دانش سرشار او تا کرد تفسیر کتاب (گوشه مویه)
 عالمی سیراب گردید از زلال عسگری (فرود به گوشه درآمد)

ثابت

۲

مولودی امام عسگری علیه السلام

زهی آن عبد خدایی که خدایی ست جلالش (گوشه درآمد)
 صلوات از طرف خالق سرمد به جمالش (گوشه درآمد)
 حسن بن علی این نجل جواد بن رضا را (گوشه فیلی)
 که درود از علی و فاطمه و احمد و آلش (گوشه فیلی)
 هر که بگرفته به رخ آبرو از خاک در او (گوشه آذربایجانی)
 اشک شوق آمده در چشمه چشم آب زلالش (گوشه درآمد)
 هر که شد دور از او، گلشن فردوس، حرامش (گوشه عراق)
 هر که شد زائر او، وصل خداوند، حلالش (گوشه فیلی)
 هر که بی مهر وی آرد به جز طاعت سلمان (گوشه فیلی)
 کل طاعت به سر دوش شود کوه و بالش (گوشه درآمد)
 گر چه در تحت نظر بود، ولی فاتح دل شد (ورود به پرده های گوشه های راک)
 که روی سینه بود مهدی موعود، مدالش (گوشه درآمد)
 خصمش از یافتند و سر به در آرد ز جهنم (گوشه آذربایجانی)
 گر چه یک چند دهد حضرت دادار، مجالش (گوشه درآمد)
 سجده بر تربتش آرد چه حور و چه ملایک (گوشه آذربایجانی)
 سائل سامره باشد چه نساء و چه رجالش (فرود به گوشه درآمد)

غلامرضا سازگار

۵

شهادت حضرت زهرا سلام الله علیها

ای شمع سینه سوخته انجمن علی (گوشه درآمد)
 تقدیر توست سوختن و ساختن، علی (گوشه درآمد)
 ای رهبری که منزویات کرده جهل خلق (گوشه درآمد)
 ای آشنای درد، غریب وطن علی (گوشه درآمد)
 من پهلویم شکسته و تو دل شکسته ای (گوشه جامه دران)
 من بر تو گریه می کنم و تو، به من علی (گوشه جامه دران)
 من سینه خرد گشته و تو سینه سوخته (گوشه جامه دران)
 من با تو گفتم و تو به کس دم مزین علی (گوشه جامه دران)
 من بازویم سیه شده تو دست، روی دست (گوشه عراق)
 بر گو کجاست بازوی خبیر شکن علی (گوشه عراق)
 سر بسته به، که بعد حمایت ز حق تو (گوشه عراق)
 در اختیار من نبود دست من علی (گوشه عراق)
 گفتم به شب کفن کن و شب دفن کن ولیک (گوشه جامه دران)
 از تن نمانده هیچ برای کفن علی (فرود به گوشه درآمد)

علی انسانی

۶

تشییع آئینه

نیمه شب تابوت را برداشتند (گوشه درآمد)
 بار غم بر شانه ها بگذاشتند (گوشه درآمد)
 هفت تن، دنبال یک پیکر، روان (اشاره به پرده های گوشه درآمد آواز ابو عطا)
 وز پی آن هفت تن، هفت آسمان (اشاره به پرده های گوشه درآمد آواز ابو عطا)
 این طرف، خیل رسل دنبال او (گوشه دیلمان)
 آن طرف احمد به استقبال او (گوشه دیلمان)
 ظاهراً تشییع یک پیکر ولی (لحن محلی)
 باطناً تشییع زهرا و علی (لحن محلی)
 امشب ای مه، مهر ورز و خوش بتاب (گوشه عشاق)
 تا ببیند پیش پایش آفتاب (محلی)
 دو عزیز فاطمه همراه شان (محلی)
 مشعل سوزان شان از آه شان (محلی)
 ابرها گریند بر حال علی (محلی)
 می رود در خاک آمال علی (محلی)

علی انسانی

۴

ولادت حضرت زینب سلام الله علیها

ای به محمد بهشت، یاسمن آورده‌ای (گوشه درآمد)
 همسر شیر خدای شیر زن آورده‌ای (گوشه درآمد)
 محور هر پنج تن پنج‌تن آورده‌ای (گوشه جامه‌دران)
 هم سخن مرتضی، هم سخن آورده‌ای (گوشه درآمد)
 هاجر و ساراست این مریم عذراست این (گوشه جامه‌دران)
 دختر زهراست این زینب کبری ست این (گوشه درآمد)
 دخت ولی خدا آخت حسین و حسن (گوشه جامه‌دران در گام پایین)
 دختر علم و کمال مادر صبر و رضا (گوشه درآمد)
 یک حسن و یک حسین یک علی مرتضی (گوشه درآمد)
 فاطمه دومی در بغل مصطفی (گوشه درآمد)
 هر سخنش یا حسین هر نفسش یا ابا (گوشه جامه‌دران)
 فاضله و عالمه فاطمه فاطمه (گوشه درآمد)
 قبله جان همه بر لب او زمزمه (گوشه آذربایجانی)
 زمزمه‌اش برده دل از شه گلگون کفن (گوشه درآمد)
 آینه پنج‌تن طلعت زهرایی اش (گوشه فیلی)
 می برداز خلق، دل خلقت طاهایی اش (گوشه درآمد)
 سینۀ صحرايي و دیده در یایی اش (گوشه فیلی)
 همزه مادر رواست ام آبیهای اش (گوشه درآمد)

غلامرضا سازگار

۳

مولودی حضرت فاطمه معصومه سلام الله علیها

سائل لطف نوشتند بنی آدم را (گوشه درآمد)
 سر این سفره نشانند همه عالم را (گوشه درآمد)
 صبح فردا عجبی نیست اگر بنشانند (گوشه آذربایجانی)
 یک طرف آسیبه و یک طرف مریم را (گوشه درآمد)
 حس معراج‌نشینی من این است فقط (گوشه آذربایجانی)
 گوشه‌ای از حرمت پهن کنم با لم را (گوشه درآمد)
 در ضریحت شرف آدمیت ریخته‌اند (گوشه داد)
 پس محال است که آدم نکند آدم را (گوشه‌های داد و درآمد)
 همه بالفعل مسیح‌اند اگر پخش کنند (گوشه شکسته)
 نفس دختر موسای مسیحا دم را (گوشه شکسته)
 مثل یک عرش برای تو حرم ساخته‌اند (گوشه خاوران در گام پایین)
 کاش می شد حرم حضرت زهرام را (گوشه شکسته)
 با گدایی حرم فخر به دنیا داریم (گوشه شکسته)
 هر چه داریم از این دختر موسی داریم (فرد به گوشه درآمد)

علی اکبر لطیفیان

۸

مولودی حضرت معصومه سلام الله علیها

آمدی و بهشت را با خود (گوشه درآمد دستگاه سه‌گانه)
 به دل این کویر آوردی (گوشه درآمد دستگاه سه‌گانه)
 کوثرانه قدم زدی در شهر (گوشه درآمد دستگاه سه‌گانه)
 خیرهای کثیر آوردی (گوشه درآمد دستگاه سه‌گانه)
 آمدی و مشام هر کوچه (گوشه مخالف دستگاه سه‌گانه)
 پر شده از شمیم احسانست (گوشه مخالف دستگاه سه‌گانه)
 یادگاری مادرت زهراست (گوشه مخالف دستگاه سه‌گانه)
 عطر نام تو، نفعه یاست (گوشه مخالف دستگاه سه‌گانه)
 به لب مردمان غم‌دیده (گوشه مخالف دستگاه سه‌گانه)
 با حضورت تبسم آوردی (گوشه مخالف دستگاه سه‌گانه)
 آمدی با فرشتگان از راه (گوشه مخالف دستگاه سه‌گانه)
 آسمان را سوی قم آوردی (ورود به فضای گوشه عشاق)
 با تو بوی بهشت پیچیده (گوشه عشاق)
 دم‌به‌دم در فضای بیت‌النور (گوشه عشاق)
 آسمان آمده به پایوسی (فرد به گوشه درآمد آواز بیات اصفهان)
 آمده تا حرای بیت‌النور (گوشه درآمد آواز بیات اصفهان)
 حرف رفتن که می‌زنی ناگاه (گوشه عشاق)
 دل قیم کوچه کوچه می‌گیرد (گوشه عشاق)
 یا کرمی که دل به تو بسته (گوشه درآمد آواز بیات اصفهان)
 از فراق تو آه می‌میرد (گوشه درآمد آواز بیات اصفهان)

یوسف رحیمی

۷

ولادت امام سجاد علیه السلام

از مهین‌بانوی ایران سر زداز خاک عرب (گوشه درآمد)
 آفتابی کز جمالش شد عیان آیات رب (گوشه درآمد)
 حجت حق، رحمت مطلق، علی بن‌الحسین (گوشه بیات راجع)
 دره التاج شرف، ماه عجم، شاه عرب (گوشه درآمد)
 حَبْدًا شاهی که محکم شد از او کاخ کمال (گوشه بوسلیک)
 فرخاماهی که روشن شد از او مهد ادب (گوشه درآمد)
 زینت پرهیز کاران بود در زهد و عفاف (گوشه بیات راجع)
 زان خدا سجاد و زین‌العابدین دادش لقب (گوشه بیات راجع)
 میوه بستان زهراء قره‌العین حسین (گوشه عشاق)
 آن که شد پیدایش او آفرینش را سبب (فرد به گوشه درآمد)
 کوکب صبح هدایت، آن که نور طلعتش (فرد به فضای گوشه درآمد)
 کرد محواز ساحت دین، ظلمت جهل و شغب (فرد به گوشه درآمد)

رسا

مسئولان و متولیان نهادهای فرهنگی باید در تلاش باشند تا بسترهای لازم را برای شاعران و جامعه فرهنگی فراهم کنند

سوگواره‌ها و جشنواره‌های ادبی

گفت‌وگو با رضا اسماعیلی

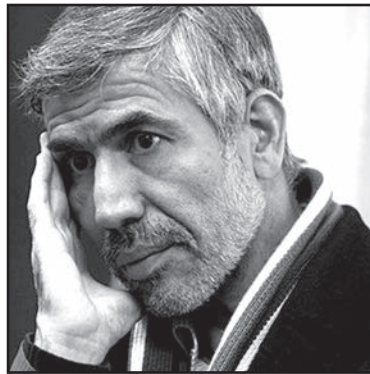
الهام غریبی

«رضا اسماعیلی» در سال ۱۳۳۹ ش. در تهران به دنیا آمد و شاعری را از دوران نوجوانی آغاز کرده است. ایشان عضو «انجمن قلم ایران» است و تا کنون بیش از ۲۰ جلد کتاب به چاپ رسانده که در میان آنها می‌توان به مجموعه اشعار «حنجره سرخ عشق» و «بانوی آینه و آب» اشاره کرد. رضا اسماعیلی معتقد است که اغراق مهم‌ترین آفت حوزه شعر آیینی است. در این مسیر همواره باید در دایره اعتدال حرکت و از افتادن به دام و چاله‌های افراط و تفریط پرهیز کرد. اسماعیلی می‌گوید: «شاعران آیینی جوان با پتانسیل بسیار بالایی وارد این عرصه شده و به خوبی درخشیده‌اند و امیدوارم مسئولان، بسترهای مناسبی برای خلق آفرینش‌های ادبی ایجاد کنند. به نظر من در آینده می‌توانیم شاهد بروز شخصیت‌های موفق‌تری مثل «محتشم کاشانی» و «عمان سامانی» در جامعه باشیم.»

رضا اسماعیلی از جمله شاعران آیینی است که بعد از انقلاب اسلامی فعالیت زیادی در این حوزه داشته و در مقام روزنامه‌نگار، شاعر و منتقد، حضور چشم‌گیری در نشریات مختلف دارد. در ادامه گفت‌وگوی «دعبل» با ایشان را بخوانید:

نداشته باشد با دست خالی و تهی در این عرصه قدم می‌گذارد. شاعر آیینی، اگر قصد خلق اثر دینی را دارد، اگر با فرهنگ اسلامی، معارف اسلامی و معانی قرآنی و علوم دینی آشنایی کافی و لازم را نداشته باشد، شعر و اثر او از لحاظ تفکر، اندیشه، مضمون و محتوا، نحیف و لاغر خواهد بود؛ بنابراین یکی از شرایط مورد نیاز شاعر آیینی، داشتن مطالعات مستمر و گسترده در حوزه دین، به‌ویژه در حوزه معارف اسلامی و قرآنی، تاریخ و تمدن اسلامی و فرهنگ اسلامی است تا این اطلاعات در هنگام خلق اثر به صورت ناخودآگاه در شعر وی تجلی پیدا کرده و باعث غنای شعر او شوند؛ بنابراین شاعر باید به این دو وجه توجه داشته باشد؛ البته توجه کردن به بُعد مؤلفه‌های ادبی و زیبایی‌شناختی عمومیت دارد و در همه شعرها باید استفاده شود؛ ولی نکته‌ای که باید در شعر آیینی بیشتر از سایر شعرها مورد توجه قرار گیرد و جزو شروط اصلی و لازم شعر آیینی می‌باشد، آشنایی شاعر با علوم قرآنی و تاریخ و تمدن اسلامی است.

در شعر آیینی رعایت دو نکته باید مورد توجه قرار گیرد؛ نکته اول، «شاعرانگی» اثر است. به طور طبیعی شعر آیینی نیز مثل همه شعرها باید از عناصر ادبی که باعث شاعرانگی اثر می‌شود، برخوردار باشد، مؤلفه‌هایی مانند: تخیل و تصویر، احساس و عاطفه، بعد تفکر و

✽ شاعر آیینی اگر با تاریخ، فرهنگ و تمدن اسلام آشنایی نداشته باشد با دست خالی و تهی در این عرصه قدم می‌گذارد

دعبل شاعری را از چه زمانی آغاز کردید؟ و چه عاملی باعث این کار شد؟

به صورت غیر رسمی شاعری را از زمانی که در مقطع راهنمایی مشغول به تحصیل بودم، آغاز و استعداد و ذوق شعری را در خود احساس کردم. تشویق‌های معلمان عاملی شد تا در این حوزه بیشتر به فعالیت بپردازم به این ترتیب به صورت پراکنده مطالبی را در قالب نثر ادبی یا شعر به رشته تحریر در آوردم. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، شاعری را جدی‌تر دنبال کردم و ارتباط من با حوزه هنری باعث شد تا در دهه اول انقلاب اسلامی روان‌شاد «قیصر امین‌پور»، از من دعوت کند تا در کلاس‌های نقد شعر حوزه هنری شرکت کنم، شرکت در این کلاس‌ها و ادامه پیدا کردن ارتباط من با این حوزه در من انگیزه‌ای ایجاد کرد تا به صورت حرفه‌ای در حوزه شعر گام بردارم؛ به این ترتیب از سال ۱۳۵۷ ش. این کار را ادامه دادم و اولین فعالیت جدی من شرکت در جلسات نقد حوزه هنری بود و بعد از آن هم در مقام روزنامه‌نگار، شاعر و منتقد ادبی با بیشتر نشریات فعالیت داشتم که این فعالیت تا به امروز ادامه دارد.

دعبل شما برای اینکه یک شعر آیینی، دارای بار احساسی، پندآموزی و از لحاظ مستندات تاریخی مورد قبول و درست باشد چه ویژگی‌هایی را برای آن در نظر می‌گیرید؟

اندیشه، نکته دوم، «محتوا و مضمون» است. شاعر آیینی، اگر با تاریخ، فرهنگ و تمدن اسلام آشنایی

دعبل نقش سوگواره‌ها و جشنواره‌های ادبی در این حوزه چیست؟ به نظر شما برگزار می‌شود چون کنگره‌های مختلف ادبی و شب‌های شعر می‌تواند به این حوزه کمک کند یا باعث آسیب دیدن این حوزه می‌شود؟

به نظر من اگر نهادهای فرهنگی قصد خدمت و کمک به ادبیات آیینی را دارند، باید برای شاعران بستر مناسب

«نمایشگاه تخصصی مدح و مرثیه»

گلهای اشک

اثر طبع: سید رضا مؤید
ناشر: علی زاده

تاریخ نشر: چاپ چهاردهم ۱۳۹۰
«گلهای اشک» مجموعه‌ای از مدایح و مرثیاتی است که توسط «سید رضا مؤید» به مناسبت ماه محرم و صفر است. در این اثر شاعری درباره امام حسین علیه‌السلام، ورود

کاروان امام حسین به کربلا، بازگشت حر، حبیب‌بن مظاهر، حضرت قاسم، حضرت علی اصغر، حضرت علی اکبر، حضرت ابوالفضل علیه‌السلام و... می‌خوانیم. «م. عطائی خراسانی» در مقدمه این کتاب ضمن نیم‌نگاهی به شعر آیینی و تاریخچه آن، توضیحی درباره مؤید و اشعارش می‌دهد.

جلوه‌های رسالت

اثر طبع: سید رضا مؤید
ناشر: علی زاده

تاریخ نشر: چاپ دهم ۱۳۸۸
«جلوه‌های رسالت» جلد دوم مدایح و مرثیاتی است که در پی استقبال از کتاب «گلهای اشک» آماده، چاپ و منتشر شد. این اثر مدایح و مرثیاتی است که در پی استقبال از کتاب «گلهای اشک»، جمادی الاول، جمادی الثانی و ماه رجب است.

نغمه‌های ولایت

اثر طبع: سید رضا مؤید
ناشر: علی زاده

تاریخ نشر: چاپ دهم ۱۳۹۰
«نغمه‌های ولایت» جلد سوم از دیوان اشعار «سید رضا مؤید» است که مناسبت‌های ماه‌های شعبان، رمضان، شوال، ذی‌القعدة و ذی‌الحجه را در بر می‌گیرد. «م. عطائی خراسانی» در مقدمه این کتاب درباره استاد مؤید می‌نویسد: «علی‌رغم عموم هنرمندان و شاعران که به مقتضای یک نیاز روانی به شهرت علاقه‌مند می‌باشند و مزد و اجر کارشان را از مردم می‌خواهند، اما مؤید از اینگونه هیاهوها واقعاً بدور است و پرهیز می‌کند...»

دکبل با توجه به فراوانی و گستردگی موضوعی که برای ادبیات آیینی و به طور خاص برای شعر آیینی وجود دارد، آیا خروجی‌های این حوزه مورد قبول و کافی هستند؟

در مورد بعضی از شخصیت‌های دینی مثل امام حسین علیه‌السلام یا حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف کار بسیار انجام شده است و شاعران و نویسندگان بسیاری به آنها پرداخته‌اند و کتاب‌های بسیاری تولید شده است؛ ولی بعضی شخصیت‌های دینی، مثل امام هادی علیه‌السلام یا امام حسن مجتبی علیه‌السلام بسیار نحیف و مغفول واقع شده‌اند و در مورد آنها فعالیت کمی انجام شده است و باید آن طور که شایسته است به آنها بپردازیم و در معرفی این چهره‌ها به جامعه تلاش کنیم. لازمه این کار این است که نهاد‌های متولی و شاعران، حوزه‌های مورد غفلت را شناسایی کنند تا در مورد این بزرگان بیشتر سرمایه‌گذاری شود. نهاد‌های متولی امر باید در همایش‌ها و جشنواره‌های سالانه به این نکته توجه کنند؛ برای نمونه در مورد پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم - با این که به نظر من باید بیشتر از سایر بزرگان به ایشان توجه شود - متأسفانه در ادبیات ما آثار اندکی هستند که به ایشان پرداخته است و روی شعر نبوی چندان از لحاظ کمی و کیفی سرمایه‌گذاری نشده است. به نظر من اگر در روزهای ولادت و شهادت این بزرگان، همایش‌ها و کنگره‌هایی برگزار شود و از بزرگان دعوت کنیم تا در این حوزه به فعالیت بپردازند و این حوزه‌ها را تقویت کنند، به نتیجه خوب و مطلوبی می‌رسیم.

دکبل دورنمای شعر آیینی را چگونه ترسیم می‌کنید؟

به نظر من وضعیت، نسبتاً مطلوب است؛ ولی کافی نیست و برای رسیدن به وضعیت مطلوب، باید این حوزه را مورد آسیب‌شناسی قرار دهیم. برای اینکه یک شعر آیینی مانا و فاخر خلق شود، باید با شناخت آسیب‌ها و تحریف‌ها، شاعران را به فضایی سالم دعوت کنیم تا دست به خلق آثار خود بزنند. این اشعار باید مستند به روایات و مستندات تاریخی باشند؛ چون تحریف در حوزه ادبیات دینی ضربه و آفت بزرگی است و اشعار باید دقیقاً بر اساس نثر سلیس قرآن و مستندات تاریخی، قرآنی و دینی باشند؛ اگر این اتفاق رخ دهد، شعر آیینی می‌تواند شعر ارزشمند و ماندگار باشد؛ ولی اگر در شرایطی غیر از این دست به آفرینش بزنیم، این شعرها تاریخ‌مصرفشان کوتاه بوده و در اذهان باقی نخواهند ماند. ■

دینی و آیینی از لحاظ کمی و کیفی پیشرفت‌های بسیار خوب و زیادی داشته‌ایم و بسیاری از شاعران آیینی در مجموعه اشعارشان در مورد بزرگان دینی شعر سروده‌اند و سعی‌شان بر این بوده است تا با زبان ادبیات، پیام‌ها و ارزش‌های دینی را تبلیغ و ترویج کنند؛ البته هنوز به قله مورد نظر خود نرسیده‌ایم و برای اینکه شعر آیینی از ماندگاری کافی برخوردار باشد، باید در این مسیر طی طریق و از تجربه‌های بزرگان ادب فارسی و شاعران معاصر استفاده کنیم؛ تا این راه را هموار کنیم. باید در حوزه خلق آفرینش‌های ادبی انتظارها را خودمان بیشتر نباشد و به همین مقدار راضی نباشیم و در این راه متوقف نشویم؛ بنابراین این راه تکامل باز است و شاعران آیینی باید قلعه‌های بیشتری را فتح کنند؛ ولی در حال حاضر وضعیت مطلوبی داریم و شاعران جوان در این حوزه کارهای بسیار خوب و موفقی تولید و چاپ کرده‌اند.

اگر نهاد‌های فرهنگی قصد خدمت و کمک به ادبیات آیینی را دارند باید برای شاعران بستری مناسب برای خلق و آفرینش‌های ادبی ایجاد کنند تا شاعر بتواند با فراغت و آرامش خاطر دست به خلق آفرینش‌های ادبی بزند

دکبل به نظر شما مهم‌ترین آفتی که این حوزه را تهدید می‌کند، چیست؟

به نظر من «اغراق» مهم‌ترین آفت این حوزه است. در این مسیر همواره باید در دایره اعتدال حرکت و از افتادن به دام و چاله‌های افراط و تفریط پرهیز کنیم؛ برای نمونه در مورد بزرگان دینی باید اسوه‌سازی کنیم و شاعران آیینی، سیمای بزرگان دین را به گونه‌ای به تصویر بکشند که آنها اسوه و الگوی زندگی افراد و دست‌یافتنی باشند؛ ولی اگر در شعر آیینی مطالب را با غلو و اغراق عرضه کنیم و از بزرگان دینی شخصیت‌های ماورایی، اسطوره‌ای و دست‌نیافتنی ترسیم کنیم، دچار نوعی آفت و آسیب شده‌ایم؛ برای نمونه شاعری از حضرت ابوالفضل علیه‌السلام چهره‌ای ساخته است که مخاطب باید در هفت آسمان جست‌وجوگر این چهره باشد و در زمین نمی‌تواند این چهره را بباید؛ به طور طبیعی این شعر تأثیرگذاری لازم و سازندگی بر زندگی انسان ندارد؛ بنابراین باید در شعر آیینی به جای اسطوره‌سازی به اسوه‌سازی بپردازیم و از افتادن به این دام پرهیز کنیم.

برای خلق و آفرینش‌های ادبی ایجاد کنند؛ تا شاعر بتواند با فراغت و آرامش خاطر دست به خلق آفرینش‌های ادبی بزند؛ ولی اگر برگزاری این جلسات و جشنواره‌ها شاعر را به سفارشی‌کار کردن، عادت دهد و دیگر شاعر انگیزه‌ای برای شاعری نداشته باشد و فقط به علت شرکت و حضور در جشنواره دست به خلق آفرینش ادبی بزند، طبیعتاً این اشعار و آثار بیشتر کوششی خواهند بود و به نوعی صنعت‌گری به شمار می‌آید؛ مثل اینکه فردی به صنعتی آشنایی داشته باشد و فقط به این علت که به آن فن آشنایی دارد، دست به آفرینش بزند؛ بنابراین مسئولان و متولیان نهاد‌های فرهنگی باید در تلاش باشند تا بسترهای لازم را برای شاعران و جامعه فرهنگی فراهم کنند و شاعران هم با انگیزه مقدس وارد این حوزه شوند و به صورت خودجوش به آفرینش آثار ادبی بپردازند؛ یعنی آفرینش شعر در قالب و بستر یک فرآیند طبیعی صورت گیرد تا تأثیرگذار و ارزشمند باشد.

دکبل به نظر شما مهم‌ترین وظیفه شاعر آیینی، نویسنده آیینی و به طور کلی جامعه ادبیات آیینی در برابر مخاطبان این حوزه چیست؟

در اسلام شاعران آیینی مورد تکریم قرار گرفته‌اند. در روایات و احادیث - در موارد بسیاری - شاعرانی که برای اهل بیت علیهم‌السلام شعر سروده‌اند، مورد تشویق قرار گرفته‌اند؛ ولی این به این معنا نیست که صرفاً شعر آیینی مدح و منقبت بزرگان دینی باشد؛ بلکه موردی که مهم‌تر است و بزرگان دینی هم آن را توصیه می‌کنند، دریافت روح دین و ابلاغ پیام‌های انسان‌ساز دینی است و شاعران آیینی باید مکارم اخلاقی، دینی و انسانی را از بطن دین استخراج کنند و این معارف را به زبان هنری و ادبی به تصویر بکشند و جامعه و مسئولان را به راستی، رستگاری، عدالت، صلح و آزادی و ساده‌زیستی دعوت کنند که توجه به این موارد باید روح و جان‌مایه شعر آیینی قرار گیرد؛ ولی از گذشته بعد دیگری هم در ادبیات ما در کنار این موارد وجود داشته است که آن، مدح و منقبت بزرگان دینی است؛ ولی اگر شعر آیینی صرفاً به مدح و منقبت بپردازد و از آموزه‌های دینی و از فضایل والایی که ائمه علیهم‌السلام ما را به آن دعوت کرده‌اند، غافل شویم به نظر من شعر آیینی نمی‌تواند تأثیرگذاری لازم را در جامعه بر جای بگذارد و به نوعی به انحراف کشیده می‌شود.

دکبل در حال حاضر وضعیت شعر و شاعران آیینی را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

به نظر من بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، در حوزه شعر

نیستان فراق

اثر: محمد جمال حسین زاده
ناشر: حق‌بین
تاریخ نشر: ۱۳۸۷
«نیستان فراق» مجموعهٔ مرثیه‌های اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام اثر «فراق کرمانشاهی» (محمد جمال حسین زاده) است. «دانیال

هودرجی» در مقدمه این کتاب، دربارهٔ آن می‌نویسد: «... و امید می‌رود غنای روایی آن که منبعث و منطبق با مقاتل معتبر نیز هست گامی در راستای این مهم و شعر و شعوری آمیخته در مکتب اهل بیت علیهم‌السلام باشد.»

غریبانه

مؤلف: حسین بهرنگ
ناشر: رواق دانش
تاریخ نشر: چاپ دوم ۱۳۸۸
«غریبانه» گلچینی از اشعار (مدح، مرثیه، مولودی و نوحه) است که به همت «حسین بهرنگ» در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است. در این کتاب نوحه‌های

متعدد و متنوعی با سبک‌های مختلف وجود دارد؛ از جمله نوحه‌هایی با سبک «دزفولی» که در انتهای کتاب آمده است.

شده صبح جمعه من و تو

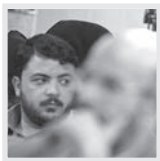
شاعر: جواد حیدری
ناشر: صیام
تاریخ نشر: چاپ سوم ۱۳۹۰
«شده صبح جمعه من و تو» گزیده‌ای از اشعار «جواد حیدری» در موضوعات اشعار مهدوی و اشعار مناجاتی است. این اثر در انتشارات صیام و به کمک ناشر همکار، انتشارات «آرام دل» تولید و منتشر شده است.

سوگواره‌ها و جشنواره‌های شعر آیینی در سال ۱۳۹۱ ش.

سوگواره‌ها، جشنواره‌ها، همایش‌ها و شب شعرهایی که با موضوعات مذهبی در طول سال برگزار می‌شوند، نقش مهمی در تشویق شاعران جوان برای طبع آزمایی در این حوزه ادبی و آیینی دارند. حضور پیشکسوتان شعر آیینی در این مراسم فرصت مناسبی است تا شاعران جوان از تجربیات و دستاوردهای این بزرگان بهره‌مند شوند و مسیر خدمت به اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم از طریق اظهار ارادت و مودت ادبی را درست و راست آغاز کنند. در این مجال گزارشی از سوگواره‌ها و جشنواره‌های ادبی برگزار شده تا دهه دوم بهمن ماه سال ۱۳۹۱ ش. ارائه می‌کنیم. این گزارش برای آشنایی بیشتر با فضای موجود در حوزه شعر آیینی و دغدغه‌های متولیان این حوزه است. توجه به موضوعات انتخاب شده و تنوع و تعدد آنها، می‌تواند برای برنامه‌ریزی‌های سال آینده در حوزه شعر آیینی مفید باشد. همچنین با توجه به اینکه برخی از این موارد، همایش‌هایی هستند که هر سال برگزار می‌شوند، آشنایی با موضوعات این همایش‌ها و زمان برگزاری آنها برای علاقه‌مندان عرصه ستایشگری و ذاکری اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم مفید است.

سوگواری حضرت امام هادی علیه‌السلام برای اعتراض به بی‌حرمتی بی‌هنران به ساحت ایشان، میزبان شب شعر آیینی «غم غریب سامراء» بود. در این شب شعر آیینی که چهارشنبه، سوم خردادماه از ساعت ۱۸ تا ۲۰ در فرهنگسرای انقلاب اسلامی برگزار شد؛ شاعران و ترانه‌سرایان گردهم آمدند و اشعار خود را به محضر حضرت امام هادی علیه‌السلام تقدیم و اعتراض خود به هتک حرمت ایشان را در قالب شعر و ترانه ابراز کردند. فرهنگسرای انقلاب اسلامی در بزرگراه شهید نواب صفوی، تقاطع پل کمیل، ابتدای کمیل شرقی واقع شده است.

مدرسه عالی امام خمینی (ره) در قم برگزار شد. این کنگره به همت اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی قم، دبیرخانه آیینی شعر آیینی، انجمن ادبی استان قم و با حمایت معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی برگزار شد. شاعران آیینی در این مراسم به خواندن شعرهای خویش در فضیلت بانوی دو عالم حضرت زهرا سلام الله علیها پرداختند.

شب شعر «خورشید سامرا»

هم‌زمان با شام شهادت امام هادی علیه‌السلام، شب شعر «خورشید سامرا» در بقاع متبرکه خراسان رضوی، پس از اقامه نماز مغرب و عشاء در چهار بقعه متبرکه امامزاده حمزه در کاشمر،

امامزادگان یاسر و ناصر در طرهبه، امامزاده محروق در نیشابور و گنبد خشتی برگزار شد. این مراسم با همکاری کانون مداحان، سازمان تبلیغات اسلامی خراسان و هیئات مذهبی مشهد برگزار و در آن به ۱۰ نفر از منتخبان این شب شعر، کمک هزینه سفر به سامرا اهدا شد. قرائت قرآن، سخنرانی، شعرخوانی و مدیحه‌سرایی شعرا و مداحان در رثای امام هادی علیه‌السلام از برنامه‌های این مراسم بود.

شب شعر «غم غریب سامراء»

کانون‌های ادبی فرهنگسرای انقلاب اسلامی در ایام

کنگره شعر فاطمی

نخستین «کنگره شعر فاطمی» سه‌شنبه، پنجم اردیبهشت ۱۳۹۱ ش. از ساعت ۱۷ تا ۲۱ در مجموعه فرهنگی قلهک واقع در خیابان شریعتی، جنب بوستان خلیج فارس برگزار شد. در

نخستین کنگره شعر فاطمی در مجموع از ۲۰۰ شاعر بیش از ۱۲۵ اثر به دبیرخانه این کنگره ارسال شد و ۴۷ اثر در دو بخش کهن و نوبه مرحله نهایی رسیدند.

این کنگره شعر فاطمی از سوی انجمن شاعران ایران، با همکاری شهرداری منطقه سه تهران و با حضور شاعران پیشکسوت و مطرح شعر آیینی برگزار شد. دبیرخانه این کنگره در تهران، خیابان شریعتی، خیابان شهید کلاهدوز (دولت سابق)، نبش خیابان شهید نعمتی، خانه شاعران معاصر ایران قرار دارد.

کنگره ملی شعر فاطمی

پنجشنبه ۲۱ اردیبهشت ۱۳۹۱ ش. هم‌زمان با ایام ولادت حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها، سومین کنگره ملی شعر فاطمی در سان همایش‌های

شب شعر «خورشید هدایت»

این شب شعر به مناسبت فرارسیدن سالروز شهادت امام هادی علیه‌السلام، پنجم خردادماه ۱۳۹۱ ش. با حضور شاعران و ذاکران اهل بیت علیهم‌السلام در امامزاده سید محمد مشهد معروف به گنبد خشتی برگزار شد. شب شعر «خورشید هدایت» به همت اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان

اگر کشتند چرا...

گردآورنده: جواد حیدری
ناشر: آرام دل
تاریخ نشر: چاپ دوم ۱۳۹۰
«اگر کشتند چرا...» گلچینی از اشعار محرم و صفر است که «جواد حیدری» این اشعار را گردآوری کرده است. این کتاب در انتشارات آرام دل و با همکاری انتشارات «صیام» منتشر شده است. این مجموعه گلچینی از اشعار شعرای جلسه ذاکرین حسین علیه‌السلام است.

بی‌نام...

شاعر: سید محمد سادات‌آخوی
ناشر: حوا
تاریخ نشر: چاپ دوم ۱۳۸۷
«بی‌نام...» مجموعه اشعار «سید محمد سادات‌آخوی» در موضوعات مناجات و مدح و مرثیه اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم است. در این مجموعه اشعار علاوه بر چهارده معصوم علیهم‌السلام، اشعاری درباره مسلمان عقیل، فرزندان مسلم، حضرت ام‌البنین، قمر بنی‌هاشم علیهم‌السلام و... نیز می‌خوانیم.

پدر، پسر، روح القدس

مؤلف: محمدرضا زائری
ناشر: خیمه
تاریخ نشر: ۱۳۸۹
«پدر، پسر، روح القدس» تجلی عشق علوی و شور حسینی در آثار شاعران و نویسندگان مسیحی است. این کتاب گزارشی از آثار شاعران و نویسندگان مسیحی لبنان در ستایش امام علی و امام حسین علیهما السلام است؛ بزرگانی نظیر: جبران خلیل جبران، جورج جرداق، بولس سلامه، سلیمان کتانی و...

علوی با گویش‌های بومی به همت ستاد بازسازی عتبات عالیات امیدیه، دوشنبه ۲۷ تیرماه ۱۳۹۱ ش. برگزار شد. این شب شعر با محوریت موضوع امیر مؤمنان علی علیه‌السلام برگزار شد. با توجه به اینکه سهم شهرستان امیدیه از بازسازی ایوان طلای حرم حضرت علی علیه‌السلام ۳۰۰ خشت طلاست، برخی از اشعار این شب شعر درباره این موضوع بود.

دیدار شاعران آیینی با مقام معظم رهبری

همزمان با سالروز ولادت کریم اهل بیت امام حسن مجتبی علیه‌السلام، رهبر معظم انقلاب اسلامی با تعدادی از استادان زبان و ادب فارسی و شاعران جوان دیدار کردند. در ابتدای این دیدار تعدادی از شاعران، سروده‌های خود را با مضامین دینی، انقلابی، اجتماعی، آیینی و موضوع بیداری اسلامی قرائت کردند.

همچنین خبر انتشار کتاب «شب شاعران بیدل» - که شامل گزارش کامل مراسم شب شعر سال ۱۳۸۹ و سخنان منتشرنشده مقام معظم رهبری در این دیدار بود - در آستانه ولادت با سعادت امام حسن مجتبی علیه‌السلام بیان شد.

شب شعر علوی «اشک مشک»

مراسم شب شعر علوی، ۲۱ مردادماه ۱۳۹۱ ش. همزمان با ایام شهادت امیر المؤمنین، امام علی علیه‌السلام، با هدف ترویج فرهنگ علوی و بررسی سطح کیفیت اشعار مذهبی استان سمنان برگزار شد. در مراسم شب شعر علوی که با حضور جمعی از شاعران آیینی استان سمنان در امامزاده علی بن جعفر سمنان برگزار شد، شاعران با قرائت اشعار و سروده‌های خود ایام شهادت مولی الموحدين حضرت علی علیه‌السلام را گرمی داشتند.

شب شعر آیینی

در نمایشگاه بین‌المللی قرآن کریم

همزمان با شانزدهمین شب ماه مبارک رمضان، چهارشنبه ۲۶ مرداد ۱۳۹۰ ش. سلسله نشست‌های بخش «شعر و ادب»

شاعران آیینی برگزار شد.

شعر خوانی و نقد شعر

مبعث پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم

هشتمین جلسه از سلسله نشست‌های «شعر خوانی و نقد شعر» سرای اهل قلم، سه‌شنبه ۳۰ خرداد ۱۳۹۱ ش. به مناسبت مبعث حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم برگزار شد. مهمانان این نشست:

«عارف دهقانی»، «زهیر توکلی» و «قاسم صرافان» با موضوع مبعث حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم شعر خوانی کردند.

در این نشست‌ها، یک هفته به شعر خوانی و یک هفته به نقد مجموعه اشعار منتشر شده اختصاص دارد. سرای اهل قلم در خیابان انقلاب، خیابان فلسطین جنوبی، کوچه خواجه نصیر، شماره دو قرار دارد.

کنگره ملی شعر مهدوی

همزمان با ایام ولادت حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف، چهارشنبه هفتم تیرماه ۱۳۹۱ ش. کنگره ملی شعر مهدوی در تالار عصر آفتاب مسجد جمکران برگزار شد. در این همایش که با مشارکت معاونت فرهنگی مسجد جمکران و اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی قم برگزار شد، جمعی از شاعران مهدوی اشعار خود را در مدح مهدی موعود و مقوله انتظار قرائت کردند.

این کنگره در چهار قالب شعر کلاسیک، شعر سپید و نیمایی، تصنیف و سرود و شعر کودک و نوجوان برگزار شد. در پایان این کنگره تعدادی از شاعران برجسته مهدوی تقدیر شدند. علاقه‌مندان می‌توانستند تا سوم تیرماه ۱۳۹۱ ش. آثارشان را از طریق نماز به شماره ۰۲۵۱-۷۷۳۲۵۶۳ یا به آدرس الکترونیکی: adabmahdavi@gmail.com ارسال کنند.

رضوی، اداره کل تبلیغات اسلامی استان خراسان رضوی و کانون مداحان و شاعران استان خراسان رضوی برگزار شد. برگزیدگان این شب شعر جایزه سفر معنوی به حرم مطهر امام هادی علیه‌السلام دریافت کردند. مدیحه‌سرایی و ذکر مصیبت امام هادی علیه‌السلام با اجرای «ابراهیم قانع» پایان بخش این مراسم معنوی بود.

پرویم کنگره بزرگداشت

شعر عمان سامانی

نخستین کنگره شعر عمان سامانی، به همت بسیج شهرداری تهران و مرکز فرهنگ سازان مشعر با حضور سید محمد حسینی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، محمد هادی ایازی، معاون امور فرهنگی و اجتماعی شهرداری تهران، حجت‌الاسلام جواد زمانی، مسئول مؤسسه فرهنگی مشعر، محسن پیر هادی، فرمانده بسیج شهرداری تهران، دکتر محمدرضا سنگری، رئیس هیئت علمی بنیاد دعیل خزاعی و جمعی از شاعران و مسئولان فرهنگی، یک‌شنبه ششم خردادماه ۱۳۹۱ ش. در سالن همایش‌های برج میلاد برگزار شد. رونمایی از دو کتاب «پلک صبوری» و «مجموعه مقالات کنگره عمان سامانی» و شعر خوانی چند تن از شاعران آیینی از دیگر بخش‌های این مراسم بود. در این مراسم از محمد علی مجاهدی، محمدرضا سنگری، عبدالله کبیری، غلامرضا سازگار، خانوادۀ محمود شاهرخی، فریدون حداد سامانی و شکوفه سامانی به عنوان شاعران آیینی تجلیل شد.

کنگره شعر امام هادی علیه‌السلام

کنگره شعر امام هادی علیه‌السلام، هفتم خردادماه ۱۳۹۱ ش. در سالن اجتماعات دارالشفای قم، به همت شهرداری و کانون خادم الرضای قم و به پاسداشت مقام امام هادی علیه‌السلام برگزار شد. این کنگره در پاسخ به توهین به ساحت مقدس ائمه اطهار به ویژه امام هادی علیه‌السلام و با هدف گسترش فرهنگ و سیره ائمه، گرمی داشت تولید کنندگان و پدیدآورندگان آثار برتر فرهنگی و هنری در زمینه سیره شخصیت و معارف امام هادی علیه‌السلام و کمک به انتشار گسترده تر شعر

در سوگ عشق

مؤلف: مجید درویش پور

ناشر: حق‌بین

تاریخ نشر: ۱۳۹۰

«در سوگ عشق» مجموعه‌ای از اشعار مذهبی در قالب نوحه و غزل اثر «مجید درویش پور» است. در این مجموعه علاوه بر اشعاری درباره اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم، اشعاری درباره حضرت علی اصغر، حضرت علی اکبر، حضرت قاسم و ... نیز وجود دارد.

قدناقه سرخ

مؤلف: محمد صدیقی

ناشر: دلیل ما

تاریخ نشر: ۱۳۸۹

«قدناقه سرخ» مجموعه اشعاری است درباره حضرت علی اصغر علیه‌السلام در آینه شعر. این کتاب شش فصل دارد که عبارتند از: علی اصغر علیه‌السلام در نگاه‌های شاعرانه، علی اصغر علیه‌السلام در آینه شعر فارسی، علی اصغر علیه‌السلام در آینه شعر ترکی، علی اصغر علیه‌السلام در آینه شعر عربی، علی اصغر علیه‌السلام در آینه شعر اردو و علی اصغر علیه‌السلام در آینه شعر انگلیسی.

عقیق ارغوان

شاعر: بهروز سپیدنامه

ناشر: آرام دل

تاریخ نشر: ۱۳۹۰

«عقیق و ارغوان» مجموعه‌ای از اشعار آیینی «بهروز سپیدنامه» است که انتشارات آرام دل با همکاری انتشارات «صیام» منتشر کرده است. این اثر مجموعه‌ای از غزل، دوبیتی، مثنوی و چارپاره است که با موضوعاتی درباره پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و سلم، حضرت زهرا سلام الله علیها، سیدالشهدا علیه‌السلام، حضرت زینب سلام الله علیها و ... سروده شده‌اند.

در نوزدهمین نمایشگاه بین‌المللی قرآن کریم برگزار شد. در هفدهمین شب ماه مبارک رمضان، پنجشنبه ۲۷ مرداد ۱۳۹۰ ش. نیز نشست تخصصی «قرآن در شعر آیینی»، در شبستان اصلی مصلاي تهران و آخرین نشست از جلسات شب شعر آیینی، پنجشنبه سوم شهریورماه ۱۳۹۱ ش. برگزار شد.

شب شعر شهادت

امام جعفر صادق علیه‌السلام

همزمان با ایام شهادت حضرت امام جعفر صادق علیه‌السلام، روز سه‌شنبه ۲۱ شهریورماه ۱۳۹۱ ش. به همت دفتر شعر مرکز آفرینش‌های ادبی حوزه هنری شب شعرى به این مناسبت در تالار مهر حوزه هنری برگزار شد. در این شب شعر آیینی استادان برجسته ادبیات فارسی و شاعران مطرح کشور شعر خوانی کردند.

شب شعر «شرح مشتافی»

شب شعر «شرح مشتافی» به مناسبت ایام شهادت امام جعفر صادق علیه‌السلام و یادبود شاعر آیینی مرحوم «مهدی پرویز»، سه‌شنبه ۲۱ شهریورماه ۱۳۹۱ ش. به همت دفتر شعر مرکز آفرینش‌های ادبی حوزه هنری برگزار شد. در این مراسم شاعران آیینی مطرح از سراسر کشور حضور داشتند و تعدادی از مدعوین و دوستان مهدی پرویز به یاد و خاطره این شاعر جوان به شعر خوانی پرداختند.

شب شعر رضوی در نطنز

در دهه کرامت به مناسبت ولادت امام رضا علیه‌السلام، کانون مداحان نطنز، با همکاری اداره تبلیغات اسلامی و اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی، شب شعر رضوی را در روز ۲۲ شهریورماه ۱۳۹۱ ش. همزمان با برگزاری

جشن رضوی در مسجد حجت سرابان نطنز و با حضور شاعران آیینی و مداحان اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم برگزار کرد. در شب شعر رضوی، شاعران و مداحان اشعار خود را در رثای امام رضا علیه‌السلام قرائت کردند.

پریم جشنواره مدیحه‌سرایی و چاووش خوانی در اردبیل

هفتمین جشنواره مدیحه‌سرایی و چاووشی خوانی رضوی، همزمان با دهه کرامت و در آستانه میلاد امام رضا علیه‌السلام در قالب جشنواره بین‌المللی امام رضا علیه‌السلام در امامزاده سید سلیمان فخرآباد در استان اردبیل برگزار شد. به گزارش مدیر کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اردبیل، منصور شرفی، برای این جشنواره بیش از ۱۶۶۹ اثر ارسال شده بود، در بخش مداحی از ۸۶ اثر رسیده به دبیرخانه، ۲۶ اثر از استان‌های یزد، مشهد، خوزستان، گیلان، تهران و استان مرکزی مورد بررسی و ارزیابی نهایی قرار گرفت. در بخش چاووشی خوانی نیز از بین ۴۷ اثر رسیده به جشنواره، ۱۵ گروه چاووشی خوانی به مرحله نهایی راه یافتند. در بخش مقالات پژوهشی ۳۵ اثر، شعر ۱۳۲ اثر و پیامک ادبی ۳۶۹ اثر به دبیرخانه ارسال و معرفی شده و از بین آنها، در رشته مقالات پژوهشی پنج نفر و در چاووشی خوانی و مداحی ۱۶ نفر تجلیل شد. همچنین از سه کتاب «شوق وصال»، «حضرت باران» و «پر نیان عشق» در جنب این جشنواره رونمایی و به دلیل همزمانی برگزاری این جشنواره با هفته دفاع مقدس از مداحان پیش‌کسوت دوران دفاع مقدس تجلیل شد.

کنگره سراسری شعر رضوی

در آستانه فرا رسیدن دهه کرامت، هفتمین کنگره سراسری شعر رضوی با حضور شاعران برگزیده از سراسر کشور، ۲۷ شهریورماه ۱۳۹۱ ش. در تالار عماد کرمان به مدت دو روز آغاز شد. در این کنگره ۳۵ اثر برگزیده و در مدت دو روز برگزاری کنگره، اشعار برتر

قرائت شدند. نشست‌های تخصصی با حضور میهمانان و شاعران، محافل شاعرانه و شعر خوانی شاعرانی از سراسر کشور، از برنامه‌های این کنگره بود.

استان کرمان از سال ۱۳۸۵ ش. میزبان کنگره شعر رضوی است. به گزارش ستاد برگزاری این کنگره، تا کنون پنج هزار اثر فاخر و ناب در هفت کنگره شعر رضوی کرمان تولید شده است؛ همچنین ۱۷ جشنواره شعرستانی شعر رضوی در این استان برگزار شده که نتیجه برگزاری آنها ارائه هزار اثر در کنار ۳۳۰۰ اثر کشوری است. دبیرخانه این جشنواره مستقر در اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان کرمان است.

همایش شعر گیلکی رضوی

«همایش شعر گیلکی رضوی» با حضور ۶۰ شاعر برجسته گیلان، روز ۱۰ مهرماه ۱۳۹۱ ش. در سالن اجتماعات فارابی شهرستان صومعه‌سرا برگزار شد. این همایش از مجموعه برنامه‌های بین‌المللی جلوه‌های فرهنگ رضوی به مناسبت دهه کرامت بود که به منظور تبیین سیره عملی زندگی امام رضا علیه‌السلام برگزار شد. هدف از برگزاری این همایش، خلق آثار فاخر ادبی به زبان گیلکی برای گسترش شعر گیلکی، تبیین سیره زندگی امام رضا علیه‌السلام در آیین زندگی، شخصیت و عبادت آن حضرت، شناسایی و تشویق و تجلیل از استعدادها و پویای شعر گیلکی با موضوعات آیینی و مذهبی بود. در مجموع بالغ بر ۱۴۱ اثر در قالب شعر به گویش محلی از سراسر استان به دبیرخانه این همایش ارسال شد. شهرستان‌های صومعه‌سرا، رشت، انزلی، رودسر، سیاهکل، ماسال، شفت، فومن، لنگرود و تالش از جمله شهرستان‌های شرکت‌کننده در این همایش بودند. علاقه‌مندان مهلت داشتند تا آثار خود را تا تاریخ ۲۰ شهریورماه ارسال کنند و نتایج نیز در روز سوم مهرماه اعلام شد.

شب شعر ولایت علوی

در دهه ولایت و در آستانه عید غدیر «شب شعر ولایت علوی» با حضور شاعران و مداحان اهل بیت رسول الله صلی الله علیه

چاووشی خوانی

گردآورنده: آرام دل

ناشر: آرام دل

تاریخ نشر: چاپ پنجم ۱۳۹۰ «چاووشی خوانی» مجموعه‌ای از اشعار حج، مشاهد مشرفه (مدینه، نجف، کربلا و...) است که به همت انتشارات آرام دل در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است. این مجموعه تعدادی از اشعار و نغمات مورد نیاز مداحان، ذاکران و چاووشی‌خوان‌ها برای زیارت عتبات عالیات، مکه، مدینه، مشهد و سایر مشاهد مقدسه است.

شرح کبود

گردآورنده: جواد حیدری

ناشر: آرام دل

تاریخ نشر: ۱۳۸۹

«شرح کبود» گزیده‌ای از اشعار فاطمی است که «جواد حیدری» در ۱۰ بخش گردآوری کرده است. بخش‌های مختلف این کتاب عبارتند از: امام‌زمان، طلیعه فاطمیه، فراق پیامبر و در و دیوار، کوچه بنی‌هاشم، اذان بلال و منع گریه و مزار شهدای احد، بستر، وداع و شهادت، شام غریبان و بعد از شهادت، رباعیات و دوبیتی‌ها و ولادت حضرت زهرا سلام الله علیها.

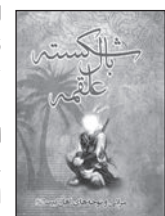
شکسته بال علقمه

اثر: احمد زنگنه

ناشر: حقی بین

تاریخ نشر: ۱۳۹۰

«شکسته بال علقمه» مجموعه‌ای از مراثی و نوحه‌های اهل بیت علیهم‌السلام اثر «احمد زنگنه» است. ایشان متولد ۱۳۴۲ ش. و فرزند یک روحانی است. پدر ایشان نیز شعر و نوحه می‌سرود. «گفت‌وگوی حضرت زینب بر سر قبر امام حسین»، «در دل امام حسین بعد از شهادت برادرش»، «زبان حال امام بر سر نعش علی اکبر» و... از موضوعاتی است که در این اثر وجود دارد.

برگزاری، این کنگره شعر عاشورایی با هدف شناساندن مکارم فرهنگ حسینی در شعر آیینی، ایجاد فضای ادبی و مذهبی برای ارتباط شاعران پیشکسوت و جوانان، ارائه نمونه اشعار آیینی در شأن چهارده معصوم علیهم السلام و قیام سرخ عاشورا، ارج گذاری به شعر آیینی و تجلیل از شاعران برگزیده برای ترغیب آنان، ایجاد زمینه برای تعامل شاعران جوان با شاعران بزرگ کشور و ایجاد ارتباط تنگاتنگ ادبی و فرهنگی مداحان با شاعران عاشورایی برگزار شد.

بخش شعر و نثر ادبی این کنگره در زمینه مکتب، مقتل، مدیحه، پیام‌های عاشورایی، رویدادها و سیر تاریخی قیام و بخش مقالات نیز شامل آثار و برکات قیام عاشورا، بایسته‌های حرفه مداحی، شئون مناسبت‌ها، آسیب‌شناسی مراسمات عزاداری زنجان بود. به دبیرخانه دومین کنگره شعر عاشورایی که با محوریت آیین‌ها و مراسم‌های عزاداری در ماه‌های محرم و صفر برگزار شد، ۲۱۰ اثر ادبی ارسال شد. علاقه‌مندان به شرکت در این کنگره، فرصت داشتند، آثار خود را تا ۳۰ آبان ماه به دبیرخانه این کنگره که مستقر در کانون مداحان این استان بود، ارسال کنند.

شب شعر آیینی در نیریز

همزمان با فرارسیدن ایام سوگوری و عزاداری محرم، دوم آذرماه ۱۳۹۱ ش. مراسم شب شعر عاشورایی در مرکز آموزش مداحی متوسلین برگزار کرد. این شب شعر به همت کانون مداحان و شاعران آیینی شهرستان نیریز، با حضور شاعران و مداحان استان فارس و اقصای مختلف مردم برگزار شد. در این شب شعر تعدادی از مداحان و شاعران به قرائت اشعار خود با موضوع محرم پرداختند.

شب شعر آیینی «حماسه حسینی»

شب شعر آیینی «حماسه حسینی» در حسینیه عاشقان ثارالله در شهرستان بنا رو به برگزار شد. این مراسم به دعوت انجمن شعری بنا رو به با حضور شاعران، مسئولان و علاقه‌مندان به شعر و فرهنگ و ابا عبدالله الحسین علیه السلام برگزار شد.

سوگواره سراسری شعر هیئت

چهارمین سوگواره سراسری شعر هیئت، پنجشنبه ۱۸ آبان ماه به مدت دو روز، به همت سازمان بسیج مداحان و انجمن شعر و مداحان اهل بیت علیهم السلام در استان همدان برگزار شد. این سوگواره در بخش شعر شامل مناسبت‌های محرم و صفر و امامان سامرا، در بخش نوحه شامل جایگاه اندیشه در شعر هیئت، جایگاه اندیشه در نوحه، ویژگی‌های نوحه مطلوب، اهمیت نوحه، بایدها و نبایدهای طرح مسائل روز در شعر هیئت، بایدها و نبایدهای طرح مسائل روز در مداحی و... برگزار شد.

پیوند عاشورا و انتظار و حماسه ۹ دی نیز جزو موضوعات در بخش ویژه سوگواره بود. علاقه‌مندان برای شرکت در این مسابقه تا ۲۰ مهرماه مهلت داشتند، آثار خود را به آدرس الکترونیکی دبیرخانه: @shereheyat@gmail.com ارسال یا در ویلاگ: www.m-ruhi.blogfa.com به صورت کامنت ثبت کنند.

شب شعر «با کاروان عاشورا»

شب شعر «با کاروان عاشورا» به مناسبت ماه محرم، روز ۲۲ آبان ماه ۱۳۹۱ ش. در سالن منتظر قائم دانشگاه یزد برگزار شد. در این شب شعر عاشورایی که با همکاری حوزه هنری استان یزد و دانشکده زبان و ادبیات دانشگاه یزد برگزار شد، شاعران از سراسر کشور، اشعار خود را با مضامین مدح و منقبت حضرت ابا عبدالله الحسین علیه السلام، فلسفه قیام عاشورا و مصائب اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم خواندند.

کنگره شعر عاشورایی در آذربایجان شرقی

ششمین کنگره شعر عاشورایی آذربایجان شرقی روز چهارشنبه ۱۷ آبان ماه ۱۳۹۱ ش. در مصلاي اعظم امام خمینی (ره) تبریز به همت اداره کل تبلیغات اسلامی در دو بخش شعر و مقاله برگزار شد. در این کنگره شعری آذربایجان شرقی به دو زبان ترکی و فارسی سروده‌های خود را در زمینه ادبیات عاشورایی و موضوعات مرتبط با واقعه عاشورا، توصیف نبردها، توصیف شخصیت‌ها، حوادث و... به دبیرخانه ارسال کردند و هفت اثر در زمینه شعر و سه اثر در زمینه مقاله تقدیر شدند. علاقه‌مندان فرصت داشتند، مقالات و سروده‌های خود را از ابتدای سال جاری تا ۲۰ مهر ۱۳۹۱ ش. به دبیرخانه کنگره ارسال کنند.

تولیت آدم

شاعر: علی اکبر لطیفیان
ناشر: آرام دل
تاریخ نشر: ۱۳۹۰

این کتاب را که انتشارات آرام دل با همکاری انتشارات «صیام» منتشر کرده، مجموعه‌ای از اشعار آیینی «علی اکبر لطیفیان» درباره اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم است. «جواد حیدری» در مقدمه این کتاب درباره اشعار لطیفیان می نویسد: «... علی اکبر لطیفیان از این عنایت خاص اهل بیت علیهم السلام برخوردار است و زبان مخصوص بخود را دارد و الحمدلله اشعارشان هم «عوام فهم» است و هم «خواص پسند».

آواره

مؤلف: مهدی تعجبی
ناشر: آرام دل
تاریخ نشر: ۱۳۹۱

«آواره» گزیده‌ای از اشعار و نوحه‌های «مهدی تعجبی» متخلص به «آواره» و از شاعران آیینی استان همدان است. در این اثر علاوه بر نوحه‌هایی با موضوعات مناجات و اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم، نوحه‌هایی درباره مجلس یزید، وداع اربعین، برگشت به مدینه، حضرت مسلم، شام غریبان، حضرت خدیجه، حضرت حمزه و... می خوانیم.

مجالس ختم خوانی

گردآورنده: آرام دل
ناشر: آرام دل
تاریخ نشر: چاپ ششم ۱۳۹۰

«مجالس ختم خوانی» مجموعه‌ای از اشعار مورد نیاز در مجالس ختم است. این کتاب سه بخش دارد: بخش اول: پندیات شامل اشعار پند و اندرز، موعظه و... از شعرای قدیم و جدید، بخش دوم: در مقام و سوگ پدر و مادر، بخش سوم: در سوگ عالم ربانی، شهید، برادر و خواهر، دوست و پیر غلامان امام حسین علیه السلام.

شد. این مراسم هر سال در دهه دوم محرم برگزار می شود. هدف از برگزاری آن یادآوری مصیبت های ابا عبدالله علیه السلام و مهم تر از آن یادآوری پیام های عاشورایی و ادای دین شاعران و فرهنگیان به اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم است.

کنگره شعر آیینی شفق

اولین «کنگره شعر آیینی شفق» و بزرگداشت آیت الله محمد حسین بهجتی (شفق)، ۲۰ و ۲۱ آذر ماه به همت حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی در تهران و قم برگزار شد. در مجموع یک هزار و صد و هفتاد و هشت اثر از شاعران، محققان و پژوهشگران به این کنگره رسید. این کنگره در بخش شعر شامل شعر نبوی با ۸۱ اثر، علوی و غدیر ۱۱۵ اثر، فاطمی ۱۱۲ اثر، شعر عاشورایی ۲۹۳ اثر، شعر رضوی ۱۳۴ اثر، شعر مهدوی و انتظار ۲۵۴ اثر، شعر کودک با مضامین آیینی ۸۰ اثر و شعر امامان معصوم با ۹۲ اثر و در بخش پژوهش و تحقیق شامل مقاله یا کتاب درباره شعر و ادب آیینی با ۱۲ اثر و مقاله یا کتاب درباره شعر و جایگاه ادبی زنده یاد آیت الله محمد حسین بهجتی (شفق) با پنج اثر برگزار شد. حدود ۱۷۵ اثر از این آثار نیز به داوری نهایی رسید. در مراسم افتتاحیه کنگره شعر آیینی شفق از «علی موسوی گرمارودی» به عنوان شاعر مؤثر عاشورایی و از «محمد رضا سنگری» به عنوان محقق و پژوهشگر عاشورایی تقدیر و تجلیل شد. در روز نخست برگزاری این کنگره، یک میزگرد تخصصی با حضور «قربان ولیی»، «محمد رضا سنگری»، «علی موسوی گرمارودی» و «محمد علی مجاهدی» درباره آسیب شناسی شعر آیینی و عاشورایی برگزار شد.

عصر اولین روز برگزاری کنگره شعر شفق، پنج نفر از برگزارندگان این کنگره با حضور «علی انسانی»، شاعر آیینی و از پیر غلامان اهل بیت رسول الله - صلی الله علیه و آله و سلم - اشعار خود را قرائت کردند و همچنین یکی از مقاله های برگزیده در بخش پژوهش خوانده شد. از دیگر برنامه های این روز سخنرانی محمد علی مجاهدی، دبیر این جشنواره و اهدای جوایز برگزیدگان مراسم بود. اختتامیه اولین کنگره ملی شعر آیینی شفق، شامگاه سه شنبه ۲۱ آذر با حضور مدیران، مسئولان و جمعی از شاعران در سالن همایش های دفتر سازمان تبلیغات شهر قم برگزار شد. در مراسم اختتامیه، هفت نفر از برگزارندگان و پنج نفر از شعرائ روحانی شهر قم نیز به شعر خوانی

پرداختند. در این مراسم «ناصر فیض»، قائم مقام دبیر هنری اولین کنگره شعر آیینی شفق، «محمد علی مجاهدی»، «جواد محقق» و «محمود حبیبی کسبی» را به همراه خود به عنوان داوران این جشنواره معرفی کرد. جوایز این جشنواره: ۲۰ میلیون ریال وجه نقد و دو جایزه ویژه به افراد تأثیر گزار در شعر آیینی به برگزیدگان اهدا شد.

همایش شعر سوگواری عاشورایی

در خوزستان

این همایش ۲۱ آذرماه، در دومین روز از ششمین دوره نمایشگاه کتاب استان خوزستان در سالن همایش های نمایشگاه بین المللی اهواز برگزار شد. محورهای شعر سوگواری عاشورایی در خوزستان: شعر عاشورا، انتظار و بخش ویژه حجاب و عفاف بود. این همایش به همت اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی رامهرمز برگزار شد.

کنگره شعر خانگی (شب شعر فاطمی)

کنگره «شعر خانگی»، روز جمعه ۲۴ آذرماه ۱۳۹۱ ش. مصادف با ۲۹ محرم الحرام ۱۴۳۴ ق. در اصفهان برگزار شد. این کنگره با موضوع آزاد و مرتبط با عاشورا، امام سجاد علیه السلام و عطش برگزار شد. ۴۰ شاعر از استان اصفهان و ۱۶۰ شاعر از استان های تهران، قم، مشهد، سیستان و بلوچستان و بوشهر با ۵۰۰ اثر از اشعار آیینی خود در این شب شعر شرکت کردند. ۷۶ نفر از شرکت کنندگان، بانوان شاعر بودند و یک شاعر ۹ ساله در این کنگره حضور داشت. در این مراسم ۲۰ نفر از شاعران، مداحی و شعر خوانی کردند و به شاعران شرکت کننده در این کنگره «سیمرغ بلورین اشک» اهدا شد.

هدف از برگزاری این کنگره، اصلاح فرهنگ شعر خوانی در کشور و بازگشت به اصل شعر آیینی بود. این کنگره به دبیری «محمد رضا کاروان»، به صورت مردمی در فضایی ساده و روحانی در یک مکان عزاداری برای ابا عبدالله الحسین علیه السلام برگزار شد. علاقه مندان تا تاریخ هشتم آذرماه ۱۳۹۱ ش. مصادف با سیزدهم محرم الحرام ۱۴۳۴ ق. مهلت داشتند تا آثار خود را به دبیرخانه این کنگره ارسال کنند.

همایش و شب شعر عاشورایی

اصحاب الحسین علیه السلام

نخستین «همایش و شب شعر اصحاب الحسین علیه السلام»، روز دوشنبه ۲۷ آذرماه ۱۳۹۱ ش. ساعت ۱۸ الی ۲۰ با حضور حجت الاسلام «مرتضی آقاهرانی» و جمعی از شعرائ آیینی مطرح کشور از جمله «سید رضا مؤید»، «محمد علی مجاهدی»، «سید حمید برقی»، «سهرابی»، «اسفندقه»، «غلامرضا سازگار»، «صرافان» و «محمد جواد غفورزاده» در سالن همایش های آستان قدس رضوی، ورودی باب الجواد علیه السلام، برگزار شد. این همایش به همت کارگروه هیئات مذهبی قرارگاه فرهنگی ولی امر - که از نیروهای مردمی است و به منظور تحقق فرامین مقام معظم رهبری تشکیل شده - برگزار شد.

این همایش با هدف تشریح جایگاه اصحاب و یاران امام حسین علیه السلام به دبیری «حجت الاسلام سید علیرضا سیدشسبیری» برگزار شد. به گفته دبیر اجرایی همایش و شب شعر اصحاب الحسین علیه السلام این طرح ادامه خواهد داشت. در این آیین تعدادی از مداحان و شعرائ برجسته آیینی استان خراسان رضوی و کشور در بیان رشادت ها و جانفشانی های حضرت سیدالشهدا علیه السلام و یاران شان و قیام عاشورای حسینی، به مداحی و شعر خوانی پرداختند. در پایان این مراسم از کتاب و پوستر اصحاب الحسین علیه السلام رونمایی و آیین وداع با دو نفر از شهدای گمنام دوران دفاع مقدس برگزار شد.

دومین گام این طرح، تأسیس پایگاه اینترنتی اصحاب الحسین علیه السلام به نشانی www.27shahid.com است. علاقه مندان برای آگاهی از فعالیت های قرارگاه فرهنگی ولی امر، می توانند با شماره ۰۵۱۱-۸۵۵۳۷۹۷-۰ تماس بگیرند.

شب شعر آیینی سوگواری

حضرت رقیه سلام الله علیها

دومین شب شعر آیینی جشنواره شعر و ادب شمس به مناسبت سوگواری حضرت رقیه سلام الله علیها ۲۸ آذرماه ۱۳۹۱ ش. در

سیمای محمد در آینه شعر فارسی

گردآورندگان: محمود شاهرخی، مشفق کاشانی
ناشر: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
تاریخ نشر: ۱۳۷۰
«سیمای محمد صلی الله علیه و آله و سلم در آینه شعر فارسی» مجموعه ای از اشعار شاعران آیینی درباره پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم است. «محمود شاهرخی» و «مشفق کاشانی» در این اثر سعی کرده اند، آثاری را به مخاطبان عرضه کنند که تذکره نویسان و جنگ پردازان پیش از این کمتر به آنها اشاره کرده اند. همچنین مقصد اصلی ایشان بیشتر عرضه داشت آثار معاصران است.

مثنوی مجلس افروز

شاعر:

فضلعلی نصر آبادی کاشانی

ناشر: الطیار

تاریخ نشر: ۱۳۸۵

«مثنوی مجلس افروز» اثری

است حماسی - دینی به بحر

مقارب مثنی مقصور یا محذوف

از «فضلعلی نصر آبادی کاشانی»،

متخلص به «فضل». این اثر در شرح زندگانی پیامبر اسلام

صلی الله علیه و آله و سلم از قبل از تولد حضرت تا از دواج

با حضرت خدیجه و درباره پدر و نیای رسول خدا در شش

هزار و دو بیست بیت سروده شده است.

حروف مقطعه

گردآورنده: علی اکبر لطیفیان

ناشر: ناظرین

تاریخ نشر: چاپ سوم ۱۳۸۹

«حروف مقطعه» گزیده ای از

غزل های عاشورایی است که در ۱۱

بخش به موضوعات زیر پرداخته

است:

غزل های امام زمان، غزل های

عاشورایی، حضرت مسلم و ورود به کربلا، حضرت رقیه و

طلحان حضرت زینب، حضرت عبدالله بن الحسن و حضرت

قاسم بن الحسن، حضرت علی اصغر و حضرت علی اکبر،

حضرت ابوالفضل، شب عاشورا و قتلگاه، شم غریبان و

اسارت کاروان، کوفه، شام و مجلس یزید و اربعین حسینی.

تعدادی انتخاب و صاحبان آن برای حضور در برنامه‌های کنگره، شامل ۲ شب شعر با موضوع اصلی و یک عصر شعر ویژه دانشجویان و طلاب دعوت می‌شوند. یک نشست معرفتی، یک نشست علمی، مراسم عزاداری و تربت‌نوشان حضرت سیدالشهدا علیه‌السلام از برنامه‌های این همایش ادبی است.

هر سال در پایان مراسم، موضوع سال بعد اعلام می‌شود. شروع شب شعر عاشورا با موضوع عام عاشورا بود؛ سپس هر سال یکی از اشخاص، زمان‌ها یا ویژگی‌های واقعه عظیم عاشورا موضوع سال معرفی شده و شاعران عاشورایی اختصاصاً درباره آن موضوع می‌سرایند.

شب شعر آیینی «مشک نشنه»

سوگواره منطقه‌ای «مشک نشنه» در ۱۲ دی ماه ۱۳۹۱ ش. در سالن آمفی‌تئاتر مجتمع فرهنگی - هنری امام خمینی (ره) دهدشت کهگیلویه و بویر احمد به همت اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی شهرستان، با هدف ترویج فرهنگ اصیل عاشورایی در قالب شعر آیینی و با حضور بعضی از مسئولان کشوری، استانی و شهرستانی برگزار شد.

این سوگواره با موضوع «شعرا عاشورایی» در بخش‌های بومی و محلی و در قالب‌های شعر سپید و کلاسیک برگزار شد. حدود ۷۵۰ اثر از استان‌های فارس، بوشهر، خوزستان، لرستان، چهارمحال و بختیاری و کهگیلویه و بویر احمد به دبیرخانه این سوگواره ارسال شد که از میان آنها ۲۰ اثر برگزیده و جایزه دریافت کردند. این سوگواره هر سال در ایام محرم و به میزبانی شهر دهدشت برگزار می‌شود. شرکت‌کنندگان در این دوره آثار خود را به ایمیل: 2@gmail.com@mashketeshn یا با نامبر ۰۷۴۴۳۲۲۹۴۸۳ ارسال کردند.

نشست تخصصی

اسیب‌شناسی شعر آیینی

همزمان با برگزاری ویژه‌برنامه همایش شعر عاشورایی در کرمان، سه‌شنبه ۱۲ دی ماه، نشست تخصصی شعر آیینی در «تالار خواجه» در دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان برگزار شد. موضوع این نشست «اسیب‌شناسی شعر آیینی معاصر» بود. در این نشست

تربیت مدرس، با همکاری گروه زبان و ادبیات فارسی دانشکده علوم انسانی در تالار مطهری دانشگاه تربیت مدرس برگزار شد. این سوگواره شعر عاشورایی در حوزه شعر کلاسیک و شعر نو با پیش‌زمینه موضوعی قیام امام حسین علیه‌السلام و یارانش برگزار شد. میزگرد ادبیات عاشورایی با حضور استادان زبان و ادبیات فارسی از برنامه‌های جانبی این شب شعر بود. آخرین مهلت ارسال آثار به دبیرخانه این سوگواره یکم دی ماه ۱۳۹۱ ش. اعلام شده بود.

شب شعر عاشورای شیراز

بیست و هفتمین دوره شب شعر عاشورا در شیراز، روزهای ششم تا هشتم دی ماه جاری با موضوع «امام محمد باقر علیه‌السلام، خطبه خوان پنجم عاشورا» در تالار دستغیب شیراز برگزار شد. پرچم شب شعر عاشورایی شیراز، ۲۶ سال پیش در سال ۱۳۶۴ به همت مرحوم «حاج حسین فرهنگ»، رئیس چاپخانه فرهنگ شیراز برافراشته شد و پس از وفات ایشان در آستانه دهمین شب شعر عاشورا که در سال ۱۳۷۵ برگزار شد، فرزندان «حاج عبدالحسین فرهنگ» این سنت را ادامه داد. حاج حسین فرهنگ، پیش از مرگ با وقف یک سوم از اموالش راه را برای ادامه برگزاری این مراسم هموار کرد و این جریان فرهنگی - مذهبی که از همان سال‌های ابتدایی با استقبال عمومی روبه‌رو شده بود به همت حاج عبدالحسین فرهنگ و ستاد برگزاری شب شعر عاشورا هر سال پویاتر و بلندتر به کار خود ادامه می‌دهد.

این برنامه از جهات مختلف منحصر به فرد است. شب شعر عاشورایی شیراز با میهمان‌نوازی‌های بسیار خوب و در عین حال ساده و بی‌تکلف به هیچ‌کدام رسمی و اداری‌ای وابسته نیست. در آستانه برپایی مراسم هر سال، یادواره مراسم سال قیل در اختیار میهمانان، شاعران و هنرمندان قرار می‌گیرد. همزمان با اعلام فراخوان مجموعه‌ای با پیش‌درآمد موضوع کنگره همان سال منتشر می‌شود و معمولاً در طول سال کتاب‌هایی با موضوع مربوط، در حوزه‌های معرفتی و ادبی برای مطالعه شاعران معرفی می‌شوند؛ سپس فراخوان اعلام می‌شود و اشعار جمع‌آوری می‌شوند. هر سال از میان آثار برتر

منطقه چهار شهرداری تهران برگزار شد. این شب شعر آیینی با زمینه‌های شعر خوانی (سپید، کلاسیک، ترانه) همراه با برنامه‌های متنوع در سالن آمفی‌تئاتر سرای محله شمیران نو برگزار شد. در این مراسم، شاعران و استادان به نام منطقه چهار، در سوگ حضرت رقیه سلام الله علیها به شعر خوانی پرداختند. بخش کلیپ عاشورایی و اجرای پرده خوانی استاد «چاپچیان» ویژه ماه محرم و صفر، از جمله برنامه‌های جانبی این شب شعر بود.

شب شعر عاشورایی «زنانوی غم»

شب شعر آیینی «زنانوی غم» به مناسبت فرا رسیدن ایام اربعین حسینی روز ۲۹ آذر ماه در آمفی‌تئاتر دانشکده علوم اداری و اقتصاد دانشگاه فردوسی مشهد برگزار شد. این شب شعر با هدف مدح و منقبت امام حسین علیه‌السلام و یاران باوفایش و با حضور شعرای برجسته آیینی برگزار شد. این محفل به همت انجمن ادبی رضوی، مؤسسه آفرینش‌های هنری آستان قدس و کانون امام رضا علیه‌السلام دانشگاه فردوسی برگزار شد. در این شب شعر تعدادی از شاعران جوان کانون «شعر و ادب» اشعار خود را قرائت کردند؛ این برنامه مورد استقبال جمع حاضر واقع شد.

سوگواره ۷۲ رازی آسمان

چهارمین سوگواره ۷۲ رازی آسمان سوم دی ۱۳۹۱ ش. به همت اداره تبلیغات اسلامی فردوس و حوزه هنری خراسان جنوبی در دو بخش عکس و شعر، با هدف اشاعه فرهنگ عاشورایی برگزار شد. به گزارش ستاد برگزاری این سوگواره ۱۴۰۰ اثر در بخش شعر و ۵۵۰ اثر در بخش عکس به دبیرخانه این سوگواره ارسال شد. در این مراسم شاعران تازه‌ترین سروده‌های خود را با موضوع عاشورا و امام حسین علیه‌السلام قرائت کردند. در حاشیه برگزاری مراسم افتتاحیه سوگواره ۷۲ رازی آسمان، در محل نگارخانه شهید گمنام، فردوس، نمایشگاه پوستر با موضوع عاشورا برگزار شد.

شب شعر عاشورایی «حسن سرخ»

شب شعر «حسن سرخ» روز سه‌شنبه پنجم دی ماه ۱۳۹۱ ش. به همت معاونت فرهنگی و اجتماعی دانشگاه

که بر بندید محمل‌ها

گزینش و پژوهش:

جواد هاشمی، میثم کریمی
ناشر: شرکت تعاونی کارآفرینان فرهنگ و هنر
تاریخ نشر: چاپ دوم ۱۳۸۹
«که بر بندید محمل‌ها» اثری است که یک گستره موضوعی و زمانی از آغاز حرکت غافلانه سید

الشهدا علیه‌السلام از مدینه تا بازگشت ایشان به این شهر مقدس را در برمی‌گیرد. اشعار این مجموعه همگی در قالب مثنوی هستند. این اثر شامل ۳۷۳ مثنوی و قریب به ۱۰۴۰ بیت شعر از ۱۰۰ شاعر متقدم و متأخر است که فهرست الفبایی ایشان در انتهای کتاب آمده است.

دهه عاشورا

به کوشش: مهدی آصفی
ناشر: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر
تاریخ نشر: ۱۳۸۶
«دهه عاشورا» مجموعه اشعار عاشورایی شادروان «خوشدل تهرانی» است که به کوشش «مهدی آصفی» در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است. در این اثر ابتدا اشعاری را در ثنای حضرت سیدالشهدا علیه‌السلام می‌خوانیم؛ سپس اشعاری در موضوعات روزهای اول تا دوازدهم ماه محرم که به تفکیک هر روز آمده است. آخرین بخش کتاب به اشعار مربوط به وقایع روزهای بعد از روز دوازدهم ماه محرم اختصاص دارد.

فروغ آفرینش

گزینش: محسن حافظی

ناشر: جمال
تاریخ نشر: ۱۳۸۶
«فروغ آفرینش» مجموعه‌ای از اشعار در مدح و مرثیه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم است. این مجموعه سروده‌های ۱۱۰ شاعر آیینی است که موضوعاتی را از ولادت پیامبر تا رحلت حضرت در بر دارد. «محسن حافظی» درباره این اثر می‌گوید: این مجموعه شامل حدوداً چهار هزار بیت از موزون‌ترین، کم‌یاب‌ترین، ناب‌ترین و سلیس‌ترین اشعار درباره رسول الله است که از بین بیست هزار بیت سروده چاپی و غیر چاپی انتخاب شده است.

تخصصی «محمدعلی مجاهدی»، پژوهشگر و شاعر آیینی، به تبیین مفهوم «شعر آیینی» و بیان پاره‌ای از آسیب‌های این حوزه پرداخت. همچنین دکتر «محمدصادق بصیری» با موضوع «مبانی و موانع نقد شعر آیینی امروز» سخنرانی کرد. این نشست تخصصی شعر آیینی، با مشارکت واحد آفرینش‌های ادبی حوزه هنری کرمان و دانشکده ادبیات دانشگاه شهید باهنر کرمان برگزار شد.

شب شعر «اربعین»

شب شعر «اربعین» به همت اداره کل امور فرهنگی نهاد کتابخانه‌ها در روز چهارشنبه ۱۳ دی ماه ۱۳۹۱ ش. در سالن اجتماعات کتابخانه مرکزی پارک شهر برگزار شد. این شب شعر یادمانی از شاعر آیینی مرحوم «محمد رضا آقاسی» بود که با حضور شاعران مطرح کشورمان و ده‌ها نفر از اعضای کانون‌های ادبی استان تهران برگزار شد. در این شب شعر، خانواده مرحوم محمد رضا آقاسی حضور داشتند و فرزند ایشان «غلامرضا آقاسی» شعر خوانی کرد. نهاد کتابخانه‌های کشور لوح تقدیری به همسر و فرزند ایشان اهدا و در پایان این مراسم، «محمود طاهری» از مدیحه‌سرایان کشورمان مرثیه خوانی کرد. این شب شعر زیر نظر روابط عمومی نهاد کتابخانه‌ها و در پورتال نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور اطلاع‌رسانی شد.

کنگره سراسری شعر عاشورایی قروه

پنجمین کنگره سراسری شعر عاشورایی، سه‌شنبه ۱۳ دی ماه ۱۳۹۱ ش. در تالار فردوسی شهر قروه کردستان برگزار شد. بیش از ۱۲۰۰ اثر شعری و قطعه ادبی به زبان‌های فارسی، کردی و ترکی از ۲۳۵ شاعر و ادیب به دبیرخانه دائمی سوگواره فرهنگی، هنری و ادبی آیین‌های عاشورایی ارسال شد. این کنگره در بخش اشعار عاشورایی در مدح و ستایش سالار شهیدان امام حسین علیه السلام و در بخش شهدای کردستان، اشعاری در وصف حماسه‌های شهدای دفاع مقدس و قطعات ادبی مرتبط برگزار شد.

سوگواره عاشورایی شعر کردی

انجمن ادبی «هانسا»، اولین سوگواره شعر کردی عاشورایی با نام «شین» را ۱۷ دی ماه ۱۳۹۱ ش. در سالن اندیشه حوزه هنری ایلام برگزار شد. این سوگواره با حضور شاعران آیینی و کردی‌سرای استان، جمعی از مدیران فرهنگی و هنرمندان برجسته استان برگزار شد. در این سوگواره شاعران کردی سرا به شعر خوانی با مضمون مناقب سرور شهیدان و حماسه عاشورا پرداختند.

شب شعر عاشورایی «فصل سرخ»

ویژه‌نامه شب شعر عاشورایی با نام «فصل سرخ»، همزمان با دهه آخر صفر، ۱۸ دی ماه، با همکاری اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی آبخش و انجمن شعر آبخش، با حضور تعدادی از شاعران مطرح استان برگزار شد. در شب شعر عاشورایی فصل سرخ تعدادی از شاعران انجمن شعر آبخش، اشعار عاشورایی خود را قرائت کردند که با استقبال ادب‌دوستان همراه شد.

عصر شعر «از کربلا تا مدینه»

همایش عصر شعر «از کربلا تا مدینه» سه‌شنبه ۱۹ دی ماه ۱۳۹۱ ش. به مناسبت ایام ۲۸ صفر، وفات پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و شهادت امام حسن و امام رضا علیه السلام در سالن اجتماعات سازمان تبلیغات اسلامی شهرستان بابل برگزار شد. به گزارش ستاد برگزاری این همایش، هدف از برگزاری عصر شعر «از کربلا تا مدینه» استفاده از ابزار شعر و هنر برای تبلیغ دین اسلام بود.

سوگواره حسینی کانون قزوین

ششمین سوگواره حسینی کانون قزوین، ۲۰ و ۲۱ دی ماه ۱۳۹۱ ش. در روزهای پایانی ماه صفر با موضوع «ادب و بصیرت در کربلا» در مجتمع کانون قزوین برگزار شد.

شد. شعر خوانی، قصه‌گویی، نقالی از غدیر تا کربلا، نمایشگاه عکس و اجرای نمایش، از جمله برنامه‌های این سوگواره بود. در دومین روز این سوگواره دکتر «محمد رضا سنگری»، پژوهشگر عاشورایی و رئیس هیئت علمی بنیاد دعبل خزاعی، به برگزار کنندگان این سوگواره پیشنهاد کرد که هفتمین دوره این رویداد مذهبی در سال آینده با موضوع «پیام‌های عاشورا» برگزار شود که در پاسخ به این پیشنهاد «طیب ملکی پور»، مدیر کانون این استان، از پیشنهاد استقبال کرد.

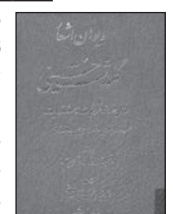
در آخرین شب برپایی این سوگواره شرکت کنندگان به حسینیه تاریخی سید جمال قزوین رفتند و در فضایی معنوی به عزاداری و سینه‌زنی برای سوگ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم، امام حسن، امام حسین و امام رضا علیه السلام پرداختند. به گزارش ستاد برگزاری این سوگواره، ۱۸۵۶ اثر از ۲۶ استان کشور به دبیرخانه این شب شعر ارسال شد. بر اساس ارزیابی‌ها، از بین ۶۸۷ اثر در بخش شعر و داستان ۲۰ اثر، از بین ۴۵ اثر در بخش قصه‌گویی ۱۱ اثر و از بین ۱۱۲۴ اثر در بخش عکس هشت اثر برگزیده شدند.

عصر شعر «والا پیامبر»

عصر شعر «والا پیامبر»، ۲۸ دی ماه ۱۳۹۱ ش. به همت اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی زنجان با همکاری انجمن ادبی و آیینی صراط و معاونت فرهنگی اداره کل ورزش و جوانان استان زنجان، در فرهنگسرای امام خمینی (ره) برگزار شد. موضوع این عصر شعر، گرمی داشت میلاد حضرت ختمی مرتبت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم بود.

کنگره شعر عاشورایی در قزوین

مصادف با شهادت امام حسن عسکری علیه السلام، اول بهمن ماه ۱۳۹۱ ش. پنجمین کنگره شعر عاشورایی، در سالن اجتماعات اداره کل تبلیغات اسلامی استان قزوین، با حضور روحانیان، ائمه جماعات، هیئت‌های مذهبی، مداحان و شاعران آیینی این استان، با اجرای برنامه‌های

سلام بر حسین

سروده: محمد جواد غفورزاده
ناشر: هانت
تاریخ نشر: ۱۳۸۴

«سلام بر حسین» مجموعه‌ای از اشعار «محمد جواد غفورزاده (شوق)» است. موضوعات این اشعار درباره سیدالشهدا علیه السلام از ولادت ایشان تا هنگام شهادت و درباره یاران حضرت است. مقدمه این کتاب را دکتر «محمد رضا سنگری» نوشته و بخش‌های مختلف آن بعد از مقدمه عبارتند از: میلادیه، عرض ارادات، توسل، باز این چه شورش است، غنچه شش ماهه، شبه پیمبر، علمدار کربلا، عاشورا، شام غریبان، پس از عاشورا، حضرت زینب، ربیعین و بازگشت به مدینه، سفیر شام و ... آخرین بخش این کتاب مجموعه‌ای از رباعیات است.

گلشن ولایت

اثر: طبع: علی عیوقی
ناشر: حقی‌بین
تاریخ نشر: ۱۳۵۷

«گلشن ولایت» مجموعه‌ای از اشعار «علی عیوقی» در موضوعاتی نظیر: مناجات، توحید، مادیح و مرثیاتی اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم است. پس از توحید و مناجات بخش‌هایی در این کتاب وجود دارد که عبارتند از: کتاب المادیح، کتاب المرثیاتی، فی رثاء الحسین علیه السلام، فی رثاء زینب کبری سلام الله علیها، تضمینات و غزلیات. در ابتدای کتاب نظر یکی از استادان و علمای حوزه علمیه قم درباره شعر و شاعری آمده که امضای آن «قم ل ص ی» است.

دیوان گلدشت حسینی

مؤلف: سید عباس حسینی
ناشر: گل افشان
تاریخ نشر: ۱۳۸۵

«دیوان گلدشت حسینی» مجموعه اشعار «سید عباس حسینی» شامل قصائد، غزلیات، مثنویات، سرودهای مذهبی و نوحه‌های سینه‌زنی است. این کتاب ۱۳ فصل دارد که نام‌های این فصول عبارتند از: غزلیات، قصائد، تضامین، سرودها، نوحه‌ها، مرثیاتی، مثنویات، موشحات، رباعیات، ماده تاریخ، فکاهیات، تجلیل و گلوایه‌ها.

علیه و آله و سلم» و «ولادت امام جعفر صادق علیه السلام» بود. علاقه‌مندان به شرکت در کنگره شعر نبوی آثار خود را تا پایان دهم بهمن ماه به دبیرخانه این همایش واقع در اداره تبلیغات اسلامی رباط کریم ارسال کردند.

جشنواره شعر «رسول مهربانی»

جشنواره استانی شعر و داستان «رسول مهربانی»، ۱۶ بهمن ماه ۱۳۹۱ ش. با هدف تحکیم خانواده و با توجه به سیره عملی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم برگزار شد. به گزارش ستاد برگزاری این جشنواره، از میان ۵۰ اثر ارسال شده به جشنواره که بیشترین آنها از شهرستان‌های ساوه، خمین، دلپجان، اراک و تفرش بودند، هیچ کدام برگزیده نشدند و فقط ۱۰ اثر در بخش داستان برگزیده شدند. اسامی نفرات تقدیری به همراه آثار انتخابی روی سایت حوزه هنری استان مرکزی قرار گرفت. علاقه‌مندان به شرکت در این جشنواره می‌توانستند تا ۱۵ بهمن ماه ۱۳۹۱ ش. آثار خود را در بخش شعر و داستان به دبیرخانه این جشنواره ارسال کنند.

شب شعر «سراج منیر»

به مناسبت میلاد حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم و امام جعفر صادق علیه السلام، شب شعر با نام «سراج منیر» با حضور شاعران شهرستان‌های میبد، اردکان و صدوق، روز جمعه ششم بهمن ماه ۱۳۹۱ ش. در سالن آمفی تئاتر اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی شهرستان میبد برگزار شد. در این شب شعر، شاعران با محوریت شأن و منزلت حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم و موضوع آزاد، شعر خوانی کردند.

جشنواره شعر «آفتاب رسالت»

دومین جشنواره شعر استانی آفتاب رسالت، به مناسبت میلاد نبی مکرم اسلام صلی الله علیه و آله و سلم در نهم بهمن ماه ۱۳۹۱ ش. در سه قالب شعر کلاسیک، نو و گویشی در کوهرنگ برگزار شد. به گزارش ستاد برگزاری این جشنواره، هدف از برگزاری آن پرداختن به ابعاد مختلف نگاه یک مسلمان به زندگانی و سنت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم بود.

کنگره شعر نبوی

به مناسبت فرارسیدن هفته وحدت، پنجمین کنگره شعر آیینی با نام «شعر نبوی»، به همت اداره تبلیغات اسلامی رباط کریم برگزار شد. موضوع اشعار در این کنگره، «ولادت و نبوت حضرت رسول صلی الله

مختلف از جمله مدیحه‌سرایی برگزار شد. این کنگره با هدف تولید اشعار مناسب برای استفاده مداحان در مجالس عزاداری برگزار شد. پیش از این، چهارمین کنگره شعر عاشورایی در سال ۱۳۸۸ ش. به صورت کشوری در قزوین برگزار شد؛ ولی امسال این کنگره به صورت استانی برپا شد.

پریم جشنواره بانوی فضیلت، حامی رسالت، حضرت خدیجه سلام الله علیها

جشنواره بین‌المللی «بانوی فضیلت، حامی رسالت، حضرت خدیجه سلام الله علیها»، سوم و چهارم بهمن ماه ۱۳۹۱ ش. به همت امور بانوان وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی برگزار شد. این جشنواره با اهداف فرهنگی و معرفتی، برای تبیین الگوهای رفتاری نخستین زن مسلمان حامی رسالت، ترویج فرهنگ و سبک زندگی اسلامی-ایرانی زنان در عرصه اجتماع و خانواده، تبیین بینش جشنواره حجاب و عفاف از منظر زنان برتر جهان اسلام؛ حضرت خدیجه، حضرت فاطمه، حضرت زینب و حضرت معصومه سلام الله علیهم، گسترش تحقیق و پژوهش در مورد موضوعات جامعه زنان تأثیرگذار در حوزه فرهنگ و هنر، آشنایی با ادبیات دینی و اشعار آیینی در مورد حضرت خدیجه سلام الله علیها و گرامی داشت پدیدآورندگان آثار برتر دینی-فرهنگی در زمینه سیره، شخصیت و زندگی حضرت خدیجه سلام الله علیها برگزار شد. آخرین مهلت ارسال آثار به جشنواره ۱۰ دی ماه ۱۳۹۱ ش. بود و علاقه‌مندان می‌توانستند برای اطلاعات بیشتر با سایت www.banooyefazilat.farhang.gov.ir تماس بگیرند.

کنگره شعر عاشورایی در البرز

همایش شعر عاشورایی البرز روز چهارم بهمن ماه ۱۳۹۱ ش. با حضور مسئولان اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی و جمعی از شاعران برگزار شد. این استان البرز برگزار شد. این همایش به همت حوزه هنری، در دو بخش، در همه قالب‌های شعری برگزار شد. بخش جانبی این کنگره، ویژه شاعران نوقلم تا ۱۸ سال برگزار شد.

شب شعر «نغمه بهار»

هم‌زمان با میلاد پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و امام جعفر صادق علیه السلام و همچنین سی‌وسومین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی، روز پنجشنبه ۲۰ بهمن ماه، شب شعر «نغمه بهار» در تالار نور مشهد و به همت مؤسسه آفرینش‌های هنری استان قدس رضوی برگزار شد. این شب شعر با محوریت اشعار مرتبط با انقلاب اسلامی، میلاد مسعود پیامبر اسلام و حضرت امام جعفر صادق علیهم السلام برگزار شد. در حاشیه این مراسم از دو استاد پیشکسوت حوزه شعر آیینی و انجمن ادبی رضوی، «قاسم سمری‌ها» (سروی) و «محمد جواد غفورزاده» (شفیق) تقدیر و نکوداشت به عمل آمد؛ سپس «سید جعفر ماهر خسار» از مداحان اهل بیت علیهم السلام مولودی خوانی کرد. ■

آینه نور

سراینده: علی آهی
ناشر: سنا
تاریخ نشر: ۱۳۸۳
«آینه نور» سرودهای ولایی و عاشورایی «علی آهی» است که فقط در جلد اول آن در ۲۰ بخش، موضوعات متعددی از توحید و مدح و مرثیه اهل بیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است. علاوه بر توحید و مناجات و مدایح و مرثیه موضوعات دیگری نیز در این اشعار مطرح شده‌اند؛ از جمله، بخش بیستم این کتاب شامل غزل‌های پندآموز اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی است.

چراغ صاعقه

به‌گزینش: علی انسانی
ناشر: جمهوری
تاریخ نشر: ۱۳۸۲
«چراغ صاعقه»
«چراغ صاعقه» مرثیه از مدینه تا مدینه» مجموعه‌ای از اشعار مذهبی است که «علی انسانی» با ملاحظه موارد زیر آنها را گزینش کرده است:
آثاری که مایه ادبی و پایه هنری دارند، آثاری که کمتر در دسترس قرار داشته‌اند، شاعرانی که کمتر از آنها شعری در حول و حوش مرثیه مذهبی دیده شده و موضوعاتی که کمتر شعر درباره آنها گفته شده است.

برگ و بار

نویسنده: جواد محدثی
ناشر: بوستان کتاب قم
تاریخ نشر: ۱۳۸۰
«برگ و بار» گزیده‌ای از اشعار حجت الاسلام «جواد محدثی» است که شامل شش فصل با نام‌های زیر است:
در پیشگاه خدا، در آستان اهل بیت علیهم السلام، خط حماسه و شهادت، چهره‌ها و یادها، معارف و نفسانیات، فصل ششم کتاب به نام «نفسانیات» مجموعه‌ای از رباعیات است که در آنها مسائل تربیتی و تذکرات اخلاقی با اصطلاحات جبهه‌ای، حوزوی و ... مطرح شده است.

در دین داری اصیل دین همچون هوای تنفس با تمام وجود دین دار آمیخته می شود

سبک زندگی دینی

مسعود دینانی

ورطه اضطراب و افسردگی و بار یافتن به ساحل امن و امید و آرامش محسوب می شود. آن هم در زمانه‌ای که غبار یأس و ناامیدی و احساس بی معنایی بر آینه فکرت آدمیان نشسته و اضطراب و دل‌نگرانی آمیخته با حس زجرآور ترس و تردید و پوچ‌انگاری در همه جا سایه گسترانیده است.

این به آن معنا نیست که در این عرصه دین رقیبی پیش روی خود نمی بینند. در جبهه روبرو نیز مدعیانی وجود دارند؛ از علم‌گرایسی گرفته تا معنویت‌های غیر دینی. در سمت و سوی بی‌دینان نیز تلاش‌های فراوانی برای معنابخشی به زندگی در جریان است. این نزاع چه بسا اهمیت و جایگاه تعیین‌کننده زندگی را حکایت کند.

به نظر می‌رسد عاقلانه‌ترین کار برای تماشگری که از منظری بیرونی و به قصد انتخاب میان دین و بی‌دینی به این نزاع و رقابت می‌نگرد، فارغ از ارزیابی مدعیات هستی‌شناختی دو طرف، ارزیابی زندگی‌هایی می‌باشد که بر اساس این الگوها شکل گرفته و یا خواهند گرفت. انتخاب در گرو پاسخی است که به این پرسش ارائه خواهد شد: کدام الگو و کدام تفکر زندگی معنادار، با هویت، آرام و سعادت‌مندی را برای من تضمین می‌کند؟

ارائه چنین معیاری برای انتخاب میان دین و بی‌دینی می‌تواند نقدها و تردیدهایی جدی به همراه داشته باشد. منتقدان می‌توانند به حق این پرسش را مطرح کنند که: به چه مجوزی در این معادله زندگی اصل و ثابت پنداشته می‌شود و دین متغیری از آن قلمداد می‌گردد که اگر و فقط اگر معنا و کیفیت زندگی را تضمین کند مقبول می‌افتد؟ چرا معادله برعکس نباشد؟ چرا حقانیت و مقبولیت دین اصل نباشد و زندگی، تابعی از آن قرار نگیرد. بی‌گمان تلقی سنتی از دین به چنین معادله‌ای بیشتر علاقه‌مند است. این تلقی همچنین می‌تواند ما را به این نکته توجه دهد که مفاهیمی مانند معناداری، سعادت و خوشبختی و آرامش در هر نظام فکری تعاریف و مصادیق مخصوص به خود را دارد و ناظر بیرونی بی‌آنکه تعهدی به یکی از این نظام‌ها داده باشد، نمی‌تواند از میان آنها یکی را انتخاب کند. این نگرش می‌تواند به درستی تفاوت میان چپستی مفاهیمی همچون سعادت و آرامش در نگاه دینی و غیر دینی را

افق زندگی، نه دین‌باوران و نه دین‌ناپوران، هیچ‌گاه نتوانسته‌اند دین و نقش‌ها و کارکردهایش در زندگی انسانی را نادیده بگیرند. حضور دین در صحنه زندگی ریشه‌دارتر و مستحکم‌تر از این حرف‌هاست. بی‌شک از منظر دین‌باوران نقش و کارکرد اصلی دین در این زمینه در ارائه سبک یا سبک‌های زندگی خلاصه نمی‌شود. دین ارمانی فراتر از این برای زندگی‌های انسانی در کوله‌بار خود دارد. معنابخشی به زندگی برگ برنده‌ایست که دین‌باوران در مواجهه با جریان‌ات رقیب به آن دل‌خوش هستند. در این نگاه، دین و تمسک به آموزه‌های آن و مدد جستن از وحی الهی تنها نسخه نجات‌بخش بشر برای برون‌رفت از

از سبک زندگی دینی که سخن به میان می‌آوریم، کاملاً محتمل است به همه دعواها و مباحث و نزاع‌هایی که دهه‌ها بلکه قرن‌ها درباره دین و نسبت آن با زندگی بشری صورت گرفته است، اشاره داشته باشیم؛ مباحثی جذاب، دامنه‌دار، بحث‌برانگیز، پرافت و خیز و گاه حتی شورانگیز. بعید است از کیک قطور تاریخ تمدن بشری بتوان قاجی برداشت که در آن نسبت دین و زندگی انسانی از مواد اصلی آن تکه از کیک نباشد. در میان این تکه‌ها و قاچ‌های تمدنی و فرهنگی هر گاه که زندگی انسانی اهمیت و اصالت بیشتری یافته باشد، پرسش از این نسبت نیز حساس‌تر و پررنگ‌تر شده است. این قدر هست که در

دین در کنار گزاره‌های هستی‌شناسانه‌ای که ارائه می‌کند ادعایی است بزرگ که باید در عمل محک بخورد و در صحنه عینی زندگی سنجیده شود

به ما گوشزد کند.

شاید در پاره‌ای از این موارد حق با منتقدان باشد. با این حال چه بخواهیم و چه نخواهیم انسان جهان امروز دغدغه زندگی‌اش را دارد. دغدغه معناداری زندگی‌اش، آرامش زندگی‌اش، خوشبختی و سعادت زندگی‌اش، رضایت‌مندی از زندگی‌اش و بیشتر از همه طراوت، شادابی، تازگی و سرزندگی زندگی‌اش. انسان جهان امروز همه چیز را با خط کش زندگی اندازه می‌گیرد. او در جستجوی نگاه‌های تازه، افق‌های نو و معناهای بکری است که زندگی‌اش را زیر و رو کنند، از روزمرگی رهایی‌اش دهند، گرد و غبار اضطراب و یأس و پوچی را از شانهایش بتکانند و به او شور و انرژی و آرامش هدیه دهند. حتی راز استقبال از بنیادگراترین جریان‌های تروریستی در جهان را باید در نسخه‌ای که آنان برای زندگی می‌پیچند و معنایی که در آن و برای آن کشف می‌کنند واکاوی کرد.

انسان جهان امروز کمتر مباحث فلسفی و هستی‌شناختی را معیاری برای انتخاب شیوه و سبک زندگی خود قرار می‌دهد. او از انبوه انباشته‌شده این مباحث به حیرت و سرگردانی مضاعف دچار می‌شود و از آرامش که هم‌شده اصلی او در زندگی است، دور و دور و دورتر می‌شود. در عین حال دین هم فلسفه نیست که معیار ارزیابی‌اش در کتاب‌های فلسفی و بر اساس قوت و ضعف استدلال‌ها باشد. دین در کنار گزاره‌های هستی‌شناسانه‌ای که ارائه می‌کند، ادعایی است بزرگ که باید در عمل محک بخورد و در صحنه عینی زندگی سنجیده شود. لاجرم هر چقدر که مدعیات یک دین بزرگ‌تر و سنگین‌تر باشد آزمون سنجش آن دین نیز سنگین‌تر و سخت‌تر خواهد بود. میان دینی که ادعایش زندگی فردی انسان‌هاست با دینی که مدعیاتی همه‌جانبه نسبت به حوزه‌های فردی و اجتماعی دارد، تفاوت‌های فراوانی خواهد بود. دین یک دعوت است. دعوتی که خود را به مردم عرضه می‌کند و آنان را در معرض انتخاب قرار می‌دهد. نسبت میان انسان‌ها و دین همواره نسبت انتخاب است و این انتخاب آن‌به‌آن و لحظه‌به‌لحظه رخ می‌دهد. در این میان لحظه‌های تردید و شک و دودلی کم نیستند و نتایج انتخاب‌ها هم در بسیاری موارد علنی نمی‌شود. در موقعیت‌هایی از این دست این

پرسش همواره در ذهن دین‌باوران زنگ خواهد زد که دین با زندگی من و برای زندگی من چه کرده است؟ همان‌گونه که همین پرسش می‌تواند در ذهن دیگران نیز زنگ بزند که دین برای زندگی من و با زندگی من چه می‌تواند بکند؟

از دین که سخن می‌گوییم از چه سخن می‌گوییم؟ کی و کجا می‌توان سبک یک زندگی را چه در حوزه فردی و چه در حوزه اجتماعی، دینی دانست؛ تا بر اساس آن توانایی دین در خلق یک زندگی دوست‌داشتنی و یک جامعه سالم را ارزیابی کرد؟ ساده‌انگارانه‌ترین پاسخ‌ها به این سؤال شناسنامه‌ها را نشانه می‌روند. تصور عامیانه آنست که سبک زندگی‌ها عمدتاً مطابق چیزی است که در مقابل عنوان دین و مذهب در شناسنامه‌ها نوشته می‌شوند. در نگاهی دیگر دین عبارتست از متن‌ها و گزاره‌های دینی نظیر متن مقدس، رساله‌های احکام عملیه و متون اعتقادی و اخلاقی عمومی و همچنین تاریخ دین. سبک زندگی دینی در این تلقی را می‌توان سبک زندگی استنادی نامید. هر رفتار و کرداری از فرد باید مستند به این متون باشد و یا دست کم مغایر با آن نباشد. دین در

دین باید در درون آدم‌ها نیز جایی برای خود باز کند در دل آدم‌ها چراغی روشن کند و بر قلّه قلب آنها پرچم خود را افراشته کند

این تلقی همچون گنجینه‌ای دانسته می‌شود که گنج‌هایی در خود پنهان دارد. دین در این نگاه پاسخ همه پرسش‌ها و راه حل همه معضلات را در خود دارد؛ اما این پاسخ‌ها و راه حل‌ها از جنس متون‌اند. از این منظر متون دینی مورد غفلت واقع شده‌اند. بسیاری از نکات دقیق و عمیق و حکمت‌های ظریف و لطیف آن مورد توجه و فهم قرار نگرفته است و در بسیاری از موارد حتی اشتباه تفسیر و فهم شده‌اند. ضرورت بازخوانی دوباره متون دینی در برهه‌های مختلف از همین زاویه مطرح می‌شود.

اگر چه سبک زندگی دینی استنادی دستاوردهای فراوانی به همراه خواهد داشت، چه اینکه یقیناً در

متون و منابع دینی گنج‌های بی‌پایانی نهفته است؛ اما نمی‌توان چند چالش عمده این شیوه را نادیده گرفت؛ دین‌داری به شیوه استنادی دین‌داری جاری در تمام زندگی نیست. به عنوان مثال آدم‌هایی را به یاد بیاورید که منبع معرفتی‌شان اینترنت است. اینان هر پرسشی که داشته باشند را به اینترنت عرضه می‌کنند و پاسخ‌ش را دریافت می‌کنند. تفاوت میان این گونه آدم‌ها با دانشمندان حقیقی هر چه باشد شبیه به تفاوت دین‌داری استنادی و دین‌داری اصیل است. در دین‌داری استنادی دین یک حل‌مسائل جامع قلمداد می‌شود و با گوشت و پوست و خون دین‌دار نمی‌آمیزد در حالی که در دین‌داری اصیل، دین همچون هوای تنفس با تمام وجود دین‌دار آمیخته می‌شود. در این نگاه، دین متنی در کنار متن‌ها قلمداد نمی‌شود؛ بلکه جهانی مختص به خود می‌آفریند.

دین‌داری اصیل صرفاً در ظواهر و عوارض زندگی دخالت نمی‌کند. دین‌داری اصیل ماهیت زندگی را دست‌خوش تغییر قرار می‌دهد. مادام که این تغییر ماهوی در زندگی دین‌دار اتفاق نیفتد، تغییرات ظاهری معنای حقیقی خود را افاده نمی‌کنند و این بزرگ‌ترین چالش زندگی دینی استنادی است؛ درک نکردن حکمت‌ها و لذت‌های اصیل دینی، تجربه نکردن افق‌های نوین، خستگی و فرسودگی از ظواهر دینی آنقدر که حتی گاه زدگی پیش بیاورد و آدم را به ترک دین تحریک نماید.

بر این باورم که آنچه نیاز حقیقی جامعه است - جامعه‌ای که حال زندگی‌اش خوب نیست - سبک دینی استنادی نیست. مشکل اصلی ما در فقدان معرفت و شناخت دینی نیست. نه به این معنی که شناخت و معرفت دینی‌مان در حد مناسب و کافی است. به این معنی که آنچه هستیم با آنچه می‌دانیم هیچ نسبتی ندارند. دین باید از کتاب‌های دینی مدارس، از منبرهای مساجد و از برنامه‌های مذهبی سیما و شبکه‌های معارف صدا یا فراتر بگذارد. دین باید در درون آدم‌ها نیز جایی برای خود باز کند، در دل آدم‌ها چراغی روشن کند و بر قلّه قلب آنها پرچم خود را افراشته کند. قلبی که زندگی از آن می‌جوشد. مادام که این اتفاق نیفتد نمی‌توان یک سبک زندگی را دینی دانست. ■

امام علی علیه السلام: آنجا شادی کن که به چیزی از آخرت خود رسیده‌ای و آنجا اندوهگین شو که چیزی از آخرت خود را از دست داده‌ای

شادمانی و اندوه اهل بیت علیهم السلام

حسن بختیاری

او، آثار زردی مشاهده کرد. فرمود: «این زردی چیست؟» گفت که دردی دارد. حضرت فرمود: «ما، با شادی شما، شاد می‌شویم، و از غم شما اندوهناک، و از مریضی شما مریض می‌شویم، و برای شما دعا می‌کنیم، پس شما هم دعا می‌کنید و ما آمین می‌گوییم.» عمرو گوید: «گفتم، آنچه فرمودی، فهمیدم؛ اما چگونه بر دعا می‌آمین می‌گویید؟» فرمود: «برای ما، مسافت دور و نزدیک فرقی ندارد.»

در خصوص تأثیر حالات روحی ائمه معصومین علیهم السلام بر شیعیان، این رویداد تاریخی بسیار قابل دقت است که روزی فردی از شیعیان امام صادق علیه السلام به محضر ایشان مشرف شد و عرضه داشت: «فدای شما شوم ای پسر رسول خدا. من گاهی اوقات بدون دلیل احساس خوشحالی و سرور می‌کنم و هر چه در سبب شادمانی‌ام تأمل می‌کنم به نتیجه نمی‌رسد و در مقابل روزهایی نیز به غم و غصه می‌نشینم، بدون آن که علت خاصی برای غم و غصه خود بیابم.»

امام علیه السلام فرمودند: «این گونه نیست که برای خوشحالی و حزن شما سببی نباشد؛ بلکه شیعیان ما قلباً با ما در ارتباط هستند، خوشحالی و ناراحتی ما در قلب ایشان تأثیر می‌گذارد، هر گاه سبب حالات درونی خود را در خود نیافتید، بدانید که آن حزن یا سرور از ما به شما رسیده است.»

مطلب مهم آن که امام در بیان علت این تأثیر

علیهم السلام هر دو از یک شیء خلق شده‌اند و شیعیان در خلقت خود شباهت بسیار به حجج الهی دارند. بدیهی است غم‌ها و دردهای شیعیان و چه بسا گناهان و نافرمانی‌هایی که از ایشان صادر می‌شود در وجود نازنین عصاۀ خلقت، ایجاد حزن نموده و در مقابل، خوشی ایشان و نیز توفیق انجام اعمال خیر توسط ایشان، در آن حضرت سرور و شادمانی به بار می‌آورد، و این تأثیر، متقابل و دو سویه است؛ بدان معنی که غم و شادی امامان در هر عصر به قلوب شیعیان و دوستان ایشان راه یافته و آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. عمرو و بن اسحاق می‌گویند: «دخل علی امیر المؤمنین

سعی انسان برای جلب رحمت و نعمت الهی و انجام دستورهای حضرات معصومین عامل نیل به شادی و سرور حقیقی و از طرفی انجام گناهان و نافرمانی حضرت حق جل و علا سبب ایجاد حزن و اندوه در انسان است

علیه السلام فرای صَفْرَةَ فی وَجْهه. قال: «ما هذه الصَّفْرَةُ؟» فَذَكَرَ وَجَعاً به. فقال له علی علیه السلام، اَنَا لَنْفَرِحَ لَفَرْحِكُمْ وَ نَحْزَنُ لِحْزَنِكُمْ، وَ نَمْرُضُ لِمَرْضِكُمْ، وَ نَدْعُو لَكُمْ، فَتَدْعُونَ فَنُؤْمِنُ. قال عمرو: «قد عَرَفْتُ ما قَلْتُ، وَ لکن کَیْفَ نَدْعُو فَنُؤْمِنُ؟» فقال: «اَنَا سِوَا عَلینَا البِیادِی وَ الحاضِر.» «فردی به حضور امیر مؤمنان رسید و حضرت، در صورت

امام صادق علیه السلام فرمودند: «شَبِعْتَنَا خَلَقُوا مِنْ فَاضِلِ طِبْنَتِنَا وَ عَجِنُوا بِمَاءِ وَّ لَیْتِنَا یَحْزَنُونَ لِحْزَنِنَا وَ یَفْرَحُونَ لِفَرْحِنَا»؛ «شیعیان ما از باقیمانده گل ما آفریده شده‌اند، ولایت ما در سرشت آنان عجين گشته است، آنان با خوشی ما خوشحال و با ناراحتی ما ناراحت‌اند.» «شجرۀ طوبی، ج ۱، ص ۳»

بنا به فرمودۀ ائمه طاهرین علیهم السلام ارتباط بسیار نزدیکی میان شیعیان و اهل بیت پیامبر خدا وجود دارد که این ارتباط اولاً به کیفیت خلقت ایشان و در مرحله بعد به پیروی و تبعیت از اهل بیت علیهم السلام بازگشت می‌کند. این ارتباط سبب می‌شود حالات مختلف ائمه در شیعیان ایشان تأثیر گذاشته و در مقابل غم و شادی شیعیان نیز آن ذوات مقدسه را متأثر نماید.

سید ابن طاووس رحمه الله می‌گوید: «سحر گاهی، در سرداب مقدس حضرت در سامره، نوای آن عزیز را شنیدیم که می‌نالد و می‌فرمود: «اللهم! ان شیعتنا خلقت من شعاع انوارنا، و بقية طینتنا»؛ «پروردگار! شیعیان ما از پرتو انوار ما خلق شدند و از زیاده گل ما سرشته شده‌اند.»

امام زمان در هر عصر و زمانی، روح خلقت و جان عالم است و حالات مختلف مخلوقات در وجود او که در رگ و پوست موجودات ساری است تأثیر می‌گذارد، فرقی بین غم و شادی نیست؛ اما نکته مهمتر آن که این تأثیر گذاری و تأثیر پذیری در میان امام و شیعیان و پیروان او بسیار عمیق تر است؛ چرا که بنا به فرمایش ائمه هدی

می فرمایند: «ما و شما از نور خدای عزوجل هستیم.»

همه این موارد نشان دهنده آن است که حالاتی از قبیل غم و شادی درونی بوده و تأثیر آنها در ظاهر انسان نمایان می شود و به هیچ وجه به ظاهر و ظاهر نمایی نمی باشد.

دقت در حدیث امام صادق علیه السلام این نکته را به ما گوشزد می کند که شیعیان در خوشحالی ائمه خوشحال اند و در ناراحتی ایشان ناراحت؛ هیچ یک از معصومین نگفته اند که شیعیان مادر ولادت ما خوشحال اند و در شهادت ما ناراحت، به استثنای ایامی که ایام حزن و اندوه بوده و این از اختصاصات روزهای مذکور است.

نتیجه ناصحیحی که غالباً از حدیث مذکور اخذ می شود، این است که در روزهای ولادت معصومین می باید شاد بود و این شادی را به واسطه خواندن مولودی های ریتمیک و کف زدن و اموری از این قبیل نمایان ساخت؛ برای درک صحیح این معنا شایسته است در عواملی که سبب خوشحالی و حزن معصومین می شود دقت و تأمل بیشتری نموده و سعی در ایجاد آن عوامل نماییم و این دو امر را از یکدیگر تفکیک کنیم؛ چه بسا ایام ولادت ائمه باشد، ولی به سبب فراهم بودن موجبات حزن اهل بیت علیهم السلام، آنها شاد نباشند و در مقابل ممکن است ایام شهادت ایشان بوده، اما به واسطه وجود عوامل شادی آفرین در آن ذوات مقدسه، مسرور هستند و این حالات در شیعیان ایشان نیز ایجاد تأثیر می نماید.

در کتاب «میزان الحکمه» روایتی از ابن عباس نقل شده که گفته است: «بعد از سخن پیامبر خدا، از هیچ سخنی به اندازه نامه ای که علی بن ابی طالب برای من نوشت بهره مند نشدم. او به من نوشت: «اما بعد، آدمی برای رسیدن به آنچه به او نمی رسد اندوهگین می شود و از رسیدن به آنچه نمی شد به او نرسد، شاد می شود. پس آنجا شادی کن که به چیزی از آخرت خود رسیده ای و آنجا اندوهگین شو که چیزی از آخرت خود را از دست داده ای. اگر به چیزی از دنیای خود رسیدی شادی مکن و اگر چیزی از آن را از دست دادی اندوهگین مشو. هم و غم خود را برای پس از مرگ به کار گیر و السلام.»

 رفتار و عملکرد عادلانه شیعیان و
 دوستان اهل بیت و پایبندی ایشان به
 احکام الهی و اصول انسانی، عامل ایجاد سرور
 در قلب ائمه هدی علیهم السلام

این سخن امیر مؤمنان به خوبی بیانگر آن است که سعی انسان برای جلب رحمت و نعمت الهی و انجام دستوراتی که حضرات معصومین عامل نیل به شادی و سرور حقیقی و از طرفی انجام گناهان و نافرمانی حضرت حق جل و علا سبب ایجاد حزن و اندوه در انسان است. نوع رابطه موجود بین قلوب شیعیان و حضرات معصومین باعث می شود که گناهان شیعیان، آنها را آزرده خاطر نموده، انجام دستورات الهی و انسانی، امامان و اولیای خدا را شادمان سازد.

تصور سیمای نورانی امام علی علیه السلام از لابه لای کلمات و الفاظ آن حضرت در کتاب شریف نهج البلاغه هم، نشان دهنده آن است که مشاهده عدالت در رفتار افراد و جامعه اسلامی بیشترین سرور را در قلب آن حضرت ایجاد می کرد و به روشنی می توان دریافت هیچ چیز به اندازه مشاهده ظلم و بی عدالتی آن حضرت را ناخشنود نمی ساخت و به خشم نمی آورد.

رفتار و عملکرد عادلانه شیعیان و دوستان اهل بیت و پایبندی ایشان به احکام الهی و اصول انسانی، عامل ایجاد سرور در قلب ائمه هدی علیهم السلام بوده و سستی و ضعف محبان اهل بیت در عدالت روزی و عهدشکنی آنها در پیمان های الهی و انجام رفتارهای ظالمانه، عامل ایجاد حزن و اندوه در قلب نورانی ائمه خصوصاً امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف می باشد.

نتیجه آن که شیعیان ائمه به هنگام توفیق یافتن در پیمودن راه عدالت در ابعاد مختلف آن شادمان اند؛ چرا که به این سبب شادمانی اهل بیت را موجب شده اند و در غیر این صورت محزون اند؛ به دلیل آن که با رفتار و کردار خود عامل حزن و اندوه خاندان پیامبر را ایجاد کرده اند. ■

در چشم من بزرگ مقدار بود...

«در گذشته برادری دینی داشتم که در چشم من بزرگ مقدار بود. چون دنیای حرام در چشم او بی ارزش می نمود و از شکم بارگی دور بود؛ پس آنچه را نمی یافت آرزو نمی کرد و آنچه را می یافت زیاده روی نداشت. در بیشتر عمرش ساکت بود؛ اما گاهی که لب به سخن می گشود بر دیگر سخنوران برتری داشت و تشنگی پر سش کنندگان را فرو می نشاند. به ظاهر ناتوان و مستضعف می نمود؛ اما در برخورد جدی چونان شیر بیشه می خروشید، یا چون مار بیابانی به حرکت در می آمد. تا پیش قاضی نمی رفت دلیلی مطرح نمی کرد و کسی را که عذری داشت، سرزنش نمی کرد؛ تا آنکه عذر او را می شنید. از درد، شکوه نمی کرد؛ مگر پس از تندرستی و بهبودی. آنچه عمل می کرد، می گفت و بدانچه عمل نمی کرد، چیزی نمی گفت. اگر در سخن گفتن بر او پیشی می گرفتند در سکوت مغلوب نمی گردید و بر شنیدن بیشتر از سخن گفتن حرص بود. اگر بر سر دو راهی دو کار قرار می گرفت، می اندیشید که کدام یک با خواسته نفس نزدیک تر است با آن مخالفت می کرد. پس بر شما باد روی آوردن به اینگونه از ارزش های اخلاقی و با یکدیگر در کسب آنها رقابت کنید و اگر نتوانستید، بدانید که به دست آوردن برخی از آن ارزش های اخلاقی بهتر از رها کردن همه است.» ■

نهج البلاغه، حکمت ۲۸۹

یکی از مسائل مهم در اسلام فراغت است

طراحی سبک زندگی دینی

گفت و گو با سید ابوالقاسم شجاعی

حجت الاسلام والمسلمین «سید ابوالقاسم شجاعی» را به منبرهای غنی ایشان نزد مراجع و علما می‌شناسند؛ ایشان از واعظانی است که چندین نسل از مخاطبان از منبرهایش بهره برده‌اند. هنوز طیف متنوعی از افراد در سنین مختلف مخاطب و عطا ایشان هستند. شجاعی از واعظ صاحب نام و منبری است که تجربه و عطا و خطابه را هم در تحولات سخت سیاسی و مذهبی و هم در شرایط آسایش و آرامش دارد. ایشان معتقدند: «دانا در زندگی، کسی است که هر عمل او بر اساس عقل، ادراک، سرعت فکر، حسن تعقل و صفای ذهن است؛ چنین شخصی باید توجه کند که خداوند حاضر و ناظر است و باید متوجه امر و نهی خداوند باشد.»
از ایشان درباره سبک زندگی دینی و چگونگی گذران اوقات فراغت انسان خداپاوار پرسیدیم. در ادامه گفت و گوی «دعبل» با حجت الاسلام والمسلمین سید ابوالقاسم شجاعی را بخوانید.

لهام غریبی

هشت ساعت در روز به ۱۰ ساعت در روز افزایش دهند؛ «نهر» - دانشمند - مقاله‌ای ارائه کرد و در آن گفته بود که برای هشت ساعت استراحت در روز چه کاری انجام دادید - تا جهان از انحطاط نجات پیدا کند - که حال قصد دارید آن را به ۱۰ ساعت افزایش دهید؟ البته این مورد قبول نشد و زمان استراحت همان هشت ساعت باقی ماند. خدا خالق ظاهر، باطن، اشتغال و فراغت است. ما باید در هر حال خدا را حاضر و ناظر بر اعمال بدانیم و از مدح خداوند غافل نشویم.

دعبل آیا نوع خاصی از تفریح و نشاط وجود دارد که در اسلام نفی شده باشد؟

بله، اموری مانند ساز، آواز، شراب‌خواری، قمار و نظایر آن در تفریح، بر بشر حاکم می‌شوند؛ انسان باید با یاد خدا از این گناهان دوری کند.

دعبل با توجه به آموزه‌های اسلام، انسان خداپاوار برای نیل به دانایی، زیبایی و نیکویی‌ای که همه شئون زندگی او را در بر بگیرد، کدام نقطه عزیمت را باید انتخاب کند؟ این انسان در طراحی سبک زندگی خود به چه نکاتی باید توجه داشته باشد؟

بهترین و عالی‌ترین زیبایی در مراتب مختلف عالی زندگی، علم و بعد از آن فهم در علم است؛ یعنی برداشتی که انسان از قوانین عالی اسلامی می‌کند؛ اگر فهم و ادراک داشته باشد موفق است. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: «إِذَا رَأَى اللَّهُ بَعْدَ خَيْرِا فِقْهَةٍ فِي الدِّينِ»؛ «وقتی خداوند اراده کند که به کسی خیری دهد او را فقیه می‌کند» یعنی دانا در زندگی، کسی است که هر عمل او بر اساس عقل، ادراک، سرعت فکر، حسن تعقل و صفای ذهن است؛ چنین شخصی باید توجه کند که خداوند حاضر و ناظر است و باید متوجه امر و نهی خداوند باشد. ■

اسلام دینی است که مربوط به یک زمان و مکان نیست. اسلام دین همیشه و ناسخ‌اندیان است. اسلام دینی است که در عصر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و هم در عصر ما، قابل استفاده است؛ هم در ایران، هم در هر کجای عالم، قوانین اسلام هماهنگ با سطح انسان است، قرآن می‌فرماید: «لَا يَكْفُلُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا»؛ «ما شما را به زحمت نیاندختیم»

بهترین و عالی‌ترین زیبایی در مراتب مختلف عالی زندگی علم و بعد از آن فهم در علم است

دعبل مفهومی به نام «سبک زندگی دینی»، در اسلام چه اندازه ناظر بر ظواهر است و چه میزان به موضوعات و نکاتی غیر از ظواهر اشاره می‌کند؟

اسلام دین ظاهر و باطن است؛ یعنی در ظواهر قوانین مفصلی به نام مراتب عالی اجتماعی دارد؛ مثل خدمت به خلق، کمک به افراد، حریت، شهادت، عزت نفس و ... همچنین مراتب اعمال دارد که مربوط به معنا و معنویت است مثل؛ علم و دانش، فضل و فضیلت، دوری از ربا، تظاهر، دزدی، غیبت، تعدی و ...

دعبل اسلام برای اوقات فراغت آدمیان چه سفارش‌هایی دارد؟ مختصات تفریح، نشاط و شادابی در زندگی انسان خداپاوار کجاست؟

یکی از مسائلی که در اسلام بسیار مهم است، فراغت است. قرآن خطاب به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم می‌فرماید: «فَإِذَا قَرَعْتَ فَانصَبْ»؛ «وقتی فارغ شدی به کار دیگری رو کن». اشتغال، انسان را از انحراف حفظ می‌کند؛ در دوره‌ای قصد داشتند زمان استراحت را از

دعبل سبکی از زندگی که اسلام به انسان‌های با روحیات مختلف سفارش می‌کند، چگونه است؟ آیا می‌توان از اسلام برای همه زوایای زندگی بشری و برای همه زمان‌ها و مکان‌های مختلف دستور العمل و سبک زندگی دریافت کرد؟

یکی از مسائلی که در دین اسلام مهم است، مسئله زندگی است. زندگی در منابع عالی اسلامی و در بین دانشمندان داخل و خارج از کشور، مورد بحث است؛ اما مسئله‌ای که کاملاً ما را با حقیقت آشنا می‌کند این است که مطف زندگی سختی است و در قرآن هم به آن اشاره شده است: «لَا اقسم بهذا البلد»؛ «قسم به این شهر مقدس (مکه)» و به شخص پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم که مهر ارزش این سرزمین است، «وَالِدٌ وَمَا وُلْدٌ»؛ «به ابراهیم و اسماعیلی که این خانه را بنا کردند»؛ زندگی انسان با سختی است، «لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي كَبَدٍ».

شاعران هم در اشعار خود به این موضوع اشاره می‌کنند:

عمری به تماشای جهانی کردیم
رخساره به سبلی ارغوانی کردیم
عمری گذراندیم به مردن مردن
مردم به گمان که زندگانی کردیم

دانشمندان غربی هم در این باب می‌گویند: زندگی مانند دندان درد است و خوشی‌های زندگی قرص مسکن آن هستند؛ و تا درد از بین برود درد دیگری آغاز می‌شود. چرا این‌گونه است؟ برای اینکه زندگی بر اضداد پای‌گذاری شده است: عزت و ذلت، جوانی و پیری، صحت و مرض، دار و ندار و ...

اسلام در این زمینه اشاره می‌کند: «لا بذكر الله تطمئن القلوب»؛ «دل را به یاد خدا قوی کنید» در عزت، خدا است. در ذلت، خدا است. در فقر، خدا است. در غنا، خدا است. در صحت و مرض، خدا است. در همه حال به خداوند پناه ببرید، خداوند برای هر کس حامی، حافظ و رازق است.

در این دنیا زیبایی‌ها به زشتی‌ها آمیخته و آلوده است

تفریح در مکتب اسلام

طلعت ده پهلوانی

تفریح در فرهنگ اسلامی

در واقع در فرهنگ غنی اسلام تفریح از مراحل و اجزاء سیر تکاملی و رشد شخصیت فردی و اجتماعی انسان به حساب می‌آید. به گونه‌ای که هر کسی از این قسمت (تفریح) استفاده نکند، در بعدی از ابعاد تکاملی شخصیت خود کوتاهی کرده است و این قصور باعث کند شدن سیر رشد و تکامل ابعاد دیگر شخصیت او می‌شود. تفریح نشاطی است که انسان پس از تلاش و فعالیت‌های سنگین جسمی و روحی بر می‌گزیند تا رنج و اندوه و غم را از خود دور کند.^۵ شادی و نشاط در قرآن کریم اغلب با الفاظی هم‌چون فرح، فرحوا، تفرح، تفرحوا، تفرحون، یفرح، فرحون و فرحین آمده است؛ فرح مخالف حزن و اندوه است^۶ که به معنای لذت بردن قلب و روح انسان از رسیدن به آن چه میل دارد^۷ و فرح شرح صدر است به سبب لذت زودگذر که اکثراً درباره لذات حسی و دنیوی صدق می‌کند.^۸ که واژه همخوان با این لذات دنیایی همان لهو لعب است که مکرراً در قرآن آمده است. لهو و لعب یعنی حرکت پوچ ولی معنی که فقط صرفاً برای کشتن وقت فراغت است و هیچ ثمری برای دین و دنیا و آخرت آدمی ندارد؛ امری است منفی، و مؤمن هرگز عمر خود را به بطالت نمی‌گذراند.^۹ کلمه «لهو» در چند جای قرآن کریم آمده است. از جمله در سوره جمعه: «و اذراوا تجاره او لهوا انفضوا الیها و ترکوک قائما»^{۱۰} خداوند راجع به خود می‌فرماید: «ما بازیگر نیستیم»؛ «و ما خلقنا اسماء و الارض و ما بینهما لاعبین».

مواهب، این روزی‌های پاک، این زیبایی‌ها، برای مردم با ایمان در همین زندگی دنیا است. در زندگانی جاوید و آخرت هم همین زیبایی‌ها و همین مواهب برای مردم با ایمان است، با یک تفاوت؛ و آن تفاوت این است که در این دنیا زیبایی‌ها به زشتی‌ها آمیخته و آلوده است. شادی‌ها به غم آلوده و آمیخته است؛ ولی در دنیای دیگر، در روز رستخیز، این زیبایی‌ها و این مواهب پاک برای مردم با ایمان به صورت خالص وجود دارد.

نوع دیگری از شادمانی که در قرآن به عنوان فضیلت اخلاقی از آن یاد شده شادمانی به خاطر فضل و بخشش الهی است این نوع شادی از بهترین انواع شادی‌ها محسوب می‌شود

معنی لغوی تفریح و متناقض این واژه

شادی حالت مثبتی است که در انسان به وجود می‌آید و در مقابل غم و اندوه قرار دارد. شادی حالتی است که در مقابل سوگ قرار داد و معمولاً منجر به رفتاری می‌شود که بر آن حالت شادی کتان گفته می‌شود یعنی فرد در حال شادی کردن است.^۱ تفریح به معنای شاد کردن، فرح و خوشی، تفرج و تماشا و گشت و گذار آمده و تفریح کردن به معنای سرگرم شدن و شادمانی کردن است.^۲ تفریح در لغت به معنی شادمانی کردن، شادمانی و خوشی است^۳ و با واژه‌های نزهت، تفرج، فرح، راحتی و آسایش هم‌خانواده است.

دین مبین اسلام تنها مکتبی است که قوانین و مقررات آن برای یک دوره خاص نیامده، یعنی اینکه منحصر به زمان و مکان خاصی نیست؛ بلکه دین جاودانه‌ای است که برای همه نسل‌ها در سراسر جهان، برنامه زندگی سعادت‌تمندانه ارائه می‌دهد و از چنان جامعیت و غنایی برخوردار است که به همه نیازهای روحی و جسمی و همه دغدغه‌های انسان توجه کرده است. پیشوایان دینی با داشتن پشتوانه عظیم وحی قرآن کریم در طول حیات پربرکت خود گنجینه گران‌بهایی از معارف بر جای گذاشته‌اند که پاسخگوی تمام موضوعاتی که در زندگی انسان رخ می‌نماید، است. تفریح یکی از نیازهای طبیعی بشر است و یک نظام اجتماعی و مکتب زندگی باید برای ارضای این خواسته طبیعی فکری کند. چه کسی می‌تواند درباره اسلام بگوید اسلام دین غم و اندوه و گریه و زاری و بی‌نشاطی است؛ در حالی که قرآن با صراحت می‌گوید: «قل من حرم زینة الله التي اخرج لعباده والطيبات من الرزق، قل هي للذين آمنوا في الحياه الدنيا خالصه يوم القيامة»^۴ اسلام دین نشاط است. این آیه قرآن از محکمت قرآن و صریح است. این آیه در سال‌های آخر بعثت، و حتی در سال‌های آخر هجرت نازل شده است. می‌فرماید: «ای پیغمبر در برابر کسانی که بسیاری از مواهب زندگی را تحریم می‌کردند اعلام کن و بگو چه کسی زینت و آرایش و زیبایی‌هایی را که خداوند از درون طبیعت برای بندگانش بیرون کشیده حرام کرده است؟ چه کسی روزی‌های پاک، مواهب پاک، مواهبی را که انسان از آنها لذت مشروع و صحیح می‌برد، حرام کرده است؟ بگو این

خداوند، انبیاء و مؤمنین را از لهو و لعب به دور معرفی می‌نماید: «و الذین هم عن اللغو معرضون مؤمنون» و سرگرمی مؤمن را هدفدار می‌داند. در سوره مؤمنون در آیه سوم در صفات مؤمنان می‌فرماید: «و الذین هم عن اللغو معرضون»؛ آنها کسانی هستند که از لغو یعنی از لهو اعراض می‌کنند. لغو یعنی بیهوده و لهو یعنی سرگرمی. «مؤمنان کسانی هستند که از بیهوده، روی می‌گرداند.» در آیه ۷۲ از سوره فرقان در صفات بندگان پاک گفته می‌شود: «و الذین لا یشهدون الزور و اذا مروا باللغو مروا کراما»؛ آنها که به باطل شهادت نمی‌دهند و یا در مجالس باطل شرکت نمی‌کنند و وقتی که از کنار لغو می‌گذرند با بزرگواری از کنار آن می‌گذرند. یا در آیه ۵۵ از سوره قصص: «و اذا سمعوا اللغو اعرضوا عنه»؛ «وقتی که لغو به گوش آنها می‌خورد اعراض می‌کنند و روی می‌گردانند.» این آیات، خواه «لغو» به معنی «لهو» و خواه «لغو» به معنی «لغو» باشد و یا اصلاً معنی مستقلاً داشته باشد، ظاهر مطلب این است که از این آیات در اثبات حرمت موسیقی نمی‌توان استفاده کرد.^{۱۱}

اقسام تفریحات در اسلام

بزرگترین تفریح برای انسان‌ها کار است، حضرت علی علیه‌السلام فرمودند: «کار^{۱۲} بزرگ‌ترین تفریح است.» کار باعث شکوفا شدن استعداد و خلاقیت انسان می‌شود و انسان را از هم و غصه نجات می‌دهد. بسیاری از اضطراب‌ها و نگرانی‌های جهان امروزی به دلیل بی‌حرکتی و عدم فعالیت‌های جسمانی است. امروزه کاردرمانی برای زدودن یأس، نگرانی و اضطراب برای بیماران روانی هم تجویز شده است. برنارد شاو نویسنده معروف انگلیسی می‌گوید: «راز بدبختی و بینوایی ما داشتن اوقات فراغتی است که صرف فکر کردن درباره خوشبختی و بدبختی

می‌شود.»^{۱۳} تیراندازی و اسب سواری نیز از تفریحاتی است که دین اسلام بر آن تأکید دارد.^{۱۴} کشتی: در متون دینی داریم که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از امام حسن و امام حسین علیهم السلام خواستند که با هم کشتی بگیرند و یا این که ایشان خودشان با شتر خودشان با دیگران مسابقه می‌دادند.^{۱۵} شننا: پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم، به والدین توصیه کرده‌اند به فرزندان خود شننا یاد دهند و زمینه یادگیری شننا را برای‌شان فراهم کنند.^{۱۶} صلۀ رحم و معاشرت با نزدیکان: این امر بسیار مورد توجه اسلام است. انسان وقتی نزدیکان خود را می‌بیند، مسرور و شاد می‌شود و دوری از آنها غم و غصه به بار می‌آورد؛ مثلاً افرادی که برای تحصیل از محیط خود فاصله می‌گیرند این امر را تجربه کرده‌اند.^{۱۷}

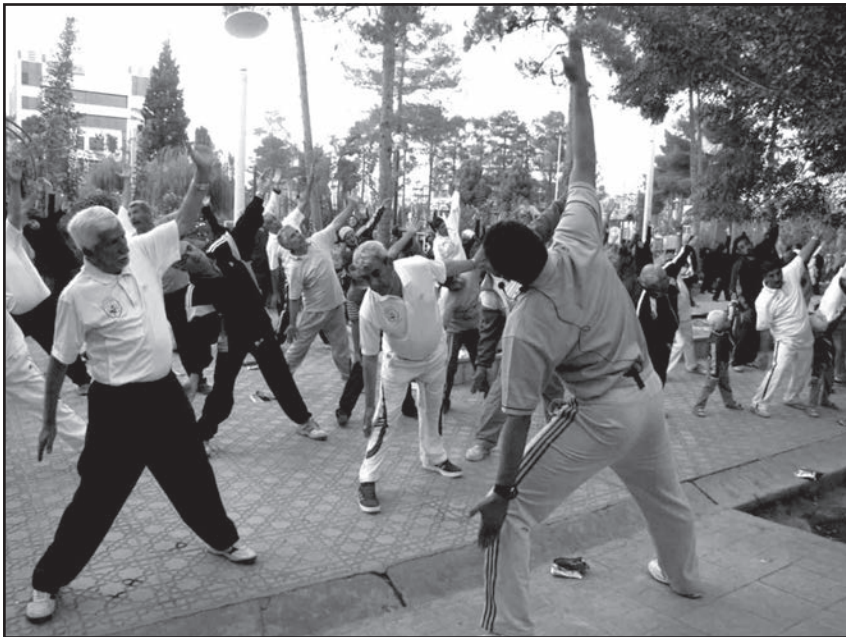
درباره اهمیت شور و نشاط و سرور و جایگاه آن در تعالیم دینی همین بس که یکی از فصول کتاب‌های روایی به باب «ادخال السرور» اختصاص داده شده است

فرح در قرآن در چند معنا به کار رفته است:

۱. سرکشی و بدمستی که درباره آن خداوند می‌فرماید: «ان الله لا یحب الفرحین»^{۱۸}
  ۲. خوشنودی و رضا که خداوند می‌فرماید: «کل حزب بما لیدهم فرحون»^{۱۹}
  ۳. شادمانی و خوش حالی که در این باره خداوند می‌فرماید: «فرحین بما آتاهم من فضله»^{۲۰}
- در همه موارد «فرحین» به معنای آنان که شاد و مسرورند، آمده؛ اما در جایی از قرآن مهر و محبت الهی

نسبت به تعریف «فرحین» نفی شده است و اشاره شده که «فرحین» از محبت خداوند دور شده‌اند، که این سوره درباره قارون است.^{۲۱} وی از طرف فرعون بر بنی اسرائیل حکومت می‌کرد و هنگامی که بنی اسرائیل در مصر بودند بر آنها ستم می‌کرد. خداوند به او گنج‌هایی داده بود که کلیدهایش را گروهی از مردان نیرومند به دشواری حمل می‌کردند. بنی اسرائیل به قارون گفتند: «به سبب گنج‌ها سبک‌سری و شادی مکن که خدا مردمی را که این چنین باشنند دوست نمی‌دارد.»^{۲۲} در این جا کلمه «فرح» به معنای «بطر» تفسیر شده؛ ولیکن «بطر» لازمه فرح و خوش حالی ثروت دنیا است. البته منظور فرح مفرط و خوش حالی بیش از حد که آخرت را از یاد می‌برد.^{۲۳} چنین فرحی چون مانع از محبت خداوند است، نهی شده و در این جا «فرحین» به معنای «اشرین» و «بطرین» است یعنی کسانی که شکر خداوند را به خاطر آن چه بر آن‌ها عطا فرموده، به جای نمی‌آورند.^{۲۴} به خاطر وابستگی به متاع دنیوی و لذات نفسانی آن قدر در رسیدن به این لذات غوطه‌ور شده که از توجه به اعمال صالح و تلاش برای انجام آن باز مانده است.^{۲۵}

امام رضا علیه‌السلام می‌فرماید: «خود را با کار مداوم خسته نکنید و برای خود تفریح و تنوع قرار دهید ولی از کاری که در آن اسراف باشد یا شمارا در اجتماع سبک کند پرهیز کنید.»^{۲۶} نوع دیگری از شادمانی که در قرآن به عنوان فضیلت اخلاقی از آن یاد شده، شادمانی به خاطر فضل و بخشش الهی است. این نوع شادی از بهترین انواع شادی‌ها محسوب می‌شود. خداوند می‌فرماید: «قل بفضل الله وبرحمته فبذلک فلیفرحوا هو خیر مما یجمعون.»^{۲۷} در این آیه خداوند عالم، خطاب به بنده‌اش نه تنها شادی به واسطه فضل و رحمتش را امر فرموده؛ بلکه به وی تأکید فرموده: شاد باش.

بین شاد کردن مؤمن و پاداش بهشت
رابطه معنی‌داری وجود دارد و خداوند
برای کسانی که موجبات فرح و شادی
بندگان را فراهم می‌آورند امتیاز ویژه‌ای
قائل است

برخی گفته‌اند، منظور از فضل خدا، دین اسلام است که شامل همه پیروانش می‌شود؛ بنابراین یک فضل عام است و رحمت خداوند همان قرآن و تعالیم آسمانی آن است که این فضل خاص است و شامل حال برخی مسلمانان می‌شود.^{۲۸}

امام باقر علیه‌السلام فرمود: «بازی مؤمن چهار چیز است: تعمیر و رسیدگی به مرکب سواری، گفت‌وگو با برادران ایمانی، خلوت و همنشینی با همسر، و نماز شب»

امام سجاد علیه‌السلام در مناجات‌ها ذکر این فرمود: «خدایا توبه می‌کنم: از هر لذتی، بدون ذکر تو و از هر راحتی بدون انس تو و از هر شادی بدون قرب تو و از هر مشغولیتی در غیر مسیر طاعت تو...»^{۲۹}

اهمیت شادی و تفریح در آموزه‌های دینی

دین اسلام که به همه شئون حیاتی انسان ژرف نگرینده و متناسب با نیازهای واقعی او و برای تعالی هر چه بیشتر او برنامه‌هایی ارائه کرده است، شادی و نشاط و عوامل نشاط‌انگیز را که لازمه یک زندگی موفق است به انسان معرفی و توصیه می‌کند.^{۳۰} دستورهای آسمانی اسلام، نکته‌های ارزشمندی در خصوص ایجاد شادی و نشاط آمده است. این شادی‌ها گاهی برای خود آدمی است و زمانی برای دیگران. آن همه ثواب که برای تبسم به روی دیگران ذکر شده و سفارش‌هایی که برای پوشیدن لباس‌های شاد و روشن، بوی خوش، نظافت و نظم و پاکیزگی، مسافرت و تفریح، حضور در طبیعت و نگرستن به سبزه و آب، مهربانی و محبت، زدودن کینه و حسد، شوخی و مزاح و خلاصه ادخال سرور در قلب مردم شده است، همه برای ایجاد فضای شادی و راندن غم و اندوه و در نتیجه تجدید قوا برای ادامه حرکت تکاملی است.^{۳۱}

امام علی علیه‌السلام می‌فرماید: «السرور یبسط النفس و ینثر النشاط»؛ «شادی باعث انبساط روح و ایجاد وجد و نشاط می‌شود.»^{۳۲}

به طور کلی درباره اهمیت شور و نشاط و سرور و جایگاه آن در تعالیم دینی همین بس که یکی از فصول کتاب‌های روایی به باب «ادخال السرور» اختصاص داده شده و از کسانی که موجبات دل‌خوشی و شادکامی بندگان خدا را فراهم می‌آورند، ستایش شده است. از جمله حدیث زیبایی که از رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نقل است که فرمود: «ان فی الجنة داراً بقال له دار الفرح، لا یدخلها الا من فرح الصبیان»؛ «در بهشت جایی است که به آن خانه شادی گفته می‌شود، هیچ کس به آن خانه وارد نمی‌شود مگر آن که موجب شادی کودکان شده باشد.» در جایی دیگر باز از رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده است: «ان فی الجنة داراً یقال له دار الفرح، لا یدخلها الا من فرح یتامی المؤمنین». آنچه از این احادیث برداشت می‌شود این است که بین شاد کردن مؤمن و پاداش بهشت رابطه معنی‌داری وجود دارد و خداوند برای کسانی که موجبات فرح و شادی بندگان را فراهم می‌آورند امتیاز ویژه‌ای قائل است.^{۳۳}

قرآن کریم به کرات شادی را به صورت مثبت مورد توجه قرار داده است و مؤمنان را به خوش حالی و شادمانی دعوت می‌کند: «قل بفضل الله وبرحمته

فیذالک فلیفرحوا هو خیر مما یجمعون»^{۳۴}؛ «ای پیامبر به مردم بگو باید به فضل و رحمت خدا خوش حال باشند این بهتر است از شادی و خوش حالی برای اموالی که جمع کرده‌اند.»

از دیدگاه قرآن مثبت و منفی بودن شادی بستگی به علت و انگیزه شاد کردن و نحوه آن دارد؛^{۳۵} اما خداوند تفریح و شادی را فی‌نفسه تأیید فرموده و اساساً خلقت هستی و انسان را به گونه‌ای قرار داده که خودبه‌خود، شادی‌هایی را برای آدمی فراهم می‌آورد. ■

پی‌نوشت:

- ۱-سوره اعراف، آیه ۳۲
- ۲-لغت‌نامه دهخدا، ذیل واژه شادی
- ۳-همان منبع، ذیل واژه تفریح
- ۴-فرهنگ عمید
- ۵-التربیه الترویحیه فی الاسلام، احمد عبدالعزیز ابوسمک، دار الفرائس للنشر والتوزیع، الاردن، ص ۴۰
- ۶-معجم مقاییس اللغة، ذیل ماده فرح
- ۷-مصباح‌المتنیر، ج ۲، ص ۶۳۸
- ۸-مفردات الفاظ قرآن، ص ۶۲۸
- ۹-دهخدا، ذیل واژه.
- ۱۰-سوره جمعه، آیه ۱۱
- ۱۱-سوره قصص، آیه ۵۵
- ۱۲-نیازهای جوانان، احمد صادقی اردستانی، نشر خرم، ۱۳۷۹، ص ۱
- ۱۳-آیین زندگی، دیپل کارنگی، جهانگیر افخمی، ارمغان، تهران، ۱۳۷۶، ص ۶۹-۷۰
- ۱۴-نیازهای جوانان، ص ۱۸۵-۱۹۲
- ۱۵-همان
- ۱۶-نهج‌البلاغه، محمددشتی، حکمت ۳۹
- ۱۷-نیازهای جوانان، احمد صادقی اردستانی، نشر خرم، ۱۳۷۹، ص ۲۰ تا ۲۱
- ۱۸-سوره قصص، آیه ۷۶
- ۱۹-سوره روم، آیه ۳۲
- ۲۰-سوره آل عمران، آیه ۱۷، الحسب والیغفن فی القرآن‌الکریم، ص ۲۴۶
- ۲۱-سوره قصص، آیه ۷۶
- ۲۲-سوره قصص، آیه ۷۶
- ۲۳-المیزان، ج ۱۶، ص ۱۱۰
- ۲۴-الدر المنثور، ج ۶، ص ۴۲۸

- ۲۵-التحریر والتنویر، ج ۲، ص ۱۷۸
- ۲۶-بحار الانوار، ج ۷۸، ص ۱۳۴۶
- ۲۷-سوره یونس، آیه ۵۸
- ۲۸-موسوعه اخلاق القرآن، ج ۳، ص ۷۶
- ۲۹-اصول کافی، ج ۱، ص ۲۶ و ۴۰
- ۳۰-شادی و نشاط در منابع و متون اسلامی، ص ۴۸
- ۳۱-شرح و شادی، ص ۲۰
- ۳۲-میزان‌الحکمه، ج ۴، ص ۴۴۶
- ۳۳-اصول کافی، ج ۱، ص ۲۰۴
- ۳۴-تربیت طرب‌ناک، ص ۵۴
- ۳۵-شادی و نشاط در منابع و متون اسلامی، ص ۴۰

فهرست منابع:

- قرآن کریم
اصول کافی، محمد یعقوب کلینی، ترجمه سید جواد مصطفوی، انتشارات ولیعصر، چاپ اول ۱۳۷۵
بحار الانوار، محمد باقر مجلسی، موسسه الوفاء بیروت، ۱۴۰۳ ق.
پژوهشی در باره طنز در شریعت و اخلاق، گروه معارف، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، بوستان کتاب قم، چاپ اول ۱۳۸۱
التحریر والتنویر، محمد الطاهر بن عاشور، الدار التونسیه للنشر، بی‌تا
تربیت طرب‌ناک، عبدالعظیم کریمی، موسسه فرهنگی منادی تربیت، ۱۳۸۰
الحب و البغض فی القرآن‌الکریم، جلاله الجارالله، انتشارات دار ابن حزم، چاپ اول، ۲۰۰۱ م.
الدر المنثور، جلال‌الدین السیوطی
شادی و نشاط در متون اسلامی، شکرالله دانش، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۴
شرح و شادی، ابوالفضل طریقه دار، انتشارات حضور، چاپ دوم، ۱۳۸۳
لغت‌نامه دهخدا، علی اکبر دهخدا، چاپ اول، ۱۳۷۳
مجمع البیان، ابو علی الفضل بن الحسن الطبرسی، تهران فراهانی، ۱۳۷۸
موسوعه اخلاق القرآن، احمد الشرباصی، دارالاند العربی بیروت، چاپ سوم، ۱۹۸۷ م.
المیزان، محمد حسین طباطبایی، نشر بنیاد علمی و فکری علامه طباطبایی، ۱۳۶۴
میزان‌الحکمه، محمدی ری شهری، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۶۲
نهج‌البلاغه، سید شریف رضی، ترجمه عبدالمحمد آیتی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۸

فرم نظرسنجی دعبل شماره ۷ و ۶

خواننده گرامی!

برای رسیدن به بهترین نمونه یک نشریه فرهنگی - اجتماعی در حوزه ستایشگران و ذاکران اهل بیت (ع)، به راهنمایی های شما و آراء و نظرها پتان نیازمندیم. ان شاء الله به کمک شما، محتوا و فرم این ماهنامه مرضی خاطر مولایمان ولی عصر (عج) باشد. برای ارسال این فرم، آن را از نشریه جدا کنید و بدون پاکت پستی و الصاق تمبر، در صندوق پست بیندازید. بهره مندی از آراء ارزشمند شما مایه امتنان این مرکز خواهد بود.

نام: .....

نام خانوادگی: .....

۱- جنسیت: زن مرد

۲- سن: .....

۳- تحصیلات: .....

۴- ارزیابی شما از کیفیت مطالب چیست؟

خوب متوسط ضعیف

۵- انتخاب سوژهها در گفت و گوها، مقالات، گزارش ها و ... تا چه اندازه با مخاطبان نشریه هم خوانی دارد؟

زیاد متوسط کم خیلی کم

۶- حجم مطالب را چگونه ارزیابی می کنید؟

بیش از نیاز کافی کم

۷- سبک نوشتاری و ویرایش مطالب چگونه است؟

بسیار خوب خوب متوسط ضعیف

۸- تیتراها و سوتیتراهای انتخابی تا چه حد شما را برای خواندن مطالب ترغیب می کنند؟

بسیار زیاد زیاد کم بسیار کم

۹- صفحه آرایی مطالب چه طور است؟

بسیار خوب خوب متوسط ضعیف

۱۰- کدام مورد را برای طرح جلد این نشریه مناسب می دانید؟

طراحی مفهومی عکس پیرغلامان

توضیح بیشتر: .....

.....

۱۱- به نظر شما انتشار نشریه ای با ویژگی های «دعبل» ضرورت دارد؟

بسیار ضروری است ضروری است موازی کاری است شاید با تغییر در فرم و محتوا، ضرورت آن احساس شود

۱۲- بهترین طرح جلد از نظر شما: شماره .....

بهترین طرح صفحه از نظر شما: صفحه .....

بهترین مطلب از نظر شما: مطلب .....

۱۳- به نظر شما «دعبل» به چه مطالب دیگری باید بپردازد؟ .....

.....

.....

۱۴- سایر پیشنهادها و انتقادات خود درباره «دعبل» را بفرمایید؟ .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

نیازی به الصاق تمبر نیست

هزینه پستی بر اساس قرارداد شماره ۱۴۱۵۴/۴۸۷ پرداخت شده است.

نام شرکت: بنیاد دعبل خزاعی

شماره صندوق پستی: ۱۴۱۵۵/۸۸۴۸

تلفن و فکس: ۰۲۱ - ۸۸۵۳۸۷۵۰

نام شهر: تهران

مشخصات فرستنده:

نام و نام خانوادگی: .....

استان: .....

آدرس دقیق پستی: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....